

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาช่วยเหลือ ให้ความรู้แนวคิด ข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินการที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามระเบียบวิธีการวิจัย และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ตลอดจนได้คำปรึกษา ปรับปรุง และพัฒนางานอย่างดียิ่ง จากผู้เชี่ยวชาญ ว่าที่ ร.ต. ธนู วงษ์จินดา ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ เอกเพชร ที่ปรึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี รองศาสตราจารย์ ดร. อัครพงศ์ สุขมาตย์ อาจารย์ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง นางณัชพร โอวารินทร์ รองผู้อำนวยการเชี่ยวชาญโรงเรียนเทศบาล 5 เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และ นายเอกวุฒิ ไกรมาก ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญโรงเรียนท่าแซะรัชดาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รายละเอียด ทำให้ได้รูปแบบการวิจัยมีความสมบูรณ์ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และเมื่อนำไปใช้ ก็สามารถทำให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการของโรงเรียนดำเนินไปด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู ผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกันทำให้การวิจัย การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่การระดมข้อมูล การวิเคราะห์ การนิเทศกำกับติดตาม และปรับปรุง พัฒนจนประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งขอขอบคุณคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ประเมินความเป็นไปได้ เหมาะสมของรูปแบบ พร้อมทั้งให้แนวคิดแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ช่วยเหลือ แนะนำตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนติดตามความก้าวหน้า ในการจัดทำวิจัยอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสมบูรณ์

คุณประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนางาน ด้านการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป และขอเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรมให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

พรทิพย์ นุกุลกิจ

ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี

ชื่อเรื่อง	การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ชื่อผู้วิจัย	นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
ปีที่วิจัย	ปีการศึกษา 2561 - 2562

บทคัดย่อ

ในการวิจัยการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เพื่อพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาพื้นฐานและผู้ปกครอง ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ใน 3 รอบ คือ R₁D₁, R₂D₂ และ R₃D₃ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R₁) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D₁) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R₂) ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D₂) ขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R₃) และขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D₃)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมีปัญหาและความต้องการ คือ ครูที่ปรึกษาบางคนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือบางคนมีความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล โรงเรียนไม่ได้จัดอบรมให้ความรู้ ทำให้ครูที่บรรจุใหม่ไม่มีความรู้เพราะไม่เคยเข้ารับการอบรม ครูเก่าก็ไม่มีแรงจูงใจในการดำเนินงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้จัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้จัดทำเพียงเอกสาร หรือใบความรู้ให้ครูได้ศึกษา ไม่มีการพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยใช้ในการดำเนินงานที่ลดเอกสารในการดำเนินการ ไม่มีการนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากต้องการให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม” (Participative Student Support System : PSSS) พัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูทุกคน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนประกอบด้วยระบบย่อยซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) โดยในแต่ละระบบจะมีระบบย่อยใน 4 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน ดังนี้

2.1 ระบบวางแผน มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน โดยการจัดประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ และร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ขั้นปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาปัญหาของโรงเรียน กำหนดแนวทางปฏิบัติ การตรวจสอบ และการสะท้อนผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยยึดกรอบการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรอง (3) การส่งเสริมและพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ ตรวจสอบ สะท้อนผล และสรุปเป็นแผนปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบแผนปฏิบัติที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันนำผลที่ได้จากขั้นตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้

2.2 ระบบปฏิบัติการ มีขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผนดำเนินการโดยผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียนในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูทีมประสาน และทีมทำร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน ขั้นปฏิบัติการ ครูที่ปรึกษาปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เรียนดูแลแก้ไขพัฒนาตนเองและเพื่อนนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนดูแลนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านและในชุมชน พร้อมกับประสานความร่วมมือกับโรงเรียน เมื่อนักเรียนมีปัญหา ขั้นตรวจสอบ ครูที่ปรึกษาตรวจสอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ปฏิบัติว่าเป็นไปตามแนวทางที่ร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่ โดยครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

2.3 ระบบติดตามตรวจสอบ มีขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผนดำเนินการโดยจัดประชุมคณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ขั้นปฏิบัติการ ดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติของครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในขั้นปฏิบัติการใช้แบบประเมินที่สร้างขึ้นในขั้นตรวจสอบ กรรมการประเมินทบทวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องนำผลในขั้นตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ

2.4 ระบบสะท้อนผล มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ขั้นวางแผน โดยการจัดประชุม คณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากระบบติดตามตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุง แก้ไข ขั้นปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้ แล้วจัดทำเอกสารรายงานผล ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ขั้นตรวจสอบ คณะกรรมการร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน ในกระบวนการปรับปรุง และขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทบทวน ปรับปรุงตามผลจากการตรวจสอบ

3. ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสรุปผลได้ ดังนี้

ในการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 พบว่า ผลการดำเนินงานของ โรงเรียนผลของการวิจัยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์เกือบทุกตัวชี้วัด และในการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ในการทดลองรอบที่ 2 ผลการดำเนินงานของ โรงเรียนโดยภาพรวมพัฒนามากกว่าการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 1 เมื่อพิจารณาผลการประเมินทบทวน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และประเมินประสิทธิผลของระบบสรุปได้ ดังนี้

3.1 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมี 3 มาตรฐาน และ 14 ตัวชี้วัด พบว่า ผลการประเมินในด้านนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยในรอบที่ 1 มีบางตัวชี้วัดไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องจึงได้ พัฒนาในส่วนบกพร่อง ทำให้ผลจากการประเมินในรอบที่ 2 ผ่านเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด

3.2 ผลการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 : 178-180) โดย พิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ และด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ประสิทธิผลของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ผลการวิจัยจากการทดลองใช้รอบที่ 2 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการทดลองใช้ในรอบที่ 1 เกือบทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น มีประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นจากการดำเนินงานใน รอบที่ 2

4. ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลจากการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 และ 2 แล้ว ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

4.1 ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ ตอบสนองต่อการความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ แล้วรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ผลไปใช้ประโยชน์

4.2 ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความคุ้มค่า

4.3 ด้านความเหมาะสม สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ

4.4 ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย กำหนดตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในระบบฯ ถูกต้อง หลากหลาย และครบถ้วน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้อย่างชัดเจน

4.5 ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง

4.5.1 ด้านความพึงพอใจ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ประเมินผู้เรียนในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน

4.5.2 ด้านการดูแลนักเรียน นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุณูปการ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
บริบทของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	10
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	13
ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	13
วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	14
หลักการและกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	15
ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	17
การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	19
องค์ประกอบของกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	24
บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	41
ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	47
มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	47
การพัฒนาระบบ.....	52
ความหมายของระบบ.....	52
หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ.....	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประเภทของระบบ.....	54
คุณสมบัติของหน่วยระบบ.....	55
ส่วนประกอบของระบบ.....	57
วิธีการจัดระบบหรือการสร้างระบบ.....	58
การวิจัยและพัฒนา.....	59
ความหมายของการวิจัยและพัฒนา.....	59
ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา.....	60
ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา.....	61
การประเมินเชิงปฏิบัติการ.....	67
ลักษณะของการประเมินเชิงปฏิบัติการ.....	67
กระบวนการประเมินเชิงปฏิบัติการ.....	68
บทบาทของนักประเมินเชิงปฏิบัติการ.....	70
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	71
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	71
ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	73
กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	76
ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	81
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	82
ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	82
แนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	85
หลักการและคุณลักษณะพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	87
องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	89
ลักษณะสำคัญของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR).....	90
กระบวนการขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	93
ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นำมาประยุกต์ใช้กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม.....	101
วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	106

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เงื่อนไขความสำเร็จของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	107
ความตรงและความเที่ยงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	107
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	108
งานวิจัยในประเทศ.....	108
งานวิจัยต่างประเทศ.....	118
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	124
การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R ₁).....	124
การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D ₁).....	132
การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R ₂).....	139
การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D ₂).....	142
การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R ₃).....	144
การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D ₃).....	145
การจัดการข้อมูลจากการวิจัย.....	146
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	149
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	149
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	154
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	172
ตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	212
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	215
สรุปผลการวิจัย.....	217
การอภิปรายผลการวิจัย.....	219
ข้อเสนอแนะ.....	226
บรรณานุกรม.....	228
ภาคผนวก.....	235

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและหนังสือ ขอความอนุเคราะห์.....	236
ภาคผนวก ข	คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	243
ภาคผนวก ค	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	371
ภาคผนวก ง	เอกสารการเผยแพร่ผลงาน.....	384
ประวัติผู้วิจัย		

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ข้อมูลจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา.....	10
2 ข้อมูลจำนวนนักเรียน.....	11
3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	124
4 แผนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	126
5 แผนการปฏิบัติงานในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบ.....	127
6 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561.....	133
7 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561.....	134
8 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561.....	135
9 แผนปฏิบัติการการใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	140
10 การดำเนินการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1.....	143
11 แผนปฏิบัติการการใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	145
12 การดำเนินการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2.....	145
13 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ปีการศึกษา 2561.....	150
14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของความรู้ความเข้าใจ ในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	152
15 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน.....	162
16 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในโครงสร้างการพัฒนาระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	165

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
17 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	168
18 ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินประสิทธิภาพของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม.....	171
19 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินประสิทธิผลของระบบของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม.....	171
20 กำหนดการประชุมเพื่อดำเนินการวิจัย.....	173
21 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา.....	176
22 แผนปฏิบัติการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	182
23 ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	188
24 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	190
25 ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแบบประเมินประสิทธิผลของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	192
26 กำหนดการประชุมเพื่อดำเนินการวิจัยในการทดลองใช้ระบบรอบที่ 2.....	195
27 แผนปฏิบัติการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	196
28 ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.....	203
29 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน.....	205
30 ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแบบประเมินประสิทธิผลของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน.....	207
31 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	210
32 เปรียบเทียบผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	211
33 เปรียบเทียบผลการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	211
34 ผลการประเมินทดลองใช้ระบบรอบที่ 1.....	212

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	9
2	การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา.....	16
3	การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	19
4	การบริหารเชิงระบบตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	22
5	การบริหารเชิงคุณภาพ (วงจรเต็มมีง) ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	23
6	กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	25
7	กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา นักเรียนของครูแนะแนว/ผู้ที่เกี่ยวข้อง.....	40
8	ระบบที่สมบูรณ์แบบ.....	58
9	ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา.....	63
10	วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart.....	77
11	กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Coghlan & Brannick.....	79
12	การเชื่อมโยงการกระทำการวิจัยและการมีส่วนร่วม.....	89
13	วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	90
14	โมเดลพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : การปรับปรุง สถานการณ์ต่าง ๆ จากการปฏิบัติสู่การพัฒนา.....	92
15	ขั้นตอนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	123
16	กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	148
17	กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	156
18	โครงสร้างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	160

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นางพรทิพย์ นุกุลกิจ

ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ขึ้น เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030)

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการหลั่งไหลของข้อมูลสารสนเทศและข่าวสาร ซึ่งมีผลกระทบต่อคนในสังคมแทบทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 จึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทยชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤติอันน่าเป็นห่วง ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล เพราะมุ่งสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคล

และสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน จึงเกิดความไม่สมดุล ระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ขาดการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งสร้างปัญหาทั้งระบบให้กับสังคมไทย จะเห็นได้ว่า การนำเสนอข่าวสารจากสื่อต่างๆ สะท้อนภาพเด็กเยาวชนหลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป ในทางที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ทะเลาะวิวาท ก่อความสงบในสังคม ก่ออาชญากรรม ดิตยาเสพติด ค่าบริการทางเพศ การฆ่าตัวตาย ซึ่งได้ทวี ความรุนแรงและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลกระทบต่อจนถึงคุณธรรม จริยธรรม บั่นทอนคุณค่า ความดีงามทางจิตใจ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการวางแนวทางการพัฒนาคนให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติและสังคมโลก จากข้อมูลในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายใน ประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จึงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อม ทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น มาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบ เศรษฐกิจของประเทศ ให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : 2)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความกังวลใจเกี่ยวกับข้อมูลสถิติจำนวน นักเรียนที่ประสบความล้มเหลวในการศึกษา ซึ่งในแต่ละปีมีสถิตินักเรียนเป็นจำนวนมากที่ประสบ ความล้มเหลวในการศึกษา (สันติสุข สันติศาสนสุข. 2552 : 87) ศึกษาสาเหตุพบว่า นักเรียนที่ประสบ ความล้มเหลวในการศึกษา ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน มีภาระต้องดูแล ช่วยเหลือคนในครอบครัว ปรับตัวเข้ากับสังคมในโรงเรียนไม่ได้ ไม่ชอบวิธีการสอนของครู ขาดการดูแล เอาใจใส่จากผู้ปกครองและปัญหาอื่นๆ ทั้งที่เกิดจากผู้ปกครอง ที่ไม่มีความพร้อม โรงเรียนที่ไม่ได้ดูแล เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ตัวนักเรียนเองที่ขาดแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ และหากปล่อยให้ให้นักเรียนแม้เพียงคนเดียว หลุดออกจากระบบการศึกษา นั้นหมายถึง ความสูญเสียอย่างประเมินค่าไม่ได้ทั้งในแง่ เศรษฐศาสตร์ โอกาสในการพัฒนาสังคม และความรู้สึกของพ่อแม่ผู้ปกครองที่หวังจะให้โรงเรียนสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้แก่เด็กและเยาวชน หากโรงเรียนไม่คิดที่จะดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังปล่อยให้พลัดพลอยให้นักเรียน หลุดออกจากระบบการศึกษา แล้วไปสร้างปัญหาให้สังคมอย่างที่ใครๆ ก็คาดไม่ถึง โรงเรียนจะเป็น สถาบันทางสังคมที่อยู่เป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างไร ด้วยสภาพและปัญหาดังกล่าวข้างต้นที่เกิดขึ้นกับ นักเรียน จะส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสหรือมีแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงในด้านการเรียน และด้านพฤติกรรม ซึ่งมีโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักในการบริหารจัดการให้นักเรียนที่อยู่ในระบบของโรงเรียน บรรลุเจตนารมณ์ของวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ

ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2560 -2567) เพื่อให้นักเรียนที่ขาดโอกาสได้พัฒนาทุกด้านทั้งร่างกายและจิตใจที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา นอกจากจะดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา (กรมสุขภาพจิต. 2552 : 1) ในการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว โรงเรียนสามารถกระทำได้โดยใช้ “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยผ่านกระบวนการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนจากโรงเรียน สำหรับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559 : 11)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ทุกองค์กรต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม สภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและอื่นๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลในทางบวกที่ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าในทุกด้าน อย่างไรก็ตาม จะส่งผลในทางลบด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤติทางสังคม เช่น การใช้แรงงานเด็ก การล่องละเมิดทางเพศ ภัยจากสารเสพติด การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรง ปัญหาจากความเครียดความวิตกกังวล การแตกแยกของครอบครัวและสังคม เป็นต้น

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกโรงเรียน ได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำและดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เพื่อการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมายังขาดประสิทธิภาพ จะเห็นได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครอบครัวของนักเรียนจำนวนมากหย่าร้าง ครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ นักเรียนหลายคนมาจากต่างจังหวัด และพักอาศัยอยู่กับญาติ นักเรียนหลายคนมีความเสี่ยงในเรื่องยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมในการเล่นเกมและการพนัน เป็นต้น ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง

ครูที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ และนักเรียน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งหมด มีคะแนนเฉลี่ย 2.80 และมีนักเรียนออกกลางคัน ร้อยละ 1.15 ซึ่งเป็นผลมาจากความเสี่ยง ด้านครอบครัว ด้านยาเสพติด ด้านอารมณ์ ทางโรงเรียน จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ในปีการศึกษา 2561 ซึ่งทางโรงเรียนได้คัดกรองนักเรียน ซึ่งมีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มสูงที่จะไม่จบการศึกษา

ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา ได้ตระหนักเห็นถึงปัญหาและความสำคัญในภาระหน้าที่ จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในกระบวนการวิจัย ทั้งนี้จะนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผน ปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ผู้วิจัยหวังว่า การศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้สามารถดูแลและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการดำเนินการ ดังนี้

1. โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสำหรับกรณีศึกษา ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้บริหารและคณะครูต้องการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และยินดีให้ความร่วมมือเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับกรณีศึกษา

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

- 2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน
- 2.2 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป
- 2.3 หัวหน้าระดับชั้น
- 2.4 ครูแนะแนว
- 2.5 ครูที่ปรึกษา
- 2.6 นักเรียน
- 2.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.8 ผู้ปกครอง

3. ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และ ระบบสะท้อนผล (Reflect) ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รอบ คือ R₁D₁, R₂D₂ และ R₃D₃ โดยมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R₁)

- 3.2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D₁)
- 3.3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R₂)
- 3.4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D₂)
- 3.5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R₃)
- 3.6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D₃)

4. ระยะเวลาในการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โดยแบ่งช่วงของการพัฒนาออกเป็น 3 รอบ ดังนี้

- 4.1 รอบที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2561 ถึงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561

4.2 รอบที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2561 ถึงวันที่ 29 มีนาคม 2562

4.3 รอบที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2562 ถึงวันที่ 8 ตุลาคม 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คาดว่าจะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ ตลอดจนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สามารถดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

3. โรงเรียนได้รูปแบบการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ อันจะทำให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน** หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน มีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และมีบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect)

2. **การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน** หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ชั้นหลัก ดังนี้

2.1 **ชั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน** ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ขั้นการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนยกร่างระบบ ดำเนินการยกร่างระบบ ตรวจสอบโครงสร้าง ประเมินและปรับปรุงโครงสร้างระบบ

2.3 ขั้นการทดลองใช้ระบบ โดยการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปสู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนเตรียมการใช้ระบบ ดำเนินการใช้ระบบ สังเกตการปฏิบัติ และสะท้อนผลการปฏิบัติ จากการนำระบบไปใช้ และใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการเข้าร่วมเพื่อเป็นกลไกควบคุมในการนำระบบไปใช้

2.4 ขั้นการประเมินและปรับปรุงระบบ ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลังจากการทดลองใช้ในทุกขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น จะใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการสะท้อนผลเข้าไปร่วมด้วยในทุกขั้นตอน

3. การประเมินเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประเมินในขณะที่ครูนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้เพื่อเป็นกลไกควบคุมในการใช้ระบบ โดยเน้นการประเมินแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเริ่มต้น เป็นการดำเนินงานเชิงระบบเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การสร้างทีม และการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่ม ในการดำเนินการประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเจรจาต่อรอง

3.2 ขั้นติดตามความก้าวหน้า เป็นการดำเนินการระหว่างการปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่เป้าหมายเป็นระยะติดตามความก้าวหน้า ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินการ แล้วสร้างเกณฑ์การประเมินโดยใช้เป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจปรับเป้าหมายและพัฒนายุทธวิธีในการเอาชนะอุปสรรค เพื่อบรรลุผลการดำเนินการ ในขั้นนี้ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับ

3.3 ขั้นสรุปรวม เป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบการดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ โดยเน้นการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าโดยรวม

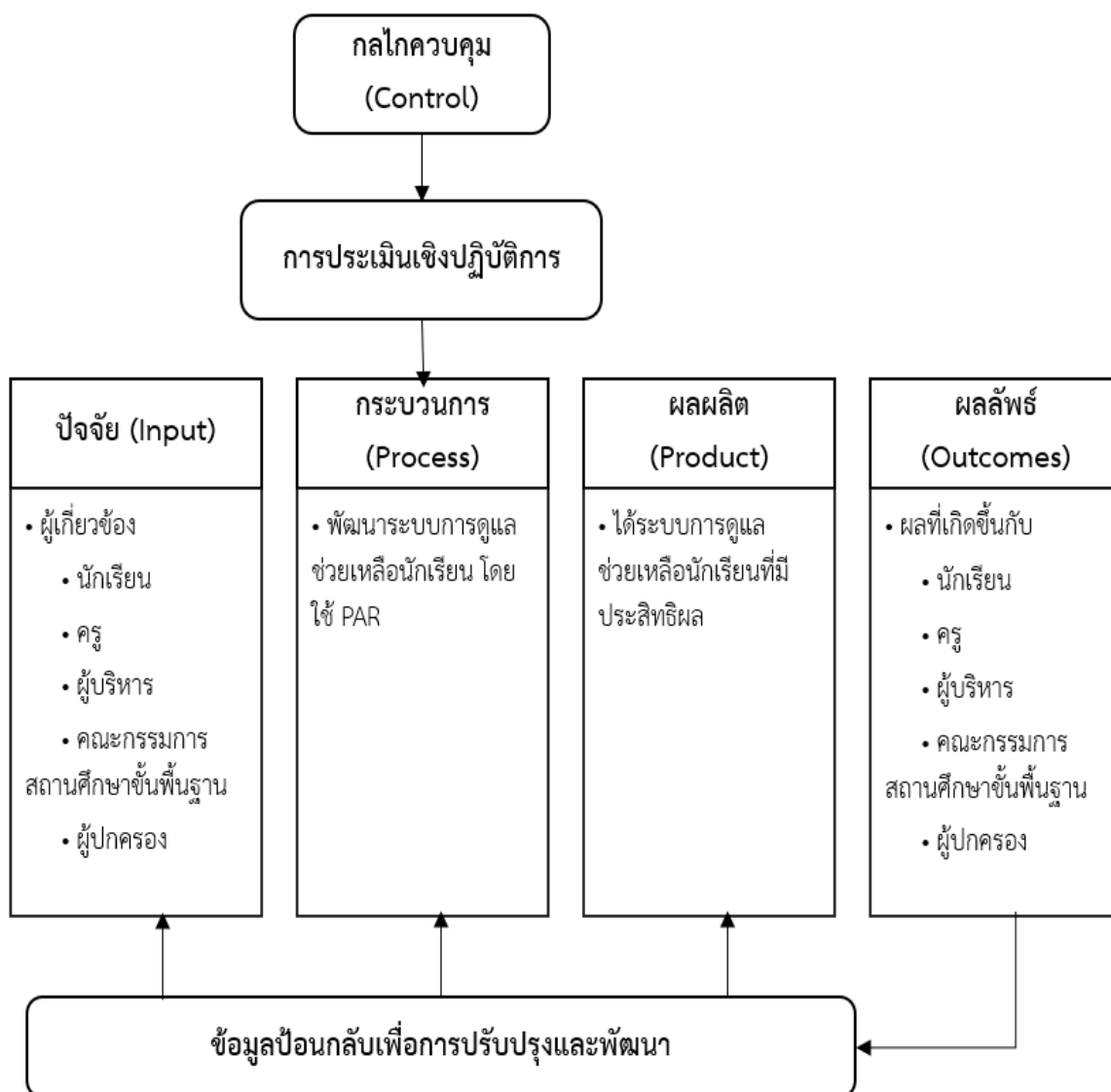
4. ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 :178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ความเหมาะสม ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. ผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ปรึกษา ผู้บริหาร หัวหน้าระดับชั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้ส่วนเสีย จึงให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ดังนั้นการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นจึงมีความเหมาะสม เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นกระบวนการในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถาม เกี่ยวกับภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และจากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งการประเมินเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บริบทของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. การพัฒนาระบบ
4. การวิจัยและพัฒนา
5. การประเมินเชิงปฏิบัติการ
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบทของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เริ่มก่อสร้าง 19 พฤษภาคม 2524 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ตั้งอยู่ที่ 125 หมู่ 3 ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้บริหารคนแรก คือ นางสาวทิพวรรณ หวานแก้ว เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนได้กำหนดเขตบริการจัดการศึกษาในเขตตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 โดยมีนางพรทิพย์ นุกุลกิจ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูและบุคลากร	จำนวน(คน)
ข้าราชการครู	17
พนักงานราชการ	1
ลูกจ้างประจำ	3
รวม	21

ตารางที่ 2 ข้อมูลจำนวนนักเรียน

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา มีภารกิจในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีข้อมูลดังนี้ (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561)

ชั้น	จำนวนเต็ม (คน)		
	ชาย	หญิง	รวม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	24	17	41
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	23	24	47
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	12	11	23
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	7	15	22
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	4	13	17
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	10	14	24
รวม	80	94	174

ทิศทางการพัฒนา

วิสัยทัศน์

ภายในปี 2562 โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี

พันธกิจ

1. พัฒนาระดับมาตรฐานการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมนำความรู้
3. พัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา
4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้หลากหลายตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน
5. เสริมสร้างนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
6. สร้างเสริมศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ
7. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อบริการและการเรียนรู้
8. ส่งเสริมกระบวนการทำงานตามวิถีประชาธิปไตย
9. จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
10. ระดมสรรพกำลังจากองค์กร ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เป้าประสงค์

1. มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน การค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงาน สร้างอาชีพ
2. มีทักษะการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสืบสานวัฒนธรรมไทย
3. มีความเป็นเลิศ ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา
4. มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ จิตสาธารณะ
5. มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี
7. เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ก้าวหน้าเทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ
9. กตัญญู
10. มีความรับผิดชอบ

เอกลักษณ์ของโรงเรียน

ใช้สุนทรียภาพด้านยาเสพติด

อัตลักษณ์ของโรงเรียน

เก่ง ดี มีความเป็นผู้นำ

นโยบายของโรงเรียน

1. จัดการบริหารอย่างเป็นระบบ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา
2. ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้และก้าวหน้าเทคโนโลยี
3. จัดกระบวนการเรียนการสอนและใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ
4. พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย

5. ส่งเสริมผู้เรียนและบุคลากรให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทย ห่วงใยสิ่งแวดล้อม
6. มุ่งมั่นให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
7. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้
กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และการบริหารทั้งระบบโรงเรียน โดยอาศัยศักยภาพและความสัมพันธ์ของนักเรียน ที่มีกับครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และฝ่ายปกครอง รวมทั้งมีการประสานระหว่างระบบครอบครัว ระบบโรงเรียน และสาธารณสุขที่ต้องรับส่งต่อปัญหาวัยรุ่นที่สำคัญและเร่งด่วน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 3) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : ก) กล่าวถึง ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สถานศึกษาดำเนินป้องกัน แก้ไขปัญหาได้เป็นระบบมากขึ้น โดยอาศัยการผนึกพลังการมีส่วนร่วมรับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ใกล้ชิด เข้าถึง และเข้าใจนักเรียนมากที่สุดพวกหนึ่ง คือ เพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ซึ่งหากนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนๆ และได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถทางจิตวิทยา ให้คำปรึกษาเบื้องต้น จะเป็นพลังสำคัญในการช่วยป้องกัน ลดความเสี่ยง และปัญหาที่นักเรียนเผชิญอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 12) ให้ความหมายของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือชัดเจน มีมาตรฐานและคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

กรมสุขภาพจิต (2544 : 4) กล่าวว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือ การทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และปลอดภัยจากสารเสพติด

จากความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง โดยมีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานและคุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาโดยดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 9-10) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอก มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้
2. เพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเป้าหมายในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงานตามขั้นตอนการดำเนินงาน และมีการบันทึกหลักฐานที่สามารถตรวจสอบและประเมินได้

หลักการและกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 4-5) ได้กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโดยมีหลักการ ดังนี้

1. การบริหารเชิงระบบ เป็นการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เป็นการบริหารคุณภาพเชิงระบบตามแนวคิดของเดมมิ่ง (PDCA) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 การวางแผน (Planning) เป็นการวางระบบซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุดจะต้องกำหนดขั้นตอนการทำงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติเป็นมาตรฐาน และการบันทึกการทำงานเป็นปัจจุบัน ข้อมูลจากบันทึกนี้นำไปสู่การตรวจสอบประเมินตนเอง และให้ผู้อื่นตรวจสอบได้ และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของ ระบบย่อยที่ส่งผลถึงคุณภาพของโรงเรียนทั้งระบบ

1.2 การดำเนินงาน (Doing) เป็นการปฏิบัติร่วมกันของทุกคนโดยใช้กระบวนการ วิธีการ และบันทึก บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบในระบบย่อยต่างๆ จะปฏิบัติและบันทึกต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน

1.3 การตรวจสอบและประเมินผล (Checking) เป็นการประเมินตนเองโดยร่วมกันประเมินหรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคล ระหว่างทีมย่อยในโรงเรียน

1.4 การปรับปรุงพัฒนา (Action) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไข พัฒนา ซึ่งอาจจะแก้ไขพัฒนาในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ ปัจจัยหรือการบันทึกให้ดีขึ้นจนระบบคุณภาพ หรือวงจรคุณภาพเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

2. การทำงานเป็นทีม เป็นการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษานั้น โดยกระบวนการกลุ่มของผู้เกี่ยวข้อง มีการกระทำเป็นทีมจะทำตามลำพังไม่ได้ ดังนั้นจึงแบ่งทีมดำเนินการ ดังนี้

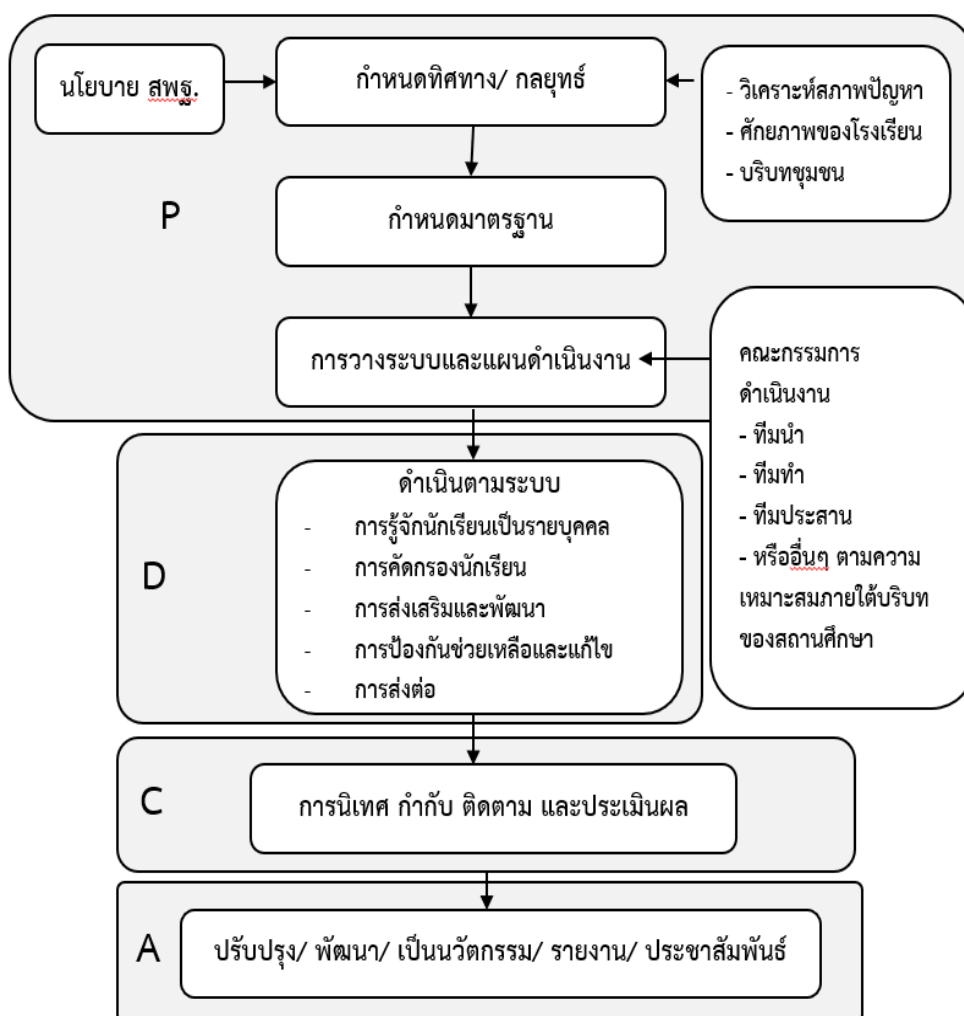
2.1 ทีมนำ ได้แก่ คณะผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งจะเป็นผู้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง จัดทำแผนกลยุทธ์ควบคุม กำกับ ติดตาม และสนับสนุน เสริมสร้างพลังร่วม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ทีมสนับสนุน เป็นทีมหลักในการสนับสนุนด้านวิชาการและอื่นๆ ให้เกิดการสร้างระบบคุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครขึ้นกับการพัฒนาระบบว่ามีจุดเน้นที่ระบบใด เช่น ทีมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หัวหน้าทีม คือ รองผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

2.3 ทีมทำ เป็นทีมที่สมาชิกรับผิดชอบการทำงานโดยตรง เช่น ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน คือ ทีมระดับชั้น ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพ กิจกรรมต่างๆ ให้มีคุณภาพ

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นวิธีการที่ทำให้ได้รับทราบจุดอ่อนในการดำเนินงานของตน เพื่อให้เกิดแนวทางที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนโดยมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ไม่ใช่การสั่งการหรือบังคับบัญชา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละส่วนเกิดความรู้สึกที่ดี ไม่ต้องกังวลเรื่องการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

4. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางาน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนและให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป สำหรับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ควรดำเนินการในระบบตาม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562 : 4)

ความสำคัญจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และการพัฒนาประเทศ เพราะการบริหารคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น คุณภาพการศึกษาย่อมมีอิทธิต่อความรู้ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งได้แก่ ด้านสติปัญญาผู้เรียน อีกทั้งยังพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการเรีนรูู้ที่ครบถ้วน จึงมีความสำคัญต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 20-24) ได้กำหนดความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากสภาพปัญหาต่างๆ จึงได้มีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทางด้านการส่งเสริมในส่วนที่ดีของนักเรียน ด้านการป้องกันมิให้เกิดปัญหาหรือลุกลามมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยงและสามารถแก้ปัญหาที่นักเรียนในเบื้องต้นได้ โดยให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้ซึ่งแสดงถึงการทำงานที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ที่เป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้ทั้งนักเรียน บุคลากร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันกับนักเรียน รวมทั้งกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ตรวจสอบได้เป็นที่ยอมรับของชุมชน และสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังเป็นเรื่องใหม่ ยังไม่มีผลงานการวิจัยในเรื่องนี้และศึกษา น่าจะมีความรู้ความเข้าใจในสภาพการดำเนินงาน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งว่ามีส่วนร่วมในด้านใด และมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพมัธยมศึกษาต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 1) ได้ให้ความสำคัญไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายสำคัญให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองอย่างรอบด้าน ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 13) ได้กล่าวถึง ประโยชน์และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข จะได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้าน
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเสียสละเอาใจใส่

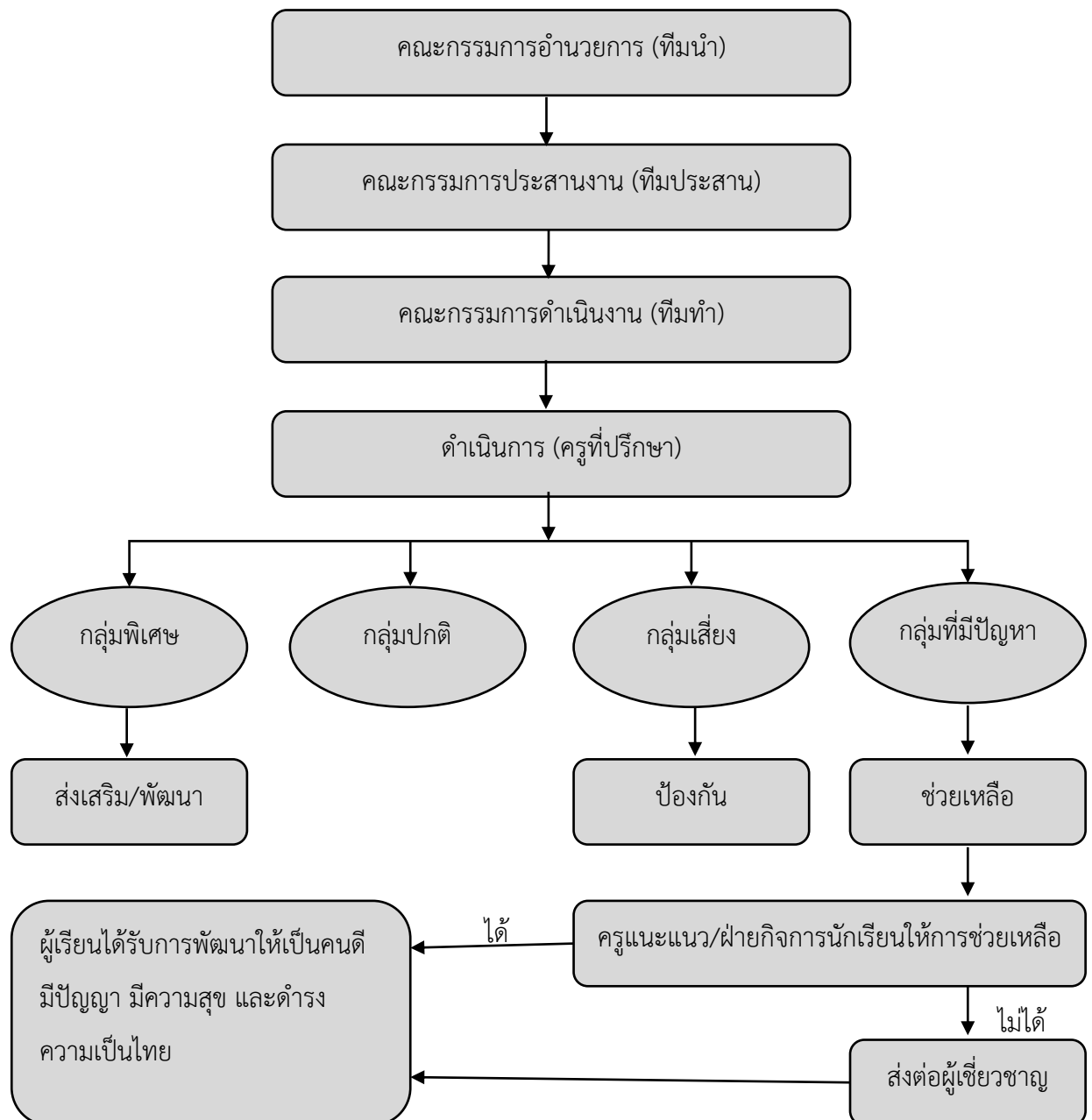
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 1) ได้กำหนดความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นการพัฒนาให้นักเรียนให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ดังนั้นความจำเป็นในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง การมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับระบบการจัดการเรียนการสอน

กรมสุขภาพจิต (2544 : 3) กล่าวถึง ความสำคัญที่จะต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น เน้นที่คุณภาพของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตที่สงบสุข ให้สมกับคำว่า “เก่ง ดีและมีความสุข” บทบาทของความเป็นครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ด้วยเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ในสังคม ประเทศชาติ หรือรวมทั้งสังคมโลกด้วยเช่นกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีความสำคัญ โดยครูที่ปรึกษา หรือ ครูประจำชั้นจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและมีข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกด้านและนำข้อมูลด้านต่างๆ มาบูรณาการเพื่อการรู้จักและเข้าใจนักเรียนแต่ละบุคคลอย่างละเอียดรอบด้าน รวมทั้งเพื่อการจัดกลุ่มและคัดกรองนักเรียน อันจะนำไปสู่การวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมต่อไป

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 8) กล่าวถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551 : 8)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ในกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีคณะกรรมการจำนวน 3 ชุด คือ 1) คณะกรรมการอำนวยการ 2) คณะกรรมการประสานงาน และ 3) คณะกรรมการดำเนินงาน โดยครูที่ปรึกษาทำหน้าที่ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษ ป้องกันนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา หากครูไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ให้ส่งต่อฝ่ายแนะแนวหรือฝ่ายกิจการนักเรียน หากยังแก้ปัญหาไม่ได้ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และดำรงความเป็นไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 9- 2) ได้กล่าวถึง แนวคิด เกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวงจรคุณภาพไว้ ดังนี้

1. การบริหารเชิงระบบ เป็นการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ใช้วงจรคุณภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) เป็นการวางระบบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุด จะต้องกำหนดขั้นตอนการทำงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติเป็นมาตรฐาน และการบันทึกการทำงานเป็นปัจจุบัน ข้อมูลจากการบันทึกนี้จะนำไปสู่การตรวจสอบประเมินตนเอง และให้ผู้อื่นตรวจสอบได้ และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดระบย่อยส่งผลถึงคุณภาพรวมของโรงเรียนทั้งระบบ การดำเนินงาน (Do) เป็นการปฏิบัติร่วมกันของทุกคน โดยใช้กระบวนการ วิธีการ และบันทึก บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบในระบบย่อยต่างๆ จะปฏิบัติและบันทึกต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน การตรวจสอบ /ประเมินผล (Check) เป็นการประเมินตนเองร่วมกัน ประเมินหรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคล ระหว่างทีมย่อยในโรงเรียน การปรับปรุงพัฒนา (Act) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนางาน ซึ่งอาจจะแก้ไขพัฒนาในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ ปัจจัยหรือการบันทึกให้ดีขึ้น จนระบบคุณภาพหรือวงจรคุณภาพเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

2. การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย ทีมนำ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง จัดทำแผนกลยุทธ์ ควบคุม กำกับ ติดตาม และสนับสนุนเสริมสร้างพลังร่วม (Empowerment) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทีมสนับสนุนเป็นทีมหลักในการสนับสนุนประสานงานด้านวิชาการ และอื่นๆ ให้เกิดการสร้างระบบคุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครขึ้นกับการพัฒนาระบบว่ามีจุดเน้นที่ระบบใด เช่น ทีมสนับสนุนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หัวหน้าทีมคือ รองผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมาย ทีมทำเป็นทีมที่สมาชิกรับผิดชอบการทำงานโดยตรง เช่น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ทีมระดับครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ให้มีคุณภาพ

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้ได้รับทราบจุดอ่อนจุดแข็งในการดำเนินงานของตน เพื่อให้เกิดแนวทางที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน โดยมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ไม่ใช่การสั่งการหรือ

บังคับบัญชา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละส่วนเกิดความรู้สึกที่ดีไม่ต้องกังวลเรื่อง การประเมินตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

4. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางานช่วยส่งเสริมสนับสนุน และให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป การนิเทศ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ควรดำเนินการให้เป็นระบบดังนี้ การวางแผน (P) โดยแต่งตั้งกรรมการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จ เครื่องมือ วิธีการ กำหนดแผนงาน ปฏิทิน การดำเนินงาน (D) โดยดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการหลากหลายตามสภาพจริง การตรวจสอบ (C) โดยตรวจสอบ ติดตาม ประเมินวิเคราะห์ จัดทำรายงานการปรับปรุงและพัฒนางาน โดยนำผลการประเมินมาปรับปรุงและดำเนินการตามแผนใหม่อย่างต่อเนื่อง

ศิริพงษ์ เสาภายน (2548 : 13) กล่าวว่า แนวคิดเชิงระบบของการบริหารโรงเรียนเป็นการวิเคราะห์องค์การและบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในกรอบความคิดของระบบเปิด ซึ่งสามารถกล่าวแยกแยะออกมาเป็น 3 ส่วน คือ ปัจจัยป้อน กระบวนการถ่ายโยง และผลลัพธ์ กรอบความคิดนี้ จะช่วยในการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในโรงเรียน เป็นการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียนและผลที่เกิดจากการบริหารที่อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนที่เป็นระบบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยป้อน (Input) จากสภาพแวดล้อมทำให้เกิดปัจจัยป้อน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากร การเงิน ฤกษ์ และการศึกษาปฏิบัติ นโยบายรัฐบาล การบริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โครงสร้างของกฎหมายในด้านโรงเรียน รวมทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่มีความสำเร็จในการกำหนดแนวทางของโรงเรียน

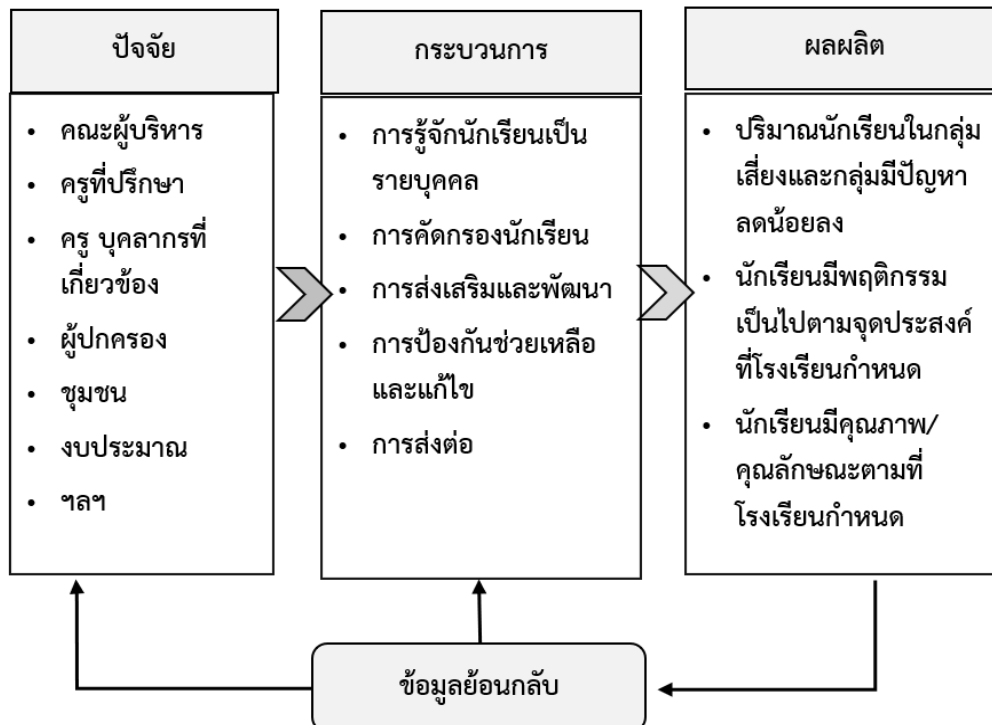
2. กระบวนการถ่ายโยง (Transformation process) องค์การได้ปรับเปลี่ยนปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมมาสู่ผลลัพธ์ การปฏิบัติงานในระบบที่ทำให้เกิดผลลัพธ์จะมีการผนวกค่านิยมเข้าไปในกระบวนการปฏิบัติงานด้วย กระบวนการถ่ายโยงนี้ยังหมายรวมถึง การปฏิบัติการภายในองค์การ และระบบของการบริหารจัดการ ส่วนประกอบของการบริหารเชิงปฏิบัติการภายในองค์การเป็นเทคนิควิธีการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทักษะการติดต่อสื่อสาร แผนปฏิบัติการ ความสามารถที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินงานภายในโครงสร้างขององค์การจะมีผลต่อผลลัพธ์ของโรงเรียน

3. ผลลัพธ์ (Output) งานของผู้บริหารโรงเรียนคือ ดูแลและใช้ปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมภายนอก การถ่ายโยงปัจจัยป้อนผ่านกิจกรรมการบริหาร เช่น การจัดโครงสร้างการพัฒนาวัฒนธรรม แรงจูงใจ การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาหลักสูตร การบริหารบุคลากร การจัดการการเงินของสถาบันเพื่อให้ได้ผลผลิตสำหรับโรงเรียน ผลลัพธ์หมายรวมถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การปฏิบัติงานของครู ระดับการพัฒนาของนักเรียนและครู การลาออกกลางคันของผู้เรียน การลาออกของครู การขาดเรียนของนักเรียนและการขาดงานของครู การสร้างความสัมพันธ์

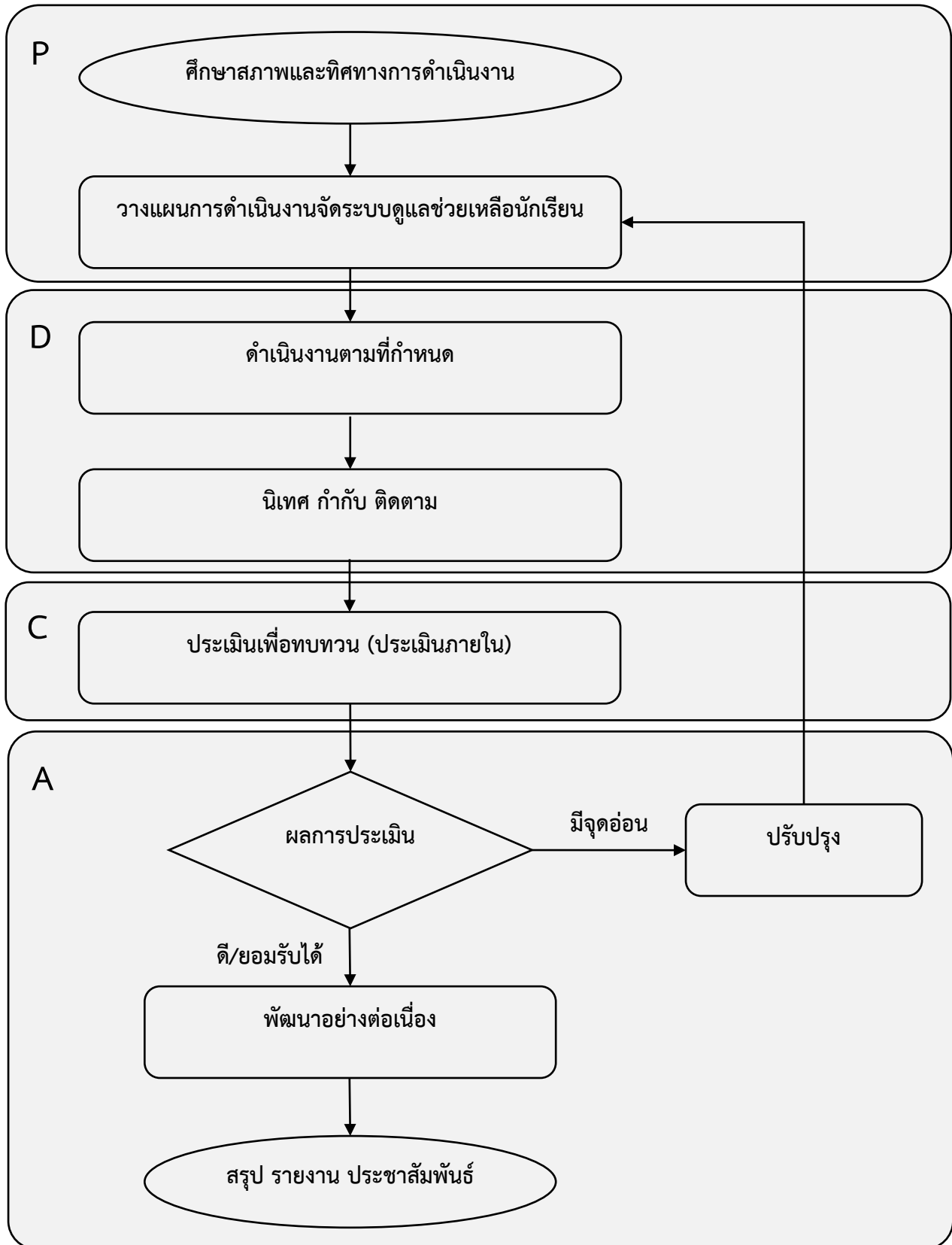
ระหว่างครูและการบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เจตคติของนักเรียนต่อโรงเรียน และความพึงพอใจในงานของครู

จากแนวคิดการบริหารเชิงระบบดังกล่าว สถานศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนนักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ซึ่งเป็นผลที่ทุกคนมุ่งหวัง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูแนะแนวและครูที่ปรึกษา เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ กระบวนการในการบริหารจัดการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย การเตรียม และวางแผนดำเนินงาน การดำเนินงานตามแผน การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผล ดังนั้น การนำแนวคิดการบริหารเชิงระบบมาใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะทำให้ การดำเนินงานมีความถูกต้อง ชัดเจน และสามารถติดตามประเมินผลเป็นระยะ อันก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไปได้อย่างดี

แนวคิดการบริหารเชิงระบบตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุง และพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การบริหารเชิงระบบตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547 : 39)

ภาพที่ 5 การบริหารเชิงคุณภาพ (วงจรเดมมิง) ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551 : 29)

องค์ประกอบของกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 17) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน
4. การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
5. การส่งต่อผู้เรียน

แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

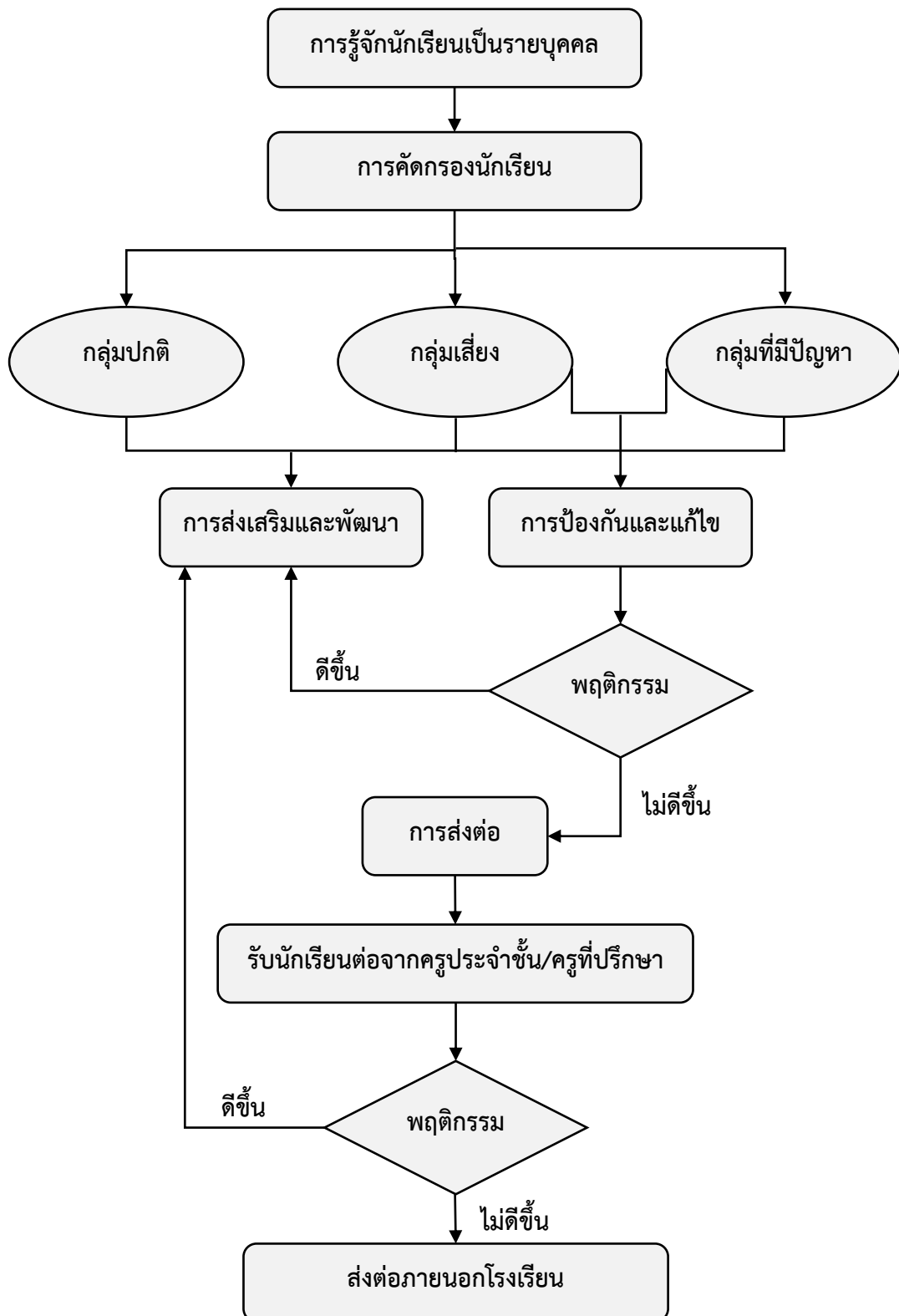
การนำระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเข้ามาใช้ในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ได้อาศัยการทำงานอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการบริหารงานวงจรคุณภาพ (P D C A) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการและวางแผน (Plan) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติการ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตาม (Do) มีการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ

ขั้นที่ 3 การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล (Check) รวมทั้งการสรุปรายงานผล

ขั้นที่ 4 การนำผลประเมินมาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง (Act)

ภาพที่ 6 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562 : 5)

สำหรับรายละเอียดของกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.1 ความสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 9) กล่าวถึง ความสำคัญของการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลว่า ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิต ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่ จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน แก้ไข ปัญหาที่นักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้หรือการคาดเดาโดยเฉพาะ ในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ที่ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวข้องกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้าน คือ

1.2.1 ด้านความสามารถแยกเป็น

1) ด้านการเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละรายวิชา ผลการเรียนเฉลี่ย ในแต่ละภาคเรียนและพฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ขาดเรียน ไม่ตั้งใจเรียน เป็นต้น

2) ด้านความสามารถอื่น ได้แก่ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นต้น

1.2.2 ด้านสุขภาพ แยกเป็น

1) ด้านร่างกาย ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว และความบกพร่องทาง ร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น เป็นต้น

2) ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่ มีอารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวลหรือมีพฤติกรรม ไม่ปกติ เช่น พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น บุคลิกภาพเก็บตัว ซ้ำอายุ เป็นต้น

1.2.3 ด้านครอบครัว

1) ด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง อาชีพ ของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน เป็นต้น

2) ด้านความคุ้มครองนักเรียน รายละเอียดที่ครูที่ปรึกษาต้องทราบ เช่น จำนวน พี่น้อง บุคลากรในครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว การใช้ สารเสพติด การติดยา การเล่นเกมพนัน เป็นต้น

1.2 การศึกษาจากข้อมูล ได้แก่

1.2.1 ผลงานของนักเรียน การเขียนเกี่ยวกับอัตชีวประวัติ บันทึกประจำวันหรือชิ้นงาน เช่น สมุดทำงาน/แบบฝึกหัด งานฝีมือ/สิ่งประดิษฐ์ โครงงาน

1.2.2 เอกสารหลักฐานอื่นๆ เช่น ระเบียบสะสม การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี บันทึกสุขภาพจากแพทย์ บันทึกสรุปการประเมินจุดแข็งจุดอ่อน (SDQ) บันทึกสรุปการสำรวจเบื้องต้นเพื่อคัดแยกความพิการ/บกพร่อง บันทึกสรุปสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แนว บันทึกสรุป การสำรวจนักเรียนด้อยโอกาส

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพร่างกาย และด้านครอบครัว โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายเพราะนักเรียนแต่ละคน มีความแตกต่าง มีพื้นฐานไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ การรับรู้ข้อมูลของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นทำให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจมากขึ้น นำข้อมูลไปคัดกรองได้ถูกต้อง สามารถช่วยป้องกันและแก้ปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

2. การคัดกรองนักเรียน

2.1 ความสำคัญ

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองเป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มก็ได้ ตามขอบข่ายและเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนกำหนด เช่น ในกรณีที่แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม อาจนิยามกลุ่มได้ดังนี้

2.1.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

2.1.2 กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี

2.1.3 กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

2.1.4 กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

กรมสุขภาพจิต (2547 : 11) ระบุความสำคัญไว้ว่า การคัดกรองนักเรียนว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปกติ ได้แก่ นักเรียนที่รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2. กลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ได้แก่ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกัน หรือแก้ปัญหาตามแต่กรณี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 43) ได้ระบุว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มา จำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษา และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง การคัดกรองนักเรียนจะแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม

1. กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเอง หรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ

2. กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัว แสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศที่ไม่เหมาะสม ทดลองสิ่งเสพติด ผลการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกัน หรือแก้ไขปัญหามาตามแต่กรณี

3. กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน มีผลกระทบต่อวิถีของตนเองหรือต่อสังคมส่วนรวมในด้านลบ จากการคัดกรองจะพบเด็กที่มีความต้องการพิเศษแทรกอยู่ในเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ ได้แก่

- 3.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น
- 3.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- 3.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- 3.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
- 3.5 เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
- 3.6 เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม
- 3.7 เด็กออทิสติก
- 3.8 เด็กอัจฉริยะ

2.2 แนวทางวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง และยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครู เพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรง หรือความดีของพฤติกรรมมีเท่าใด จึงจะจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหา

กรมสุขภาพจิต (2547 : 13) ได้ระบุไว้ว่า การคัดกรองนักเรียนมีประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการปฏิบัติ ดังนี้

1. การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหามาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

2. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อการพิจารณาเกณฑ์ การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรง หรือความดีของพฤติกรรมเท่าใด จึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา

3. ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้ ครูที่ปรึกษาควรติดตามและประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งก็ต้องระมัดระวังการสื่อสารที่ให้เกิดความรู้สึกว่า บุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่นๆ ที่อาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กเหล่านี้ ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การคัดกรองนักเรียนต้องพิจารณาข้อมูลนักเรียนในด้านต่างๆ เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนตามเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดหรือตามดุลยพินิจของครูที่ปรึกษา ซึ่งครูต้องเก็บเป็นความลับในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ครูที่ปรึกษาควรติดตามและประสานงานกับผู้ปกครองโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริม และพัฒนานักเรียน ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

3.1 ความสำคัญ

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษให้มีคุณภาพมากขึ้นได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

3.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการคือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม เช่น ตัวอย่างกิจกรรมโฮมรูม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียน หรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนที่บ้าน ที่มีครูที่ปรึกษา และนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูมจะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการมี ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

กรมสุขภาพจิต (2547 : 18) ได้ระบุไว้ว่า กิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อการส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูม อาจเป็นที่ห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

ธัญสมร คเชนทร์เดชา (2552 : 53) ได้กล่าวถึง หลักการจัดกิจกรรมโฮมรูมไว้ ดังนี้ การดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูมควรได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและความร่วมมือจากครูที่ปรึกษา การตั้งจุดมุ่งหมายควรเกิดจากการพิจารณาร่วมกันจากคณะทำงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เวลาที่เหมาะสมประมาณ 45 นาที/สัปดาห์

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปว่า การจัดกิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้รู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต ช่วยส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ทำให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น ซึ่งครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

2. การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

กรมสุขภาพจิต (2547 : 20) ได้ระบุไว้ว่า การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระหว่างบ้าน โรงเรียนและผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้ นักเรียนได้รับความเอาใจใส่จากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน แนวดำเนินการ ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้การรายงานสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมก็คือ

2.1 การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2.2 การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุมหรือจะเป็นการส่วนตัวก็ตาม แต่ควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุงหรือแก้ไข ในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

2.3 การจัดกิจกรรมในการประชุม ควรเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึงควรมีกิจกรรมอื่นๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4 การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครอง ในการประชุมแต่ละครั้ง ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ ดังนี้

- 1) เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง
- 2) เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป
- 3) เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 48) ได้ระบุข้อควรตระหนักในการดำเนินกิจกรรมผู้ปกครองชั้นเรียน ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ หรือการต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียน หรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม

2. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใย เอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน

3. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรนำกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครอง ตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียนร่วมกับสถานศึกษา

4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศกยภาพของนักเรียน ควรเป็นกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ เป็นต้น

กรมสุขภาพจิต (2544 : 155-161) ได้เสนอแนะกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนไว้ ดังนี้

1. กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย

1.1 สาระสำคัญคือการทำกิจกรรมที่คนเรามาอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องทำความรู้จัก คุ้นเคยกันเพื่อเป็นพื้นฐานการสร้างสัมพันธภาพ และปรับตัวให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

1.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยเพื่อให้ครูและนักเรียนได้รู้จัก คุ้นเคยกันรวมทั้งเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักกันและกันมากขึ้น

1.3 การดำเนินกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละคนแนะนำตัวเอง เช่น ชื่อจริง ชื่อเล่น เป็นต้น

1.3.1 ให้นักเรียนจับคู่สัมภาษณ์เพื่อนแล้วจับกลุ่มสัมภาษณ์เพิ่มขึ้น

1.3.2 ให้นักเรียนบอกประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการร่วมกิจกรรม ในห้องเรียนที่นักเรียนรู้จักกันแล้ว อาจมีการเปลี่ยนกิจกรรมที่มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาจะเห็นสมควร

2. กิจกรรมความดี และความสามารถที่มี

2.1 สาระสำคัญคือการทำบุคคลได้มองเห็นความดี สิ่งที่ดีหรือความสามารถพิเศษของตนเอง จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมความดี ความสามารถที่มีคือ เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความดีและความสามารถพิเศษของตน และเพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

2.3 การดำเนินกิจกรรม

2.3.1 ให้นักเรียนแต่ละคนเล่าถึงงานอดิเรกของตนเอง โดยอาจเสนอเป็นการเล่าเรื่องหรือแสดงท่าทางโดยใช้ภาษาใบ้ แล้วให้เพื่อนทาย

2.3.2 ให้นักเรียนแต่ละคนเล่าถึงความสามารถพิเศษด้านต่างๆ ของตนเอง หากไม่มีครูและเพื่อนนักเรียนช่วยกันให้กำลังใจ และช่วยกันบอกถึงกิจกรรม หรือสิ่งที่นักเรียนทำได้ดี

2.3.3 ให้นักเรียนเล่าการกระทำของตนที่รู้สึกประทับใจหรือประสบการณ์ที่ทำให้ภาคภูมิใจ

2.3.4 ให้นักเรียนร่วมกันสรุปถึงข้อคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรมครั้งนี้

3. กิจกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน

3.1 สาระสำคัญคือ โลกปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จำเป็นที่เราทุกคน โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนจะต้องติดตามข่าวสารเพื่อให้มีความรู้ ข้อมูลใหม่ๆ รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถนำข้อมูลข่าวสารต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน และการดำเนินชีวิตประจำวัน

3.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมใฝ่รู้ ใฝ่เรียน คือเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการใฝ่หาข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์นอกตำราเรียน และเพื่อให้นักเรียนรู้จัก วิธีการแสวงหา และเลือกใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างเหมาะสม

3.3 การดำเนินกิจกรรม

3.3.1 ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงข้อดี - ข้อเสียของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

3.3.2 ให้นักเรียนนำข่าว หรือข้อมูลความรู้จากสิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์หรืออื่นๆ มาเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อคิดที่ได้ แล้วครุ่นนำอภิปรายซักถาม

3.3.3 ให้นักเรียนที่มีประสบการณ์จากการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาเล่าประโยชน์ หรือสิ่งไม่ดีที่ได้รับจากการใช้อินเทอร์เน็ต และให้อภิปรายร่วมกันถึงข้อควรระมัดระวังในการใช้อินเทอร์เน็ต

3.3.4 ให้นักเรียนร่วมกันสรุปประโยชน์ที่ได้รับจากการมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรักการแสวงหาความรู้อันเป็นประโยชน์นอกตำราเรียน

4. กิจกรรมการพัฒนาตนเองด้านการเรียน

4.1 สาระสำคัญคือ การส่งเสริมให้นักเรียนได้สำรวจและรู้จักตนเองในเรื่องการเรียน จะช่วยให้นักเรียนมองเห็นแนวทางในการพัฒนาตนเองด้านการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ

4.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการพัฒนาตนเองด้านการเรียนคือ เพื่อให้นักเรียนได้ประเมินตนเองในด้านการเรียน และสามารถบอกวิธีที่จะพัฒนาตนเองในด้านการเรียน

4.3 การดำเนินกิจกรรม

4.3.1 ครูอธิบายเกณฑ์การจบหลักสูตร

4.3.2 ให้นักเรียนรายงานการแก้ไข 0, ร, มส และ มผ สำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียน

ดังกล่าว

4.3.3 ให้นักเรียนรายงานผลการเรียนเฉลี่ยรายวิชาแต่ละภาคเรียน โดยเสนอเป็นกราฟแท่ง

4.3.4 ให้นักเรียนที่ได้ผลการเรียนดีในแต่ละรายวิชาเล่าวิธีการเรียน ที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ

4.3.5 ครูนำอภิปรายเรื่องการแบ่งเวลาในการทำการบ้าน การดูหนังสือ การทำกิจกรรมนอกหลักสูตร การอ่านและบันทึกย่อ การช่วยงานผู้ปกครอง ฯลฯ

5. กิจกรรมการผ่อนคลายความเครียด

5.1 สาระสำคัญคือ ความเครียดเกิดขึ้นได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งหากนักเรียนรู้เท่าทันและขจัดออกไปได้ยิ่งเร็วเท่าไร ก็จะทำให้สุขภาพจิตดีขึ้นเท่านั้น แต่หากปล่อยให้สะสมมากขึ้น จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจทำให้ขาดความสุขในการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนลดลง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างได้อีกด้วย

5.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการผ่อนคลายความเครียดคือ เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการผ่อนคลายความเครียด และรู้วิธีการผ่อนคลายความเครียด การดำเนินกิจกรรม

5.2.1 ขออาสาสมัครนักเรียนเล่าถึงสถานการณ์ที่ตนเองเกิดความเครียด และวิธีการจัดการกับความเครียดนั้น แล้วอภิปรายร่วมกันถึงสาเหตุ และผลของความเครียดรวมทั้งแนวทางการขจัดความเครียด

5.2.2 ครูนำเสนอเทคนิคการผ่อนคลายความเครียดเบื้องต้น และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามครู แล้วนำไปใช้กับตนเอง เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การฝึกหายใจเพื่อคลายเครียด เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ช่วยป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลับมาเป็นกลุ่มปกติ ครูที่ปรึกษาจึงควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม และทำการประเมินผลการจัดกิจกรรมด้วย ซึ่งกิจกรรมโฮมรูม การประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมในรูปแบบอื่นๆ ที่หลากหลาย ถือเป็นกิจกรรมการส่งเสริมนักเรียนในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สำคัญมาก

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

4.1 ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา โดยไม่ปล่อยให้พลละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

กรมสุขภาพจิต (2546 : 22) ได้ระบุความสำคัญการป้องกันและแก้ไขปัญหาว่าในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใส่ใจกับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป นอกจากนี้ ทุกครั้งของการช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย การป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ

4.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันช่วยเหลือนักเรียน

การป้องกันและการแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้น มีหลายเทคนิควิธีการแต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มีอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม หรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษา มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้น (การใช้คำถาม การสร้างสัมพันธภาพ การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก การช่วยเหลือแก้ไขปัญห) แนวทางการแก้ไขปัญหของนักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา (ด้านการเรียน สุขภาพครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น)

2. แนวการดำเนินการ ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ การปรึกษาโดยมีกระบวนการในการปรึกษาคือการสร้างสัมพันธภาพ พิจารณาและทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญห

3. การให้คำปรึกษา (Counseling) มีเทคนิคการให้คำปรึกษา ดังนี้

- 3.1 สร้างสัมพันธภาพ (Rapport) ความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ การแสดงออกทางบุคลิกภาพ สีหน้าท่าทาง คำพูด น้ำเสียง การรู้จักรับฟัง ตั้งใจ ยินดีให้คำปรึกษา ช่วยเหลือให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความไว้วางใจ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและไม่ใช่เป็นสัมพันธภาพส่วนตัว แต่เป็นสัมพันธภาพในบทบาทของการให้คำปรึกษา

- 3.2 สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย (Relax) การสามารถสังเกตบุคคล การจัดสถานที่ สิ่งแวดล้อมที่เป็นสัดส่วน การกำหนดระยะเวลาที่การพูดคุย ไม่เร่งรัด ไม่เคร่งเครียด สร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกผ่อนคลาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในการรับคำปรึกษา

3.3 ให้สามารถระบายความรู้สึกนึกคิด (Release) การให้โอกาสผู้รับคำปรึกษาได้พูดระบายความรู้สึกนึกคิด ความวิตกกังวล ความขัดแย้ง ความทุกข์ ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยรับฟังไม่ได้แย้ง ไม่ประเมินตัดสิน หรือแสดงความคิดเห็น ไม่เห็นด้วย หรือ เข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง

3.4 สร้างความมั่นใจ (Reassure) การให้ผู้รับคำปรึกษามีความมั่นใจ เชื่อมมั่นในการมารับคำปรึกษา ให้กำลังใจ ชี้ให้เห็นว่าปัญหาสามารถแก้ไขได้ โดยผู้ให้คำปรึกษา มีความพร้อมเข้าใจ เต็มใจในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้รับคำปรึกษา

3.5 สร้างข้อมูล ความคิดใหม่ (Re - Educate) การให้ข้อมูลใหม่แก่ผู้รับคำปรึกษา ให้มีความคิดอย่างมีเหตุผล ให้เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการของตนเอง มีความคิดที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

3.6 เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ (Recreate) การกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษา มีความคิดทางบวก มีความหวัง แรงจูงใจ มองเห็นคุณค่าความสามารถ ศักยภาพ ข้อดีของตนเอง ชี้ให้เห็นถึงวิธีการ ทิศทางในการปฏิบัติ ทางเลือกทางออกในการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมอย่างมีเป้าหมาย

4. คุณสมบัติของผู้ให้คำปรึกษา

4.1 บุคลิกภาพเหมาะสม ลักษณะสีหน้า ท่าทาง ยิ้มแย้ม เป็นมิตร ดูอบอุ่น มั่นคง เป็นตัวของตัวเอง คำพูด น้ำเสียงในการใช้ภาษา การสื่อสารที่นุ่มนวล ลักษณะอารมณ์จิตใจ สุขภาพจิตดี เต็มใจ พร้อมทั้งจะยอมรับ มีความสงบมั่นคง หนักแน่น มีความจริงใจและสามารถยืดหยุ่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีเหตุผล

4.2 ทักษะที่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับคำปรึกษา ยอมรับ เข้าใจธรรมชาติของบุคคล แต่ละช่วงวัย เห็นคุณค่า ศักยภาพของบุคคล มีทัศนคติที่ดีในการมองปัญหาว่าสามารถแก้ไขได้ สามารถมองหาศักยภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ศักยภาพของสิ่งแวดล้อม ในการนำมาส่งเสริม เอื้ออำนวยให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานั้น

4.3 มนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ มีทักษะในการสื่อสาร รับฟัง สังเกต เข้าใจความคิด ความรู้สึก ความหมายของสีหน้า ท่าทาง คำพูดของผู้อื่นได้ สามารถแสดงออก สื่อสาร ด้วยความจริงใจ เป็นมิตร ให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจ มีความอบอุ่นใจ มีแรงจูงใจ และศรัทธาในการรับคำปรึกษา

4.4 วุฒิภาวะทางอารมณ์เหมาะสม การแสดงพฤติกรรม ความคิด อารมณ์ จิตใจเหมาะสมกับอายุและบทบาทหน้าที่ โดยสอดคล้องกับเวลา สถานการณ์และกับบุคคล สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีเหตุผลที่ถูกต้อง เหมาะสม รู้จักหาข้อมูลในการพิจารณา วิเคราะห์ ประเมินไม่ด่วนสรุป ไม่ยึดความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นศูนย์กลาง สามารถยืดหยุ่น ยอมรับ ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อการปรับเปลี่ยนได้

4.5 มีจรรยาบรรณ มีความศรัทธา รับผิดชอบต่องานในบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อบุคคล หน่วยงานและสังคมที่เกี่ยวข้องในขอบเขตความสามารถ ปฏิบัติตนโดยการยึดหลักจรรยาบรรณ มีคุณธรรม พรหมวิหาร 4 และสามารถรักษาความลับของบุคคล ไม่มีอคติในการให้คำปรึกษา รักษาประโยชน์สิทธิของผู้รับคำปรึกษา

กรมสุขภาพจิต (2544 : 178-180) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียน ไว้ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียน ไม่ใช่ในคาบเรียน โดยส่วนใหญ่จึงเป็นเวลาเช้าก่อนเข้าแถว หรือเวลาเย็นหลังโรงเรียนเลิกแล้ว การจัดกิจกรรม อาจจัดทำเป็นชมรมเป็นโครงการ หรือเป็นงานของโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษากับนักเรียน ร่วมกันพิจารณาเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับตัวนักเรียน และความต้องการของนักเรียน โรงเรียนควรมีกิจกรรม ให้นักเรียนได้เลือกอย่างหลากหลาย ซึ่งนักเรียนอาจเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิก หรือเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรม หรือเป็นผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา การที่โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่จะใช้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองก็จะเอื้ออำนวยให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น และหากโรงเรียนมีเทคโนโลยีทันสมัย ก็จะจูงใจให้นักเรียนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรคือนักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม นักเรียนเห็นคุณค่า ภาคภูมิใจในตนเอง จากการแสดงออกถึงความสามารถที่ตนมีรวมทั้งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมที่ดี

2. กิจกรรมในห้องเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ช่วยให้นักเรียน ทุกคนมีส่วนร่วม มีบทบาทในกลุ่ม และได้เรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) หรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมในห้องเรียน วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในห้องเรียน คือ การช่วยให้นักเรียนเพิ่มพูนทักษะทางสังคม นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันทำให้มีการเรียนรู้ที่เร็วขึ้น และนักเรียนเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง จากการได้ทำกิจกรรมกลุ่ม หรือได้ช่วยงานครูในห้องเรียน

3. กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่ครูที่ปรึกษาต้องพิจารณาจับคู่ให้นักเรียนให้เหมาะสมกันทั้งด้าน ความสามารถ บุคลิกภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือกันได้จริง และไม่มีปัญหาในการจับคู่ หรือถูกข่มขู่ ถูกแกล้งจากเพื่อนที่ตนดูแล นักเรียนทั้งคู่ต้องสมัครใจที่จะจับคู่กัน และยินดีให้หรือรับการดูแลช่วยเหลือจากเพื่อนอีกคนหนึ่ง ครูที่ปรึกษาต้องสังเกตพฤติกรรมของทั้งคู่อยู่เสมอว่า ช่วยเหลือกันได้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรรวมทั้งควรมีการสอบถามหรือให้คำแนะนำในการจับคู่ เพื่อการช่วยเหลือกันอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนคือ เพื่อให้นักเรียนที่มีความสามารถ หรือมีจุดเด่น จุดแข็งในด้านต่างๆ ได้ดูแลช่วยเหลือเพื่อนที่ด้อยกว่าและนักเรียนได้เรียนรู้การใส่ใจ เอื้อเฟื้อต่อกันและกัน รู้จักการให้และการรับด้วยไมตรี

4. กิจกรรมซ่อมเสริม เป็นการแก้ปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งครูในระดับชั้นเดียวกัน จำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่เรียนอ่อน หรือเรียนรู้ช้า เรียนรู้ไม่ทันเพื่อน ครูที่ปรึกษาควรมีการประสานงานขอความร่วมมือจากครูประจำวิชาก่อนส่งนักเรียน ไปติดต่อ เพื่อขอเรียนซ่อมเสริม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมซ่อมเสริมคือ เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดี ได้เรียนเพิ่มเติมจากครูประจำวิชาที่ตนเรียนอ่อน เรียนไม่ทันเพื่อน เพื่อให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบตนเองในเรื่อง การเรียน และเพื่อให้นักเรียนได้ใส่ใจการเรียนของตนเองมากขึ้น

5. กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งครูที่ปรึกษา ควรมีทักษะการสื่อสาร และควรบอกถึงความรู้สึกห่วงใยของครูที่มีต่อนักเรียน จากพฤติกรรมที่สังเกตเห็น แทนการแจ้งว่านักเรียนมีปัญหาในเรื่องใด เพื่อมิให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก ต่อต้าน ไม่พอใจโรงเรียน ครูที่ปรึกษา หรือแม้แต่ตัวนักเรียนเอง

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครองคือ เพื่อให้ผู้ปกครองได้เกิดความตระหนัก และมีความใส่ใจดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้น และรับทราบปัญหาของนักเรียนที่พบในโรงเรียน

4.3 ข้อพึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

4.3.1 การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลนักเรียนที่ต้องป้องกันและให้ความช่วยเหลือไม่ควร นำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการจะช่วยให้มีการป้องกันช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่ เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อสกุลจริงของนักเรียน การบันทึกข้อมูลการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บ ไว้ในที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

4.3.2 การป้องกัน ต้องพิจารณาสาเหตุของการที่จะป้องกันให้ครบถ้วนและหาวิธีป้องกัน และช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ เพราะการป้องกันมิได้เกิดจากสาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียวแต่ อาจเกิดจากหลายๆ สาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การป้องกันมีหลายวิธีการต้องป้องกันให้ตรงกับ สาเหตุและช่วยเหลือให้สอดคล้องกับความต้องการ และเหมาะสมกับนักเรียนเนื่องจากความแตกต่าง ของบุคคล ดังนั้น การป้องกันและให้ความช่วยเหลือนักเรียนควรจะให้คำแนะนำปรึกษาให้ถูกต้องและ ตรงกับสาเหตุ ควรมีกระบวนการหรือทักษะในการป้องกันและช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับการป้องกันช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละคน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การช่วยเหลือป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนต้อง พิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ ครูที่ปรึกษา ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะ

การให้คำแนะนำปรึกษาจึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหา ในนักเรียนแต่ละคน และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. การส่งต่อ

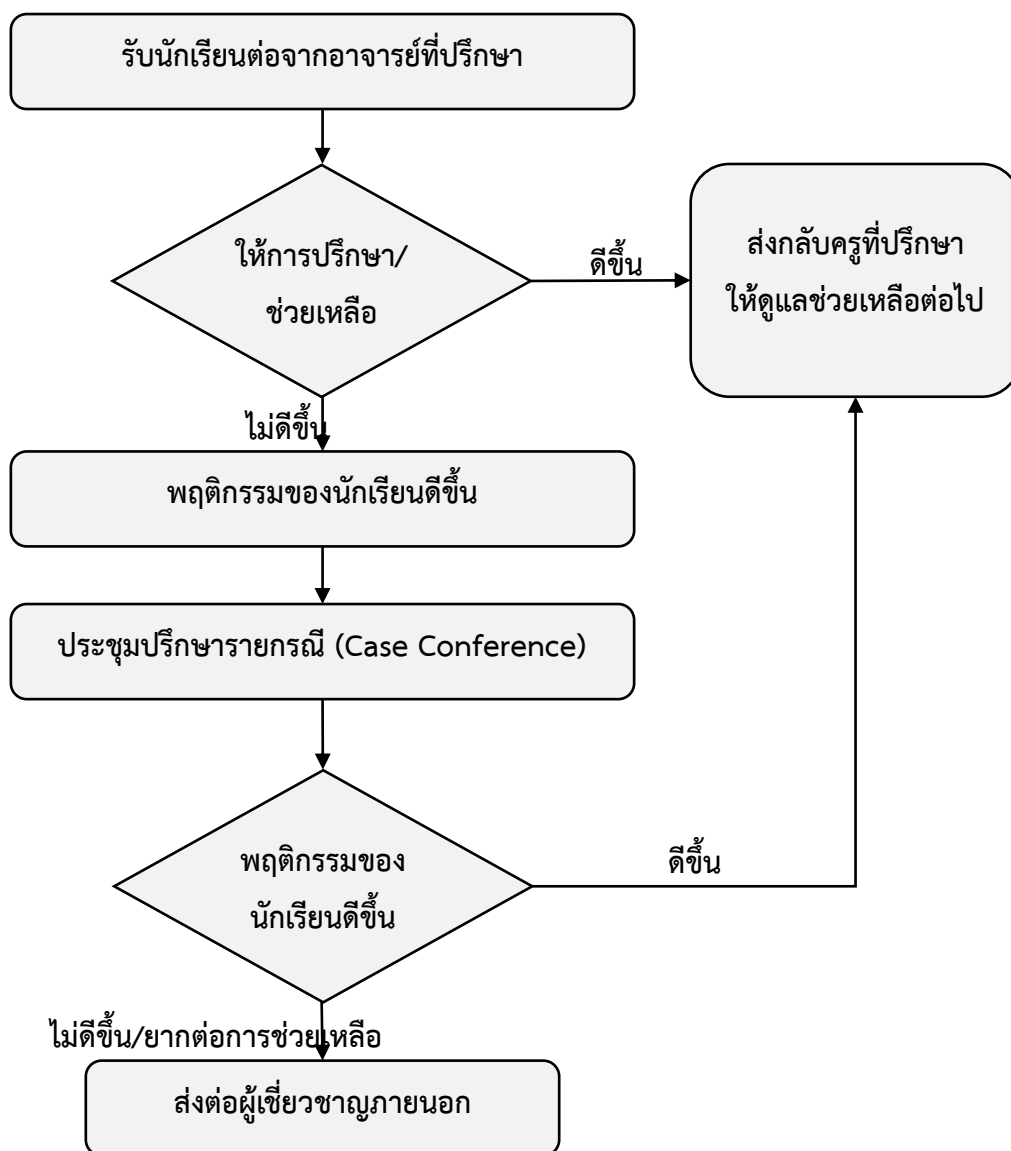
5.1 ความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูประจำชั้น และครูที่ปรึกษาตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือนักเรียนแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ เป็นบทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้เกี่ยวข้องคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไขช่วยเหลือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 21-22) ได้ระบุไว้ว่า ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการแก้ปัญหา อาจมีบางกรณีที่ปัญหา มีความยากต่อความช่วยเหลือ นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทาง และรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่ให้การช่วยเหลือได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น การส่งต่อภายใน หากส่งไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมซ้ำซ้อนหรือรุนแรง แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลือก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกต่อไป

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว หรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนหรือการส่งต่อนักเรียนนั้น ซึ่งในบางกรณี ครูที่ปรึกษาดำเนินการได้ ตั้งแต่กระบวนการการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับกรณีปัญหาของนักเรียนแต่ละคน สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก และปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีกก็ต้องส่งต่อ ผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนของครูแนะแนว/ผู้ที่เกี่ยวข้อง
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547 : 53)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การส่งต่อนักเรียน คือ การดำเนินการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหา บางประการที่ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา หรือโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือให้ความช่วยเหลือ ที่ถูกต้องเหมาะสมได้ไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้อง และรวดเร็ว โดยมีการบันทึกผลการช่วยเหลือ การส่งต่อนักเรียนภายในและภายนอกโรงเรียน การติดตาม ผลการส่งต่อนักเรียน และสรุปผลการส่งต่อนักเรียนไว้เป็นหลักฐานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 23-25) กล่าวว่า ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ต้องมีผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ตามขั้นตอนและกระบวนการที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือตามเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 1.1 ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2 สร้างขวัญกำลังใจ และพัฒนาบุคลากร
- 1.3 เป็นผู้นำในการพัฒนากิจการ บุรณการภารกิจการกิจโดยรวมของสถานศึกษา
- 1.4 ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสาน ทีมทำ และเครือข่ายการดำเนินงาน

จากทุกภาคส่วน

- 1.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมายเป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งและหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ หัวหน้าระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาล และหัวหน้างานแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 2.1 ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.2 ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.3 จัดทำเครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาดำเนินงานและรับผิดชอบในการชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน
- 2.4 จัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อแสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.5 สรุปรายงานผลการดำเนินงานและดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้น เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และครูแนะแนว เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง

3.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

3.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 ประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

3.5 ดำเนินการดูแลให้ความช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอน และกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

1) หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

(1.1) ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

(1.2) ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(1.3) จัดประชุมครูในระดับเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(1.4) จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหากรณี

(1.5) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และจัดทำรายงานประเมินผลระดับส่งผู้บริหาร

โดยผ่านทีมประสานงาน

2) ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น

(2.1) ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด ดังนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกจัดกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็กมีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการ ส่งเสริมพัฒนา ผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการดำรงชีวิต

การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษากรณีปัญหาที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

การส่งต่อนักเรียน กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อนให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

(2.2) พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนว และการให้คำปรึกษา

(2.3) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

(2.4) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงานส่งหัวหน้าระดับ

3) ครูแนะแนว

(3.1) นิเทศ สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

(3.1.1.1) เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งการคัดกรองจัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบสะสม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

(3.1.1.2) เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และกิจกรรมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

(3.1.1.3) ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษต่างๆ และเสนอแนะแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม และการพัฒนาผู้เรียน

(3.2) ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครองและผู้ขอรับบริการทั่วไป

(3.3) ประสานกับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบ “เครือข่าย” ในการดำเนินงานแนะแนว และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(3.4) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

(3.5) ให้บริการต่างๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่างๆ ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(3.6) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

(3.7) ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก และติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

(3.8) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ

4) ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง

(4.1) ศึกษาข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง

(4.2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(4.3) ให้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนและบริการต่างๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

(4.4) ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอน ในด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกที่พึงประสงค์

(4.5) พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนวและนำมาบูรณาการ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

(4.6) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

(4.7) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ

5) ผู้แทนนักเรียน

(5.1) เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(5.2) ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็น ของเพื่อนนักเรียน

(5.3) มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม

(5.4) เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ และการสร้างเสริมทักษะการดำรงชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 13-24) ระบุไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นระบบการทำงานที่มีกระบวนการชัดเจน ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องศึกษาบทบาทหน้าที่ตามกรอบการทำงานให้ชัดเจน ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.1 กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ส่งเสริม และสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกิดการพัฒนาองค์ความรู้ สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 สนับสนุนช่วยเหลือให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีระบบติดตาม ประเมินผลและรายงานความ ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1 นำนโยบายการช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนางานองค์ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 สนับสนุน ช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4 ติดตามประเมินผล และรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

3. ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1 บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ แนวทางการดำเนินงาน คือ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานตามความเหมาะสม ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3.2 ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ แนวทางการดำเนินงาน คือ เชิญร่วมเป็นคณะกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน ประชุมปรึกษาหารือ และขอความร่วมมือ

3.3 ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน แนวทางการดำเนินงาน คือ กำหนดปฏิทินการดำเนินงาน นิเทศ ติดตามประเมินผล ยกย่อง ให้รางวัล เผยแพร่ผลงานการดำเนินการในโอกาสต่างๆ

4. หัวหน้าระดับชั้น มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

4.1 ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

4.2 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3 จัดประชุมครูในระดับ เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี (Case Conference)

4.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินผลระดับส่งผู้บริหารโดยผ่านทีมประสาน

4.6 ปฏิบัติงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

5. ครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

5.1 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

- 5.2 คัดกรอง จำแนกนักเรียน
- 5.3 จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา
- 5.4 จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ ส่งต่อ
- 5.5 รายงานผล
6. ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้
 - 6.1 นิเทศ สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 6.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา
 - 6.3 จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ
 - 6.4 ส่งต่อ
7. นักเรียน มีบทบาทหน้าที่ คือ ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา
8. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ คือ ให้การสนับสนุนให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม พัฒนา และแก้ไขนักเรียน อำนวยความสะดวกในการประสานงาน เมื่อสถานศึกษาต้องการความช่วยเหลือ
9. ผู้ปกครองหรือเครือข่ายผู้ปกครอง มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้
 - 9.1 อบรม ดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรักความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น
 - 9.2 สนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน
 - 9.3 เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน
10. ชุมชน มีบทบาทและหน้าที่ คือ สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัย สาธารณสุขอำเภอ และสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล กระทรวงแรงงานและสวัสดิการทางสังคม สื่อมวลชน และอื่นๆ มีความสามารถในการให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ ดังนี้
 - 10.1 ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ
 - 10.2 สอดส่อง ดูแล ให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทั้งด้านความปลอดภัยและการแก้ปัญหาพฤติกรรม
 - 10.3 ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

10.4 เป็นแหล่งการเรียนรู้และฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด

10.5 ติดตามผล สะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.6 ให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศที่เป็น ประโยชน์และน่าสนใจ

10.7 ให้การสนับสนุนและเป็นเครือข่ายในการพัฒนาและการขยายผลการดำเนินงาน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2544 : 13) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือ นักเรียน มีดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความ เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคน และผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนัก ในความสำคัญของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน และจะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด และมีการประชุม ในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานโดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคน ในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องการให้คำปรึกษา และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562 : 10-15) กำหนดไว้ว่า มาตรฐานคุณภาพ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อการประกันคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 มาตรฐาน 2 ตัวชี้วัด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน

1. มาตรฐานด้านนักเรียน มี 1 มาตรฐาน 5 ตัวชี้วัด เน้นให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ ตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.1 ตัวชี้วัดที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง

ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถวิเคราะห์หัดตัดสินใจเลือกเข้าร่วมกิจกรรม

ได้อย่างเหมาะสม

ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และสร้างสรรค์

ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขลักษณะนิสัยที่ดี

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 ร้อยละ 70 มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย)

ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถป้องกัน ดูแลสุขภาพตนเองได้

ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์และปรับตัวได้

ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้

1.3 ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะชีวิตและสามารถหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรม

ที่ไม่พึงประสงค์

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 ร้อยละ 98 มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและพฤติกรรม

ที่ไม่พึงประสงค์

ระดับ 2 ร้อยละ 98 มีระดับ 1 สามารถวิเคราะห์และจำแนกสิ่งที่เป็นพิษภัยอันตราย และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ระดับ 3 ร้อยละ 98 มีระดับ 2 รอบรู้เท่าทันและกล้าที่จะปฏิเสธสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

ระดับที่ 4 ร้อยละ 98 มีระดับ 3 สามารถชักชวนหรือส่งเสริมให้เพื่อนประพฤติตน ตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม

1.4 ตัวชี้วัดที่ 4 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

ระดับ 1 ร้อยละ 70 รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว

ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสถานศึกษา

ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 ปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนและสังคม

ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็นแบบอย่างที่ดีของสถานศึกษา ชุมชน และสังคม

1.5 ตัวชี้วัดที่ 5 มีเจตคติที่ดีและทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้จักการทำงานและอาชีพ

ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และรู้ความสนใจด้านอาชีพของตนเอง

ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และมีแนวทางในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และมีทักษะและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ

ที่ถนัดและสนใจ

2. มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 1 มาตรฐาน 3 ตัวชี้วัด เน้นให้มีการบริหารจัดการระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ตัวชี้วัดที่ 1 มีการวางระบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีโครงสร้างการบริหารงาน

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดสรรและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีแผนงานโครงการ ปฏิบัติงานตามแผนที่ชัดเจน และจัดทำ

คู่มือปฏิบัติงานของสถานศึกษา

ระดับที่ 4 มีระดับ 3 และพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2.1 มีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลด้วยวิธีหลากหลาย

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล

ระดับ 3 มีระดับ 2 มีการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการนำข้อมูลไปใช้ส่งเสริม พัฒนา ช่วยเหลือนักเรียน

2.2.2 มีการคัดกรองนักเรียน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ระดับ 2 มีระดับ 1 มีการสรุปผลการคัดกรองนักเรียนครบทุกคน

ระดับ 3 มีระดับ 2 มีการสรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นระดับชั้น

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการนำผลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียน มาจัดทำสารสนเทศ

ระดับสถานศึกษาและนำไปใช้

2.2.3 มีการส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีแผนงานโครงการกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียน

ระดับ 2 มีระดับ 1 มีการปฏิบัติงานตามแผน

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการประเมินสรุปผลและรายงานผล

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการติดตามพฤติกรรมและพัฒนาศัภษาของนักเรียนอย่าง

ต่อเนื่อง

2.2.4 มีการป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไข

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีการวางแผนการให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรม ซ่อมเสริมและสื่อสาร

กับผู้ปกครอง

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีกิจกรรมป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการติดตามผลการดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

ระดับ 4 มีระดับ 3 และนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาได้รับการป้องกันช่วยเหลือแก้ไข

ให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

2.2.5 มีการส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเครือข่าย

สหวิชาชีพ

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีเครือข่ายการส่งต่อภายในและภายนอก

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีกิจกรรมป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข ที่สอดคล้องกับสภาพ

ปัญหา

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการติดตามผลการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้น

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการปรับปรุงพัฒนาการส่งต่ออย่างเป็นระบบ และมีเครือข่าย

สหวิชาชีพ

2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตามดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการดำเนินงานตามแผน

ระดับ 3 มีระดับ 2 มีการรายงานผล

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการนำผลมาปรับปรุงและประชาสัมพันธ์

3. มาตรฐานด้านปัจจัย มี 1 มาตรฐาน 4 ตัวชี้วัด เน้นให้สื่อ บุคลากร เครื่องมือเพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ตัวชี้วัดที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 ผู้บริหารมีนโยบายการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือ

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีความรู้ ความเข้าใจให้ความสำคัญงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 ตัวชี้วัดที่ 2 ครูมีความสามารถในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับ 1 มีความรู้ความเข้าใจ

ระดับ 2 มีระดับ 1 มีการพัฒนาตนเอง

ระดับ 3 มีระดับ 2 และสามารถปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ระดับ 4 มีระดับ 3 และให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ร่วมงาน และสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงาน

3.3 ตัวชี้วัดที่ 3 ผู้ปกครอง ชุมชน ให้ความร่วมมือเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เกณฑ์ประเมิน

ระดับ 1 มีการติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน

ระดับ 2 มีระดับ 1 และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีเครือข่ายผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมในการดูแลส่งเสริม ช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียน

3.4 ตัวชี้วัดที่ 4 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เกณฑ์ประเมิน

ระดับ 1 มีสื่อ เครื่องมือ สำหรับผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีสื่อ เครื่องมือในการคัดกรองนักเรียน

ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีสื่อ เครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกัน
ช่วยเหลือ แก้ไข

ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีสื่อ เครื่องมือในการส่งต่อนักเรียน

การพัฒนาระบบ

ความหมายของระบบ

ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีการศึกษาองค์การและการบริหารที่นำปัจจัยต่างๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เป็นระบบขององค์การหนึ่งๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถส่งผลกระทบต่อถึงกันได้ นอกจากนี้ ในปัจจัยหนึ่งๆ จะต้องมีระบบเฉพาะภายในของตัวเอง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างออกไป จากปัจจัยชนิดอื่นๆ ความหมายของระบบ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของระบบไว้ ดังนี้

กิดานันท์ มะลิทอง (2548 : 64) กล่าวว่า ระบบหมายถึงสิ่งซึ่งประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบ หรือหน่วยย่อย องค์ประกอบหรือหน่วยย่อยเหล่านี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนด

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551 : 7) กล่าวถึง ระบบว่า ระบบประกอบไปด้วยการรวมกลุ่มของสิ่งต่างๆ (Components) หรือกระบวนการต่างๆ (Processes) ที่มีความสัมพันธ์กัน (Interrelated) เพื่องานหรือ วัตถุประสงค์บางอย่าง หากสิ่งใดหรือกระบวนการใดมีการเปลี่ยนแปลงจะกระทบกระเทือนสิ่งอื่นๆ หรือ กระบวนการอื่นๆ ไปด้วย

จันทรานี สงวนนาม (2551 : 83) กล่าวว่า ระบบเป็นกลุ่มองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ ระหว่างกันและมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

คาสต์ และ โรเซนซ์วิก (Kast and Rosenzweig, 1985 : 102) ได้ให้ความหมายของระบบว่า หมายถึง องค์ประกอบหรือระบบย่อยที่มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือทำกิจกรรมบางอย่าง ร่วมกัน เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของระบบใหญ่ที่เป็นภาพรวม

ลูเนอเบิร์ด และ ออนสไตน์ (Lunenberh and Ornstein, 1996) ให้ความหมายของระบบว่า หมายถึง ชุดขององค์ประกอบต่างๆ (Parts) ที่มีความสัมพันธ์กัน ทำหน้าที่ในลักษณะเป็นหน่วย (Unit) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ฮอย และ มิสเกล (Hoy and Miskel, 2001) ให้ความหมายของระบบว่า หมายถึง ชุดของ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ต้องมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) จากภายนอกระบบ และมี กระบวนการเปลี่ยนผ่านปัจจัยต่างๆ เหล่านั้น เพื่อให้ได้ผลผลิตคืนสู่สิ่งแวดล้อม

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ระบบคือ องค์ประกอบว่าด้วยส่วนย่อยอันเป็นองค์ประกอบ (Components) หรือระบบย่อย (Subsystems) ตั้งแต่สองส่วนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน และเป็นสิ่งที่ถูกจัดให้เป็นระบบอยู่รวมกันเป็นหนึ่งเดียว

ปัจจุบันคำว่า “ระบบ” เป็นคำกล่าวที่ใช้กันแพร่หลายโดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงระบบ เราจะต้องคำนึงถึง 3 คำ คือ (จันทรานี สงวนนาม. 2551 : 85)

1. การคิดอย่างมีระบบ (System Thinking) หมายถึง การคิดอย่างมีเหตุผลโดยคิดอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นได้ทั้งในภาพรวม และทุกๆ ส่วนขององค์ประกอบย่อยของระบบว่า ต่างก็มีส่วนสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. วิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (System Approach) หมายถึง วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ โดยมีการนำเอาปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งปัจจัย กระบวนการทำงาน และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจะมีส่วนสัมพันธ์กันและเป็นผลซึ่งกันและกัน

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ระบุว่าองค์การประกอบด้วยส่วนประกอบเป็นอิสระและเป็นวิธีการบริหารงานที่จะเพิ่มความเข้าใจ รู้จุดเด่นจุดด้อยในองค์การ เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาได้มากยิ่งขึ้น

หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ

เบอร์ทาแลนซ์ฟี (Bertalanffy. 1973 : 26-48) นำเสนอทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ มีสาระสำคัญสรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบจะพิจารณาปัญหาที่ข้อเท็จจริงว่าสิ่งต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน และคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงในบรรยากาศสร้างสรรค์ทางปัญญา (Intellectual Climate) คือ การยอมรับในการมองปัญหาใหม่ๆ ที่มีอยู่เดิม แต่ถูกมองข้ามมาก่อน เป็นการพิจารณาปัญหาในแนวทางใหม่ ซึ่งเป็นวิถีทางสำคัญที่ช่วยอธิบายและคาดคะเนที่มีความตรงกับปัญหาที่อยู่รอบๆ ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง โดยพื้นฐานของทฤษฎีระบบ สำหรับสิ่งมีชีวิตที่ไม่หยุดนิ่ง แม้ภายใต้เงื่อนไขที่สภาพแวดล้อมภายนอกคงที่ แต่ระบบภายในยังคงมีปฏิริยาที่จะส่งผลสัมพันธ์กัน และทฤษฎีระบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงต่างๆ ได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม

จันทรานี สงวนนาม (2551 : 93-94) ได้ให้หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีระบบมีความเชื่อว่าระบบจะต้องเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ จะต้องมีการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม

2. แต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน แต่ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนไป ก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

3. ระบบมีรูปแบบของการจัดลำดับของระบบใหญ่และระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน
4. ระบบมีรูปแบบของปัจจัยนำเข้าและผลผลิต (Input Output Model) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ตามลำดับ รวมกันเข้าเป็นองค์ประกอบของระบบ
5. ทฤษฎีระบบเชื่อในหลักการของความมีเหตุมีผลของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้และเชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมีสาเหตุที่มากกว่าหนึ่งสาเหตุ
6. ทฤษฎีระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็นผลผลิต (Output) มากกว่า กระบวนการ (Process) ผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีหลายอย่าง ซึ่งก็คือผลกระทบ (Outcome) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง
7. ทฤษฎีระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยนและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบนั้นคือเป็นการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551 : 1) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับระบบไว้ว่า ระบบเป็นหน่วยบูรณาภาพ รูปธรรม หรือนามธรรม ประกอบด้วยหน่วยย่อยที่เป็นอิสระแต่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยใหญ่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ระบบมีความสำคัญในการกำหนดสัดส่วนการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด และมีการควบคุมเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบมีหลายขอบข่าย และหลายระดับแต่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า ส่วนที่เป็นกระบวนการ ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ และส่วนที่เป็นผลย้อนกลับเพื่อควบคุมและปรับปรุง

จากหลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ สรุปได้ว่า ระบบมีลักษณะที่น่าสังเกตได้ดังนี้คือ ระบบต้องมีองค์ประกอบย่อย ซึ่งอาจเรียกว่าส่วน (Part) องค์ประกอบ (Components or Elements) หรือ ระบบย่อย (Subsystems) องค์ประกอบย่อยๆ ของระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelate) ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Interdependent) และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ระบบต้องมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) จากภายนอกและมีกระบวนการเปลี่ยนผ่านปัจจัยต่างๆ เหล่านั้น เพื่อให้ได้ผลผลิตคืนสู่สภาพแวดล้อมภายนอกตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ประเภทของระบบ

ระบบสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทดังนี้ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. 2556 : 34)

1. ระบบปิด (Closed System) คือ ระบบที่มีความสมบูรณ์ภายในตัว อย่างไม่พยายามผูกพันกับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม ระบบปิด และระบบเปิด ในองค์กรแบบปิด (Closed System) ระบบนี้จะไม่เกี่ยวข้อง และไม่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ส่วนในองค์กรแบบเปิด (Open System) จะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสิ่งแวดล้อม

2. ระบบเปิด (Open System) คือ ระบบที่ต้องอาศัยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ในลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความสมดุล รวมทั้งสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปก็มีผลหรืออิทธิพลต่อการทำงานขององค์กรเช่นกัน

คุณสมบัติของหน่วยระบบ

โบลด์จิง และเบอร์ทาลูนฟลาย (Boulding and Bertalanffy) กล่าวว่า คุณสมบัติของหน่วยระบบแต่ละหน่วยมี 11 ประการ ดังนี้ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. 2556 : 36-37)

1. เป็นหน่วยทำงาน คุณสมบัติของการ “เป็นหน่วยทำงาน” (Working unit) หมายความว่าหน่วยนี้มีได้อยู่หนึ่งเฉย แต่เป็นหน่วยทำงานบางอย่างตามลักษณะงานที่หน่วย ระบบนั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ทำงานซึ่งลักษณะงานเหล่านี้บางอย่างมนุษย์ก็ไม่สามารถรู้ได้หรือ เข้าใจได้เสมอไป เช่น มนุษย์ไม่รู้ว่าเอกภพถูกสร้างขึ้นมาโดยอะไรหรือโดยผู้ใด เพื่อให้ทำงานอะไร แต่มีบางหน่วยระบบที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ เช่น เราทราบว่าคณะกรรมการสอบคัดเลือกของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นโดยอาจารย์ใหญ่ เพื่อทำการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน เป็นต้น

2. มีขอบเขต คุณสมบัติของการ “มีขอบเขต” (Boundary) หมายความว่า มีเส้นเขตแดนล้อมรอบเนื้อที่ของหน่วย ซึ่งอาจแบ่งแยกเนื้อที่ของหน่วยนี้ออกจากหน่วยอื่น ทำให้หน่วยอื่นๆ เหล่านี้มีสภาพเป็น “บริบท” ของหน่วยนี้ เช่น ผิวหนังและปลายเส้นผมของคนเป็นแนวแบ่งเขตแดน ซึ่งแยกคนหนึ่งออกจากสิ่งอื่นภายนอก

3. มีผลผลิต คุณสมบัติของการ “มีผลผลิต” (Product) หมายความว่า หน่วยระบบนี้ให้ผลผลิตบางอย่าง อันเป็นผลมาจากการทำงานของหน่วยระบบ ผลผลิตดังกล่าวอาจมีมากกว่าหนึ่งรายการก็ได้ และแต่ละรายการเมื่อหลุดออกมาจากหน่วยระบบแล้ว ก็จะเลื่อนไหลไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นที่เป็นบริบทของหน่วยระบบนี้ต่อไป

4. มีกระบวนการทำงาน คุณสมบัติของการ “มีกระบวนการทำงาน” (Process) คือ หน่วยระบบนี้มีกระบวนการทำงานที่มีลักษณะเป็นแบบแผนชัดเจน มีความคงที่ในห้วงเวลาหนึ่งสามารถสังเกตได้และประเมินได้ กระบวนการทำงานนี้คือการที่ปัจจัยนำเข้าต่างๆ มา กระทำปฏิกิริยาต่อกันจนบังเกิดเป็นผลผลิตของหน่วยระบบ กระบวนการอาจจะมีหลายขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเป็นหน่วยระบบในตัวเองอีกด้วย คือ มีคุณสมบัติทุกข้อของหน่วยระบบ

5. มีปัจจัยนำเข้า คุณสมบัติของการมีปัจจัยนำเข้า หมายความว่าหน่วยระบบนี้ได้รับเอาบางสิ่งบางอย่างเข้ามาในหน่วยระบบ เพื่อนำไปเข้ากระบวนการและแปลงรูปเป็นผลผลิต ปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ได้มาจากผลผลิตของหน่วยระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นบริบทของหน่วยนี้ มีข้อควรสังเกตคือหน่วยระบบที่เป็นสิ่งมีชีวิตสามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้า แต่หน่วยระบบที่ไม่มีชีวิต จะไม่สามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้าด้วยตัวเอง เว้นไว้แต่ได้ถูกวางเงื่อนไขหรือโปรแกรม ไว้ล่วงหน้าโดยผู้สร้างหน่วยระบบนั้น กิจกรรมการ

คัดเลือกปัจจัยนำเข้า หรือการปรับกระบวนการภายในชื่อว่า เป็นการส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal feedback) ปัจจัยนำเข้าบางตัว เช่น บุคคลสามารถจัดการเลือกสรรปัจจัยนำเข้าตัวอื่นๆ สามารถกำหนดกระบวนการ และสามารถกำหนดลักษณะของผลผลิตของหน่วยระบบได้

6. มีบริบทหรือคุณสมบัติของการมีบริบท (Context) หมายความว่า มีหน่วยระบบอื่นๆ จำนวนหนึ่งอยู่นอกเส้นเขตแดนของหน่วยนี้ ซึ่งให้ปัจจัยนำเข้าแก่หน่วยนี้ และรับเอาผลผลิตของหน่วยนี้ หน่วยอื่นๆ เหล่านั้นเมื่อรวมกันแล้วเรียกว่าบริบทของหน่วยนี้ การที่ผลผลิตถูกส่งผ่านบริบทแล้วมีผลกระทบไปถึงปัจจัยนำเข้าขั้นต่อไปเช่นนี้ชื่อว่า เป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก (External feedback) บริบทมีอิทธิพลต่อหน่วยระบบอย่างมาก อาจเป็นผู้สร้างหน่วยระบบให้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงหน่วยระบบก็ได้ทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของหน่วยระบบ

7. มีผลย้อนกลับคุณสมบัติของการมีผลย้อนกลับ (Feedback) หมายความว่า การที่ผลผลิตตามขั้นตอนต่างๆ จากการทำงานของหน่วยระบบถูกส่งให้มีผลกระทบไปถึงขั้นก่อนหน้านั้น ถ้าผลดังกล่าวถูกส่งผ่านบริบทภายนอกได้ชื่อว่า เป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก และถ้าเป็นการส่งผ่านภายในขอบเขตของหน่วยระบบเองเรียกว่า การส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal feedback) ดังได้กล่าวแล้วในข้างต้น

8. ประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยระบบจำนวนหนึ่ง คุณสมบัติของการประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยระบบจำนวนหนึ่ง (Being composed of a number of a subsystem units) หมายความว่า หน่วยระบบนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์แยกแยะหาส่วนประกอบ จะพบว่าประกอบด้วย อนุระบบจำนวนหนึ่ง หน่วยย่อยระบบดังกล่าวได้แก่ ปัจจัยนำเข้าแต่ละรายการ กระบวนการทำงานแต่ละรายการ และผลผลิตแต่ละรายการ ซึ่งล้วนมีคุณสมบัติเป็นหน่วยระบบในตัวเองทั้งสิ้น

9. เป็นหน่วยย่อยระบบหนึ่งของหน่วยอภิระบบหนึ่ง คุณสมบัติของการเป็นหน่วยย่อยระบบหนึ่งของหน่วยอภิระบบหนึ่ง (Being a subsystem units of a suprasystem units) หมายความว่า หน่วยระบบนี้ เป็นส่วนย่อยของหน่วยอภิระบบอีกหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหน่วยหนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหน่วยนี้ หน่วยอภิระบบดังกล่าวนอกจากประกอบขึ้น จากหน่วยย่อยระบบนี้แล้วยังประกอบด้วย หน่วยย่อยระบบอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง หน่วยระบบที่เป็นสมาชิกหรือส่วนประกอบทั้งหลายเหล่านี้จะทำงานประสานกัน เพื่อผลผลิตของผลผลิตแต่ละหน่วยย่อยระบบ รวมกันส่งผลให้เป็นผลผลิตของหน่วยอภิระบบ

10. มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา คุณสมบัติของการมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา (Having starting point and ending point on time dimension) หมายความว่า หน่วยระบบนี้ เกิดขึ้น ณ เวลาหนึ่งเวลาใดแล้วดำเนินไประยะเวลาหนึ่งจึงสิ้นสุด ความเป็นหน่วยระบบโดยที่บรรดาอนุระบบของหน่วยระบบนี้แยกสลายจากกัน มิได้ทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลผลิตรวมของหน่วยระบบนี้

อีกต่อไป บรรดาหน่วยย่อยระบบที่แยกสลายจากกันแล้วนั้น ต่างหน่วยก็ต่างแยกย้ายกันไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นๆ ในบริบทหรือในอภีระบต่อไป

11. มีที่มาที่อยู่และที่ไป คุณสมบัติของการมีที่มาที่อยู่และที่ไป (Having past condition, present condition, and future condition) หมายความว่า หน่วยระบบแต่ละหน่วยย่อมก่อกำเนิดมาจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งก่อนหน้านั้นและมาปรากฏดังในสภาพปัจจุบัน แล้วจึงจะถึงเวลาในอนาคตที่ไปสู่สภาพอื่น การก่อกำเนิดก็ดีและการดำรงอยู่ก็ดี ตลอดจนการเป็นไปในอนาคตก็ดีล้วนมาจากการกระทำของเหตุปัจจัยที่เป็นธรรมชาติหรือเหตุปัจจัยที่เป็นการกระทำของมนุษย์หรือทั้งสองประการผสมกัน เช่น หน่วยครอบครัวถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ แต่สัตว์เซลล์เดียวถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของธรรมชาติ เป็นต้น

ส่วนประกอบของระบบ

วิธีการเชิงระบบจัดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการจัดการสิ่งต่างๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อนำไปสู่การทำงานให้ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการ โดยมีการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งนั้นอย่างละเอียดและจัดการองค์ประกอบเหล่านั้นให้สัมพันธ์กัน ซึ่งส่วนประกอบสำคัญของระบบประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ส่วน

ทิตนา แชมมณี (2553 : 197-198) ซึ่งสอดคล้องกับ แอท วูด (Atwood. 1971. The Systems Analyst) ดังนี้

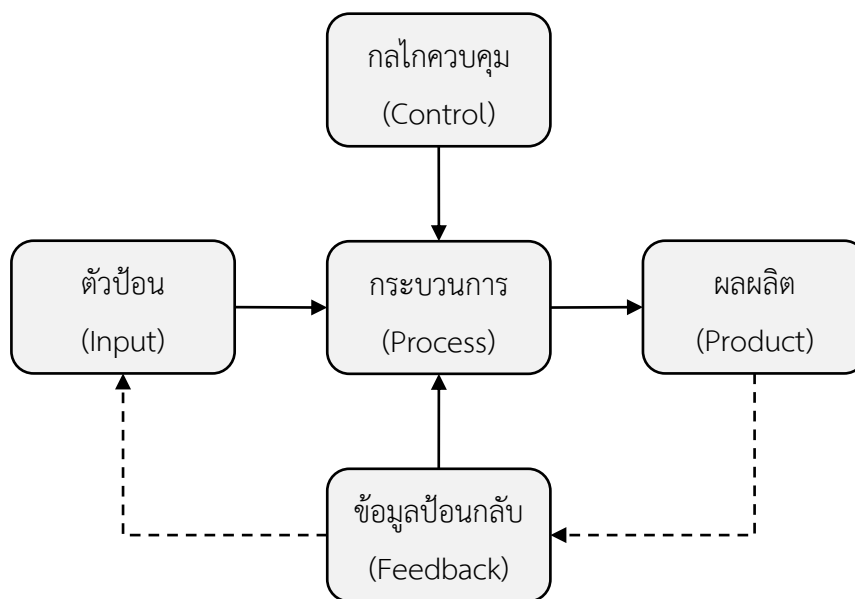
1. ตัวป้อน คือองค์ประกอบต่างๆ ของระบบนั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบนั้น องค์ประกอบต่างๆ ของระบบใดระบบหนึ่งจะมีจำนวนหนึ่งจะมีจำนวนและความสำคัญมากน้อยเพียงใด มักขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้จัดระบบ

2. ประมวลผล คือ การจัดการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของระบบให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุเป้าหมาย ระบบใดระบบหนึ่งอาจมีองค์ประกอบเหมือนกัน แต่อาจมีลักษณะของการจัดการความสัมพันธ์แตกต่างกันได้ แล้วแต่ความคิด ความรู้ และประสบการณ์ของผู้จัดระบบ

3. ผลผลิต คือ ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงาน หากผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แสดงว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพ หากผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวังแสดงว่าระบบนั้นยังมีจุดบกพร่อง ควรที่จะพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกระบวนการหรือตัวป้อนซึ่งเป็นเหตุให้เกิดผลนั้น

4. กลไกควบคุม คือ กลไกหรือวิธีการที่ใช้ในการควบคุมหรือตรวจสอบกระบวนการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ข้อมูลป้อนกลับคือ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะเป็นข้อมูลป้อนกลับไปสู่การปรับปรุงกระบวนการและตัวป้อน ซึ่งสัมพันธ์กับผลผลิตและตัวป้อน ซึ่งสัมพันธ์กับผลผลิตและเป้าหมายนั้น มีลักษณะดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ระบบที่สมบูรณ์แบบ
ทิวา : ทิศนา แคมมณี. (2553 : 198)

จากข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของระบบโดยทั่วไปที่เหมือนกันจะประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ส่วนองค์ประกอบที่แตกต่างคือสภาพแวดล้อม (Environment) และกลไกควบคุม (Control) ซึ่งวิจัยเลือกใช้วิธีเชิงระบบซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และกลไกควบคุม (Control) เนื่องจากการมีกลไกควบคุมจะทำให้กระบวนการดำเนินการของระบบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการจัดระบบหรือการสร้างระบบ

ในการจัดระบบหรือสร้างระบบในการประเมินโดยการประยุกต์ทั้งการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) และวิธีการเชิงระบบ (Systems approach) มาใช้เกิดขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันความคิดเชิงระบบมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกด้าน และมีความสำคัญในการช่วยให้การดำเนินงานต่างๆ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย จึงเกิดมีการนำวิธีการเชิงระบบไปใช้ในหลายวงการ เช่น วงการศึกษา การบริหาร โดยรูปแบบที่นำมาประยุกต์ใช้มีขั้นตอนแตกต่างกัน

ทิศนา แคมมณี (2553 : 196) ได้ประยุกต์วิธีการเชิงระบบมาสร้างเป็นตัวแบบระบบ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์ระบบ (Analysis) ขั้นนี้จะนำระบบเดิมที่ใช้อยู่มาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการและจุดบกพร่องต่างๆ รวมทั้งการสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่และที่ต้องการ
2. ขั้นการสังเคราะห์ระบบ (Synthesis) เป็นขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ระบบเดิม เพื่อนำมาใช้ในการสร้างระบบใหม่

3. ขั้นสร้างตัวแบบระบบการสอน (Construct of system model) เป็นการนำขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในขั้นสังเคราะห์ระบบมาใส่ตัวแบบ เพื่อแสดงลำดับขั้นเพื่อสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบ ทั้ง 4 ของตัวแบบระบบ คือ ตัวป้อน กระบวนการ กลไกควบคุม และผลผลิต

4. ขั้นการทดลองใช้ระบบในสถานการณ์จำลอง (System simulation) เป็นขั้นของการพิสูจน์ ทดสอบว่าระบบที่สร้างขึ้นสามารถใช้ได้ผลตามที่คาดหวังหรือไม่

การวิจัยและพัฒนา

ความหมายของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยพัฒนามีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สุพัตร์ พิบูลย์ (2551 : 15) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือกระบวนการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการยกระดับคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิต การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยเชิงทดลองการวิจัยและพัฒนาจะให้ผลลัพธ์ที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ (1) นวัตกรรมวัตถุที่เป็นชิ้นอัน (Materials) เช่น ชุดการสอน สื่อการสอน ชุดกิจกรรมเสริมความรู้ เป็นต้น (2) นวัตกรรมประเภทที่เป็นรูปแบบ / วิธีการ / กระบวนการ / ระบบปฏิบัติการ (Methods / Process / Procedure / Style) เช่น รูปแบบการสอน วิธีสอน รูปแบบการบริหารจัดการ เป็นต้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2552 : 2) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาหรือ R & D เป็นการวิจัยประยุกต์ เป็นการวิจัยที่เน้นการแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ พัฒนากระบวนการ พัฒนาระบบและวิธีการทำงาน และเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน สำหรับการพัฒนาสิ่งที่ต้องการ

ญาณภัทร สีหะมงคล (2552 : 1) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้า คิดค้นอย่างเป็นระบบและน่าเชื่อถือ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิต เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ สื่อ อุปกรณ์ เทคนิควิธีหรือรูปแบบการทำงาน หรือระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยิ่งขึ้นอย่างชัดเจน

ศิริชัย กาญจนวาศรี (2559 : 4) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา (R&D) มีการวิจัยและพัฒนา (R&D) จึงเป็นลักษณะการวิจัยแบบหนึ่งที่ผสมผสานกระบวนการวิจัยกับกระบวนการพัฒนาเข้าด้วยกัน ที่มีเป้าหมายเพื่อนำองค์ความรู้ใหม่มาใช้ในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง วิธีการหรือผลผลิตที่สร้างขึ้นใหม่ จนมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพอันเป็นประโยชน์ต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือสังคม โดยมีกลยุทธ์ในการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือของวิธีการหรือผลผลิตใหม่ หรือ แสวงหา วิธีการหรือผลผลิตใหม่ หรือสร้างนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่

จากความหมายของการวิจัยและพัฒนาสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งใช้พัฒนารูปแบบการทำงานหรือวิธีการทำงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา

ธเนศ ขำเกิด (2550 : 156) กล่าวว่า การบริหารหรือการทำงานใดใดที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เกิดคุณภาพนั้น เมื่อผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานค้นพบปัญหาและเกิดความตระหนักในปัญหา ก็จะคิดค้นรูปแบบสื่อ หรือรูปแบบการพัฒนาที่มักเรียกว่า “นวัตกรรม” เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานดังกล่าว โดยที่รูปแบบสื่อหรือรูปแบบการพัฒนาที่คิดขึ้น จะต้องมีเหตุผล หลักการ หรือทฤษฎีรองรับ ทั้งนี้อาจเลือกใช้วิธีการปรับปรุงในสิ่งที่มีผู้อื่นได้ศึกษา หรือเคยใช้ได้ผลในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เช่นเดียวกันมาก่อน หรืออาจคิดค้นใหม่ก็ได้

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 5) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาที่มีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่หรือวิทยาการใหม่ แนวคิด ทฤษฎีใหม่ การวิจัยช่วยให้เกิดความรู้ใหม่เป็นการเพิ่มพูนวิทยาการให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น คือ ทำให้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือสิ่งใดที่พอรู้อยู่แล้วก็ทำให้รู้และเข้าใจดียิ่งขึ้น ทั้งอาจนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาเป็นวิทยาการใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ต่อไปได้ เช่น พัฒนานวัตกรรมคอมพิวเตอร์ ชุดการสอน บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่อการสอน ชุดเอกสารเสริมความรู้ คู่มือประกอบการทำงาน วิธีสอน รูปแบบการทำงาน เป็นต้น

2. ช่วยในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทำงานโดยอ้อมเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้มากมาย ปัญหาบางปัญหามีความยุ่งยากซับซ้อน การแก้ไขปัญหาโดยการคาดคะเนแบบสามัญสำนึก หรือจากการใช้ประสบการณ์ อาจเป็นการแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง คือ ไม่รู้ว่าประเด็นที่แท้จริงของปัญหาคืออะไร จึงแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง การวิจัยสามารถช่วยให้ทราบสาเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดได้

3. ช่วยในการกำหนดนโยบายและวางแผนได้อย่างถูกต้อง งานวิจัยและพัฒนาบางเรื่องมีวัตถุประสงค์ที่จะนำผลการวิจัยนั้น ไปใช้กำหนดนโยบายหรือวางแผน ตลอดจนนำไปใช้ในการปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนที่วางไว้ การวิจัยดังกล่าวจะศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการวิจัยจะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยชี้ลู่ทางในการวางนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ช่วยพัฒนาระบบการบริหารและดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น งานวิจัยบางเรื่องเป็นงานวิจัยที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทางการบริหารโดยการใช้ความรู้ทางวิชาการมาอธิบายพฤติกรรมและปัญหาทางการบริหาร การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ประเมินประสิทธิภาพของการทำงาน

จะช่วยให้ทราบข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง ซึ่งให้เห็นทั้งประสิทธิภาพ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญให้นักบริหารใช้ในการวินิจฉัยสั่งการหรือแก้ไขปัญหาได้ดีมีประสิทธิภาพ และเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนางานนั้นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

วาร์ เเพ็งสวัสต์ (2553 : 14) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นทางเลือกสำคัญที่จะมีผลต่อการยกระดับคุณภาพงานในองค์กร รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล หากองค์กร/หน่วยงาน / กลุ่มนักวิชาชีพใดๆ มีการพัฒนาสื่อ คู่มือ อุปกรณ์ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการทำงานใหม่แล้ว นำมาใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้องค์กรหรือ นักวิชาชีพกลุ่มนั้นๆ สามารถยกระดับคุณภาพงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ บุคลากรหรือคนในรุ่นหลังจะมีนวัตกรรมหรือทางเลือกเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตที่หลากหลาย ช่วยให้มีความคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทีศนา แคมมณี (2557 : 8) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และพัฒนางานของตน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน การวิจัยและพัฒนาเป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหรือยุทธวิธีในการดำเนินงาน เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงานและมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยและพัฒนา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้วิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ และอาจนำเอาข้อเท็จจริงหรือผลการวิจัยนั้นๆ มาพิจารณาใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

ศิริชัย กาญจนวาสี (2559 : 10) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา (R&D) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานกระบวนการวิจัย และกระบวนการพัฒนาเข้าด้วยกันเพื่อสร้างนวัตกรรม หรือประดิษฐ์กรรมใหม่ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าของบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือสังคมโดยรวม การวิจัยและพัฒนาจึงมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาวะแวดล้อม วิเคราะห์ สภาพปัญหา และประเมินความต้องการจำเป็น

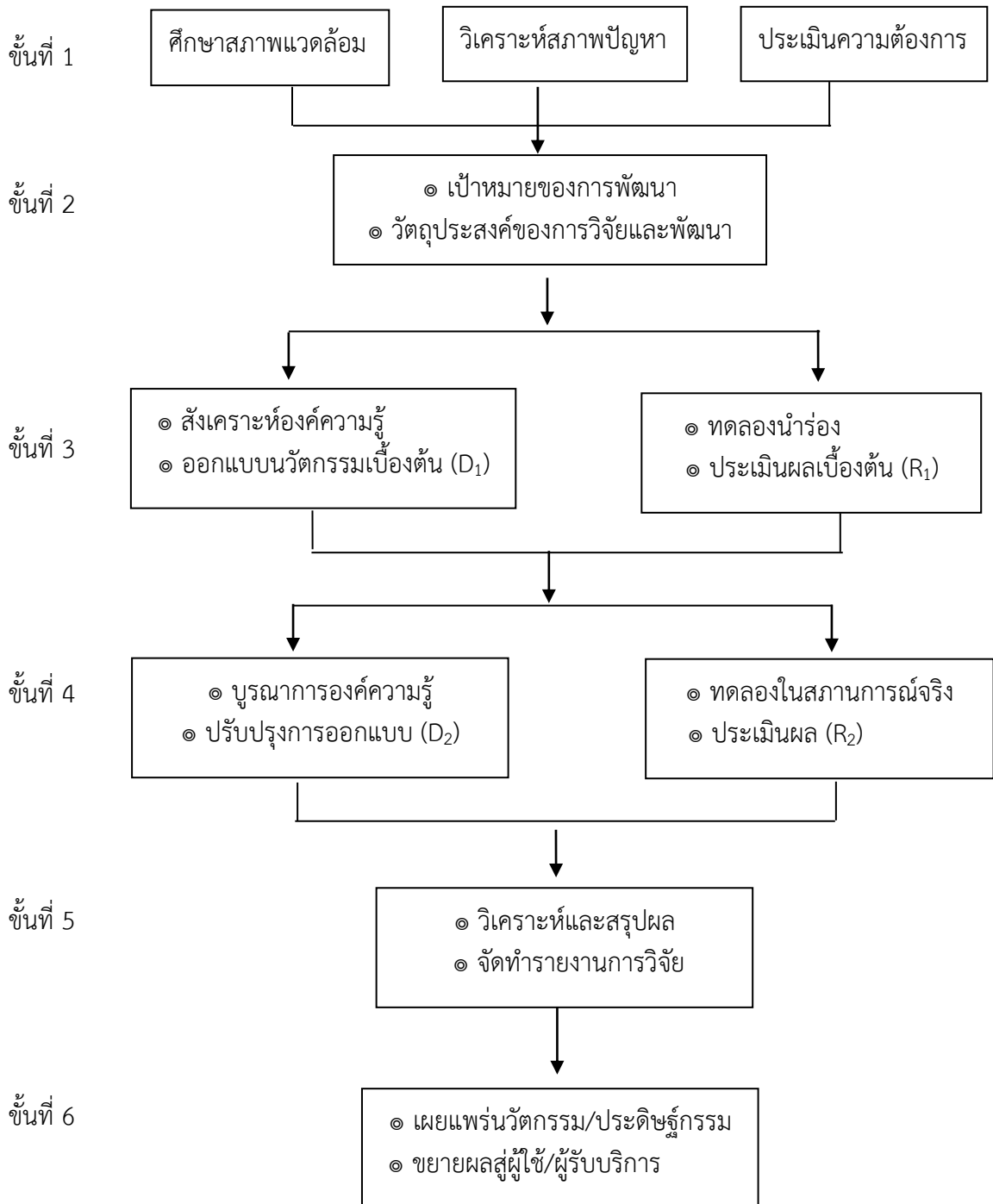
1.1 ศึกษาสภาวะแวดล้อม (บริบท) ของหน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน

1.2 วิเคราะห์สภาพปัญหาของหน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน ว่ามีปัญหาสำคัญอะไรบ้าง

1.3 ประเมินความต้องการจำเป็นของหน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน ว่ามีความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงแก้ไขอะไร โดยใช้นวัตกรรม หรือประดิษฐ์กรรมลักษณะใด

2. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา
 - 2.1 กำหนดเป้าหมายความสำเร็จของการพัฒนาหน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน
 - 2.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและพัฒนาว่าต้องการสร้างนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา
3. การสังเคราะห์องค์ความรู้ ออกแบบ นวัตกรรมเบื้องต้น ทดลองนำร่อง และประเมินผล
 - 3.1 สังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้ออกแบบนวัตกรรมเบื้องต้น (D_1)
 - 3.2 ทดลองนำร่อง และประเมินผลเบื้องต้น (R_1)
4. ปรับปรุงการออกแบบ ทดลองซ้ำและประเมินผล
 - 4.1 บูรณาการองค์ความรู้ และใช้ปรับปรุงการออกแบบนวัตกรรมให้ได้มาตรฐาน (D_2)
 - 4.2 ทดลองซ้ำในสถานการณ์จริง และประเมินผล (R_2)
5. การสรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัย
 - 5.1 วิเคราะห์ผลและสรุปผล
 - 5.2 จัดทำรายงานการวิจัย
6. การเผยแพร่และขยายผล
 - 6.1 เผยแพร่นวัตกรรมหรือ สิ่งประดิษฐ์
 - 6.2 ขยายผลสู่ผู้ใช้งาน/ผู้รับบริการ

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา 6 ขั้นตอน สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

ที่มา : ศิริชัย กาญจนวาสี. (2559 : 11)

บอร์กและกอลล์ (Borg & Gall, 1989 : 784. อ้างถึงใน สุพักตร์ พิบูลย์. 2551 : 67) ได้กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการวิจัยและพัฒนา มี 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Research and Information Collection) โดยการรวบรวมวรรณกรรม การสังเกตภายในห้องเรียน การเก็บสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีอยู่ และเป็นประโยชน์ในการนำมาทำวิจัย

2. การวางแผน (Planning) เป็นการวางแผนที่รวมถึงการวางแผนเกี่ยวกับทักษะการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดลำดับเนื้อหาวิชา การทดสอบแบบต่างๆ การพัฒนารูปแบบ ผลผลิตขั้นต้น รวมทั้งการเตรียมสื่อแบบต่างๆ คู่มือ และแบบทดสอบ

3. พัฒนารูปแบบขั้นตอนของผลิตภัณฑ์ (Develop preliminary form of product) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นการออกแบบ และจัดทำผลิตภัณฑ์การศึกษาตามที่วางไว้

4. การทดสอบเบื้องต้น (Preliminary Field Testing) คือ การนำผลผลิตทั้งหมดมาทดลอง ถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 1-3 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้จำนวน 6-12 คน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

5. ผลผลิตไปปรับปรุง (Main Product Revision) ภายหลังได้รับการเสนอแนะ และทดสอบในเบื้องต้น

6. ทดสอบกลุ่มย่อย (Main Field Testing) ถ้าเป็นโรงเรียนใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 – 15 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 - 100 คน ในขั้นนี้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผลลัพธ์และการประเมินผลที่ได้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมตามความเหมาะสม

7. ปรับปรุงผลผลิตที่ได้จากการทดลอง (Operational Product Revision)

8. ทดสอบภาคสนาม (Operational Field Testing) เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 10 – 30 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่าง 40 - 200 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต แล้วใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

9. ปรับปรุงผลผลิตขั้นสุดท้าย (Final Product Revision) เป็นการปรับปรุงผลผลิตภายหลังการทดสอบขั้นสุดท้าย

10. นำไปเผยแพร่ (Distribution) เป็นการประชุมหรือในวารสารหรือการเผยแพร่ทางการค้า การเผยแพร่จะนำมาสู่การควบคุมคุณภาพ

ทิสนา แชมมณี (2557 : 8) กล่าวว่า ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญแบ่งตามกระบวนการหลักเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) ซึ่งอาจเริ่มต้นจาก R เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนานวัตกรรม / ผลิตภัณฑ์ และต่อยอดด้วย D₁ คือการพัฒนา นวัตกรรม / ผลิตภัณฑ์ตามแนวทางนั้นต่อไป คือ ขั้นตอนการวิจัย R₂ เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรม / ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นหาข้อบกพร่องและวิธีการ

ปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง D_1 ให้เป็นนวัตกรรม D_2 ที่ดีขึ้น ทั้งนี้ก็วิจัย อาจดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวซ้ำหลายๆ รอบ จนกว่าจะได้นวัตกรรม/ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานที่กำหนด กระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีขั้นตอนเรียงลำดับคือ $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ซึ่ง อาจมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรม/ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเริ่มต้น จาก $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรม/ผลิตภัณฑ์ที่คิดขึ้น

ธเนศ ขำเกิด (2550 : 3) ได้ระบุขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาโดยเริ่มจากขั้นตอนแรก วิเคราะห์ สภาพปัญหาความต้องการจำเป็น เป็นเพียงการศึกษาให้รู้ว่าจะงานในหน้าที่ความรับผิดชอบนี้มีปัญหา ที่แท้จริงคืออะไร การสืบค้นหรือวิธีการหาปัญหาอย่างมีระบบก็คือ การวิจัยเชิงสำรวจนั่นเอง และเมื่อ ได้ทราบปัญหาแล้ว ถ้าหยุดนิ่งไม่แก้ปัญหาหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ก็ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีเกิดขึ้น จึงต้องคิดค้นรูปแบบหรือนวัตกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา นั่นคือ การพัฒนาและเมื่อพัฒนารูปแบบ การแก้ปัญหาหรือนวัตกรรมแล้ว เพื่อให้รู้ว่าจะรูปแบบหรือนวัตกรรมนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ต้องนำไป ทดลองใช้ นั่นคือ การวิจัยเชิงทดลอง หากแก้ปัญหาไม่สำเร็จก็กลับไปวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุง รูปแบบหรือนวัตกรรม แล้วทดลองใช้ใหม่ จนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ หากแก้ปัญหาได้สำเร็จแล้วก็ เขียนรายงานการวิจัย และเผยแพร่รูปแบบหรือนวัตกรรมนั้น ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และวงวิชาการต่อไป

คอฟแมน (มปป.) (อ้างถึงใน ญาณภัทร สีหะมงคล, 2552 : 2 - 3) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ ระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานเชิงระบบกับการวิจัยและพัฒนา และได้เสนอวิธีการเชิงระบบในการ ปฏิบัติงานไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินสภาพปัจจุบัน/ ปัญหา (ประเมินความต้องการจำเป็น)

ขั้นที่ 2 ค้นหา/พิจารณาทางเลือกใหม่ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพงาน (วิจัยและพัฒนา, ประเมินโครงการนำร่อง)

ขั้นที่ 3 วางแผน/จัดทำแผนงาน โครงการ (ประเมินความเป็นไปได้ /ความเหมาะสมของ นโยบาย แผนงาน โครงการ)

ขั้นที่ 4 ดำเนินการตามแผน (นิเทศ กำกับ ติดตาม : ประเมินความก้าวหน้า)

ขั้นที่ 5 ประเมินผลการดำเนินงาน (ประเมินสรุปผลการดำเนินงาน ติดตามผล/ศึกษา ผลกระทบ)

สุพักตร์ พิบูลย์ (2551 : 43-46) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนานวัตกรรมโดยใช้การวิจัย และพัฒนาไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 นักวิจัยและพัฒนาจะเริ่มกิจกรรมด้วยการวิเคราะห์ ทบทวนสภาพปัจจุบัน และ ปัญหาในการทำงาน ในกรณีของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียน การสอนในห้องเรียน (ปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมและทักษะของผู้เรียน ปัญหา

กระบวนการสอน วิธีสอน สื่อประกอบการสอน ฯลฯ) ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียน (ปัญหาคุณภาพจากการศึกษา ปัญหาในเรื่องทักษะ/ศักยภาพของครู กระบวนการสอน การบริหารจัดการ การให้ชุมชนมีบทบาทร่วม ฯลฯ) หรือปัญหาการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ขั้นที่ 2 สร้างนวัตกรรม ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยควรทำการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่างการพัฒนาที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถเทียบเคียงและเลียนแบบ (นักวิจัยและพัฒนาควรจะเป็นนักบริโภคองค์ความรู้ หรือ Research Consumer) ก่อนตัดสินใจเลือกนวัตกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด สร้างสรรค์ที่สุด แล้วสร้างต้นแบบนวัตกรรมนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก 3-5 ราย 8-10 ราย หรือ 20-30 ราย ตามลำดับ โดยมีการปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบอย่างต่อเนื่อง เป็นการดำเนินการตามแผนภาพที่ 2 ตามที่ได้นำเสนอในตอนต้น ทำการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสม ทั้งโดยใช้หลักตรรกศาสตร์/ ใช้ดุลยพินิจ (Logical Approach) (เช่น ให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันพิจารณาตัดสิน หรือ วิเคราะห์-วิพากษ์ในเชิงเหตุผลตามหลักทฤษฎี) และใช้วิธีการเชิงประจักษ์ (Empirical Approach) ด้วยการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ดังกล่าวข้างต้น จนได้ต้นแบบนวัตกรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 3 นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ เป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ หรือขนาดพอเหมาะที่จะเป็นตัวแทนได้ ก่อนการทดลองใช้นวัตกรรม ผู้วิจัยควรทำการวัด/วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง (Pretest) เช่น ทดสอบความรู้ ประเมินพฤติกรรม วัดเจตคติหรือคุณลักษณะใดๆ ที่เป็นตัวแปรที่คาดหวังจะเกิดการเปลี่ยนแปลง หลังจากทดลองใช้นวัตกรรม ซึ่งโดยทั่วไป ผู้วิจัยจะต้องตั้งสมมติฐานล่วงหน้าแล้วว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดบ้าง หลังจากนั้นจะเริ่มทำการทดลองตามแผนที่กำหนด โดยมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอย่างเหมาะสม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองหรือใส่ปฏิบัติการ (Treatment) แล้ว ก็ทำการวัดตัวแปรตามที่กำหนดอีกครั้งหนึ่งเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับสภาพเดิม หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับผลที่เกิดจากนวัตกรรม

ขั้นที่ 4-5 วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้วยการเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสม แล้วสรุปผลว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ ในกรณีที่เป็นหรือไม่เป็นไปตามสมมติฐานก็ต้องอภิปรายผลให้ ชัดเจนในประเด็นนี้ ในกรณีที่ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาพยายามสร้างนวัตกรรม เพื่อนำมาใช้ในการยกระดับคุณภาพงานในหน้าที่ หากพบว่า คุณภาพงานยังไม่เกิดขึ้น หรือไม่เป็นไปตามสมมติฐาน (แสดงว่ายังไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ประสบความสำเร็จ) ในกรณีเช่นนี้ควรกลับไปทบทวนหรือปรับต้นแบบนวัตกรรมใหม่ และทดลองใช้ใหม่จนกว่าจะได้นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 6-7 การเขียนรายงานและการเผยแพร่ เป็นขั้นของการขยายองค์ความรู้สู่วงวิชาการ การเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนา ควรดำเนินการตามแบบที่เป็นมาตรฐานสากล และการเผยแพร่ ผลงานถือเป็นบทบาทของนักวิจัยและพัฒนาทุกคนที่ควรจะทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหรือยกระดับวิชาชีพของตนเอง โดยเชื่อว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมทางการศึกษา กันอย่างต่อเนื่อง จะเพิ่มพูนทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความ ต้องการจำเป็น คิดค้นนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ ปรับปรุง รูปแบบ นวัตกรรม แล้วนำไปใช้ใหม่ จนกระทั่งสามารถแก้ปัญหาหรือมีนวัตกรรมที่มีคุณภาพแล้ว จึงเผยแพร่ นวัตกรรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

การประเมินเชิงปฏิบัติการ

ความหมายของการประเมินเชิงปฏิบัติการ

การประเมินเชิงปฏิบัติการ (Action Evaluation) เป็นการใช้วิธีวิทยาของการประเมินร่วมกับ ขั้นตอนการปฏิบัติสำหรับการช่วยส่งเสริมและประเมินความสำเร็จในกระบวนการแก้ไข ความขัดแย้ง การสร้างและการเพิ่มโปรแกรมการศึกษา การประเมินเชิงปฏิบัติการแตกต่างจากการประเมินแบบ ดั้งเดิม ดังนี้ (อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 56)

1. เน้นที่การส่งเสริมผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จ
2. พัฒนาโครงการและการนำโครงการไปปฏิบัติตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
3. ใช้การพัฒนาเป้าหมายและมาตรฐานภายใน เพื่อนิยามและประเมินความสำเร็จ
4. ใช้วงจรการสะท้อนกลับ - การกระทำ - การสะท้อนกลับ - การกระทำ เพื่อปรับเปลี่ยนและ ปรับปรุงแผนการปฏิบัติตลอดโครงการ ดังนั้นการปฏิบัติจะสอดคล้องกับเป้าหมายมากขึ้น
5. กระบวนการคิดใหม่เข้าสู่วัฒนธรรมองค์การ ช่วยองค์การให้เป็นองค์การการเรียนรู้มากขึ้น
6. ระบุความคิดที่อาจจะขัดแย้งและสร้างสถานที่ที่ปลอดภัยสำหรับการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการประเมินเชิงปฏิบัติการ

การประเมินเชิงปฏิบัติการมีลักษณะดังต่อไปนี้

โรทแมน (Rothman : 2005, อ้างถึงใน อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 56) ได้กล่าวถึง ลักษณะ ของการประเมินเชิงปฏิบัติการไว้ ดังนี้

1. มีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้มีส่วนร่วมอย่างชัดเจนและข้อตกลงเบื้องต้นได้รับการตรวจสอบ ด้วยการปฏิบัติ

2. มีวัตถุประสงค์และความตั้งใจเพื่อสร้างทางเลือกในการแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีความตรง บรรยายงานและให้สารสนเทศเกี่ยวกับความสามารถเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ

3. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน เป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน เน้นที่การสร้างเงื่อนไขของการแสวงหาความรู้แบบร่วมมือร่วมพลัง

4. ต้องการตรวจสอบของการปฏิบัติและการสะท้อนกลับ เพื่อตรวจสอบทั้งพฤติกรรมและคุณค่าจากเป้าหมายของการเปลี่ยนคุณค่าหรือพฤติกรรม

นอกจากนี้ยังใช้ข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อเข้าใจและเพิ่มพฤติกรรมของคนในองค์กร ได้แก่

1. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน เป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน

2. มีการตั้งเป้าหมายและการประเมินเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเกิดซ้ำ ซึ่งสะท้อนความเกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นในองค์กร และเปลี่ยนบริบทและสิ่งแวดล้อมที่ทำงาน

3. ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้นิยามความสำเร็จและกำกับติดตาม การพัฒนาตนเองมากเท่าไร การบรรลุผลสำเร็จก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

4. ทำให้ความขัดแย้งและความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสร้างสรรค์และการเจริญเติบโต

กระบวนการประเมินเชิงปฏิบัติการ

การประเมินเชิงปฏิบัติการมี 3 ขั้นคือ ขั้นเริ่มต้น (Baseline Stage) ขั้นติดตามความก้าวหน้า (Formative Stage) และขั้นสรุปรวม (Summative Stage) (อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 57-58) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้น (Baseline Stage) ขั้นเริ่มต้นเป็นการดำเนินงานเชิงระบบเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การสร้างทีมและการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยมีการดำเนินงานประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อมูลป้อนกลับและการเจรจาต่อรอง

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

นักประเมินเชิงปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ และสรุปข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายใน 3 ลักษณะคือ เป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายเฉพาะและเป้าหมายที่ขัดแย้งกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตอบคำถามแล้ว นักประเมินเชิงปฏิบัติการทำการจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกเป็นการสังเคราะห์เป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายเฉพาะและเป้าหมายที่ขัดแย้งกัน

ซึ่งอาจจะสรุปรวมและแสดงรายการวิสัยทัศน์ของบุคคลแต่ละคนในเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกัน เป้าหมายที่ขัดแย้งกันและเป้าหมายเฉพาะของแต่ละบุคคล แล้วนำมาจัดพิมพ์

1.3 การให้ข้อมูลป้อนกลับ

เป็นการประชุมโดยนักประเมินเชิงปฏิบัติการเป็นผู้อำนวยการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ขั้นตอนนี้เริ่มด้วยคำถามว่า “ทำไม” เพราะต้องการให้ผู้มีส่วนร่วมพิจารณาถึงการจูงใจคุณค่า เมื่อเริ่มสำรวจเป้าหมายของตนเองและของกลุ่ม จากนั้นนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “อะไร” โดยเชิญให้ตรวจสอบเป้าหมายที่มีร่วมกันและช่วยกันทำให้เป้าหมายเฉพาะและขัดแย้งชัดเจนขึ้น การเจรจาต่อรองเมื่อให้ข้อมูลกลับแล้วที่ประชุมจะเจรจาเพื่อฉันทามติเกี่ยวกับเป้าหมาย

2. ขั้นที่ 2 ขั้นติดตามความก้าวหน้า (Formative Stage)

เป็นการดำเนินงานระหว่างขั้นตอนการนิยามเป้าหมาย การปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย ผู้มีส่วนร่วมสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนเกี่ยวกับความก้าวหน้า และสร้างเกณฑ์การประเมินโดยใช้เป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนร่วมอาจปรับเป้าหมายและพัฒนายุทธวิธีในการเอาชนะอุปสรรค เพื่อการบรรลุผล ระบุความต้องการจำเป็นที่จะทำและทำโดยใคร ทำเมื่อใด เพื่อจะบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ขั้นนี้เป็นการทำความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับเป้าหมายของโครงการและอุปสรรคที่ต้องการเอาชนะ

ขั้นติดตามความก้าวหน้าคาบเกี่ยวกับขั้นเริ่มต้น เพราะแผนการปฏิบัติซึ่งเป็นผลผลิตของขั้นเริ่มต้น กลายมาเป็นข้อมูลสำคัญในระยะติดตามความก้าวหน้า ผู้มีส่วนร่วมในโครงการเปรียบเทียบความตั้งใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในโครงการ การติดตามความก้าวหน้าเป็นกลไกช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตระหนักถึงการค้นพบช่องว่างและมีโอกาสปรับเปลี่ยนการออกแบบโครงการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับช่องว่างระหว่างทฤษฎีที่สร้างขึ้นกับการปฏิบัติจริง ขั้นติดตามความก้าวหน้ามีการดำเนินงานประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อมูลป้อนกลับและการเจรจาต่อรอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เน้นที่การประเมินกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ วัตถุประสงค์สำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการที่สำคัญที่สุด และสะท้อนความคิดที่แตกต่างกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บทบาทของนักประเมินเชิงปฏิบัติ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์กระบวนการเป็นภาพรวมที่ค่อนข้างลึกซึ้งและต่อเนื่อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

นักประเมินเชิงปฏิบัติการจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์ให้ได้ภาพของโครงการรวม 3 ภาพ ภาพแรก กรอบเวลา เป็นภาพร่างเกี่ยวกับประวัติของโครงการ จากระยะสุดท้ายของขั้นเริ่มต้นจนถึงระยะสุดท้ายของขั้นติดตามความก้าวหน้า โดยให้ภาพเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ภาพที่สอง ภาพความก้าวหน้า เป็นรายงานความก้าวหน้าว่าโครงการเกิดขึ้นอย่างไรและ

คาดว่าอะไรจะเกิดขึ้นจริงจากแผนการปฏิบัติในขั้นเริ่มต้นกับข้อมูลที่รวบรวมได้ ในขั้นติดตามความก้าวหน้า ภาพที่สาม ภาพแผนที่ซึ่งแสดงปัญหาสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นติดตามความก้าวหน้า นักประเมินระบุแผนที่กระบวนการที่อธิบายข้อค้นพบเกี่ยวกับรายงานความก้าวหน้า แผนที่แสดงปัญหาโดยทั่วไปแสดงความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุ ระหว่างปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหายุทธวิธีที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการใช้จัดการผลการใช้ยุทธวิธีเหล่านี้และผลสรุประยะยาวของกระบวนการ แผนที่แสดงปัญหาที่ช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการเข้าใจการเปลี่ยนแปลง

2.3 การให้ข้อมูลป้อนกลับ

วัตถุประสงค์ของการให้ข้อมูลป้อนกลับมี 4 ประการคือ

ประการแรกเพื่อทดสอบความตรงของการวิเคราะห์

ประการที่สอง เพื่อให้ความรู้ที่สำคัญต่อการแก้ปัญหา หรือการให้ความกระจ่างกรณีที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความไม่แน่ใจ

ประการที่สาม เพื่อสะท้อนการแสวงหาความรู้เข้าสู่โครงการและสิ่งที่เกิดขึ้น

ประการสุดท้าย เพื่อให้พื้นฐานการทบทวนแผนการปฏิบัติทั้งในเรื่องเป้าหมายของโครงการและยุทธวิธีในการปฏิบัติ

การดำเนินงานในขั้นติดตามความก้าวหน้า ไม่ใช่กระบวนการที่ทำครั้งเดียวแต่เป็นกระบวนการเชิงทดลองที่มีการปรับ การทำซ้ำและเกิดการเรียนรู้การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนทำซ้ำเป็นวงจรเริ่มต้นจากการวางแผน การปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการออกแบบวางแผนการปฏิบัติใหม่ ลักษณะสำคัญของขั้นนี้คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเป็นมิตรมากเท่าที่เป็นไปได้ จะค่อยๆ ทราบเป้าหมาย และความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายของโครงการที่ชัดเจนทีละน้อย

3. ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปรวม (Summative Stage)

หลังจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนิยาม กำหนดเป้าหมายและสร้างเกณฑ์การประเมินจากเป้าหมายรวมทั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะตรวจสอบโครงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ และถามตัวเองว่าทำไมจึงบรรลุเป้าหมาย หรือทำไมจึงไม่บรรลุเป้าหมาย และจะทำให้ผลการดำเนินงานแตกต่างจากเดิมหรือทำให้ดีขึ้นอย่างไร ขั้นสรุปรวมนี้เน้นที่การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าโดยรวมของโครงการ และศักยภาพในการนำประสบการณ์สะสมของโครงการไปใช้ในสถานการณ์ที่คล้ายกัน

บทบาทของนักประเมินเชิงปฏิบัติการ

Rothman (อ้างถึงใน อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 59) กล่าวถึง บทบาทของนักประเมินเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษาหารือ ที่เน้นกระบวนการประเมินเชิงปฏิบัติการโดยไม่เป็นผู้ตัดสินใจ
2. บทบาทในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ในกระบวนการสนทนากาการเจรจาต่อรองการหาฉันทามติและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาส่วนบุคคล
3. บทบาทในฐานะผู้พัฒนาการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับเป้าหมายจากกลุ่มต่างๆ และสรุปข้อมูลเป็นเป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายเฉพาะบุคคลและเป้าหมายขัดแย้งกัน
4. บทบาทในฐานะผู้ที่ทบทวนสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
5. บทบาทในฐานะผู้มีส่วนร่วมในงานประเมิน โดยมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นในการประเมิน
6. บทบาทในฐานะผู้แนะนำแนวทางตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผน การเตรียมและพัฒนาโครงการ และเทคโนโลยี และให้ทิศทาง และพัฒนาความไว้วางใจกระตุ้นการสะท้อนกลับของตนเองและการคิดเกี่ยวกับบริษัท เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักประเมินเชิงปฏิบัติการจะมีบทบาทเป็นคนนอกและคนในทีม การค้นพบความสมดุลที่เหมาะสมของบทบาทของคนนอกและคนในทีมเป็นสิ่งที่ทำหาย ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้มีนักวิชาการค้นคว้าหาแนวคิดที่เป็นพื้นฐานไว้หลายท่าน ดังนี้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม (2551 : 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ทำวิจัยคือ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรนั้น ซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคน หรือทุกคนในองค์กรได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น โดยนำเอาวิธีการ แนวทางหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบเบื้องต้นแล้วว่าเหมาะสมไปทดลองปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ย่อยๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ สะท้อนผลการประเมินที่ได้ให้กับองค์กรเป็นระยะ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนปรับปรุงแก้ไขในส่วนยังเป็นปัญหา จากนั้นดำเนินการแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป จนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้นได้รับการคลี่คลาย หรือเป้าหมายของการพัฒนานั้นบรรลุผลตามต้องการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2553 : 41) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการวิจัยที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผล

การปฏิบัติ จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน การลงมือกระทำ การสังเกตและการสะท้อน การปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไป ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดิซพงษ์ พงศ์ภัทรชัย (2556 : 87) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มุ่งจะนำหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในสภาพการณ์เฉพาะ เน้นการวิจัยที่ง่ายไม่สลับซับซ้อน และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานจริงๆ

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์ (2558 : 48) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริง โดยการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริง หรือ ข้อสรุปที่ต้องการ จากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานที่ปฏิบัติอยู่ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การลดช่องว่างระหว่างการนำทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่หน่วยงาน หรือบุคลากรนั้นๆ ได้รับผิดชอบอยู่

องอาจ นัยพัฒน์ (2554 : 22) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวม การร่วมมือ การสะท้อนตนเอง และการใช้วิจารณ์ญาณภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2555 : 13) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นกระบวนการเพื่อค้นพบความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ปฏิบัติ หรือเป็นการแก้ปัญหา เช่น การสร้างและพัฒนาทักษะใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาในงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยดำเนินการวิจัยในที่ปฏิบัติงานนั่นเอง

กุหลาบ บุริสาร (2556 : 9) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมโดยการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง (Improving by changing) โดยบุคคลที่เผชิญกับปัญหานั้นๆ อยู่เอง เป็นรูปแบบของการทำความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะที่พบว่า มีปัญหา เพื่อต้องการพัฒนาหาหลักการ เหตุผล และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้น และขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้นๆ

ฮัลโลเวอร์ (Holloway, 2010) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การแสวงหาความรู้ภายใต้การดำเนินการของนักปฏิบัติที่กลายมาเป็นนักวิจัย หรือผู้ซึ่งทำงานเป็นหุ้นส่วนกับนักวิจัยเพื่อตรวจสอบประเด็นและปัญหาในสถานที่ทำงานของตนเอง เป็นการนำความคิดไปปฏิบัติผ่านกระบวนการที่เป็นวงจร ซึ่งแต่ละวงจะขึ้นกับวงก่อนหน้าการวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ใช่วิธีการวิจัยบริสุทธิ์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และนักวิจัยสามารถใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลได้หลากหลายวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นทั้งการวิจัยและการปฏิบัติการ

จอร์สัน และโครแมนน์ เคอร์ลี (Johnson, C.S. และ Kromann-Kelly. 1995 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. 2555 : 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์และตีความหมาย โดยมีแผนงานกำหนด และแลกเปลี่ยนผลกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังนี้ (1) คำถามที่ต้องการศึกษาคืออะไร (2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง (3) ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บคืออะไร (4) จะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร และ (5) จะแปลความหมายนั้นว่าอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้เวลาวางแผน และในทุกขั้นตอนต้องอภิปรายกับเพื่อนร่วมงาน

ซูเบอร์ สเคอริท (Zuber-Skerritt, O. 1996 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. 2555 : 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (2) การปฏิบัติ (นำแผนไปปฏิบัติ) (3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ (4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงานในผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-3 จากนั้นมีการทำงานในวงจรรอบที่ 2 โดยมีการปรับแผนการทำงาน แล้วนำไปปฏิบัติ ทำการสังเกตผลที่เกิดขึ้น และสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงต่อไป

เคมมิส และแมกทากาท (Kemmis ; & Mc Taggart. 1990 : 5) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัย คือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้น การวิจัยนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ไม่ได้แตกต่างไปจากงานวิจัยอื่นในเชิงเทคนิค แต่แตกต่างในด้านวิธีการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การวิจัยที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานนั้นเป็นวงจรแบบขดลวด โดยเริ่มต้นที่การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสะท้อนผล เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นกระบวนการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงโดยบุคลากรในระบบร่วมกับนักวิจัย เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคลากรในระบบ ในการพัฒนาตนเองและผู้อื่น ให้เหมาะสมกับการดำเนินการ ไม่มีการแยกกลุ่มศึกษา กลุ่มทดลองแต่เป็นการทดลองปฏิบัติในสถานการณ์ตามธรรมชาติ โดยวิเคราะห์สถานการณ์อย่างลึกซึ้ง และเหมาะสม เน้นที่การสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอน และบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ตลอดกระบวนการวิจัยจนเกิดองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากกระบวนการวิจัย นำมาประมวลเป็นแนวคิด หลักการ และสร้างเป็นทฤษฎีได้

ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2553 : 12) ได้เสนอกรอบลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา (Action Research in Education) ไว้ดังนี้

1. เน้นการปฏิบัติการ (Action Orientation) การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา

2. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและมีการร่วมมือ (Participation and Collaboration) ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนร่วมสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกันในทุกกระบวนการของการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ ตลอดจนการวางนโยบายการวิจัย

3. ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Function) กิจกรรมการวิเคราะห์การปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง จากสิ่งที่สังเกตได้จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลเพื่อการปรับแผนการปฏิบัติการ

4. ใช้วงจรการปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ตามแนวคิดของเคมมิส และแมคแทกกาท (Kimmis & McTaggart) คือ การวางแผน (Planning) ตลอดจนการปรับปรุงผลการปฏิบัติ (Re - planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่เป็นที่พึงพอใจ และได้เสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป

องอาจ นัยวัฒน์ (2554 : 335) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านการปฏิบัติงาน (Practical Problem) ที่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างมักจะประสบในขณะที่ทำงานอยู่ประจำหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละวันมากกว่าการเกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านทฤษฎี (Theoretical Problem) ซึ่งได้รับการนิยามหรือ กล่าวถึงโดยนักวิจัยบริสุทธิ์ในสาขาวิชาความรู้ใดๆ โดยเฉพาะ

2. มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการทำความเข้าใจ (Understanding) ต่อสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารการศึกษา อย่างลุ่มลึกและกระจ่างชัด ภายใต้กระบวนการใคร่ครวญตรวจสอบในลักษณะสะท้อนกลับของยุทธวิธีปฏิบัติ ที่นักวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ลงมือกระทำลงไปอย่างวิพากษ์วิจารณ์ (Critically) อันจะนำไปสู่การได้แนวทางปฏิบัติการ สำหรับใช้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมมากยิ่งขึ้น สำหรับการดำเนินงานในลำดับต่อไป นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน รวมทั้งสภาวะการณ์เงื่อนไข ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานมากกว่าการมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างสรรค์องค์ความรู้เชิงวิชาการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ

3. มุ่งเน้นการตีความหมายเหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นตามความคิดเห็นหรือทัศนะของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือ สภาวะการณ์ของปัญหาดังกล่าว มากกว่าการอาศัยแนวคิดทฤษฎีหรือหลักการของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าท่าทางการกระทำ การติดต่อสื่อสารหรือพฤติกรรมใดๆ ของมนุษย์ ทั้งที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดหรือไม่เห็นเด่นชัดในเหตุการณ์ หรือสภาวะการณ์ของปัญหาหนึ่งๆ สามารถตีความหมายได้ โดยการสรุปอ้างอิง (Inference) จากแรงจูงใจ ความเชื่อ เจตนา หรือจุดมุ่งหมายของผู้แสดงพฤติกรรมประกอบเข้ากับบริบทแวดล้อมที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำเหล่านั้นขึ้น เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม และกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมเป็นสำคัญ โดยนัยดังกล่าวนี้แสดงว่า นักวิจัยไม่สามารถตีความหมายพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลใดๆ ได้เลย ถ้าปราศจากการพิจารณา บริบทแวดล้อมพฤติกรรมนั้นๆ มาประกอบด้วย

4. เสนอผลการวิจัยในรูปแบบเรียบง่าย การเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบด้วยการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนในระดับเดียวกับผู้ปฏิบัติงาน โดยพยายามหลีกเลี่ยงคำศัพท์เฉพาะสาขาวิชา และภาษาที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรมเพื่อให้ง่ายต่อการติดตาม ทำความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้คำอธิบายเกี่ยวกับผลการวิจัยตลอดจนกระบวนการวิจัยอื่นๆ สามารถตรวจสอบความตรง (Validity) ได้จากการสนทนาแบบเป็นกันเองกับผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในทุกระยะของกระบวนการวิจัย

5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในทุกขั้นตอนจะต้องอยู่ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม การร่วมมือร่วมใจ การเชื่อถือและไว้วางใจ การเป็นมิตร รวมทั้งความเป็นอิสระและความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็น

6. ผ่อนคลายความเข้มงวดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไม่ยึดติดอยู่ภายใต้กรอบการจัดกระทำทางการทดลองและการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอย่างเคร่งครัดแบบตายตัวด้วยแบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Design) หรือ วิธีการทางสถิติใดๆ (Statistical Control) แนวคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้ ไม่ได้หมายความว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยการอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หากแต่ปรับวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการดังกล่าวให้กลมกลืนหรือสอดคล้องกับลักษณะของปัญหาสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมปัญหาที่ต้องการแสวงหาความรู้ความจริง ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทั่วไป อาจเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่อาศัยแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ

7. ไม่เน้นการสรุปอ้างอิงผลการศึกษาวิจัยข้ามไปยังบริบทอื่น การสรุปอ้างอิงผลการวิจัยหรือการขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมไปยังห้องเรียน หรือโรงเรียนที่มีทำเลที่ตั้งหรือบริบทอื่นๆ แตกต่างไปจากทำเลหรือบริบทที่ทำการวิจัยจริง มีลักษณะค่อนข้างจำกัดกว่าการวิจัยเชิงทดลองทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้การสรุปอ้างอิงผลของการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไม่สามารถอาศัยกฎของความครอบคลุม (Covering law) ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ หรือการอ้างอิงเชิงสาเหตุ (Causal Relationships) ดังนั้น ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปการสรุปอ้างอิงผลของการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงมีแนวโน้มกระทำได้เฉพาะในขอบเขตของสถานที่บุคคลและเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตามถ้าต้องการขยายผลของการวิจัยให้ครอบคลุมข้ามไปยังขอบเขตอื่นที่นอกเหนือก็สามารถกระทำได้ ถ้าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบริบทเหล่านั้นมีลักษณะคล้ายคลึงหรืออยู่ในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งได้รับการยืนยันจากผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ประกอบด้วย

8. สร้างดุลยภาพและความเสมอภาคระหว่างทัศนะของบุคคลภายในและภายนอก นักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นบุคคลภายใน และบุคคลภายนอกของสถานที่ ทำการศึกษาวิจัยมีบทบาทสำคัญ 2 ประการ คือ บุคคลภายใน มีบทบาทเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ปกติ และเป็นนักวิจัยปฏิบัติการ

ในสถานที่ทำงานของตนเอง ในขณะที่บุคคลภายนอกมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ ผู้ให้คำปรึกษาทางวิชาการให้กับบุคคลภายในและเป็นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการเช่นเดียวกับบุคคลภายใน นักวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้งที่เป็นบุคคลภายในและบุคคลภายนอก จะต้องปรับบทบาทของตนเองให้มีคุณภาพทางแนวความคิด ความเชื่อและการปฏิบัติอยู่เสมอในแต่ละสภาวะการณ์ นอกจากนี้จะต้องสร้างความเสมอภาคทางความคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการวิจัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดหรือความสับสนระหว่างบทบาทเหล่านั้นในขณะปฏิบัติงานวิจัย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาขึ้นมาจากฐานคติ ความเชื่อ สำคัญที่ว่า การสร้างสรรค์และการใช้ความรู้เชิงปฏิบัติการ (Action or Practical Knowledge) สำหรับการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาใดๆ ในองค์กร ชุมชน หรือสังคมหนึ่งๆ จะต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความสันติสุข และความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งอยู่ใต้บรรยากาศของความเอื้ออาทร หรือเป็นแบบกัลยาณมิตรที่นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยมีการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งยอมรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความรู้เชิงปฏิบัติการที่เป็นผลผลิตอันเกิดจากความร่วมมือร่วมใจระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีความใกล้ชิดกับปัญหาได้เกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ ความรู้จึงเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญต่อแนวโน้มชุมชน หรือสังคมให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทั่วไปจะมีการนำความรู้นั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใดๆ ในองค์กร

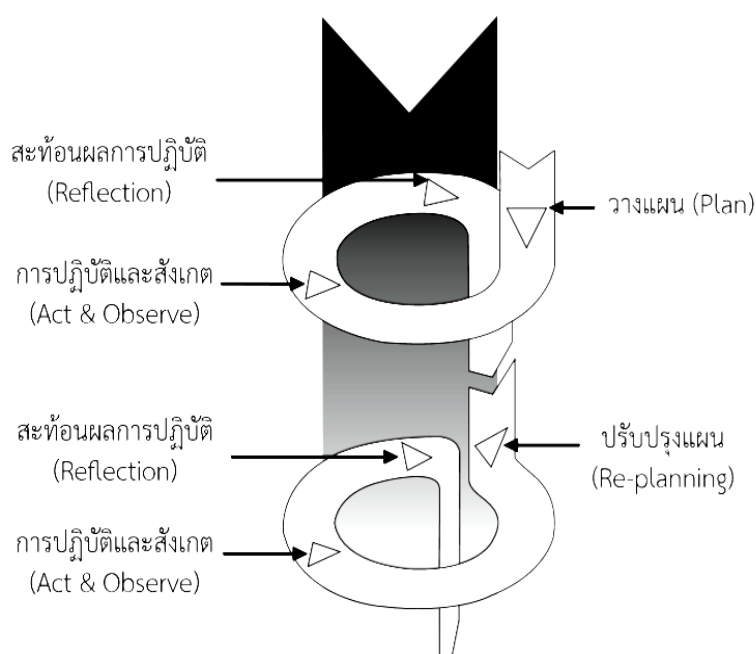
กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาขึ้นมาจากฐานคติ ความเชื่อ ที่มุ่งเน้นบูรณาการเชื่อมโยงความรู้หรือทฤษฎีเชิงปฏิบัติการที่ได้จากการทำวิจัยกับการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสนามหรือสถานที่ปฏิบัติงานผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยอาศัยการสะท้อนความคิดใคร่ครวญ ไปมาในเชิงวิพากษ์ผลการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำไปตามแผนการที่วางไว้ว่า สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จหรือไม่อย่างไร รวมทั้งมีปัจจัยเกื้อหนุนและขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหาอะไรบ้าง และจะต้องดำเนินการอย่างไร จึงจะทำให้เข้าสู่สภาวะการณ์ที่นำความสำเร็จนั้นมา ดังนั้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป

วีระยุทธ ชาติกาญจน์ (2558 : 39-45) กล่าวถึง กระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของนักการศึกษาไว้ ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart กระบวนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1990 : 11) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ

- 1.1 การวางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Planning)
- 1.2 ลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action)
- 1.3 สังเกตการณ์ (Observation) สะท้อนกลับ (Reflection)
- 1.4 สะท้อนกลับ (Reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (Re-planning) โดยดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ เป็นรายละเอียดดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart
ที่มา : Kemmis & McTaggart (1990 : 11)

ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไก การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการสืบค้นหาความรู้ ความจริงออกจากกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกิจกรรมการวิจัยหลักแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีต ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุน ขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์เงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความ ยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวัง และควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้ แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตร ภายใต้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ

3. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์ กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงาน ระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย จะเป็นวิธีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวน และปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกยลี่ยต่อไป

2. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Coghlan & Brannick ได้แบ่งกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นขั้นตอนเบื้องต้นไว้ ดังนี้

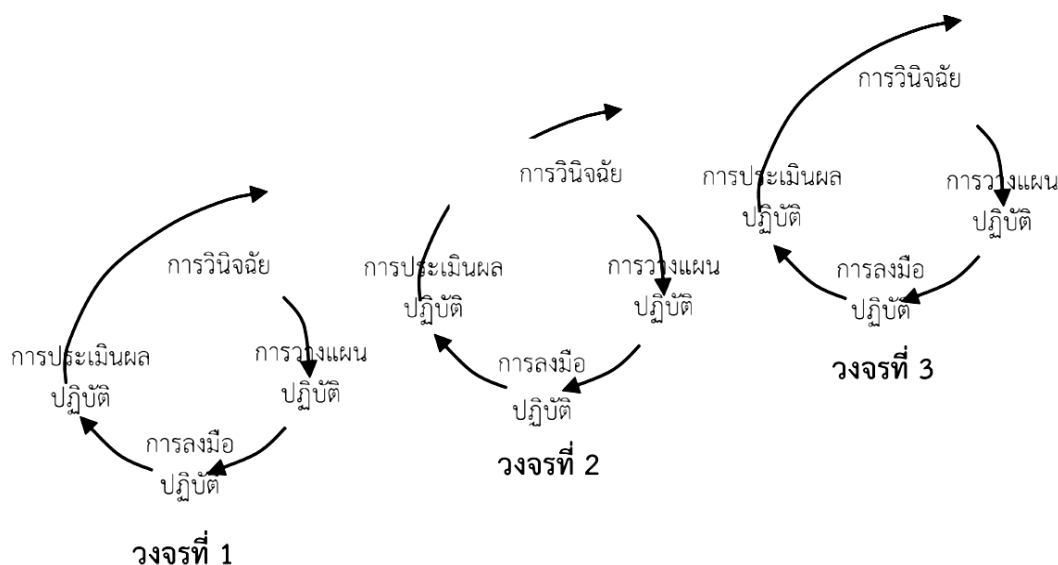
ขั้นตอนคือ การทำความเข้าใจบริบทของปัญหาที่ต้องการแก้ไขและการกำหนดจุดมุ่งหมาย การปฏิบัติการ และมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวินิจฉัย (Diagnosing)

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนปฏิบัติการ (Planning)

ขั้นตอนที่ 3 การลงมือปฏิบัติการ (Taking action)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการปฏิบัติการ (Evaluation action)

ภาพที่ 11 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Coghlan & Brannick
ที่มา : วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์. (2558 : 43)

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการวินิจฉัยสภาพการณ์ของปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไข รวมทั้งการระบุนกรอบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงาน จากนั้นจึงทำการวางแผนปฏิบัติการตามจุดมุ่งหมายของการแก้ปัญหา หรือโครงการพัฒนาที่กำหนดไว้ โดยอาศัยข้อมูลจากผลการวินิจฉัยในขั้นตอนแรก และความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน แล้วจึงลงมือปฏิบัติการตามแผนการที่วางไว้ที่ละขั้นตอน แล้วจึงทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เพื่อตรวจสอบดูความถูกต้องและความเหมาะสมของการวินิจฉัย และการปฏิบัติการตามแผนสารสนเทศที่ได้จากการประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะนำไปสู่การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในวงจรรอบต่อไป

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ องอาจ นัยพัฒน์ ได้สรุปกระบวนการของกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นขั้นตอนย่อยๆ ไว้ 10 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระบุนโยบายและนิยามปัญหาอย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของสภาพการณ์ที่เป็นปัญหา ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนเพื่อกำหนดยุทธวิธีปฏิบัติการแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 นำยุทธวิธีปฏิบัติที่วางไว้ไปลงมือปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 5 สังเกตการณ์ ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานตามยุทธวิธีปฏิบัติที่ได้ลงมือกระทำไปแล้ว

ขั้นตอนที่ 6 สะท้อนกลับผลของการนำยุทธวิธีปฏิบัติที่ได้ลงมือปฏิบัติแล้ว โดยอาศัยการคิดในเชิงวิพากษ์ด้วยทัศนะอันหลากหลายจากนักวิจัยเชิงปฏิบัติการและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย บนพื้นฐานของข้อมูลหลักฐานร่องรอยต่างๆ ที่ได้รับจากขั้นตอนที่ 5

ขั้นตอนที่ 7 ทบทวนและปรับปรุงแผนยุทธวิธีปฏิบัติการแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 8 นำแผนยุทธวิธีปฏิบัติที่ปรับแล้วไปลงมือปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 9 สะท้อนกลับผลของการนำยุทธวิธีปฏิบัติที่ปรับและลงมือปฏิบัติแล้ว

ขั้นตอนที่ 10 ดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งนักวิจัยเชิงปฏิบัติการและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีความเห็นร่วมกันอย่างสอดคล้องว่า สถานการณ์ที่เป็นปัญหานั้นได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนอยู่ในระดับที่พอใจ ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านเวลาและทรัพยากรของการวิจัย

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการ หรือขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังที่กล่าวมา เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการศึกษา สามารถสรุปเป็นขั้นตอนที่สำคัญได้ ดังนี้

1. การตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการ เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงาน ถ้าหากผู้วิจัยขาดความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการแล้ว กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะไม่สามารถเกิดขึ้น

2. การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสภาพปัญหาหรือประเด็นที่คิดว่าควรจะได้รับการพัฒนา ซึ่งขั้นตอนนี้สามารถใช้เครื่องมือมาทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบเอกสาร การทดสอบ ฯลฯ

3. นำสภาพปัญหาหรือจุดที่จะพัฒนาไปปรึกษากับกลุ่ม เนื่องจากหลักการสำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การดำเนินงานร่วมกันของกลุ่ม ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยสามารถกำหนดปัญหาหรือจุดที่จะพัฒนาได้แล้ว ก็นำไปให้กลุ่มได้พิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ร่วมกัน

4. การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อการพัฒนา ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะกำหนดแผนงานที่จะไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของแผน ขั้นตอน วิธีการ เครื่องมือในการแก้ปัญหา/พัฒนาและวิธีการประเมินผลความก้าวหน้า

5. นำแผนงานไปปรึกษากับกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยรวมทั้งคำแนะนำ เพื่อนำไปใช้สำหรับการปรับปรุง แก้ไขแผนงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การปรับปรุง แก้ไข ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้จากกลุ่ม ตามขั้นตอนที่ 5 ไปปรับปรุงแก้ไขแผนงาน

7. การปฏิบัติงานตามแผนงาน ผู้วิจัยนำแผนงานที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติในสถานการณ์ที่ประสบอยู่

8. การประเมินผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างและภายหลังการ ดำเนินการตามแผน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นอาจจะใช้วิธีการให้ได้มาซึ่ง ข้อมูลในเชิงปริมาณ เช่น การใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบทดสอบ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุดเพื่อใช้ในการประเมินผลการดำเนินงาน หลังจากที่ผู้วิจัยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) ในกรณีที่แผนงานนั้นสามารถแก้ไข ปัญหา หรือพัฒนาในสิ่งที่ต้องการได้สำเร็จก็ยุติได้ 2) ในกรณีที่แผนงานนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยต้องย้อนกลับไปเริ่มต้น ดำเนินการศึกษาวิจัยใหม่ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 2 อีกครั้ง

ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์ (2558 : 46) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า กระบวนการวิจัยนี้ เมื่อกล่าวในเชิงการนำไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุง การปฏิบัติงานในโรงเรียนสามารถ อธิบายวิธีการดำเนินการตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา ผู้วิจัยและกลุ่มที่ทำการวิจัยจะต้อง ศึกษารายละเอียดของปัญหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่จะทำการวิจัยเชิง ปฏิบัติการจะต้องศึกษาค้นคว้า แสวงหาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ ให้กว้างขวาง

2. เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาวิจัย โดยอาศัยพื้นฐานจากหลักการและ ทฤษฎีมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะของปัญหา แล้วสร้างวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัยใน รูปแบบของข้อความที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัญหากับหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3. เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ปฏิบัติหรือการฝึกหัด ตามวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นผลจากการปฏิบัติการ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

4. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ทั้งส่วนที่เป็นความก้าวหน้า และที่เป็นอุปสรรคตามวงจรของการปฏิบัติการทั้ง 4 ขั้นตอน โดยจะต้องเก็บสะสมข้อบันทึกต่างๆ ไว้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงวงจรปฏิบัติในรอบต่อไป และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้วิเคราะห์หา คำตอบของสมมติฐาน

4.1 ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายใน โรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะ รายละเอียดของปัญหานั้น เกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

4.2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงาน เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะมีที่ยืดหยุ่น ปรับได้

4.3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เข้าช่วย

4.4 ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของวงจร การทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทำการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการศึกษาของโรงเรียนที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการร่วมอภิปรายปัญหาและการประเมินโดยกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ได้แนวทางของการพัฒนาและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุง และวางแผนการปฏิบัติต่อไป

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ของข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูลเพื่อให้อยู่ในความถูกต้อง แสดงรายละเอียดในการอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ จัดหมวดหมู่และแยกประเภทของกลุ่มข้อมูล ตามหัวข้อที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อแตกต่างและความคล้ายคลึงของข้อมูล แต่ละประเภทโดยการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งร่วมกับกลุ่มผู้วิจัย

6. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มวิจัยได้ร่วมกันพิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุ วิธีการแก้ปัญหา และผลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หากผู้วิจัยสามารถทำการประมวลและสรุปเป็นหลักการ (Principle) รูปแบบ (Model) ของการปฏิบัติข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) หรือทฤษฎี (Theory) ของปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นๆ ได้ ทั้งนี้ ต้องอาศัยหลักตรรกวิทยา โดยวิธีอุปนัย (Induction) และความรู้เชิงทฤษฎีของผู้วิจัยเป็นสำคัญ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนางาน โดยนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุง / หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนการปฏิบัติ การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติ และการนำผลมา

ตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไม่ใช่วิธียาของการวิจัย (Methodology) แต่เป็นแนวทางการศึกษา (Approach) หรือกลยุทธ์ (Strategy) หรือกระบวนการ (Process) โดยนำเข้าไปเชื่อมโยงอยู่ในกระบวนการวิจัยเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการในระยะยาว (Outcomes) และผลที่ได้เป็นรูปธรรม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม หัวใจของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัยซึ่งใช้แนวคิดความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้ กระบวนการวิจัยต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระและส่งเสริมคุณค่าของชีวิต กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่างๆ สะท้อนความต้องการของตน ทรัพยากรที่มีอยู่ อุปสรรคของความจริงที่ปรากฏอยู่ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่ทิศทางใหม่ (Whyte and others. 1991 : 19-55 : Guerrero. 1995 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์. 2554 : 61)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกันเพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งได้มีนักการศึกษากล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พันธุทิพย์ รามสูต (2547 : 31) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง ที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยและการลงมือกระทำด้วยตนเองมาปรับปรุง แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตน ดังนั้นวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกวิจัย กลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมในการทำการวิจัย การมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การตัดสินใจว่า ควรจะต้องมีการริเริ่มศึกษาในชุมชนนั้นๆ หรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักฐานและข้อมูล เพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกกระบวนการแก้ปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งการกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงมือปฏิบัติ

กมล สุกประเสริฐ (2550 : 8-9) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) หรือ PAR เป็นกระบวนการค้นคว้าแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (กลุ่มเป้าหมาย) ทั้งในแง่ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัยและผู้มีหน้าที่ ส่วนในการใช้ประโยชน์ของการวิจัย การใช้ PAR อย่างถูกต้องจะเกิดผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น 2) มีการกระทำมากขึ้น และ 3) มีการเผยแพร่พลังความรู้กันมากขึ้น ดังนั้น PAR จึงไม่ใช่แค่กระบวนการสืบค้นปัญหาและแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

ผลสุดท้ายกลุ่มเป้าหมายมิได้เพียงเรียนรู้การแก้ปัญหาแต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

รังสฤษฎ์ สรรพอาษา (2551 : 52) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง รูปแบบของการวิจัยที่กลุ่มตัวอย่างที่ถูกวิจัย มีบทบาทเป็นผู้ร่วมในการวิจัยตลอดกระบวนการวิจัย นับตั้งแต่ การประมวลเหตุการณ์หลักฐานและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหา การสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย ตลอดจนการเสนอสิ่งที่ค้นพบจน กระทั่งนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยชุมชนนั้น

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม (2551 : 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) การวิจัยอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่เป็นการปฏิบัติร่วมกันระหว่างชุมชนเพื่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน ตั้งแต่การระบุปัญหา ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ร่วมกัน ซึ่งจะมีนักวิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ให้ความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ตามที่ชุมชนต้องการ หรือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในเรื่องต่างๆ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ ถือเป็นกระบวนการประชาธิปไตยที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชน

จุฑาทิพย์ ภัทรวาท (2553 : 6) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นรูปแบบการวิจัยที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัย ทั้งร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ในทุกขั้นตอน อันประกอบด้วย การกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัย และการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยตรง

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2555 : 186) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR เป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับความต้องการที่จะหลุดพ้นจากการถูกครอบงำและความพยายามที่จะฟื้นฟูสังคม ดังนั้น สำหรับนักวิจัยเหล่านี้จึงเป็นการวิจัยที่เรียกว่า critical and spiritual research กล่าวคือ เป็นการวิจัยเชิงวิพากษ์ที่แฝงเร้นด้วยจิตวิญญาณของความเป็นอิสระเป็นการวิจัยที่เสริมพลัง (empower) กลุ่มที่ด้อยกว่าในสังคมเป็นการวิจัยที่ทดแทนการวิจัยแบบเดิม ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าไม่เคยแก้ปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่าได้อย่างแท้จริง

ภัทรพร เกษสังข์ (2559 : 31) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม

วรารณ บุญเชียง (2554 : 22) ได้ให้ความหมายของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ว่าเป็น การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนากับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

วรรณดี สุทธิสาร (2557 : 56) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาองค์กร หน่วยงาน และชุมชนในทิศทางที่ดีขึ้น เป้าหมายในการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล รวมทั้งส่งเสริมให้บุคคลมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงองค์กร หน่วยงาน และชุมชนที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ด้วยตนเอง

อมารสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา (2560 : 194) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยึดปรัชญาที่ประกอบด้วยแนวคิดที่คนมีสิทธิในการตัดสินใจการพัฒนา และตระหนักถึงความต้องการสำหรับการมีส่วนร่วมในการให้ความหมายของคนในท้องถิ่น ในกระบวนการเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ของเขา เพื่ออยู่เหนือการถูกควบคุมหรืออำนาจ นอกจากนี้ยังนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

โคช และ คราลิก (Koch & Kralik : 2006) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการซึ่งตัวเรา นักวิจัย และผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ ในวงรอบเพื่อการสำรวจความวิตกกังวล การเรียกร้อง หรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายชีวิตของผู้คน ความร่วมมือกันทำงานจะสะท้อนถึงวิธีการเปลี่ยนสถานการณ์ หรือการสร้างความสามารถ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนด้วยนักวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบผ่านวงรอบด้วยการเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล สะท้อนถึงวิธีการเปลี่ยนสถานการณ์หรือการสร้างความสามารถของชุมชน โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และทุกขั้นตอนมีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วมด้วย

แนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือที่เรียกว่า PAR ได้มีนักวิชาการค้นคว้าหาแนวคิดที่เป็นพื้นฐานไว้หลายท่าน ดังนี้

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2550 : 23) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า การศึกษาบริบทเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น นักวิจัยต้องรู้จักคำว่า identify need & problem ต้องรู้จักคำว่า การศึกษาบริบททั่วไปและบริบทวิจัย ในกรณีบริบททั่วไป หมายถึง การวิเคราะห์ชุมชน เพื่อค้นหาโจทย์

หรือความจำเป็น (Need) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในแนวราบของผู้เกี่ยวข้องคือ คนในระบบที่เข้าไปไม่ได้ หมายถึงว่า จะเอาคนในระบบนั้นมาฝากให้เป็นผู้วิจัยร่วมแต่เป็นมากกว่านั้น การมีส่วนร่วม นั้นจะต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ไม่ใช่บางตอนเพราะฉะนั้นการพัฒนาโจทย์วิจัยเขาต้องมีส่วนร่วม

สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร (2547 : 37-39) กล่าวว่า แนวคิดวิจัยแบบมีส่วนร่วม ได้ถูกพัฒนา มาจากปัญหาของการพัฒนา หรือการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมที่ดำเนินการมายาวนาน แต่ดูเหมือนว่า ปัญหาต่างๆ ในสังคมยิ่งซับซ้อนยุ่งยากมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันปัญหาทางองค์ความรู้ที่เคยเชื่อว่าเกิด มาจากการวิจัยที่ผูกขาดโดยนักวิจัยที่มีทฤษฎี มีระเบียบวิธีวิจัยที่เชื่อถือทางวิทยาศาสตร์ องค์ความรู้ บางส่วนได้ถูกนำไปช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น แต่หลายส่วนที่องค์ความรู้ก็ปรากฏการณ์ จริงที่หลากหลาย โดยเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์กลับมีช่องว่างมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นคือ ความรู้ใน ด้านเทคโนโลยีส่วนมากจะเป็นเรื่องเฉพาะด้าน ก็จะแก้ปัญหาได้เฉพาะจุด และบางครั้งตัวเทคโนโลยีนั้น ก็สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมาอีก วนเวียนแบบนี้ตลอดไปส่วนความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มีลักษณะถ้าไม่แคบ เกินไปก็กว้างเป็นนามธรรมสูงจนเกินไป จึงไม่ได้ช่วยให้การแก้ปัญหาต่างๆ เป็นไปอย่างมีผล หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ช่องว่างระหว่างความรู้กับการปฏิบัติการดูเหมือนว่ากว้างขึ้น

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2555 : 185-189) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ใกล้เคียงกันเป็นรายข้อคือ

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ การวิจัยเริ่มต้น จากสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะหนึ่ง เคลื่อนที่ไปยังสถานการณ์ที่ควรจะเป็นอนาคต ซึ่งไม่อาจทำนายได้ โดยการเคลื่อนที่ดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งจากการแปลงเองในสถานการณ์นั้นถูกกระทบจากเหตุการณ์ แวดล้อมนอกกระบวนการวิจัย และเกิดจากกระบวนการวิจัย รวมทั้ง ผู้ร่วมในการวิจัยเอง การเกิดขึ้น ของการเปลี่ยนแปลงจะต้องถูกเก็บมาเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการเคลื่อนไหว ของกิจกรรมต่อๆ มา ในกระบวนการวิจัยเสมอ ดังนั้นกระบวนการวิจัยจึงต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และ ปรับเปลี่ยนได้ กำหนดเวลาอาจคลาดเคลื่อนไม่มีความแน่นอน สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และกิจกรรมแก้ไขปัญหาก็ไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะประสบความสำเร็จได้เมื่อนักวิจัย และผู้เกี่ยวข้อง มีความเชื่อว่าคนทุกคนมีศักยภาพ และความสามารถในความคิดและการทำงานร่วมกัน เพื่อชุมชนที่ดีขึ้น ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญเช่นเดียวกับภูมิปัญญาของนักวิจัย นักวิชาการ หรือนักพัฒนา และทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน จะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มจากความรู้สึกร่วมของคนที่มีปัญหาหรือ ความต้องการของชุมชน แล้วเคลื่อนสู่การสร้างความเข้าใจ และการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในตนเองและชุมชน ทั้งในมิติของปัญญา จิตใจ และกายภาพ

4. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในวงจร แต่เป็นการเริ่มเพื่อนำไปสู่วงจรใหม่ ซึ่งเป็นวงจรของการแสวงหาความรู้และการกระทำ โดยวงจรนี้จะดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ตราบเท่าที่คนในชุมชนยังสามารถมีส่วนร่วมกันวิจัยอยู่ได้

ภัทรพร เกษสังข์ (2559 : 32) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ถือกำเนิดจากแนวคิดที่ว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม ซึ่งกระทำโดยมีความมุ่งหมายที่จะรับใช้สังคม ด้วยเหตุนี้จึงควรคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่สังคมจะได้รับ

จากแนวคิดพื้นฐานที่กล่าวมาข้างต้นสรุปแนวคิดได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้แนวทางการดำเนินการมาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งหวังเพื่อแก้ปัญหาในสังคมนั้นๆ โดยผู้แก้ปัญหาก็คือ คนในสังคมหรือชุมชนนั้นที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการกระทำแต่ละขั้นตอนต้องมุ่งประโยชน์ต่อสังคม

หลักการและคุณลักษณะพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เคมมิส และ วิลคินสัน (Kemmis และ Wilkinson, อ้างถึงใน ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. 2555 : 187) ขยายรายละเอียดคุณลักษณะพื้นฐานของ PAR รวม 6 ประการ คือ

1. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางสังคม (PAR is a social process) เพราะมีความเชื่อว่า กระบวนการพัฒนาปัจเจกชนกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม ต้องเป็นไปอย่างสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะปัจเจกชนนั้นๆ จะได้รับประโยชน์โดยส่วนตนมากหรือน้อย

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR is participatory) การวิจัยอาจเริ่มต้นหรือถูกจุดประกายโดยนักวิจัยภายนอก แต่กระบวนการวิจัยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน ในกลุ่มเป็นเจ้าของการวิจัยร่วมกัน ไม่ใช่เพียงในฐานะผู้ให้ข้อมูลกับนักวิจัยภายนอก หรือในฐานะเฉพาะผู้ได้รับผลประโยชน์ แต่ถือว่าทุกคนร่วมกันวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง ไม่ใช่ไปวิจัยเรื่องของผู้อื่น กลุ่มอื่น ทุกคนมีส่วนร่วมพินิจพิเคราะห์ศักยภาพและคุณค่าในตนเอง มีส่วนร่วมในการจัดการใช้ความรู้ ความคิดของตน เพื่อการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งเรียนรู้ที่จะสะท้อนความคิดวิพากษ์ตนเอง ในสิ่งที่ได้กระทำร่วมกัน ทั้งนี้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมในอุดมคตินั้น สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การตกลงใจที่จะทำการวิจัย การกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกวิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การตัดสินใจที่จะปฏิบัติการตามแผน และการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติ

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเกลียวของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAR is recursive) จะสะท้อนถึงวงจรของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะช่วยให้เรียนรู้ต่อไปอีก จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (learning by doing with others)

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่เน้นการปฏิบัติ (PAR is practical) โดยเฉพาะการปฏิบัติใดๆ ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยมุ่งทำความเข้าใจวิธีการ และผลการปฏิบัติงานที่เป็นอยู่ ศึกษาวิธีการที่จะปฏิบัติให้ดีขึ้น และเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้น ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างอิสรภาพ (PAR is emancipatory) กล่าวคือ ปลุกจิตสำนึกเพื่อให้คนได้คลี่คลายและเอาชนะปัญหา อุปสรรคอันเนื่องจากการถูกเอาเปรียบในสังคมที่มีโครงสร้างไม่เป็นธรรม ทำให้คนเรียนรู้ที่จะแบ่งปันและร่วมสร้างสังคมที่เป็นธรรม และสงบสุขมากขึ้น

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นกระบวนการเชิงวิพากษ์ (PAR is critical) สะท้อนตนเอง (self-reflection) ในขั้นตอนของการวิจัยทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติ

ภัทรพร เกษสังข์ (2559 : 33) กล่าวถึง หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้านโดยยอมรับว่า ความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนกระทั่งการสร้างความรู้ และการกำหนดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ ยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่ชาวบ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา

2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความน่าเชื่อมั่นในตัวของเขาเอง ให้สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์สภาพการณ์ปัญหาของเขา ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพมาใช้ประโยชน์แทนที่จะเป็นเฉยๆ เป็นสิ่งไร้คุณค่า เช่นที่เคยปฏิบัติมา

3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน และคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน เช่น การถูกกีดกัน หรือแบ่งแยก (alienated) จากพื้นดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ การต้องดิ้นรนต่อสู้กับแรงบีบคั้นจากอิทธิพล สิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่นักวิจัยแบบเก่าไม่มีใครนึกถึง และไม่เคยเป็นจุดเน้นในการค้นหาความรู้มา

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้ชาวบ้านสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี ในการมองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอก หรืออำนาจกดขี่จากผู้มีอำนาจ

จากหลักการและคุณลักษณะพื้นฐานที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ เน้นการเป็นประชาธิปไตย ให้ความเท่าเทียมกันทุกคน เห็นความสำคัญของทุกคน ให้สามารถคิดได้อย่างเสรีภาพตามศักยภาพของแต่ละคน ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของหลักการวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ด้วยเช่นกัน

องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Walton และ Gaffney (1991 : 122-123 อ้างถึงใน ภัทราพร เกษสังข์, 2559 : 36) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในการวิจัยโดยตระหนักยอมรับคุณค่าของผู้เข้าร่วมปฏิบัติ (Practitioners) สมาชิกชุมชน ประชาชนผู้ปฏิบัติงานและอาสาสมัครต่างๆ ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าวเป็นผู้มีประสบการณ์จะสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์จากภูมิปัญญาของตนโดยพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. การกระทำ (Action) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การวิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงความพยายามต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์เฉพาะ ดังนั้นจึงมีการกระทำต่างๆ เกิดขึ้น

3. การวิจัย (Research) ซึ่งเป็นความพยายามอย่างมีระบบที่จะสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการในสถานการณ์เฉพาะ

วงจรของการกระทำและวงจรของการวิจัยได้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันในแนวคู่ขนาน ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการวิจัยจะเป็นตัวเสริมสร้างให้ข้อมูลต่างๆ รวมทั้งให้สอดคล้องกลมกลืนกับลักษณะของการกระทำ (การเปลี่ยนแปลง) และในแต่ละขั้นตอนนั้น การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นซึ่งจะช่วยให้การสร้งองค์ความรู้ (ได้จากกระบวนการวิจัย) และผลที่ได้ระยะยาว (ได้จากการกระทำ) มีความถูกต้องและเป็นไปได้แสดงเป็นภาพประกอบการเชื่อมโยงการกระทำการวิจัยและการมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 12

วงจรการกระทำ (ได้ผลที่ต้องการในระยะยาว)	วงจรวิจัย (ได้องค์ความรู้)
1. ระบุปัญหาที่จะแก้ไขและโอกาสอื่นๆ	1. กำหนดหัวข้อที่จะศึกษาและปัจจัยสาเหตุ ข้อจำกัดจากสภาพแวดล้อม ทบทวนความรู้ เกี่ยวข้องและแนวปฏิบัติที่ตรงประเด็น
2. กำหนดการเปลี่ยนแปลงและการนำไปใช้	2. กำหนดสมมติฐาน
3. ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่เป็นเป้าหมาย	3. เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา
4. ประเมินการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้าง จัดให้เป็นระบบ	4. เลือกวิธีการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล การนำไปใช้ และเสนอข้อค้นพบ
	5. เผยแพร่ในเรื่องทฤษฎีและเผยแพร่ในเรื่อง การเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติ

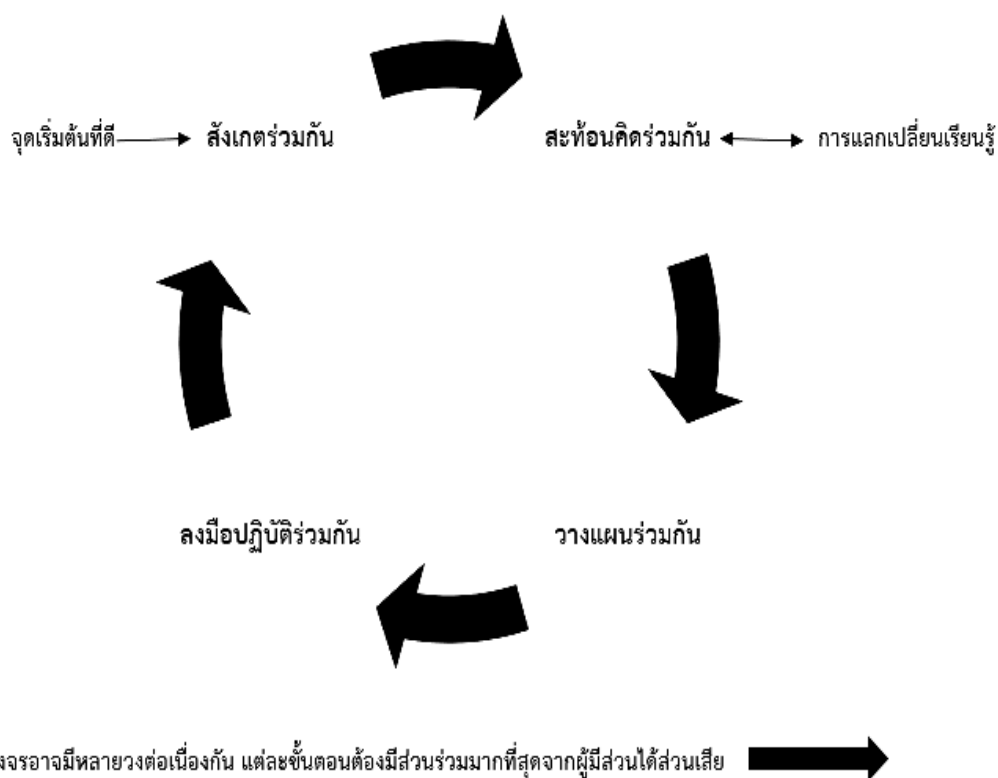
ภาพที่ 12 การเชื่อมโยงการกระทำการวิจัยและการมีส่วนร่วม

ที่มา : Walton และ Gaffney. (1991)

ลักษณะสำคัญของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

อมราวสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา (2560 : 196) กล่าวว่า รูปแบบต่างๆ ของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้เขียนอย่างไรก็ตามลักษณะเฉพาะที่สำคัญของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวงจร ซึ่งวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบคือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ที่มา : Crane & O'Regan. (2010 : 213)

การสังเกต การสังเกตที่ดีต้องการการเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้นและพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด โดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

การสะท้อนคิด ขั้นตอนการสะท้อนคิด ประกอบด้วย

1) ถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น ให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนที่มีมุมมองและการตีความที่ต่างกัน

2) พัฒนาความคิดต่างๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมองโดยการพูดคุยกัน การแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้งและการนำสิ่งต่างๆ มาประติบัติประต่อกัน

3) การแลกเปลี่ยนความคิดต่างๆ กับผู้อื่น เกี่ยวกับการตีความและการให้ความหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏ

4) คำว่า “แลกเปลี่ยน” หมายถึง การแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ อย่างไม่เป็นการและความเข้าใจใหม่ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังหมายถึง การแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยด้วยคำถาม การปฏิบัติและสิ่งค้นพบต่างๆ ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ การแลกเปลี่ยนยังรวมถึง การรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน

การวางแผน ประกอบด้วย

- 1) ตั้งคำถามที่จะต้องหาคำตอบให้ชัดเจน
- 2) ระบุกิจกรรมต่างๆ ที่ทดลอง
- 3) การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย

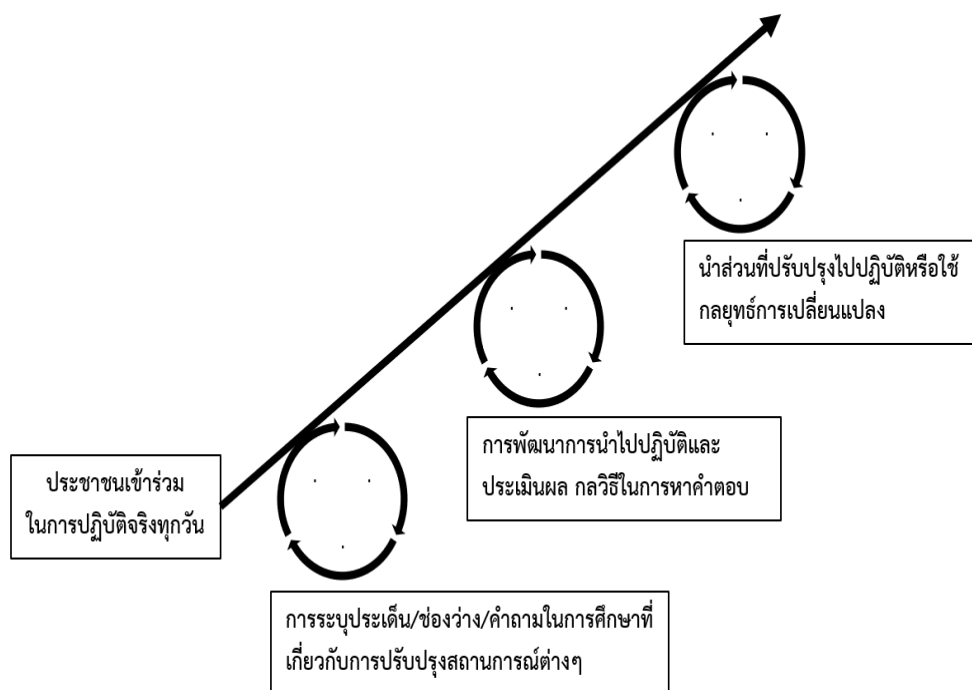
- 1) เป็นการทำตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ
- 2) การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ
- 3) ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

การแลกเปลี่ยน (share) ประกอบด้วย

- 1) นำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม
- 2) เชิญชวนคนอื่นๆ ให้สะท้อนคิดว่า แต่ละคนได้พบอะไร
- 3) กำหนดขอบเขตข้อสรุปของแต่ละคนและพิจารณาสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อวางแผนใน

วงจรต่อไป

Stringer (2007 : 189) ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีปรัชญา วิธีการวิจัยและวิธีปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหา “การสะท้อนคิด และการปฏิบัติ” เป็นส่วนสำคัญมาก วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีกรอบแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาและกลยุทธ์ในการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามไม่มีกลยุทธ์ใดที่เหมาะสมกับทุกๆ บริบท แต่ต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสม ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 โมเดลพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : การปรับปรุงสถานการณ์ต่างๆ

จากการปฏิบัติสู่การพัฒนา

ที่มา : Crane & O'Regan (2010 : 215)

แผนภาพดังกล่าวเป็นกระบวนการของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสังเกตเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ นำข้อมูลมากำหนดหรือระบุปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติการ และประเมินผลเสมือนเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การกำหนดหรือการระบุปัญหา ข้อมูลจะถูกรวบรวมเพื่อเป็นรายละเอียดสำหรับการวินิจฉัยปัญหา และมีหลักการวางคำตอบที่เป็นไปได้จากแผนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น ซึ่งจากขั้นตอนนี้อาจเรียกว่า เป็นการกำหนดหัวข้อการวิจัยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยได้ที่สอดคล้องกับปัญหาวิจัยที่วินิจฉัยหรือกำหนดได้ การวางแผนปฏิบัติโดยการพิจารณาทางเลือกการปฏิบัติก่อนมีการดำเนินการ ซึ่งในการวางแผนปฏิบัติการก่อนการดำเนินการลงมือปฏิบัติจะช่วยให้การวิจัยที่จะดำเนินการต่อไปมีแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การลงมือปฏิบัติการ ด้วยการเลือกแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมที่ได้จากการวางแผนในขั้นต้น และประเมินการปฏิบัติโดยการศึกษาลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ แล้วนำแนวทางการประเมินที่เตรียมไว้มาลองอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้ประเมินจริง นำส่วนที่ปรับปรุงไปปฏิบัติหรือใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง มีการตีความสิ่งที่ค้นพบว่ามีความสำเร็จประการใดที่เกิดจากการปฏิบัติการดังกล่าว และจะถูกนำมาประเมินใหม่อีกครั้ง

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติและสะท้อนผล (Praxis) เป็นกระบวนการที่มีชีวิตขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการตัดสินใจหรือกำหนดเวลาที่แน่นอนล่วงหน้า ไม่มีการกำหนดคำถามหรือความสัมพันธ์ที่แน่นอน ผู้มีส่วนร่วมทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่การระบุปัญหา การสำรวจวิเคราะห์ข้อมูล การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ตลอดกระบวนการวิจัยผู้มีส่วนร่วมเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาไปด้วยกัน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ วิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ที่ส่งเสริมให้คนค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้เพื่อการแก้ปัญหา (knowledge for action) ไม่ใช่ความรู้เพื่อความเข้าใจ (Knowledge for understanding) เป็นความรู้ที่สร้างโดยประชาชนคนชายขอบ (popular/ lay knowledge) และเขาเป็นผู้รับประโยชน์เป็นผู้ใช้ความรู้นั้นโดยตรง ดังนั้น PAR เป็นการวิจัยที่กระบวนการสร้างความรู้และการใช้ความรู้เป็นเรื่องเดียวกัน

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นพลวัตร กระบวนการของ PAR จะมีความยืดหยุ่นมากในแง่ของกิจกรรม เวลา และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การทำวิจัยแบบ PAR จึงเป็นการยากที่จะกำหนดกิจกรรมที่ตายตัวเพราะทิศทางการวิจัย ลักษณะกิจกรรม ความสำเร็จของงานวิจัยขึ้นกับความพร้อมและภูมิหลังของผู้ร่วมวิจัย

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนากิจกรรมของ PAR เป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนร่วมจะพัฒนาความสามารถในการคิด และทำงานด้วยกันเพื่อชีวิตที่ดีกว่าองค์ความรู้ ทักษะ และทรัพยากรต่างๆ จะถูกนำมาแบ่งปันในวิถีทางที่เสมอภาค ยุติธรรม ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์อย่าง มีวิจารณญาณ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์อย่างแท้จริงตามธรรมชาติของสถานการณ์นั้นๆ จึงต้องใช้การวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ อันจะนำไปสู่การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างลึกซึ้งและเหมาะสม

กระบวนการขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการวิจัยที่เกิดจากการบูรณาการผสมผสานแนวคิดระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนั้นจึงมีนักวิชาการได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกับขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผ่องพรรณ ทรัพย์มงคล. 2555 : 13-15) ได้แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนของการเลือกชุมชนเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา หลังจากนั้น ก็เข้าสู่ชุมชนเพื่อหาความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง
2. ขั้นศึกษาปัญหา และกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ไข เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชน แนะนำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักแนวความคิดการวิจัย ระบุปัญหา และจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา แนะนำวงจรการวิจัยที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนโดยผ่านกระบวนการวิจัย เลือกประเด็นปัญหาของชุมชน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและกำหนดวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ไข เสนอผลการวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ไขต่อชุมชน
3. ขั้นการวางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา เป็นการตั้งทีมงานจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติการ จัดทำแผนปฏิบัติการตามวิธีการที่กำหนดไว้
4. ขั้นการวางแผนการติดตามและประเมินโครงการ เป็นการแต่งตั้งทีมงานกำหนดวัตถุประสงค์ จัดทำกำหนดการและชี้แจงเกี่ยวกับแผนการติดตามและประเมินโครงการให้ผู้รับผิดชอบโครงการทราบ
5. ขั้นการปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ โดยประกอบด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ PAOR คือ ขั้นการวางแผน การปฏิบัติตามแผน สังเกต ตรวจสอบ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น
6. ขั้นการเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน เป็นขั้นตอนการสร้างทักษะการใช้ทักษะการมีส่วนร่วมในชุมชน สร้างขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีตามลำดับคือ ขั้นเตรียมการ ขั้นการศึกษาปัญหาและแนวทางหรือวิธีการแก้ไข ขั้นการวางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา ขั้นการปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ และขั้นการเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน

วรรณดี สุทธิสารกร (2557 : 34) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการผลิต การกระจายความรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคม ผ่านทางนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วม และกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบ ผลลัพธ์ที่ต้องการเพื่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรวมกลุ่มหรือองค์กร การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความแตกต่างจากแนวทางการวิจัยอื่นๆ เพราะมันขึ้นอยู่กับการสะท้อน การเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุง และลดความไม่เท่าเทียม ผ่านบุคคลที่เกี่ยวข้องกันที่หันมาดำเนินการเพื่อปรับปรุง สำหรับกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลากหลายรูปแบบตามแนวคิดของนักวิจัย โดยเน้นกระบวนการที่สอดคล้อง เป็นขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป (Spiral of Steps) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยทั้ง 5 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย

1. การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ (Systematizing experience) โดยอาศัยการจัดการและการประเมินประสบการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นข้อเสนอของระเบียบวิธีการที่จะทำให้เป็นไปได้ด้วยการทบทวนแนวปฏิบัติและแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน ประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์ตรงอย่างเหมาะสม เป็นวิธีการใหม่ในการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะสำหรับข้อเสนอใหม่และในวาระการประชุม สร้างองค์ความรู้แบบใหม่ผ่านการสะท้อนและด้านวิชาการและการปฏิบัติจริงร่วมกัน ด้วยการทบทวนเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยการทำงานโดยการรวบรวมทั้งเอกสารข้อมูล เพื่อเริ่มต้นการจดจำ และการแพร่กระจายความคิดริเริ่มของการแข่งขันความต้านทาน การสร้างและประสบการณ์ของรูปแบบใหม่ของการอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาที่ทำโดยกลุ่มและการเคลื่อนไหวการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก และการสร้างความรู้ภาพรวม เริ่มต้นจากการกระทำ/ประสบการณ์ที่ได้รับมาซึ่งเป็นไปได้ เพื่อเปิดช่องว่างสำหรับการเปรียบเทียบ การสะท้อนและการอธิบายรายละเอียดของรูปแบบ ความรู้ใหม่ๆ และระเบียบวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกคนมีการใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสำหรับสภาพแวดล้อมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม

2. การวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา (Collectively analyzing and problematizing) การจัดการวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ปัญหา หรือสาเหตุ และทฤษฎี ด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากข้อมูลการจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ

3. การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ (Reflecting on and choosing action) พิจารณาทางเลือกของปฏิบัติการและการระบุปฏิบัติการนั้น เป็นการให้ข้อมูลถึงผลการวิเคราะห์และแนวทางการจัดการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการตามกลยุทธ์หรือกลวิธี ผ่านแผนงานและโครงการในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ โดยต้องมีความยืดหยุ่นตามบริบท การสะท้อนกลับอาศัยกระบวนการกลุ่ม ในลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินแนวทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าตามความเหมาะสม

4. การดำเนินการและการประเมินผลการปฏิบัติการ (Taking and evaluating action) เป็นการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เลือกไว้ และดำเนินการตามลำดับขั้นตอนสู่การเปลี่ยนแปลง และสิ่งสำคัญที่ต้องทำคือ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนในตอนท้ายของแต่ละรอบ และเชื่อมโยงข้อสรุปใดๆ กับปัญหาหรือคำถามที่ตั้งไว้ จากนั้นสามารถพิจารณาผลของการดำเนินงานรอบอื่นต่อไป เพื่อให้มีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น และพัฒนากลยุทธ์ต่อไป ปรับแต่งหรือพัฒนาคำถามใหม่ สรุปโครงการวิจัยนี้ บางส่วนหรือทั้งหมด

5. การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Systematizing learning) เรียนรู้จากกระบวนการจัดการ การตรวจสอบ การแบ่งปันความรู้ใหม่ เขียนสรุปรายงาน และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสรุป มีการตีความประกอบบางอย่างเพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ จัดการประชุมอย่างน้อยหนึ่งครั้ง สำหรับผู้มีส่วนร่วมทั้งจากองค์กรและชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผ่านทางบทสรุปหรือแผนภาพที่เปิดกว้างเพื่อชี้แจงและปรับปรุงต่อไป

รังสฤษฎ์ สรรพอาษา (2551 : 60-69) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 กระบวนการที่สำคัญ คือ การสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม การวางแผนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กระบวนการที่ 1 กระบวนการสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน เป็นการดำเนินงานที่แกนนำหรือกลุ่มในชุมชน นักวิชาการ และนักพัฒนา ไม่จำเป็นต้องเป็นเนื้อเดียวกัน แต่ต้องมาร่วมกัน เน้นที่การร่วมมือ

กระบวนการที่ 2 และ 3 กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา และการวางแผนการปฏิบัติการ เป็นการร่วมคิดระหว่างแกนนำกลุ่มนักวิชาการ หรือนักพัฒนาที่เป็นแกนกลาง มีสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ร่วมกระบวนการและระบบคิด

กระบวนการที่ 4 เป็นการปฏิบัติและถอดประสบการณ์ เป็นการร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ

สำหรับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Crane & O' Regan (2010) พบว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1. การสังเกตร่วมกัน เป็นการสังเกตที่ตีต้องการการเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้นและพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด โดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

2. การสะท้อนคิดร่วมกัน ขั้นตอนการสะท้อนคิด ประกอบด้วย

2.1 ถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าจะเกิดขึ้น ให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย ในส่วนที่มีมุมมองและการตีความที่ต่างกัน

2.2 พัฒนาความคิดต่างๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมอง โดยการพูดคุย การแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้ง และการนำสิ่งต่างๆ มาประติดประต่อกัน

2.3 การแลกเปลี่ยน หมายถึง การแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ อย่างไม่เป็นการและ ความเข้าใจใหม่ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังหมายถึงการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยด้วยคำถาม การปฏิบัติ และสิ่งค้นพบต่างๆ ข้อสรุป และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ การแลกเปลี่ยนยังรวมถึงการรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความ และการให้ความหมาย
ได้แก่ การเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏ

3. การวางแผนร่วมกัน ประกอบด้วย

3.1 การตั้งคำถามที่จะต้องหาคำตอบให้ชัดเจน

3.2 การระบุกิจกรรมต่างๆ ที่ทดลอง

3.3 การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

4. การลงมือปฏิบัติร่วมกัน ประกอบด้วย

4.1 เป็นการทำตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ

4.2 การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ

4.3 การติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย

5.1 นำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม

5.2 เชิญชวนคนอื่นๆ ให้สะท้อนคิดว่า แต่ละคนได้พบอะไร

5.3 กำหนดขอบเขต ข้อสรุปของแต่ละคนและพิจารณาสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อวางแผน

ในวงจรต่อไป

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2557 : 23) สรุปแนวคิดว่าการบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
นั้นประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ “ประสานพื้นที่” ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนคือ

1.1 การคัดเลือกชุมชน โดยผู้วิจัยดำเนินการสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
ทุกด้าน นับตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรชุมชน ลักษณะทางด้านชีวภาพ ข้อมูลด้านสังคม
ประชากร เศรษฐกิจ การสื่อสาร ในการศึกษาดังกล่าว ควรรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
ซึ่งผู้วิจัยอาจอาศัยข้อมูลจากหน่วยราชการที่มีอยู่ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสำรวจ
เบื้องต้นในชุมชน ต่อจากนั้นจึงตัดสินใจเลือกชุมชนที่มีความเหมาะสมและปัญหาที่สามารถวิจัยได้

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อปูทางไปสู่ความร่วมมือร่วมใจระหว่าง
นักวิจัยกับสมาชิกของชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องทำให้คนในชุมชนยอมรับและไว้วางใจ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้
ก็ต่อเมื่อผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเสียก่อน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยควรดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 เข้าพื้นที่ด้วยความเชื่อมั่นว่า บุคคลในชุมชนมีความคิดความสามารถในการ
วิเคราะห์แจกแจงปัญหา ตลอดจนแก้ปัญหาได้

1.2.2 ในทุกโอกาสต้อง “เปิด” ให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นความรู้สึก ปัญหา
นักวิจัยต้องรู้จักการรับฟังคนในชุมชนให้มาก

1.2.3 บอกตนเองเสมอว่าเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแนวคิดในการพัฒนาเป็นผู้คอยประคับประคองเกื้อหนุน ร่วมดำเนินกิจกรรมกับชุมชนและทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เตรียมความพร้อม ทักษะในการปฏิบัติงานให้กับชุมชน รู้จัก “บูรณาการ” ตนเองให้เข้ากับวิถีชีวิตในชุมชนนั้น

1.2.4 ทำการติดต่อกับบุคคลสำคัญๆ ในชุมชน ถ้าเป็นหมู่บ้านก็ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสวัด ผู้อาวุโสที่คนในชุมชนให้การยอมรับ ครู พ่อค้า เป็นต้น ถ้าเป็นองค์กรหรือหน่วยงานก็ต้องติดต่อกับผู้บริหาร ผู้เป็นเจ้าของสถานที่ เช่น ผู้อำนวยการ ครูใหญ่ ครูหัวหน้าสาย ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ เป็นต้น โดยแนะนำตนเองต่อชุมชนว่าท่านเป็นใคร มาทำอะไร รวมทั้งแนะนำโครงการซึ่งเป็นการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยนี้

2. ชั้นลงมือวิจัย “ใส่ใจกระบวนการชุมชน” ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่นักวิจัยพึงกระทำได้แก่

2.1 การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนการประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น โดยดำเนินการศึกษาร่วมกับชุมชนซึ่งจำเป็นต้องกระทำควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องของกระบวนการและขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการให้ความรู้แก่ชุมชนนี้เป็นการใช้รูปแบบและแนวคิดการศึกษาผู้ใหญ่ ครอบคลุมการพัฒนาทักษะต่างๆ ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ของชุมชน การประเมินความต้องการของชุมชน การพัฒนาเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลการตีความข้อมูล การสรุปและให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของข้อมูล

2.2 การกำหนดปัญหา ซึ่งเบื้องต้นอาจพบว่าชุมชนมีปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย แต่เมื่อถึงขั้นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาอาจจะพบว่ามีความจำเป็นที่จะต้องเลือกและกำหนดปัญหาที่มีการลำดับความสำคัญของปัญหา โดยพิจารณาจากปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ เช่น ความรุนแรงของปัญหาความยากง่ายในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ความเร่งด่วนของปัญหา และจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขั้นตอนนี้ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในการเลือกและกำหนดปัญหา

2.3 การร่วมออกแบบการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลว่าจะเก็บข้อมูลอะไร อย่างไร ส่วนใดจะใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์สังเกต หรืออาจจะใช้การอภิปรายกลุ่ม จะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลนานเท่าไร ใครจะรับผิดชอบเก็บข้อมูลในเรื่องอะไร เป็นต้น

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้อาจพบข้อจำกัดสำหรับคนในชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ในเรื่องการวิจัยมีจำกัด ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนคัดเลือกสมาชิกของชุมชน ก็จะได้ทราบถึงสถานการณ์ของปัญหาที่ได้มีการ

หยิบยกมาว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด อะไรคือสาเหตุของปัญหา มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ ใครหรือกลุ่มใดที่มีผลกระทบหรือได้รับความเดือดร้อนจากปัญหานั้นบ้าง

2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบและเป็นการร่วมกันยืนยันและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมกับเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนงาน หรือโครงการเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

3. ขั้นพัฒนา “มุ่งแก้ปัญหาชุมชน” ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่นักวิจัยพึงดำเนินการ ดังนี้

3.1 กำหนดโครงการเพื่อแก้ไขปัญหานั้นๆ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ระบุกิจกรรมต่างๆ ขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในการดำเนินกิจกรรม จัดทำตารางและกำหนดเวลาที่จะดำเนินตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ ยังเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยนอกจากจะเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ แล้วผู้วิจัยอาจจะต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น แนะนำช่องทางในการหาแหล่งทรัพยากร หรือแหล่งที่ให้การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน นอกเหนือจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงาน

3.2 การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีแกนนำหรือกลุ่มในชุมชนเป็นกลุ่มทำงาน แต่กลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่สมาชิกในชุมชนให้การยอมรับ โดยกลุ่มทำงานหรือกลุ่มแกนนำนี้อาจจำแนกกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือลักษณะของงาน แต่ในกรณีที่ชุมชนยังไม่มีกลุ่มหรือองค์กรที่เหมาะสม ก็มีความจำเป็นต้องจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมที่ได้ตั้งไว้ สิ่งสำคัญในตอนนี้ คือ การกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ระหว่างสมาชิกของชุมชน ระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำงาน ระหว่างสมาชิกชุมชนกับผู้วิจัย และการมอบหมายงานให้ตรงกับศักยภาพและความสามารถของบุคคล การกระจายทรัพยากร และการให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ ทั้งนี้ในการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินงานจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะ ซึ่งรวมทั้งเทคนิคการบริหารงาน การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา เพิ่มพูนทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติงาน จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้วิจัยในการจัดอบรมหรือจัดหาวิทยากรภายนอก หรือแม้แต่ในชุมชนเองที่จะเสริมความรู้ ทักษะให้กับสมาชิกทั้งก่อนและขณะปฏิบัติการ

3.3 การติดตามและประเมินผลซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อดูปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องแก้ไข โครงการและกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ในขั้นตอนนี้สมาชิกของชุมชนยังมีส่วนร่วม และเป็นผู้ดำเนินการ ติดตามและประเมินผลโครงการ ดังนั้นจำเป็นเช่นกันที่กลุ่มติดตามและประเมินผล จะได้รับการฝึกอบรมความรู้และเทคนิคในการติดตามและประเมินผลอย่างง่าย ๆ จากผู้วิจัยก่อนที่จะปฏิบัติงาน เพื่อความเหมาะสม อาจมีการจัดตั้งกลุ่มติดตามและประเมินผลกลุ่มใหม่ขึ้นอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้ เพื่อทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะเพื่อป้องกันอคติที่จะเกิดขึ้นจากการติดตามและประเมินผล

เคมีส และแมกทากาท (Kemmis & Mc Taggart. 1990) ได้เสนอขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบบ PAR ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิบัติการอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติเป็นวงจรแบบขดลวด 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่ต้องการให้มีการแก้ไข นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน วางแผนด้วยกันสำรวจสภาพการณ์ของปัญหาว่า ปัญหาที่ต้องแก้ไขคืออะไร ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับใครบ้าง วิธีแก้ไขต้องปฏิบัติอย่างไร การแก้ไขต้องมีการแก้ไขในเรื่องใดบ้าง วิเคราะห์สภาพการปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการหาโครงสร้างของปัญหาอย่างมีระบบ ทบทวนแง่มุมปัญหา ถกปัญหาอย่างกว้างขวางกับผู้ร่วมวิจัย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้เห็นปัญหาอย่างชัดเจน

2. ขั้นการปฏิบัติ (Action) เป็นการกำหนดแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติต้องใช้การวิเคราะห์ประกอบไปด้วย โดยรับฟังจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่า แผนที่วางไว้จริงดั่งนั้นปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคอย่างไรบ้างในการปฏิบัติ ดังนั้นแผนงานที่กำหนดไว้อาจจะยืดหยุ่นได้ โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจที่เหมาะสม และมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่วางไว้

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่การวิจัยดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้ต้องมีการสังเกตการณ์ควบคู่ไปด้วย พร้อมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสิ่งที่สังเกตก็คือ กระบวนการปฏิบัติการ และผลของการปฏิบัติการ (The effects of action) การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมผลการปฏิบัติที่เห็นด้วยตา การได้ฟัง การได้ใช้เครื่องมือเชาว์แบบทดสอบ เป็นต้น ซึ่งขณะที่การปฏิบัติการวิจัยกำลังดำเนินการไปควบคู่กับการสังเกต ผลการปฏิบัติควรใช้เทคนิคต่างๆ ที่เหมาะสมมาช่วยในการรวบรวมข้อมูลด้วย

4. ขั้นการสะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการคือการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหาหรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติการซึ่งผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ โดย ผ่านการถกอภิปรายปัญหา ซึ่งจะได้แนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมและเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป โดยวงจร 4 ขั้นตอนดังกล่าว จะมีลักษณะการดำเนินการเป็นขั้นบันไดเวียน (Spiral) การทำซ้ำตามวงจรจนกว่าจะได้ผลงานวิจัย และแสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาในสิ่งที่ศึกษาดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วม ในกระบวนการสะท้อนผลเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ส่วนเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือการวิเคราะห์ข้อมูลก็ไม่ได้แตกต่างไป จากงานวิจัยอื่น แต่วิธีการต่างออกไป คือการเข้าใจความหมายและตีความในสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างทำวิจัย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีรายละเอียดและสิ่งที่นักวิจัยต้องคำนึงถึงค่อนข้างมาก นับตั้งแต่ขั้นเตรียมการประสานพื้นที่ ชั้นลงมือวิจัย ใส่ใจกระบวนการชุมชนไปจนถึงขั้นก้าวสู่งานพัฒนา มุ่งแก้ปัญหาชุมชน โดยนักวิจัยจะต้องมีการเตรียมตัวและวางแผนการทำงานที่รัดกุมพอสมควร ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือมองการทำงานแต่ละขั้นเหล่านี้ให้เป็นวงจรต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อมีการติดตามประเมินผลงานพัฒนาในขั้นสุดท้ายแล้ว ก็ควรจะนำไปสู่การกลับไปรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนอันเป็นขั้นตอนแรกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อแสวงหาหนทางร่วมกันในการปรับปรุงพัฒนางานนั้นๆ อย่างต่อเนื่องต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาในสถานศึกษาโดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์วิจารณ์ จะทำให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นำมาประยุกต์ใช้กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนามาจากฐานคติความเชื่อที่มุ่งเน้นบูรณาการเชื่อมโยงความรู้หรือทฤษฎีเชิงปฏิบัติการทำวิจัยกับการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสนามหรือสถานที่ปฏิบัติงาน ผสานเข้าด้วยกัน โดยอาศัยการสะท้อนความคิดใคร่ครวญไปมาในเชิงวิพากษ์ผลการปฏิบัติงานที่ได้กระทำไปตามแผนที่วางไว้ว่า สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุนและขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหายังไงบ้าง และจะต้องดำเนินการอย่างไร จึงจะทำให้เข้าสู่สภาวะการณ์ที่นำความสำเร็จนั้น ดังนั้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป (Spiral of Steps) ตามความคิดดั้งเดิมของ Kurt Lewin กระบวนการดำเนินงานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในแต่ละวงจรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (องอาจ นัยพัฒน์. 2554 : 341-343)

1. ขั้นตอนเตรียมการเบื้องต้น (Pre-step) ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายโดยทั่วไป
2. การวางแผน (Planning)
3. การลงมือปฏิบัติ (Action)
4. การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding)

การดำเนินการวิจัยใน 3 ขั้นตอนสุดท้ายดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นกิจกรรมหลักของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Core Activeities) นักวิธีวิทยาการวิจัยแต่ละบุคคลหรือคณะที่มีความสนใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ทำการประยุกต์แนวความคิดของ Kurt Lewin ไปใช้ในการศึกษาวิจัยและการเรียบเรียงตำรา โดยจำแนกกิจกรรมหลักทั้ง 3 ขั้นตอนในลักษณะแตกต่างกันไปตามแนวความคิด และประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีต่อการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เช่น

Kemmis และ Mctaggart (1998 อ้างถึงใน อังคณา ตุงคะสมิต. 2550 : 70) จำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การลงมือปฏิบัติ (Action)
3. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (Observation)
4. การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (Reflection)

กระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis และ Mctaggart เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในบรรดานักวิชาการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นครั้งแรกในที่ประชุมทางวิชาการของสมาคมการวิจัยทางการศึกษาแห่งประเทศไทย ออสเตรเลีย ณ เมืองซิดนีย์ ปีคริสต์ศักราช 1980 โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดของ Kurt Lewin จากนั้นเป็นต้นมา Kemmis และเพื่อนร่วมงานของเขาที่มหาวิทยาลัย Deakin ประเทศออสเตรเลียได้ทำการศึกษาค้นคว้าและพัฒนารูปแบบกระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวความคิดดั้งเดิมของ Kemmis และ Mctaggart ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

สำหรับกระบวนการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis และ Mctaggart ประกอบด้วยกิจกรรมใน 4 ขั้นตอนหลัก คือ (1) วางแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Planning) (2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) (3) สังเกตการณ์ (Observation) กระบวนการและผลการเปลี่ยนแปลง (4) สะท้อนกลับ (Reflection) กระบวนการและผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน (Re-planning) และดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเสมือนแหล่งก่อให้เกิดความเชิงปฏิบัติและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการสืบค้นหาความรู้ความจริงออกจากกิจกรรมการพัฒนา ซึ่ง อดอง นัยพัฒน์ (2554 : 343-344) ได้กล่าวถึง รายละเอียดกิจกรรมการวิจัยแต่ละขั้นตอนโดยย่อ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้าโดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การใคร่ครวญไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุน ขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาต่อต้าน รวมทั้งสภาพการณ์เงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

เป็นอย่างดีและเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง และอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสภาวะการณ์นั้น

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวัง และควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดความพลิกผันหรือแปลเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสภาวะการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว ซึ่งไม่อาจสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้นก็ได้

3. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดมากจนเกินไป เพื่อจะได้แนวทางสำหรับสะท้อนกลับกระบวนการ และผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้จะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจและจะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความพร้อมตลอดเวลาในการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่วางไว้

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำตามที่ได้บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิด ไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญไตร่ตรองเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์ประการหนึ่งที่จะช่วยให้การสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัยภายใต้การยึดมั่นในเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การรื้อถอน (Deconstruction) แนวคิดความเชื่อและการปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่การฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิม เปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกี่ยวต่อไป

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2553 : 49) ได้ประยุกต์ใช้แนวคิด Kemmis และ McTaggart ในกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับบริบทของการศึกษา ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหา ที่สำคัญที่ต้องให้มีการแก้ไข ครูและผู้เกี่ยวข้องอาจเป็นครูอื่นๆ ที่สอนร่วมกัน นักเรียน ผู้ปกครอง และหรือผู้บริหารวางแผนพร้อมกับการ

สภาพการณ์ของปัญหาว่ามีอย่างไร ปัญหาที่ต้องแก้คืออะไร ปัญหานี้เกี่ยวข้องกับใครบ้าง วิธีการแก้ไข ปัญหาจะเป็นรูปแบบใดบ้าง จะต้องปฏิบัติอย่างไร การปฏิบัติที่แก้ไขจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง และให้การสนับสนุน เป็นต้น ในขั้นการวางแผนจะมีการปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง การใช้แนวคิดวิเคราะห์สิ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาในรูปแบบต่อไปนี้จะช่วยให้มองสภาพการณ์ของปัญหาชัดเจนขึ้น

2. ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมขึ้นวางแผนงานมาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติ การใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ประกอบไปด้วย การรับฟังจากผู้ร่วมวิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ จากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่า แผนที่วางไว้อย่างสมเหตุสมผลนั้นปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด และอาจมีอุปสรรคอื่นๆ มาเกี่ยวข้องโดยไม่คาดคิด ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (เช่น ถูกต่อต้านโดยผู้บริหารหรือโดยนักเรียน) ฉะนั้นแผนงานที่กำหนดไว้อาจยืดหยุ่นได้นั้นคือ การปฏิบัติงานโดยลักษณะเป็น fluid and dynamic โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจที่เหมาะสมและมุ่งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ด้วย

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่ทำการวิจัยดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้เป็นเรื่องที่แน่นอนว่าสภาพการณ์นั้นต้องมีความราบรื่น อุปสรรคและข้อขัดข้องบางประการ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการสังเกตการณ์ควบคู่ไปด้วย ใช้การสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างระมัดระวังด้วยความใจกว้าง นั่นคือ เปิดใจรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง สิ่งที่ต้องทำการสังเกตคือกระบวนการของการปฏิบัติการ (The action process) ผลการปฏิบัติการ (The effects of action) ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ดี และสภาพแวดล้อมของข้อจำกัดของการปฏิบัติการ (The circumstances and constraints) การสังเกตนี้รวมถึงการรวบรวมผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติขึ้นโดยการเห็นด้วยตา การได้ฟัง และการใช้เครื่องมือ/แบบทดสอบ วัดผลออกมาในเชิงตัวเลข/หรือใช้แบบสอบถาม/แบบสอบถามวัดสิ่งที่ต้องการทราบความเปลี่ยนแปลงด้วย

4. ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) ขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหาหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการของผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและของระบบการศึกษาที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการถกอภิปรายปัญหาการประเมิน โดยกลุ่มจะทำให้มีแนวทางของการพัฒนาขึ้นตอนการดำเนินกิจกรรมและเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติ

Kemmis และ McTaggart (1990 : 47-48) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นวัฏจักรของกระบวนการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล กระบวนการหนึ่งวงจรนั้นใช้ระยะเวลาในการดำเนินการไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติของกิจกรรมที่ทำ ในแต่ละวงจร กิจกรรมบางอย่างการดำเนินการจนครบวงจรอาจใช้ระยะเวลาเพียง 7-10 วัน เท่านั้น

เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขณะที่กิจกรรมบางอย่างอาจใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานถึง 1 ปี ซึ่ง Kemmis และ McTaggart เสนอว่า นักวิจัยปฏิบัติการมือใหม่ ไม่ควรใช้ระยะเวลาในแต่ละวงจรวานานมากนัก เนื่องจากจะทำให้เกิดความยากลำบากในการรับผิดชอบและการมองเห็นความก้าวหน้า รอบวงจรหนึ่งๆ ไม่ควรมีระยะเวลานานกว่า 1 เดือน จะทำให้นักวิจัยได้รับผลประโยชน์จากการศึกษากระบวนการต่างๆ ได้ดีกว่า และสิ่งที่นักวิจัยเชิงปฏิบัติการควรเข้าใจเบื้องต้นก่อนดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. ปัญหาการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติบนพื้นฐานของการพัฒนาการปฏิบัติและเพิ่มความเข้าใจกันเกี่ยวกับการปฏิบัติในกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เพียงในสถานการณ์การทำงานที่ต้องการแก้ปัญหาที่สมาชิกของกลุ่มมีความสนใจ หรือในสถานการณ์ที่ต้องการการปฏิบัติบางอย่างที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลง ปัญหาการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงไม่ใช่ปัญหาที่ต้องการคำตอบในเรื่องของความสัมพันธ์ของตัวแปร แต่ปัญหาที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติที่กลุ่มเห็นว่ามีความสำคัญและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันได้ ข้อค้นพบที่ได้จากปัญหาการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งหรือการพัฒนาการปฏิบัติงานที่ดียิ่งขึ้น

2. การจดบันทึกประจำวัน สมาชิกทุกคนในกลุ่มวิจัยควรจะทำการจดบันทึกประจำวัน ซึ่งอาจจะจดบันทึกที่บ้านหรือที่ทำงานเมื่อเสร็จสิ้นงานในแต่ละวัน การจดบันทึกจะมีประโยชน์ในการช่วยทบทวนว่าในแต่ละวันเราได้ทำอะไรไปบ้างกับงานวิจัยของเรา ความก้าวหน้าของงานในการพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่เราสนใจร่วมกันมีอะไรบ้าง

3. การนิยามกลุ่มเป้าหมายที่จะปฏิบัติงานด้วย กลุ่มวิจัยปฏิบัติการจะประกอบด้วยตัวผู้วิจัยเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่กำลังศึกษาหรือบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมที่เรา กำลังศึกษา กลุ่มวิจัยควรจะรวมตัวกันด้วยเหตุผลว่ามีความสนใจประเด็นหรือปัญหาร่วมกัน นักวิจัยปฏิบัติการที่ฉลาดควรจะเริ่มต้นด้วยกลุ่มขนาดใหญ่ๆ แต่ไม่ว่ากลุ่มเล็กหรือใหญ่ สิ่งสำคัญคือต้องมีความเห็นที่ตรงกันในการทำงานร่วมกันในประเด็นหรือแนวคิดที่ต้องการศึกษา โดยทั่วไปแล้วกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันในการวิจัยปฏิบัติการมักแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มที่เป็นเพื่อนร่วมงานกันที่มีบทบาทเดียวกัน กลุ่มครู กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มที่บทบาทต่างกันแต่มีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในบางกิจกรรม เช่น ครูกับนักเรียน ครูกับผู้บริหาร เป็นต้น กลุ่มวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษามักจะเป็นกลุ่มประเภทแรกมากกว่า เนื่องจากวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยความคิดและการปฏิบัติของตนเองไปสู่ผู้อื่น อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้วิจัยที่ประกอบไปด้วยกลุ่มประเภทที่สองก็มีประโยชน์ในแง่ที่ทำให้มีความเป็นไปได้ที่เกิดความเข้าใจในปัญหาหลากหลายแง่มุม ครอบคลุมและมีความเป็นไปได้อย่างมากในทางปฏิบัติ

วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และ พิมพิมล วงศ์ไชยา (2560 : 198) ได้กล่าวถึง วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ว่า วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลายวิธี ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือประเด็นต่างๆ และร่วมมือกันในการสร้างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามนักวิจัยมักเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธี เพื่อข้ามข้อจำกัดต่างๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อสามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถามและการสำรวจ เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) จะขอเสนอวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

วิธีที่ 1 การสนทนากลุ่ม เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ แบบกลุ่มที่มีการสนทนาระหว่างผู้ร่วมวิจัยในการรวบรวมข้อมูล ประมาณ 7-12 คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษาในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอภิปรายและกระตุ้นให้มีมุมมองต่างๆ ตามแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนร่วมทุกคนจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารขณะสนทนากลุ่ม

วิธีที่ 2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่มากพอ ผู้วิจัยจะกลายเป็นผู้ร่วมคนหนึ่งในกระบวนการสังเกตและสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ การฟัง การเห็น และประสบการณ์ที่เป็นจริงของสถานการณ์ทางสังคมของผู้มีส่วนร่วม ดังนั้นผู้วิจัยเป็นเสมือนผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่กิจกรรมสังเกตการมีส่วนร่วม และลักษณะทางกายภาพของสถานการณ์ แต่ยังคงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมในสังคม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การบันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ ผ่านการให้รายละเอียดและบันทึกภาคสนามอย่างเข้าใจ ผู้วิจัยเป็นผู้รู้ข้อมูลนั้นๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมที่ถูกคลี่ออกมา ผู้วิจัยต้องมีมุมมองที่กว้าง คาดการณ์ว่าอะไรจะเกิดขึ้นและมีโอกาสจะเกิดขึ้น ต้องอธิบายรายละเอียดที่จะสื่อสารออกไป และอะไรคือสิ่งที่ยังมีความคลุมเครือในสถานการณ์

วิธีที่ 3 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่มักใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์ต่างๆ ของเขา เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องนั้นๆ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงความคิดของคนและจดจำคำพูดของเขามาเขียนมากกว่าที่จะเขียนโดยใช้คำพูดของนักวิจัยเอง ผู้วิจัยศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมด้วยความเคารพ และให้เกียรติ เป้าหมายสุดท้ายของการสัมภาษณ์คือการมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม ทั้งผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการ

แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ ดังนั้น ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดคือผู้ที่อยู่ในการพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์

เงื่อนไขความสำเร็จของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้จะต้องมีเงื่อนไขเบื้องต้นและทัศนคติที่จะสนับสนุนให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จ ดังนี้

1. ได้รับการยอมรับจากชุมชน โดยคนในชุมชนเต็มใจและสนับสนุนเรื่องร่างกาย ใจและเวลา ในขณะที่เพื่อนร่วมงานที่เป็นคนภายนอกมีความไว้วางใจและเชื่อมั่นในชุมชน
2. มีการถ่ายทอดความรู้จากนักปฏิบัติที่มีประสบการณ์ หรือนักวิจัยไปยังคนในท้องถิ่น มีการฝึกอบรมและให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่คนในท้องถิ่น
3. คำนี้ถึงวัฒนธรรมของชุมชนที่เข้าไปศึกษา ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงจะต้องพิจารณาในเรื่องวัฒนธรรมด้วย
4. มีการติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึงซึ่งจะต้องสื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

ความตรงและความเที่ยงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2555 : 63) ได้กล่าวไว้ว่า ในการวิจัยแบบดั้งเดิมความตรง (Validity) ของงานวิจัย หมายถึง ข้อค้นพบมีความถูกต้องตามความเป็นจริง และความเที่ยง (Reliability) หมายถึง ข้อค้นพบที่มีความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับแนวคิดในเรื่องของความตรงและความเที่ยงเมื่อนำมาใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะได้รับการพิจารณาว่า มีความตรงและความเที่ยงเมื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงสภาพแวดล้อมและหรือก่อให้เกิดการปรับปรุงเงื่อนไขการดำรงชีวิตของคน ซึ่งจะมีความยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรน้อย กล่าวอีกนัยหนึ่งคนในท้องถิ่นยังเป็นผู้เข้าใจในเรื่องความตรงและความเที่ยง ทั้งนี้ผลจากการวิจัยจะก่อให้เกิดผลในเชิงบวกต่อพวกเขา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้พยายามสร้างความตรงให้เกิดขึ้นในงานวิจัย พิจารณาได้จากการเริ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะให้คนในท้องถิ่นใช้ความรู้ท้องถิ่นที่จะกำหนดปัญหา โอกาสและทางแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังใช้วิธีการสามเส้า (triangulation) ซึ่งหมายถึง การใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ แห่ง และวิธีการต่างๆ เพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลที่เก็บมาได้มีความตรงความเที่ยง และความสมบูรณ์ วิธีการสามเส้าที่นำมาใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ วิธีสามเส้าภายนอก (External Triangulation) และวิธีสามเส้าภายใน (Internal Triangulation)

1. วิธีสามเส้าภายใน (Internal Triangulation) เป็นการใช้เทคนิคต่างๆ ภายในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความตรงในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1.1 การใช้ข้อมูลจากกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบพระศนะที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกต่างกันจะมีการรับรู้เกี่ยวกับความจริงที่แตกต่างกัน

1.2 การใช้วิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกัน เพื่อสำรวจตรวจสอบในหัวข้อเดียวกัน เช่น ในการอธิบายแนวทางในชุมชนใช้เขตแดนของตนจะต้องใช้วิธีเดินสังเกต สัมภาษณ์กลุ่ม และให้สมาชิกชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทำแผนที่แสดงเขตแดน

1.3 การใช้เจ้าหน้าที่มืออาชีพที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่น และเป็นผู้ที่มีภูมิหลังทางวิชาการที่แตกต่างกันในประเด็นเดียวกัน ถ้าใช้สหวิทยาการ (Interdisciplinary) จะทำให้มีคำถามที่หลากหลายแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การวางแผนครอบครัวของผู้หญิงในชุมชน จะประเมินในนักมนุษยวิทยา (ใช้คำถามปลายเปิด) เจ้าหน้าที่พยาบาล และการอภิปรายกลุ่มร่วมกับกลุ่มผู้หญิงในชุมชน

2. วิธีสามเส้าภายนอก (External Triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยการเปรียบเทียบข้อมูล ที่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้สร้างขึ้นกับข้อมูลจากแหล่งภายนอก เช่น การสัมภาษณ์ ประชากร สถิติของหน่วยราชการ ภาพถ่าย งานวิจัยในท้องถิ่น เป็นต้น การตรวจสอบภายนอกมักขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบจากข้อมูลทุติยภูมิ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประดับ บุญธรรม (2551 : 52) ได้วิจัยเรื่อง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนา ผู้เรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี : พหุกรณีศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรณีศึกษาทั้ง 2 โรงเรียน มีลักษณะสำคัญดังนี้ (1) การวางแผนการดำเนินงาน มีโครงสร้างการทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ (2) การดำเนินงานตามแผนให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหา และความพร้อมของโรงเรียนควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่บุคลากร และการดูแลนักเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มทั้งในระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียน (3) การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลเน้นความร่วมมือระหว่างคณะครู นักเรียนและผู้ปกครอง และ (4) การปรับปรุงให้ความสำคัญกับการสรุปผลการดำเนินงานทุกภาคการศึกษา เพื่อปรับปรุงพัฒนางานและมีการสรุปผลการดำเนินงานในทุกสัปดาห์จากระดับชั้นเรียนสู่ระดับสถานักเรียน และสรุปในภาพรวมของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 2) การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข และ 5) การส่งต่อภายในโรงเรียน และภายนอกเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป 3) การสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม สนับสนุนความร่วมมือระหว่างครูนักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) ประสิทธิภาพของการ

ใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผ่านมาตรฐานของการดำเนินงานตามระบบของกระทรวงศึกษาธิการ และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในการแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา

บุญส่ง สมุทรเสน (2552 : 93-99) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนนิคมวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนักเรียน พบพฤติกรรมที่มีปัญหา 9 พฤติกรรม คือ การมาโรงเรียนสาย ขาดเรียน หนีเรียนในบางชั่วโมง การหนีโรงเรียน ไปมั่วสุมในสถานที่ต่างๆ นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมด้านชู้สาว นักเรียนชายมีพฤติกรรมด้านชู้สาว การสูบบุหรี่ ก่อการทะเลาะวิวาท ภายในโรงเรียน นักเรียนติดเกม 2) ด้านผู้ปกครอง พบสาเหตุ และปัญหาที่ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนไม่มีประสิทธิภาพ 7 ข้อ คือ ผู้ปกครองมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ครอบครัวแตกแยก นักเรียนต้องอยู่ในความปกครองของญาติ ผู้ปกครอง มีอาชีพรับจ้างและเกษตรกรรม มีผู้ปกครองหลาย รายสูบบุหรี่ มีผู้ปกครองนักเรียนหลายรายดื่มสุราเป็นประจำ 3) ด้านครู พบสาเหตุและปัญหาที่ทำให้ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพพบ 5 ข้อ คือ ครูไม่เข้าใจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขาดข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ครูเยี่ยมบ้านนักเรียนไม่ครบทุกคน การคัดกรองนักเรียนไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน และรวบรวมข้อมูลไม่ครบทุกด้าน ครูที่ปรึกษาไม่จัดกิจกรรม ส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ (2553 : 40-42) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อ นักเรียน 2) ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน จำแนกตามประเภท โรงเรียนโดยรวมและรายด้านทุกด้านมีปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 3) แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เรียงตามลำดับความถี่จากมากไปน้อย ได้แก่ (3.1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในที่ปรึกษาทุกคน เพื่อศึกษา สภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และ สอบถามเรื่องต่างๆ จากผู้ปกครองที่จะเป็น ประโยชน์ต่อการรู้จักนักเรียนมากขึ้น (3.2) ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนควรจัดงบประมาณเพื่อ สนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมนักเรียนและกำหนด วัน เวลา ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ชัดเจน และเพียงพอ (3.3) ด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนประสานความร่วมมือกันกับทุกฝ่ายทั้ง ผู้ปกครอง ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของนักเรียน (3.4) ด้าน การส่งต่อนักเรียน ทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกับ ครูที่ปรึกษาและมีการติดตามประเมินผลการส่งต่อนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ (3.5) ด้านการคัดกรองนักเรียน

ปรับปรุงเกณฑ์ในการคัดกรองนักเรียนให้ชัดเจน ง่าย สะดวก ในการกรอกข้อมูล และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน

ธงชาติ วงษ์สุวรรณ (2553 : 211-213) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยดำเนินการที่โรงเรียนวัดราชาธิวาส โรงเรียนบางกะปิ และโรงเรียนวัดอินทาราม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ขั้นตอนการวิจัยมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 ขั้นที่ 4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 ขั้นที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 และขั้นที่ 6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 ในการดำเนินการวิจัยผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า "ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม" (PSSS) ประกอบด้วยระบบย่อย 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) ทุกระบบมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผล 2) ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม พบว่า ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่าย ซึ่งทำให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงเป็นที่ยอมรับ เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ด้านความเหมาะสม พัฒนาระบบโดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก ดำเนินการด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและชุมชน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

อัจฉราวดี สุขชัยบวร (2553 : 157-163) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูที่ปรึกษา รู้จักข้อมูลของนักเรียนในปกครอง แต่ยังไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ (2) ไม่มีเกณฑ์การคัดกรองที่ชัดเจน ส่งผลให้ (3) การส่งเสริมพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาจึงยังไม่ครอบคลุม ตรงตามความต้องการและสภาพปัญหาของนักเรียน ส่วนการส่งต่อ ไม่พบการส่งต่อภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง 2) ขั้นการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องของร่วมกันวางแผนในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีมติในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือตามกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้เลือกใช้เครื่องมือที่มีความหลากหลาย เช่น แบบเติมประโยคให้สมบูรณ์แบบสอบถามใครเอ่ย SDQ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนอย่างรอบด้าน (2) การคัดกรองนักเรียน ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนตามบริบทของโรงเรียน (3) การส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องจะนำผลที่ได้จากเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคารที่สร้างขึ้น ไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องใช้ผลการคัดกรองนักเรียนในการจัดกิจกรรมให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน (5) การส่งต่อได้มีการสร้างระบบและแบบส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอก โดยสามารถศึกษาหลักฐานในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้จากคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ขั้นการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องของนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ โดยมีครูแนะแนว/ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ใช้ระบบที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินงานตามกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ดังนี้ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูแนะแนว/ครูที่ปรึกษานำเครื่องมือทั้งที่เป็นแบบทดสอบ (Tests) การสังเกต แบบเติมประโยคให้สมบูรณ์แบบสอบถามใครเอ่ย เป็นต้น ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย (2) นำข้อมูลจากการรู้จักนักเรียนมาคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคารและนำมาจัดกลุ่มนักเรียนได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา (3) การส่งเสริมและพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา พบว่าทางโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคารได้มีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับผลของการคัดกรอง (5) การส่งต่อได้สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทราบหากไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้ควรส่งต่อให้บุคลากรอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 4) ขั้นการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยวิธีการสามเส้าพบว่า ดานประสิทธิผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครูแนะแนว/ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน มีความเห็นตรงกันว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น

มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะกับการดำเนินการตามกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับแบบประเมินประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยพบวาทะคณบดีประสิทธิผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับความคิดเห็นมาก

สดชื่น ดวงคำน้อย (2554 : 145) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนโพชนามพิทยานุกูล จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาครูด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนโพชนามพิทยานุกูล จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflecting) ผลการวิจัยพบว่า ในวงรอบที่ 1 ครูโรงเรียนโพชนามพิทยานุกูล มีความรู้ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ จึงได้ร่วมกันแก้ปัญหาโดยพัฒนา ในวงรอบที่ 2 ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดี และปฏิบัติได้ตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนภายในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูเข้าใจในบทบาทผู้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งส่งผลช่วยเสริมสร้างคุณภาพที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ภูวดล ภูวิลคำ (2556 : 133) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอาภาคารอนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 78 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 245 คน และกลุ่มเป้าหมายการพัฒนา จำนวน 133 คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติการ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observation) 4) การสะท้อนกลับ (Reflection) ดำเนินการ 2 วงรอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอาภาคารอนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 (1) สภาพเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า การวางแผนการดำเนินงานยังไม่ครอบคลุมตามขั้นตอนของระบบฝ่ายบริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินงาน การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่สอดคล้องตามสภาพจริงของนักเรียนการติดตามตรวจสอบและการรายงานผลการดำเนินการอย่างไม่สม่ำเสมอ (2) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่า แผนปฏิบัติงานมีรายละเอียดไม่ชัดเจนฝ่ายบริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนบางส่วนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ครูที่ปรึกษาบางส่วนยังไม่เข้าใจและปฏิบัติไม่ถูกต้องตามขั้นตอน ระบบการดำเนินงานนักเรียนยังไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือตามแนวทางการช่วยเหลือตามสภาพจริงของแต่ละกลุ่ม ครูสื่อสาร

กับผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผู้นิเทศมีรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่ยังไม่ชัดเจนในการนิเทศติดตาม 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ประกอบด้วย การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการนิเทศติดตามการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 3) ผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า (1) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 61.29 และการนิเทศติดตามการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่า ร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 75.76 (3) กลุ่มเป้าหมายการพัฒนานักเรียน จำนวน 133 คน เป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จำนวน 94 คน และนักเรียนกลุ่มมีปัญหาจำนวน 39 คน หลังการพัฒนาทั้ง 2 วงรอบ ยังเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จำนวน 40 คน และเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหา จำนวน 5 คน

อวยชัย ศรีตระกูล (2556 : 85) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การส่งต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน 2) รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ (1) หลักการและแนวคิดในการบริหาร (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ประกอบด้วย การกำหนดและการส่งต่อนโยบาย และการขับเคลื่อนนโยบายโดยบุคลากรหลักของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (3) กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน 3) การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

วุฒิกอ วุฒิกัมพล (2557 : 105-108) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) มีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทาง

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีแนวทางการดำเนินงาน 5 ประการ คือ (1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ (2) ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน และมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน (3) คณะกรรมการหรือ คณะกรรมการทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมคณะอย่างสม่ำเสมอ ตามที่กำหนด (4) ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานโดยต้องได้รับความร่วมมือ จากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน (5) การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะเรื่องทักษะเบื้องต้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่โรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

วรมน วีตะเสวีระ (2558 :117) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ดังนี้ (1) สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการวางแผนพัฒนา มีการจัดโครงสร้าง การดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ และมีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน และมีการติดตามประเมินผลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นขั้นตอน (2) ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการนำข้อมูลสารสนเทศของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือน้อย บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนน้อย กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นไม่หลากหลายและสนองตอบความ ต้องการของผู้เรียน การติดตามประเมินผลและการนิเทศระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่ค่อยมี ประสิทธิภาพ ขาดการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชิดชูเกียรติ (3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาพบว่า มีปัจจัยภายใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้าน ผู้บริหาร ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการจัดการ ส่วนปัจจัยภายนอก 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง/กฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี 2) กลยุทธ์การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 4 พันธกิจ 4 เป้าประสงค์ 4 ประเด็น กลยุทธ์ 7 กลยุทธ์ 17 ตัวชี้วัดและ 34 มาตรการ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาการดำเนินงาน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการ มีความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ (2559 : 222) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและ ปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ในภาพรวมสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปฏิบัติในระดับมาก และมีปัญหาในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนที่ 3 กระบวนการบริหาร ส่วนที่ 4 การพัฒนารูปแบบ 3) การประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการประเมินรูปแบบด้าน ความเป็นไปได้ ในภาพรวมในระดับมาก

กิตติศักดิ์ ศิวินา (2559 : 110) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาที่พบคือ การนิเทศ กำกับ ติดตาม สภาพความต้องการคือ การนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ หลักและองค์ประกอบย่อย องค์ประกอบหลักที่ 1 ได้แก่ (1) ภาพความสำเร็จ (2) พันธกิจ และ (3) เป้าประสงค์ องค์ประกอบหลักที่ 2 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ (1) ผู้บริหารเป็นผู้นำ (2) ครูมีเจตคติที่ดี มีความสามารถ (3) มีสื่อ เครื่องมือและนวัตกรรม องค์ประกอบหลักที่ 3 กระบวนการได้แก่ (1) การวางระบบ การบริหารระบบดูแล (2) การดำเนินการตามระบบดูแล (3) การวางระบบงานและกิจกรรมแนะแนว (4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และ 6) การผดุง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน องค์ประกอบหลักที่ 4 ผลผลิต ได้แก่ (1) การพิทักษ์ปกป้องคุ้มครอง 2) การส่งเสริมทักษะชีวิต 3) ความสามารถในการปรับ และ 4) การพัฒนาอย่างรอบด้านของนักเรียน องค์ประกอบหลักที่ 5 การประเมินผล ได้แก่ 1) ประเมินปัจจัยนำเข้า 2) ประเมินกระบวนการ และ 3) ประเมินผลผลิต องค์ประกอบหลักที่ 6 ย้อนกลับปรับปรุง ได้แก่ 1) ปรับปรุงปัจจัยนำเข้า 2) ปรับปรุง กระบวนการ และ 3) ปรับปรุงผลผลิต องค์ประกอบหลักที่ 7 เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร และทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ให้การสนับสนุนครู และผู้เกี่ยวข้อง มีความตระหนักและให้ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีเจตคติที่ดี มีความสุขที่จะพัฒนา

นักเรียน และ 3) ภาควิชาหรือฝ่ายคณะกรรมการดำเนินงานทุกคณะมีการประสานกันอย่างใกล้ชิด ให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) การประเมินรูปแบบ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 4) การนำเสนอรูปแบบการบริหาร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ เห็นว่าโครงสร้าง ของรูปแบบมีความเหมาะสม มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักและ องค์ประกอบย่อย มีระบบการย้อนกลับปรับปรุงการนำเสนอด้วย แผนภูมิ สามารถสื่อสารได้เข้าใจชัดเจน เพื่อนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิตยา คະเนนิล (2559 : 348) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การขับเคลื่อนนโยบายการดำเนินงานของบุคลากรหลัก และการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน การดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัด กรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไข และการส่งต่อโดยกระบวนการ บริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4 ขั้น ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงานตามแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล 2) รูปแบบกระบวนการบริหารดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

วิราภรณ์ ส่งแสง (2559 : 163) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 โรงเรียน สอดคล้องกัน คือ สภาพ การดำเนินงานเป็นระบบที่ไม่ชัดเจน มีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน ขาดการมีส่วนร่วมของ ผู้เกี่ยวข้อง และมีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย (1) แนวคิดและหลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) องค์ประกอบ ของระบบ (4) กระบวนการของระบบฯ (5) การบริหารระบบ (6) เกณฑ์และแนวทางการประเมินระบบฯ (7) โครงสร้างของคณะกรรมการดำเนินงานระบบฯ และ (8) บทบาทของหน่วยงานและบุคลากรที่ เกี่ยวข้อง 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ ที่พัฒนาขึ้นพบว่า รูปแบบมีความสมบูรณ์ 4) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ พัฒนาขึ้นโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

สุคนธ์ ระเบียบโอษฐ์ (2560 : 98-100) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งสามโรงเรียนสอดคล้องกันกล่าวคือ เน้นที่หัวหน้าระดับและครูที่ปรึกษารับผิดชอบร่วมกัน ฝ่ายบริหารจะให้นโยบายแล้วแจกเอกสารให้ครูได้ปฏิบัติ ไม่มีคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครูได้ยึดเป็นกรอบแนวปฏิบัติ ไม่มีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ ไม่มีการประเมินทบทวนระบบหลังจากที่ดำเนินงานไปแล้ว ซึ่งทำให้ไม่มีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานมาใช้ในครั้งต่อไป กระบวนการดำเนินงานขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่มีการวางแผนร่วมกัน ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวไม่ได้ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่มีโอกาสให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาแก่นักเรียน 2) ผลการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย (1) ขั้นวางแผน (2) ระบบปฏิบัติการ (3) ระบบติดตามตรวจสอบ (4) ระบบสะท้อนผลปรับปรุง 3) ผลการทดลองใช้และประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าไม้โคตร รอบที่ 1 พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์เกือบทุกตัวชี้วัด 4) ผลการทดลองใช้และประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าไม้โคตร รอบที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด ผลจากการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้วดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องส่งผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ (2) ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง (3) ด้านความเหมาะสม (4) ด้านความถูกต้อง (5) ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องด้านความพึงพอใจในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

บุษย์ศรี ศมี พันธ์วัฒน์ (2560 : 50-52) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดจากเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียน ได้แก่ แบบคัดกรองนักเรียนและโปรแกรม Scan Tool3 ในการประมวลผลเพื่อจำแนกนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 2) การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ จากสภาพและปัญหาที่พบจึงดำเนินการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง ซึ่งได้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ (1) การวางแผนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยการประชุมครูที่ปรึกษาพร้อมทั้งดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหาและประชุมครูเพื่อวางแผนแก้ปัญหาโดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติงานสร้างรูปแบบระบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยการสร้างนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบจำนวน 3 นวัตกรรม ได้แก่ การสร้างเกณฑ์การคัดกรองและแบบคัดกรอง โปรแกรมพรวด์คัดกรอง และคู่มือการใช้งานพรวด์คัดกรอง (3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และ (4) ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ

3) การใช้รูปแบบและศึกษาสภาพการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพรวด์วิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ (1) ทดลองใช้รูปแบบโดยครูหัวหน้าระดับ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีความชัดเจนตรงกับความต้องการ กระทั่งเวลา เอื้อต่อการทำงานของครู แต่คู่มือการใช้งานไม่เอื้อต่อผู้สูงวัย (2) การใช้รูปแบบโดยครูที่ปรึกษาพบว่า มีความพึงพอใจต่อการใช้งานโปรแกรมพรวด์คัดกรอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจต่อการใช้งานคู่มือโปรแกรมพรวด์คัดกรอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการใช้งานรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพรวด์วิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Teed (2002 : Abstract)) ได้ศึกษาเรื่อง การพบนักเรียนเพื่อรู้จักความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคมของนักเรียน ครูประณมศึกษากับความเข้าใจในการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน พบว่าลักษณะพิเศษของเด็กก็มีลักษณะเหมือนกันคือ ครอบครัวหย่าร้าง ครอบครัวขนาดใหญ่ ผู้ปกครองติดสารเสพติด เด็กมีความรุนแรงถูกทารุณทางเพศถูกทอดทิ้ง พิกการ เด็กสุขภาพไม่ดีต้องใช้ยาบำบัด สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกดดันอย่างมาก และมีผลกระทบต่อชีวิตเด็กจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครู เอาใจใส่ต่อปัญหาและความต้องการของนักเรียนในเรื่องต่างๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ การศึกษาพบว่าครูได้ใช้วิธีการให้คำปรึกษาหลากหลายวิธีในชั้นเรียน วิธีที่ใช้มากที่สุดคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นมาตรการป้องกัน รักษาฟื้นฟูได้อีกด้วย

กู๊ดแมน และคณะ (Goodman and et al. 2003 : 114 - 118) ได้ศึกษาการใช้แบบคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล (SDQ) เพื่อคัดกรองนักเรียนที่มีความผิดปกติทางจิตใจ เยาวชนในชุมชนที่รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ปกครอง ครู เพื่อนเยาวชน พบว่า ทุกกลุ่มให้ความเห็นว่าเป็นความผิดปกติทางจิตใจที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และเป็นความแปรปรวนทางอารมณ์ของบุคคล โดยมีพฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมอยู่ไม่สุข หรือไม่อยู่นิ่ง พวกซึมเศร้าและพวกที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่นๆ ความกลัวสิ่งของหรือสัตว์เฉพาะบุคคล ถูกทอดทิ้งในวัยเด็ก และพฤติกรรม การกินไม่เหมาะสม ทำให้การคัดกรองเยาวชนที่ผิดปกติทางจิตใจมีความแม่นยำและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมมากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและเพื่อนเยาวชนเพียงอย่างเดียว

คิง (King. 2003 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดโปรแกรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน : ความเห็นพ้องระหว่างครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่ ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ระดับความคิดเห็นระหว่างครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่จากโรงเรียนรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอลาบามา จำนวน 521 คน ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติของครูแนะแนว ทั้งในเรื่องความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน 44 กิจกรรม ซึ่งพบว่า มีความสัมพันธ์กันในด้านบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างทัศนคติในเรื่องความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษา และการดำเนินการจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาภายในโรงเรียน และยังพบด้วยว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคำตอบของครูแนะแนวและอาจารย์ใหญ่ ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกิจกรรมแนะแนวของโรงเรียนใน 3 กลุ่มงานด้วย

กลาสเซียร์ (Glazier. 2004 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจทัศนคติของนักวิชาการการศึกษาสามัญ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในขณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ทัศนคติของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประสิทธิภาพด้านการยอมรับตนเองของนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในขณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยได้แก่ ตัวแทนของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา Patrick Henry Elementary School ในเขตตอนใต้ของแคลิฟอร์เนีย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของครูนักวิชาการการศึกษาสามัญ ซึ่งมีทัศนคติในด้านบวกต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีแนวโน้มสูงในการมองว่าตนเองมีศักยภาพในการทำงาน และมีความพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงมากกว่า นอกจากนี้ครูกับนักวิชาการการศึกษาสามัญในโรงเรียนประถมศึกษา (Patrick Henry Elementary School) ส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน ในกลุ่มเสี่ยงของพวกเขา และมีความเต็มใจที่จะทำการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนเหล่านั้นดีขึ้น สุดท้าย

มีข้อเสนอแนะให้ดำเนินการจัดการประเมินผล ตามระดับชั้นเรียนเพื่อนำไปทำการวางแผนงานด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการบริหารงานของคณะทำงานเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา (Patrick Henry Elementary School)

วอลตัน (Walton. 2007 : Abstract) ได้ศึกษา การศึกษาประสิทธิภาพของการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาระดับผลคะแนนในแบบทดสอบตามมาตรฐานของรัฐซึ่งใช้ในโรงเรียนประจำอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีผลการปฏิบัติงานที่ดีกว่าโรงเรียนในกลุ่มควบคุมซึ่งตั้งอยู่ในเขต 8 พื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางด้านสถิติ ทั้งนี้เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนทั้งหมดในอำเภอก็พบว่า รายวิชาที่มีระดับคะแนนผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นคือ วิชาการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์ แต่เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจากตัวแปรด้านเพศก็พบว่า นักเรียนชายในกลุ่มทดลอง มีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในวิชาคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางด้านสถิติ โดยมีการระบุว่า นักเรียนที่เป็นชนชาติคอเคเซียนสามารถทำคะแนนได้สูงขึ้นในวิชาด้านการอ่านและคณิตศาสตร์ ยังพบอีกว่า นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในวิชาด้านภาษา นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในวิชาคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยยังพบว่า จำนวนครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองคิดเป็นร้อยละ 74 ชอบที่โรงเรียนของพวกเขาใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และคิดว่าน่าจะมีการเสนอแนะให้โรงเรียนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้นำไปใช้ในโรงเรียนของตนเองด้วย นอกจากนี้พบว่า จำนวนครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุมคิดเป็นร้อยละ 81 กล่าวด้วยความมั่นใจว่าพวกเขารู้ว่ามีโรงเรียนใดบ้างที่ไม่ได้ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และควรทำการทดสอบปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ระดับการผ่านการรับรองคุณสมบัติของครู จำนวนปีของประสบการณ์ด้านการสอน การอบรมในทีม สนับสนุนครูและการฝึกอบรมการใช้กลยุทธ์ด้านการจัดการเรียนการสอน

วิลเลียมส์ (Williams. 2008 : Abstract) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การศึกษาการบริหารจัดการองค์กรและการรับรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเชื่อมต่อกับเรื่องสุขภาพของเยาวชน การวิจัยเชิงบรรยายแบบกรณีศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่ออธิบายความแตกต่างของแต่ละโมเดลที่ใช้ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อสำรวจว่าโครงสร้างด้านการบริหารจัดการองค์กรแบบที่ขาดหายไป วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงานโรงเรียนจากภายนอก จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้กลยุทธ์แบบเน้นกรณีศึกษาในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบในหลายๆ กรณี ผลการวิจัยพบว่ามีความแตกต่างกันในพฤติกรรมด้านการเชื่อมต่อองค์ประกอบย่อยในแต่ละโมเดล และพบว่าความแตกต่างนี้มีความเด่นชัดที่สุดในการบริหารกระบวนการด้านการติดตามผล และยังมีผลกระทบต่อนักเรียนที่รับบริการจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอีกด้วย

บิตเติล (Biddle. 2009 : Abstract) ได้ศึกษา ผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงฆ่าตัวตาย การวิจัยพบว่า นักเรียนที่ชอบและเข้าร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นผลเนื่องมาจากการมีความคิดฆ่าตัวตาย การแสดงท่าทางหรือพยายามที่จะละเมิดนโยบาย ด้านการใช้ยาเสพติดและสารประเภทแอลกอฮอล์ลดลง รวมทั้งระดับการถูกสั่งพักการเรียนลดลง อย่างไรก็ตาม จากการรายงานของนักเรียนที่ชอบและเข้าร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อ แก้ปัญหาการคิดฆ่าตัวตายและปัญหาอื่นๆ สามารถทำให้ทำนายรูปแบบ การละเมิดนโยบายด้านการใช้ ยาเสพติดและสารประเภทแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่องและพบว่า รูปแบบการบริการที่มีค่านัยสำคัญ ทางด้านสถิติสูงที่สุดในการทำนายผลการลดระดับการละเมิด นโยบายด้านการใช้ยาเสพติดและสาร ประเภทแอลกอฮอล์ รวมทั้งการลดระดับการถูกสั่งพักการเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงคิดฆ่าตัวตาย คือ ส่วนที่ได้รับการประเมินโดยหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ทำการจัดหายาเสพติดและสารประเภท แอลกอฮอล์ไว้ใช้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า การวางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ในโรงเรียนอื่นและการบริการสำหรับเด็กและเยาวชนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของชุมชน มีความสัมพันธ์ ในระดับสูงกับการลดระดับการละเมิดนโยบายด้านการใช้ยาเสพติดและสารประเภทแอลกอฮอล์ ผลการวิจัยครั้งนี้ ต้องได้รับการถ่ายทอดไปสู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อโรงเรียน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต คือ ควรทำการศึกษาวิจัยในระดับเขตซึ่งแบ่งตามสภาพของเมือง และสภาพทางเศรษฐกิจ เพศและเชื้อชาติ รวมทั้งยังจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภายหลังด้วย ยิ่งไปกว่านั้นควรทำการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ที่เข้าร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับนักเรียนที่ไม่ต้องการใช้บริการจากระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนด้วย จึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ล่าสุด คือ การเปลี่ยนให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น กระบวนการป้องกันสำหรับนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์และปรับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็น 6 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน (R₁)

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. วางแผนเก็บข้อมูลและเตรียมการ (P)
3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง (A)
4. สรุปลักษณะปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน(A)

5. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ (O)

6. สะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ (R)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D₁)

1. วางแผนในการร่างระบบ (P)

2. จัดทำร่างระบบคู่มือการใช้ระบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม

และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ (A)

3. การตรวจสอบโครงร่างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ (O)

4. การสะท้อนผลและปรับปรุงโครงร่างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมและแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ (R)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R₂)

1. ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนเตรียมใช้ระบบในชั้นเริ่มต้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อมูลป้อนกลับ (P)

2. ดำเนินการใช้ระบบในชั้นการติดตามความก้าวหน้าโดยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ (A) ร่วมกันสังเกตผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนประเมินประสิทธิผลของระบบ (O)

3. นำผลที่ได้มาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน (R) ในชั้นสรุปรวม (ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการประเมินเชิงปฏิบัติการ)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D₂)

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวางแผนการดำเนินการและเตรียมเครื่องมือในการประเมิน (P)

2. ดำเนินการประเมินระบบหลังจากทดลองใช้ (A)

3. ตรวจสอบแนวทางและการดำเนินการในการประเมินระบบ (O)

4. ดำเนินการปรับปรุงระบบ (R)

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R₃)

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D₃)

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดโครงร่างการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากการสังเคราะห์แนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ในกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ดังภาพที่ 15

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มาเป็นโครงสร้างของระบบ ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย 3 รอบ คือ R_1D_1 , R_2D_2 และ R_3D_3 โดยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R_1)

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 โดยโรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้บริหารและคณะครูต้องการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และยินดีให้ความร่วมมือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับกรณีศึกษาซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง	กลุ่มเป้าหมาย
1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	1
2. หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป	1
3. หัวหน้าระดับชั้น	6
4. ครูแนะแนว	2
5. ครูที่ปรึกษา	18
6. นักเรียน	9
7. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	3
8. ผู้ปกครอง	18
รวม	58

หมายเหตุ

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยาเป็นผู้วิจัย รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการและหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. หัวหน้าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 จำนวน 6 คน
3. ครูแนะแนว จำนวน 2 คน ที่รับผิดชอบนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. ครูที่ปรึกษา จำนวน 9 ห้องเรียน ประกอบด้วยครูที่ปรึกษา จำนวน 18 คน
5. นักเรียน จำนวน 9 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการนักเรียน ได้แก่ ประธานกรรมการนักเรียน 1 คน คณะกรรมการนักเรียน 2 คน และนักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละระดับชั้น 6 คน
6. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา 1 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 2 คน
7. ผู้ปกครอง จำนวน 18 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครองเครือข่าย ห้องเรียนละ 2 คน จำนวน 9 ห้องเรียน รวมจำนวน 18 คน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อจะนำมาสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประเมินเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง การตอบแบบสอบถามของผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 2. วางแผนเก็บข้อมูลและเตรียมการ (P)
 3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (A)
 4. สรุปสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (A)
 5. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ (O)
 6. สะท้อนผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ (R)
- รายละเอียดทั้ง 6 ขั้นตอน มีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์ เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อนำมาสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นนี้

1.1.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.2 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.1.3 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

1.1.4 การพัฒนาระบบ

1.1.5 การประเมินเชิงปฏิบัติการ

1.1.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.2 สังเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ขั้นตอนในการพัฒนาระบบและองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเป็นโครงสร้างระบบเบื้องต้น

2. วางแผนเก็บข้อมูลและเตรียมการ

ในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัน เดือน ปี	รายการ	แหล่งข้อมูล / เครื่องมือที่ใช้
13-17 ส.ค. 2561	- สํารวจข้อมูลความพร้อมและ ต้องการพัฒนาระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	- บันทึกภาคสนาม
20 ส.ค. 2561	- เข้าสู่นามอย่างเป็นทางการ แนะนำตนเองสร้างความคุ้นเคย และทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง ในการวิจัย	- ผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน ทั่วไป ครูแนะแนว หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ในโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
24 ส.ค. 2561	- คัดเลือกผู้ร่วมดำเนินการวิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง	- ผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน ทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น - บันทึกภาคสนาม

2.2 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโดยมาปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2559 และได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการสังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์ กับหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน ได้ข้อสรุปว่า โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ยังไม่มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สมบูรณ์ เช่น ยังไม่มีคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้การปฏิบัติงานไม่ชัดเจน และไม่เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง และชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน จัดทำและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความสมบูรณ์ โดยเน้นให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 ผู้วิจัยได้พิจารณาจากการลงสนามสัมภาษณ์ ตามเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.3.1 เป็นโรงเรียนที่มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่สมบูรณ์

2.3.2 เป็นโรงเรียนที่มีความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3.3 ผู้เกี่ยวข้องยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

2.4 เข้าสู่สนามเป็นทางการในวันที่มีการประชุมครูประจำเดือน ผู้วิจัยชี้แจงให้ครูในโรงเรียนทราบว่าจะมีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

2.5 ผู้วิจัยร่วมกับคณะครูคัดเลือกผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครอง

2.6 วางแผนปฏิบัติงานในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แผนการปฏิบัติงานในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบ

วัน เดือน ปี	รายการ	แหล่งข้อมูล	เวลา	เครื่องมือที่ใช้
3-7 ก.ย. 61	- สนทนากลุ่มที่ห้องประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา	- ครูแนะแนว 2 คน - นักเรียน 9 คน - ผู้ปกครอง 18 คน	8.00-10.00 น. 10.00-12.00 น. 13.00-15.00 น.	- คู่มือการสนทนากลุ่ม

ตารางที่ 5 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	รายการ	แหล่งข้อมูล	เวลา	เครื่องมือที่ใช้
3-7 ก.ย. 61	- สนทนากลุ่มที่ห้องประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา	- ครูแนะแนว 2 คน - นักเรียน 9 คน - ผู้ปกครอง 18 คน	8.00-10.00 น. 10.00-12.00 น. 13.00-15.00 น.	- คู่มือการสนทนากลุ่ม
10-14 ก.ย.61	- สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่ห้องประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษา	- ผู้บริหาร 1 คน - หัวหน้าระดับ 6 คน - คณะกรรมการ สถานศึกษา 3 คน	8.00-10.00 น. 10.00-12.00 น. 13.00-15.00 น.	- แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก
17-21 ก.ย.61	- ใช้แบบสอบถามกับ ผู้เกี่ยวข้อง	สอบถามทุกคน - ครูที่ปรึกษา - ครูแนะแนว - หัวหน้าระดับ	9.00-15.00 น.	- แบบสอบถาม สำรวจความพร้อม
1-5 ต.ค. 61	- ประชุมสรุปผลที่ได้ที่ ห้องประชุมโรงเรียน - ตรวจสอบและสะท้อนผล	- ผู้เกี่ยวข้องทุกคน	15.00-17.00 น.	- บันทึกการประชุม

3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อม ความต้องการ และความจำเป็น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการและผลลัพธ์ในการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดกลุ่มสนทนากับผู้เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครูแนะแนว จำนวน 2 คน กลุ่มนักเรียน จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 9 คน โดยแต่ละกลุ่มมีคุณลักษณะที่เป็นตัวแทนครบทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

กลุ่มครูแนะแนว ประกอบด้วย หัวหน้าครูแนะแนว 2 คน ซึ่งรับผิดชอบดูแลนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มนักเรียน ประกอบด้วย คณะกรรมการนักเรียน ได้แก่ ประธานกรรมการนักเรียน 1 คน คณะกรรมการนักเรียน 2 คน และนักเรียนซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละระดับชั้น 6 คน

กลุ่มผู้ปกครอง ประกอบด้วย คณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย ได้แก่ ประธานกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน 1 คน คณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน 2 คน และ คณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับชั้นเรียนทุกระดับชั้น 6 คน ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัย คือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป และครูหัวหน้าระดับชั้นของโรงเรียนร่วมกันพิจารณา จากความเป็นตัวแทนของคุณลักษณะแต่ละกลุ่ม โดยคัดเลือกมาจากผู้ที่มีความรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พร้อมทั้งเป็นตัวแทนตามความสมัครใจ สำหรับประเด็นในการสนทนากำหนดมาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ดำเนินการในตอนต้นที่ 1 กำหนดเป็นประเด็น เพื่อเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม

3.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มคือ คู่มือการสนทนากลุ่ม โดยมีโครงสร้างแนวคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก (Main Questions) และคำถามขยาย (Probe Questions) ที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของกลุ่มและสภาพจริง ประเด็นคำถามเกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาท หน้าที่ของหน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา หลังจากผู้วิจัยได้สร้างคู่มือการสนทนากลุ่ม ได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของข้อคำถามในคู่มือการสนทนากลุ่ม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

3.1.2 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยในการดำเนินการสนทนากลุ่ม 2 คน ทำหน้าที่ในการจดบันทึกข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่มขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1) นัดหมายวันเวลา และสถานที่ในการสนทนากลุ่ม

2) จัดกลุ่มสนทนามีการบันทึกเสียงไว้ โดยการขออนุญาตกลุ่มสนทนาด่วนหน้า เพื่อนำมาถอดข้อความในการสนทนาภายหลัง ใช้เวลาในการสนทนากลุ่มๆ ละประมาณ 2 ชั่วโมง

3.1.3 การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าภายใน (Internal Triangulation) ด้านข้อมูลตามแหล่งบุคคลในการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการตอบคำถามในประเด็นเดียวกันของกลุ่มครูแนะแนว กลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ปกครอง

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่รวบรวมได้

3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) กับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสอดคล้องกันมากที่สุด โดยแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป จำนวน 1 คน กลุ่มครูหัวหน้าระดับชั้น จำนวน 6 คน ซึ่งรับผิดชอบดูแลนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 คน และกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการสถานศึกษา 1 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา 2 คน สำหรับประเด็น

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยนำข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในตอนต้นที่ 1 และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมากำหนดเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีโครงสร้างแนวคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก (Main Questions) และคำถามขยาย (Probe Questions) ที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของกลุ่ม และสภาพจริง โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา หลังจากผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

3.2.2 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) นัดหมายวันเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

2) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ เพื่อนำมาถอดข้อความในการสัมภาษณ์ภายหลัง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เวลาในการดำเนินการสัมภาษณ์ ประมาณกลุ่มละ 2 ชั่วโมง

3.2.3 การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าภายใน (Internal Triangulation) ด้านข้อมูลตามแหล่งบุคคลในการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการตอบคำถามในประเด็นเดียวกันของกลุ่มที่สัมภาษณ์ต่างกัน

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้มา หาข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัญหา อุปสรรค บทบาทของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนองค์ประกอบขั้นตอน และการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3 การตอบแบบสอบถาม โดยสอบถามผู้เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา สำหรับประเด็นในการเขียนข้อคำถามปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต (2546) โดยสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม คือ แบบสอบถามที่มีเป้าหมายเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยแบบสอบถามมี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่มี 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย

ปานกลาง มาก มากที่สุด และตอนที่ 3 เป็นแบบปลายเปิดโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อกำหนดข้อคำถาม

2) สร้างแบบสอบถามตามรูปแบบที่กำหนดไว้ โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับความสามารถ ในการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีเนื้อหาครอบคลุม 5 ประเด็น คือ การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน จำนวน 15 ข้อ

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยามของตัวแปรที่ต้องการวัด (Index of Item Objective Congruence : IOC) ข้อคำถามใดมีดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามมีดัชนี IOC อยู่ในเกณฑ์ทุกข้อ แล้วปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย นัดหมายหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษาทุกคน และครูแนะแนว ตอบแบบสอบถาม

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วเทียบกับเกณฑ์ระดับคุณภาพตามคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง มีระดับความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีระดับความรู้ ความเข้าใจมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีระดับความรู้ ความเข้าใจปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีระดับความรู้ ความเข้าใจน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีระดับความรู้ ความเข้าใจน้อยที่สุด

4. สรุปสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

ประชุมผู้เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2-3 ร่วมกันสรุปถึงปัญหาและความต้องการ ของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งขั้นตอนในการพัฒนาระบบเพื่อสร้างความ ตระหนักในปัญหาความจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้

ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2-4 ว่าสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่

6. สะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสะท้อนผลจากการตรวจสอบข้อมูลสรุป ในตอนที่ 5 โดยใช้ เวลาในการประชุมของโรงเรียนเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D₁)

ขั้นนี้เป็นการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 โดยนำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทางการพัฒนาระบบ รวมทั้งแนวทางตรวจสอบประสิทธิผลของระบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. วางแผนในการร่างระบบ (P)
2. จัดทำร่างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมและแบบประเมิน ประสิทธิภาพของระบบ (A)
3. การตรวจสอบโครงสร้างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิภาพของระบบ (O)
4. การสะท้อนผลและปรับปรุงโครงสร้างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบบมีส่วนร่วมและแบบประเมินประสิทธิภาพของระบบ (R)

รายละเอียดทั้ง 4 ขั้นตอนมีดังนี้

1. วางแผนในการร่างระบบ (P)

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนต้องให้ความสำคัญและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนา นักเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผลปรับปรุง ในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบความสำเร็จจะต้องมีปัจจัยเชิงบวกสนับสนุนคือ การได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการทำงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา และพบว่าผู้เกี่ยวข้องต้องการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีความต้องการที่จะมีการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกัน ดังนั้นจึงได้กำหนดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วัน ดังนี้

การอบรมเชิงปฏิบัติการวันแรก

ผู้วิจัยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการวันแรก ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ครูแนะแนว หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยและคณะเป็นวิทยากรให้ความรู้ ในประเด็นความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีจุดประสงค์ในการอบรม ดังนี้

- 1) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีดังนี้

ตารางที่ 6 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

เวลา	เรื่อง	วิทยากร
09.00 - 10.30 น.	- ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - บทบาทและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ และคณะ
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
10.45 - 12.00 น.	- การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ และคณะ
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 14.30 น.	- กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล - การคัดกรองนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ และคณะ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

เวลา	เรื่อง	วิทยากร
14.30 - 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
15.00 - 16.00 น.	- กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน (ต่อ) - การส่งเสริมนักเรียน - การป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน - การส่งต่อนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ และคณะ

การอบรมเชิงปฏิบัติการวันที่สอง

ผู้วิจัยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการวันที่สอง ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเชิญเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในประเด็นของการสื่อสารทางบวกและการสร้างวินัยเชิงบวกในโรงเรียน โดยมีจุดประสงค์ในการอบรม ดังนี้

1) เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการสื่อสารทางบวก

2) เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการสร้างวินัยเชิงบวกในโรงเรียน

ตารางที่ 7 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

เวลา	เรื่อง	วิทยากร
09.00 - 10.30 น.	- การสื่อสารทางบวก (Positive Communication : I- You Message)	สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
10.45 - 12.00 น.	- การสื่อสารทางบวก (ต่อ)	
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 14.30 น.	- การสร้างวินัยเชิงบวกในโรงเรียน	
14.30 - 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
15.00 - 16.00 น.	- การสร้างวินัยเชิงบวกในโรงเรียน (ต่อ)	

การอบรมเชิงปฏิบัติการวันที่สาม

ผู้วิจัยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการวันที่สาม ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยกเว้นครูที่ปรึกษาจะใช้ตัวแทนระดับชั้นละ 2 คน โดยผู้วิจัยเป็นวิทยากรให้ความรู้ในประเด็นของกรายกร่างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจน การร่างคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมทั้งได้เชิญ ดร.ณัฐติกา หอมประกอบ ผู้ที่มีความรู้ในด้านกรวัดและประเมินผล มาให้ความรู้ในการวางแผนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีจุดประสงค์ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) เพื่อร่างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) เพื่อร่างคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) เพื่อร่างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4) เพื่อร่างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 5) เพื่อร่างเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดการอบรม

เชิงปฏิบัติการ มีดังนี้

ตารางที่ 8 กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ณ โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ห้องประชุมโรงเรียน วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

เวลา	เรื่อง	วิทยากร
09.00 - 10.30 น.	- ร่างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
10.45 - 12.00 น.	- ร่างคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ผอ.พรทิพย์ นุกุลกิจ
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 14.30 น.	- ร่างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและ การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	ดร.ณัฐติกา หอมประกอบ
14.30 - 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	
15.00 - 16.00 น.	- ร่างเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน	ดร.ณัฐติกา หอมประกอบ

2. จัดทำร่างระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามองค์ประกอบ ดังนี้

- 2.1 ระบบวางแผน (Plan)
- 2.2 ระบบปฏิบัติการ (Act)
- 2.3 ระบบตรวจสอบ (Observe)
- 2.4 ระบบสะท้อนผล (Reflect)

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ในแต่ละระบบข้างต้น กำหนดแนวทางประเมินประสิทธิผลของระบบ ในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสิ. 2552 : 178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล และผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. การตรวจสอบโครงสร้างระบบคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

ตรวจสอบโครงสร้างระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม แบบประเมินประสิทธิผลของระบบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ในการประเมินระบบ ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 เป็นการประเมินก่อนนำไปทดลองใช้โดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความสอดคล้องของระบบ ศึกษาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข ปรับปรุง แก้ไขร่วมกัน แล้วตรวจสอบอีกครั้ง โดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้อง

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่

3.1.1 แบบประเมินความเหมาะสมและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของโครงสร้างระบบ เป็นการพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบของโครงสร้างระบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และมีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขในแต่ละองค์ประกอบ

3.1.2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างระบบ เป็นการพิจารณาว่า องค์ประกอบต่างๆ ของระบบมีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด โดยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ที่ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง แบบประเมินทั้ง 2 ชุด มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดประเด็นจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยแล้วเขียนข้อคำถามร่วมกัน

2) ประเมินความสอดคล้องโครงสร้างระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วปรับปรุง แก้ไข ตามข้อเสนอแนะ

3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้รับ กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ย แล้วแปลความหมายจากค่าเฉลี่ย ประเมินความสอดคล้องโดยใช้ดัชนี ความสอดคล้อง

4) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่างๆ ของโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยนำคำตอบ ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า เหมาะสม ให้ 1 คะแนน

มีความเห็นว่า ไม่เหมาะสม ให้ 0 คะแนน

จากนั้นคำนวณค่าร้อยละจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม คะแนน ความเหมาะสม คือ ถักร้อยละความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าร้อยละตั้งแต่ 60 ขึ้นไป ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า โครงสร้างระบบที่พัฒนามีความเหมาะสม

ผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า โครงสร้างระบบมีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 และผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จนมีความสมบูรณ์พร้อม นำไปใช้จริง

5) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างระบบ โดยใช้ค่าดัชนี ความสอดคล้อง แล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น +1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

ถ้าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าโครงสร้างระบบมีความสอดคล้อง ผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า โครงสร้างระบบมีความสอดคล้อง ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 และผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนมีความสมบูรณ์พร้อมนำไปใช้จริง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม และมีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.2.1 กำหนดประเด็นจากการสังเคราะห์ข้อมูลในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย แล้วเขียนข้อคำถามร่วมกัน

3.2.2 ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบแบบประเมินที่กำหนด แล้วปรับปรุงแก้ไขเบื้องต้น

3.2.3 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบบมีส่วนร่วม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งคำนวณด้วยค่าร้อยละ โดยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า เหมาะสม ให้ 1 คะแนน

มีความเห็นว่า ไม่เหมาะสม ให้ 0 คะแนน

จากนั้นคำนวณค่าร้อยละจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม คะแนนความเหมาะสม คือ ถ้าร้อยละความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าร้อยละตั้งแต่ 60 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า คู่มือการใช้ระบบที่พัฒนามีความเหมาะสม

ผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จนมีความสมบูรณ์พร้อมนำไปใช้จริง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิผล ของระบบ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

3.3.1 ผู้เกี่ยวข้องและผู้วิจัยร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิผลของระบบ โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานในการประเมินที่กำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 : 178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล และผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านความพึงพอใจของระบบและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.2 ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้และเกณฑ์ และประเมินความสอดคล้องของตัวบ่งชี้และเกณฑ์ในแบบประเมินประสิทธิผล โดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการพิจารณาว่าแบบประเมินประสิทธิผลของระบบมีความสอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่น่าใจ ไม่สอดคล้อง แบบประเมินประสิทธิผลของระบบมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์ในการประเมินระบบจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยแล้วเขียนข้อคำถามร่วมกัน

2) นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ประเมินประสิทธิผลของระบบในขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบ ผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า แบบประเมินประสิทธิผลมีความเหมาะสมตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนมีความสมบูรณ์พร้อมนำไปใช้จริง และด้านความสอดคล้องของตัวบ่งชี้และเกณฑ์ในแบบประเมินประสิทธิผลพบว่า มีความสอดคล้องเท่ากับ 1 ทุกประเด็น และผู้วิจัยได้ปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนมีความสมบูรณ์พร้อมนำไปใช้จริง

4. การสะท้อนผลและปรับปรุงโครงสร้างระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงสร้างระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบจากผู้เชี่ยวชาญนำมาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงสร้างระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบเมื่อเทียบกับเกณฑ์ พบว่า มีความเหมาะสมตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และมีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป และผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จนมีความสมบูรณ์พร้อมนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R₂)

การดำเนินงานในขั้นนี้ เป็นการศึกษาประสิทธิผลของระบบเมื่อนำไปปฏิบัติจริง หลังจากที่ได้พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประเมินเชิงปฏิบัติการเป็นกลไกควบคุมในระหว่างการทดลองใช้ระบบ ดังนี้

1. ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนเตรียมใช้ระบบในขั้นเริ่มต้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อมูลป้อนกลับ (P)

2. ดำเนินการใช้ระบบในขั้นการติดตามความก้าวหน้าโดยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ (A) ร่วมกันสังเกตผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนประเมินประสิทธิผลของระบบ (O)

3. นำผลที่ได้มาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน (R) ในชั้นสรุปรวม (ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการประเมินเชิงปฏิบัติการ)

ในการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยนำเสนอแผนปฏิบัติการต่อที่ประชุม เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติม แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้สมบูรณ์ก่อนนำไปดำเนินงาน โดยกำหนดแผนปฏิบัติการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แผนปฏิบัติการการใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ภาคเรียน/ ปีการศึกษา	ขั้นการประเมิน เชิงปฏิบัติการ	ระยะเวลา	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 (12 พฤศจิกายน 2561 ถึง 29 มีนาคม 2562)	ขั้นเริ่มต้น	12 พ.ย. 2561- 22 ก.พ. 2562	1. เก็บรวบรวมข้อมูล 2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ 3. การให้ข้อมูลป้อนกลับ	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง
	ขั้นติดตาม ความก้าวหน้า	25 ก.พ.-25 มี.ค. 2562	1. ระบบวางแผน 2. ระบบปฏิบัติการ 3. ระบบตรวจสอบ 4. ระบบสะท้อนผล	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง
	ขั้นสรุป	29 มี.ค. 2562	สรุปผลจากการปฏิบัติตาม ระบบที่พัฒนาขึ้น	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของการดำเนินการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนเตรียมใช้ระบบในขั้นเริ่มต้นโดยเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อมูลป้อนกลับ และเจรจาต่อรองเพื่อหาฉันทามติ

ขั้นเริ่มต้น

ผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน ซึ่งมีส่วนร่วมในการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้น ประชุมเชิงปฏิบัติการในการตั้งเป้าหมาย สร้างทีมงานและตัดสินใจวางแผน ในการดำเนินงานร่วมกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ
- 1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.3 การให้ข้อมูลป้อนกลับ ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่สังเคราะห์

2. ดำเนินการใช้ระบบในขั้นการติดตามความก้าวหน้าโดยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ ร่วมกันสังเกตการณ์ปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนประเมิน ประสิทธิภาพของระบบ

ขั้นติดตามความก้าวหน้า

ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แล้วร่วมกันสำรวจ จุดอ่อน จุดแข็งเกี่ยวกับความก้าวหน้า พร้อมทั้งประเมินระบบที่ทดลองโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น ซึ่งอาจปรับและพัฒนายุทธวิธีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

2.1.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น และคู่มือในการดำเนินการ

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลระบบที่ทดลอง ได้แก่ แบบประเมิน แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และสรุปผลการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง นำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบแล้วแก้ไข เพื่อให้สมบูรณ์เมื่อนำไปใช้จริง

1) แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินใน 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

2.2 ดำเนินการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เน้นกระบวนการในการดำเนินการใช้ระบบ โดยดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1) แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประเมินในด้าน กระบวนการ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย โดยเก็บข้อมูลจากหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา และครูแนะแนว

2) แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประเมิน ในด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นได้ในการปฏิบัติงานจริง ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ และด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบ ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ระดับชั้นละ 1 คน ผู้แทนผู้ปกครอง นักเรียนระดับชั้น ม.1-6 และตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6

2.3.2 ตรวจสอบผลจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก แบบประเมิน และสรุปผลการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป

2.4 วิเคราะห์ข้อมูล จัดระบบข้อมูล และวิเคราะห์ให้เห็นภาพรวมในการทำงาน

2.4.1 การวิเคราะห์ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระดับ คุณภาพมี 4 ระดับคือ ปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก โดยมีเกณฑ์ใช้แปลความหมายของคะแนน พิจารณาดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 162)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.00 หมายถึง ระดับคุณภาพดีมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับคุณภาพดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับคุณภาพพอใช้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับคุณภาพควรปรับปรุง

2.4.1 การวิเคราะห์แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ให้คะแนนระดับความคิดเห็นว่า เหมาะสม ให้ 1 คะแนน
ไม่เหมาะสม ให้ 0 คะแนน โดยการแปลความหมายคะแนนระดับความคิดเห็นใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 0.51 – 1.00 หมายถึง เหมาะสม

ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 0.00 – 0.50 หมายถึง ไม่เหมาะสม

2.5 การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เกี่ยวข้อง แล้วร่วมกันตรวจสอบข้อมูล

3. นำผลที่ได้มาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นสรุปรวม

หลังจากประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในขั้นติดตามความก้าวหน้าแล้ว ผู้เกี่ยวข้อง
ร่วมกันนำข้อมูลจากขั้นเริ่มต้นและขั้นติดตามความก้าวหน้า มาสังเคราะห์สรุปและประชุมเชิงปฏิบัติการ
ร่วมกันพิจารณาว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ แล้วร่วมกันประเมินประสิทธิผล
ของระบบ โดยใช้แบบประเมินประสิทธิผลของระบบที่สร้างขึ้นในขั้นที่ 3 แล้วร่วมกันสรุปประสิทธิผล
ของระบบในด้านต่างๆ โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง
ความเหมาะสม ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D₂)

การดำเนินการขั้นนี้เป็นการประเมินผลหลังจากนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้
เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของระบบ ในส่วนที่ยังพบ
ข้อบกพร่อง โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวางแผนการดำเนินการและเตรียมเครื่องมือในการประเมิน (P)
2. ดำเนินการประเมินระบบหลังจากทดลองใช้ (A)
3. ตรวจสอบแนวทางและการดำเนินการในการประเมินระบบ (O)
4. ดำเนินการปรับปรุงระบบ (R)

รายละเอียดในการดำเนินการ มีดังนี้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวางแผนการดำเนินการและเตรียมเครื่องมือในการประเมิน (P)

ในการเตรียมเครื่องมือผู้เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 วางแผนเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน แนวทางในการประเมิน และระยะเวลาที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งประเมินโดยการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป 1 คน ครูแนะแนว 2 คน หัวหน้าระดับชั้น 6 คน ครูที่ปรึกษา 6 คน (ตัวแทนระดับชั้นละ 1 คน) นักเรียน 6 คน (ตัวแทนระดับชั้นละ 1 คน) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน และผู้ปกครอง 6 คน (ตัวแทนระดับชั้นละ 1 คน) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบสอบถาม โดยดำเนินการดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การดำเนินการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1

วัน เดือน ปี	รายการ	เครื่องมือที่ใช้	สถานที่
19 กุมภาพันธ์ 2562	ประชุมวางแผนเตรียมและสร้างเครื่องมือ	แผนการดำเนินการ	ห้องประชุมโรงเรียน
21 มีนาคม 2562	สอบถามหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป	แบบสอบถาม	ห้องผู้บริหาร
21 มีนาคม 2562	สอบถามครูแนะแนว	แบบสอบถาม	ห้องแนะแนว
21 มีนาคม 2562	สอบถามหัวหน้าระดับชั้น	แบบสอบถาม	ห้องประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา
21 มีนาคม 2562	สอบถามครูที่ปรึกษา	แบบสอบถาม	ห้องประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา
22 มีนาคม 2562	สอบถามนักเรียน	แบบสอบถาม	ห้องสภานักเรียน
22 มีนาคม 2562	สอบถามผู้ปกครอง	แบบสอบถาม	ห้องประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา
22 มีนาคม 2562	สอบถามคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	แบบสอบถาม	ห้องประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา
29 มีนาคม 2562	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ตรวจสอบสะท้อนผลการประเมิน ปรับปรุงแก้ไข	บันทึกการประชุม	ห้องประชุมโรงเรียน

1.2 ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างเครื่องมือที่ใช้ประเมินหลังการทดลองใช้ระบบ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

- 1.2.1 ศึกษาแนวทางการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการใช้ระบบ ผลของการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ ปัญหา และอุปสรรคและสิ่งที่ควรปรับปรุง
- 1.2.2 สร้างแบบสอบถามแบบปลายเปิดจากประเด็นที่กำหนดขึ้น
- 1.2.3 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- 1.2.4 นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ เพื่อใช้ในตอนที่ 2

2. ดำเนินการประเมินระบบหลังจากทดลองใช้ (A)

การประเมินผลระบบโดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้ดำเนินการประเมิน ดังนี้

- 2.1 ผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยตอบแบบสอบถาม
- 2.2 ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยนำผลมาวิเคราะห์โดยการอธิบายเชิงพรรณนา

3. ตรวจสอบแนวทางและการดำเนินการในการประเมินระบบ (O)

ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันตรวจสอบการประเมินระบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ผลเป็นอย่างไร

4. ดำเนินการปรับปรุงระบบ (R)

การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลังจากร่วมกันตรวจสอบแล้วโดยพิจารณาจาก

- 4.1 ผลจากการประเมินเชิงปฏิบัติการ
- 4.2 ผลจากการประเมินประสิทธิผลของระบบ
- 4.3 ผลจากการประเมินหลังการใช้ระบบ
- 4.4 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินระบบ
- 4.5 ข้อคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยที่มีต่อการพัฒนาระบบ

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลระบบทั้งหมดจะนำไปปรับปรุงระบบโดยดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ผลการประเมินจากการประเมินเชิงปฏิบัติการ การประเมินประสิทธิผลของระบบ การประเมินหลังการใช้ระบบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนา
- 2 นำข้อสรุปที่ได้ไปปรับปรุงระบบให้เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R₂)

การดำเนินงานในขั้นนี้ เป็นการศึกษาประสิทธิผลของระบบ เมื่อนำไปทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รอบที่ 1 หลังจากที่ได้ประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประเมินเชิงปฏิบัติการ เป็นกลไก

ควบคุมในการทดลองใช้ระบบรอบที่ 2 ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับการทดลอง รอบที่ 2 สำหรับการกำหนดแผนปฏิบัติการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แผนปฏิบัติการการประเมินเชิงปฏิบัติการร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ภาคเรียน/ ปีการศึกษา	ชั้นการประเมิน เชิงปฏิบัติการ	ระยะเวลา	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 (20 พฤษภาคม 2562 ถึง 8 ตุลาคม 2562)	ชั้นเริ่มต้น	20 พฤษภาคม - 6 กันยายน 2562	1. เก็บรวบรวมข้อมูล 2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ 3. การให้ข้อมูลป้อนกลับ	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง
	ชั้นติดตาม ความก้าวหน้า	9 กันยายน- 4 ตุลาคม 2562	1. ระบบวางแผน 2. ระบบปฏิบัติการ 3. ระบบตรวจสอบ 4. ระบบสะท้อนผล	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง
	ชั้นสรุป	8 ตุลาคม 2562	สรุปผลจากการปฏิบัติตาม ระบบที่พัฒนาขึ้น	ผู้วิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D₃)

การดำเนินการขั้นนี้ เป็นการประเมินผลหลังจากนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้ในรอบที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของระบบในส่วนที่ยังพบข้อบกพร่อง โดยดำเนินการทำนองเดียวกับการประเมินและปรับปรุง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 สำหรับแผนการดำเนินการ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การดำเนินการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2

วัน เดือน ปี	รายการ	เครื่องมือที่ใช้	สถานที่
2 กันยายน 2562	ประชุมวางแผนเตรียมและสร้างเครื่องมือ	แผนการดำเนินการ	ห้องประชุมโรงเรียน
1 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป	แบบสัมภาษณ์	ห้องผู้บริหาร

ตารางที่ 12 (ต่อ)

วัน เดือน ปี	รายการ	เครื่องมือที่ใช้	สถานที่
2 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์ครูแนะแนว	แบบสัมภาษณ์	ห้องแนะแนว
2 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์หัวหน้าระดับชั้น	แบบสัมภาษณ์	ห้องประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา
2 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา	แบบสัมภาษณ์	ห้องประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา
3 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์นักเรียน	แบบสัมภาษณ์	ห้องสภานักเรียน
3 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์ผู้ปกครอง	แบบสัมภาษณ์	ห้องประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา
3 ตุลาคม 2562	สัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน	แบบสัมภาษณ์	ห้องประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา
8 ตุลาคม 2562	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ตรวจสอบสะท้อนผล การประเมิน ปรับปรุงแก้ไข	บันทึกการประชุม	ห้องประชุมโรงเรียน

การจัดการข้อมูลจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ข้อมูลที่รวบรวมมีจำนวนมากและมีความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยดำเนินการจัดการข้อมูล ดังนี้

1. จำแนกหมวดหมู่ข้อมูลที่รวบรวมได้ตามประเภทข้อมูลที่มีลักษณะเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ระยะ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลทันทีที่รวบรวมข้อมูลภาคสนามเสร็จ เพื่อพิจารณาความเพียงพอและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่รวบรวมได้

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว เพื่อทบทวนพิจารณาความสอดคล้อง และความตรงของข้อมูล เพื่อนำไปสะท้อนผลร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 การวิเคราะห์เพื่อสรุปภาพรวม หลังจากสะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง และเมื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อสรุปภาพรวมของการวิจัยร่วมกับผู้เกี่ยวข้องและนำผลการวิเคราะห์สรุปเป็นรายงานการวิจัย

3. การตรวจสอบข้อมูลและการยืนยันข้อสรุป ใช้วิธีการดังต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 ใช้ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกต แบบสอบถามกับสภาพจริง ในโรงเรียนที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำผลการวิเคราะห์นั้นมาสะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาร่วมกันว่าสอดคล้องกับความเป็นจริง และมีความน่าเชื่อถืออย่างน้อยเพียงใด

3.1.2 ใช้การตรวจสอบจากผู้รวบรวมข้อมูลหลายคนและหลายกลุ่ม เพื่อยืนยันความสอดคล้องกันในแต่ละกลุ่ม แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปสะท้อนผลร่วมกัน หากข้อมูลไม่สอดคล้องกัน จะมีการอภิปรายและหาข้อสรุปร่วมกัน

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ใช้การตรวจสอบวิธีสามเส้า (Triangulation) โดยใช้แหล่งข้อมูลหลายแหล่ง และใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่เก็บมาได้มีความตรง ความเที่ยง และความสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสามเส้า 2 วิธีการ ได้แก่

1) วิธีสามเส้าภายนอก (External Triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบโดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยกับข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ภายนอก ได้แก่ ข้อมูลอื่นๆ ของโรงเรียน ภาพถ่าย ข้อมูลจากผู้ปกครอง และนักเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมวิจัย เป็นต้น

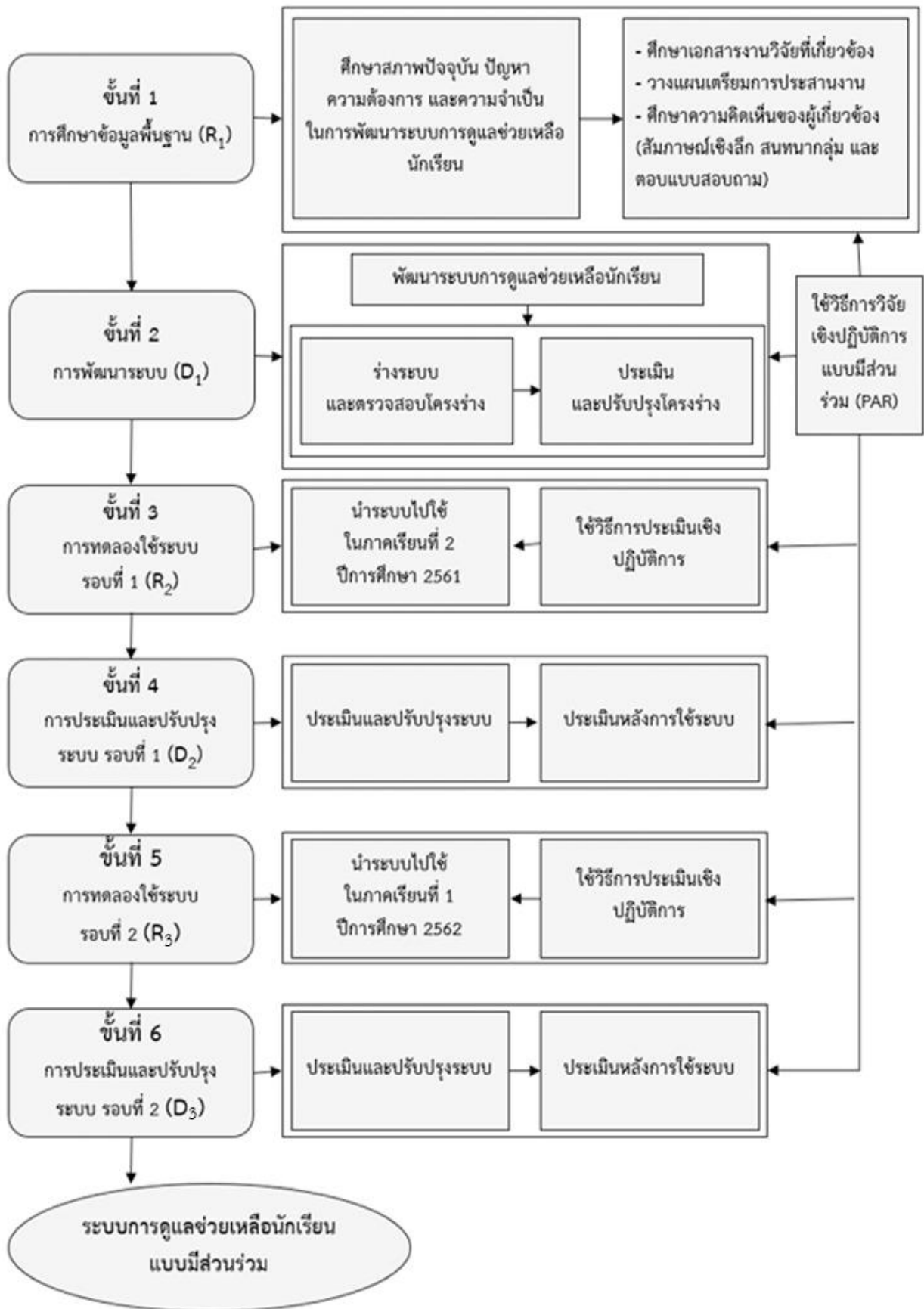
2) วิธีสามเส้าภายใน (Internal Triangulation) ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้เทคนิคต่างๆ ภายในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความตรงในการวิจัยซึ่งเทคนิคที่นำมาใช้ ได้แก่

(1) การใช้ข้อมูลจากกลุ่มที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างโดยกลุ่มที่ต่างกันย่อมมีการรับรู้ความจริงที่ต่างกัน เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

(2) การใช้วิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกัน เพื่อสำรวจตรวจสอบในหัวข้อเดียวกัน เช่น ใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

(3) การใช้การตรวจสอบโดยบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน หากตรวจสอบแล้วเห็นขัดแย้งกันก็จะมีการหาฉันทามติ และตรวจสอบบุคคลภายนอกกลุ่มคือ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จะทำให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) การตรวจสอบร่องรอยหลักฐานการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปร่วมในกระบวนการ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนที่รวบรวมไว้ เช่น บันทึกการประชุม บันทึกหลักฐานต่างๆ เครื่องมือต่างๆ ที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องบันทึกไว้ การดำเนินการวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอน สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 16 ขั้นตอนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น 4 ตอนตามลำดับต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R₁)

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในขั้นตอนนี้เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประเมินเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บริบทของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประเมินเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บริบทของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ผู้วิจัยเสนอรายละเอียดไว้ในบทที่ 2

ตารางที่ 13 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ปีการศึกษา 2561
(ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561)

ชั้น	จำนวนเต็ม		
	ชาย	หญิง	รวม
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	17	41
มัธยมศึกษาปีที่ 2	23	24	47
มัธยมศึกษาปีที่ 3	12	11	23
มัธยมศึกษาปีที่ 4	7	15	22
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	13	17
มัธยมศึกษาปีที่ 6	10	14	24
รวม	80	94	174

ทิศทางการพัฒนา

วิสัยทัศน์

ภายในปี 2562 โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี

นโยบายของโรงเรียน

1. จัดการบริหารอย่างเป็นระบบ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา
2. ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้และก้าวหน้าเทคโนโลยี
3. จัดกระบวนการเรียนการสอนและใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอก
โรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ
4. ส่งเสริมผู้เรียนและบุคลากรให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์และ
สืบสานวัฒนธรรมไทย ห่วงใยสิ่งแวดล้อม
5. มุ่งมั่นให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

7. พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีความปลอดภัย

2. ศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง ด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สรุปเป็นประเด็น ดังนี้

สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เน้นที่หัวหน้าระดับและครูที่ปรึกษารับผิดชอบร่วมกัน ฝ่ายบริหารจะให้แนวนโยบายแล้วแจกเอกสารให้ครูได้ปฏิบัติ ไม่มีคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ครูได้ยึดเป็นกรอบแนวปฏิบัติ ไม่มีการสร้างและพัฒนาคู่มือที่ใช้ในการปฏิบัติ ไม่มีการประเมินทบทวนระบบหลังจากที่ดำเนินงานไปแล้ว ซึ่งทำให้ไม่มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการดำเนินงานมาใช้ในครั้งต่อไป กระบวนการดำเนินงานขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องคือ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่มีการวางแผนร่วมกัน ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวไม่ได้ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่มีโอกาสให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม พัฒนา แก่ไข่นักเรียน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากต้องการให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง จัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ชัดเจนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูหัวหน้าระดับ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน การดำเนินงานตามระบบเน้นให้มีการวางแผนร่วมกัน ภายหลังดำเนินการแล้วต้องมีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

3. ศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องด้วยการตอบแบบสอบถามผู้วิจัย ได้ศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา โดยให้ตอบแบบสอบถามสำรวจความพร้อมในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

รายการ	ระดับความรู้ ความเข้าใจ(N = 26)		แปลผล
	\bar{X}	S.D.	
1. การรู้จักนักเรียนเด็กเป็นรายบุคคล			
1.1 ระเบียบวินัย	4.25	0.15	มาก
1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)	3.79	0.32	มาก
1.3 แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน	3.48	0.24	ปานกลาง
2. การคัดกรองนักเรียน			
2.1 วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน	3.18	0.38	ปานกลาง
2.2 พิจารณาคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ของโรงเรียน	3.45	0.71	ปานกลาง
3. การส่งเสริมและพัฒนา			
3.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม	4.78	0.26	มากที่สุด
3.2 การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	4.29	0.15	มาก
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา			
4.1 การให้คำแนะนำปรึกษาเบื้องต้น	4.05	0.35	มาก
4.2 การจัดกิจกรรมในห้องเรียน	3.24	0.41	ปานกลาง
4.3 การจัดกิจกรรมซ่อมเสริม	3.31	0.53	ปานกลาง
4.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	2.98	0.58	ปานกลาง
4.5 การจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน	3.01	0.64	ปานกลาง
4.6 การสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน	3.22	0.74	ปานกลาง
5. การส่งต่อ			
5.1 การวิเคราะห์พิจารณาข้อมูลนักเรียนเพื่อส่งต่อ	2.47	0.34	น้อย
5.2 การประสานงานกับครูที่รับนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือต่อ	2.53	0.25	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.48	0.39	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 ผลการสำรวจความรู้ ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องับกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา รวมทั้งหมด 26 คน สรุปได้ดังนี้

กระบวนการด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบสะสม และแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) อยู่ในระดับมาก ส่วนแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ อยู่ระดับปานกลาง

กระบวนการด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน และการพิจารณาคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ของโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

กระบวนการการส่งเสริมและพัฒนา พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมโฮมรูม อยู่ในระดับมากที่สุด และการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน อยู่ในระดับมาก

กระบวนการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำแนะนำปรึกษาเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดกิจกรรมในห้องเรียน การจัดกิจกรรมซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และการสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

กระบวนการด้านการส่งต่อ พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์พิจารณาข้อมูลนักเรียนเพื่อส่งต่อ อยู่ในระดับน้อย ส่วนการประสานงานกับครูที่รับนักเรียนเพื่อช่วยเหลือ ความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.48

นอกจากนี้หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสรุปได้ว่า

1. ครูมีความรู้ความเข้าใจดี แต่ไม่มีเวลาปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการ
2. ครูไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ควรจัดการอบรมให้ความรู้ในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. โรงเรียนควรหาเทคนิคใหม่ๆ เข้ามาช่วยดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะได้ทบทวนขั้นตอนได้

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยการศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องด้วยการตอบแบบสอบถาม พบว่า โรงเรียนมีปัญหาและความต้องการ พอสรุปได้ว่า ครูที่ปรึกษาบางคนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือบางคนมีความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติให้เกิด

ประสิทธิผล โรงเรียนไม่ได้จัดอบรมให้ความรู้ ทำให้ครูที่บรรจุใหม่ไม่มีความรู้เพราะไม่เคยเข้ารับการอบรม ครูเก่าก็ไม่มีแรงจูงใจในการดำเนินงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้จัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้จัดทำเพียงเอกสาร หรือใบความรู้ให้ครูได้ศึกษา ไม่มีการพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยใช้ในการดำเนินงานที่ลดเอกสารในการดำเนินการ ไม่มีการนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากต้องการให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กมีลักษณะที่พึงประสงค์อันเป็นเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D₁)

ขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 มากำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบ และการตรวจสอบประสิทธิผลของระบบ โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (p) ในการร่างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป 1 คน ครูแนะแนว 1 คน หัวหน้าระดับชั้น 6 คน (ม.1-6) ครูที่ปรึกษา 6 คน (ตัวแทนในแต่ละระดับชั้น 6 คน) นักเรียน 9 คน (ประธานกรรมการนักเรียน 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการนักเรียน 2 คน และนักเรียน ซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละระดับชั้น 6 คน) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน (ประธานกรรมการสถานศึกษา 1 คน และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา 2 คน) และผู้ปกครอง 9 คน (คณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย ได้แก่ ประธานกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน 2 คน และตัวแทนคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายในแต่ละระดับชั้น 6 คน) ประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนสร้างโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจตรงกันในการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมกันกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

- บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ
- ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงาน และบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ เป็นต้น
- ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามประเมินผล และให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

1.1.2 หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

- ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา
- ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.3 ครูที่ปรึกษา

- รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน
- จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา
- จัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา
- ส่งต่อ
- รายงานผล

1.1.4 ครูประจำวิชาหรือครูทั่วไป

- ดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน

1.1.5 ครูแนะแนว

- สนับสนุนครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา
- จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ
- ส่งต่อ

1.1.6 นักเรียน

- ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนและสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.8 ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง/ชุมชน

- อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรัก ความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น

- สนับสนุนให้ความร่วมมือวางแผนร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ปัญหานักเรียน

- เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน
- สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

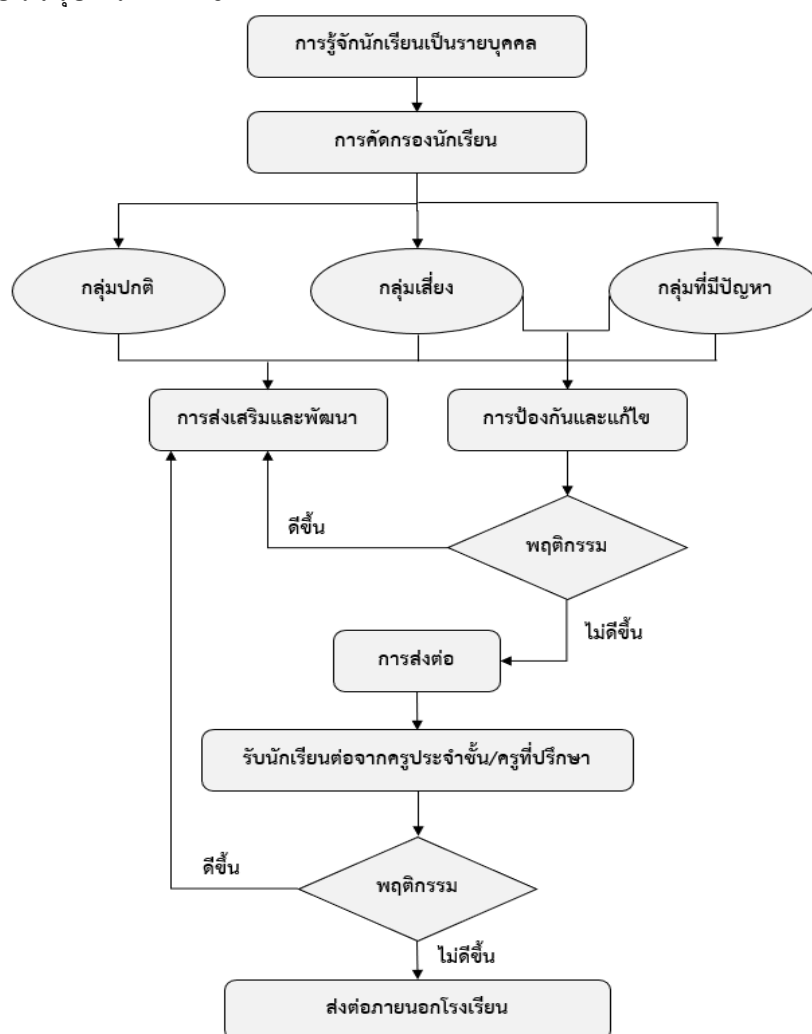
จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกรอบการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1.2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 1.2.2 การคัดกรอง
- 1.2.3 การส่งเสริมและพัฒนา
- 1.2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 1.2.5 การส่งต่อ

สำหรับองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 องค์ประกอบ แสดงรายละเอียดในภาคผนวก คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ผลการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการได้มีการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปดังภาพที่ 16

ภาพที่ 17 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำหรับกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงรายละเอียดในภาคผนวก ข คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participative Student Support System : PSSS)

2. ชั้นปฏิบัติการ (A) ผลการจัดทำร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยได้ร่างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มาประยุกต์ใช้ จะแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) ดังนี้

- 1) ระบบวางแผน (Plan)
- 2) ระบบปฏิบัติการ (Act)
- 3) ระบบตรวจสอบ (Observe)
- 4) ระบบสะท้อนผล (Reflect)

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยร่วมกันกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ในแต่ละระบบข้างต้น กำหนดแนวทางประเมินประสิทธิผลของระบบ ในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ ประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 : 178-180) ดังนี้

- 1) ความเป็นประโยชน์
- 2) ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง
- 3) ความเหมาะสม
- 4) ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล
- 5) ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชน

ในด้านความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ เพื่อใช้ตรวจสอบประสิทธิผลของระบบที่สร้างขึ้น โดยแสดงผลการจัดทำร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ เครื่องมือที่ใช้ในระบบซึ่งร่วมกันพัฒนา ตามลำดับต่อไปนี้

1. ผลการจัดทำร่างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยระบบย่อย ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องเป็นวงจร 4 ระบบ ได้แก่

1. ระบบการวางแผน (Plan) มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 ชั้นวางแผน (Plan)

1.1.1 ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง

1.1.2 ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.3 เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.4 ร่วมกันเสนอชื่อคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)

1.2.1 อภิปราย วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2.2 กำหนดแนวทางปฏิบัติ การตรวจสอบ และการสะท้อนผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยยึดกรอบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2.4 กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล

1.2.5 สรุปเป็นแผนปฏิบัติการ

1.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)

ตรวจสอบแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

1.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)

นำผลที่ได้จากชั้นตรวจสอบมาสะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้

2. ระบบปฏิบัติการ (Act) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ชั้นวางแผน (Plan)

2.1.1 วิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วางแผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้าง/จัดหาเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวทางที่ร่วมกันกำหนดขึ้นในชั้นวางแผน

2.1.2 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียนในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1.3 กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)

ครูที่ศึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)

2.31 ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นไปในแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่ โดยตรวจสอบการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.32 หัวหน้าระดับนิเทศ เดือนละ 2 ครั้ง

2.33 ผู้บริหารนิเทศ ภาคเรียนละ 2 ครั้ง

2.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)

สะท้อนผลที่ได้ในชั้นตรวจสอบให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วทบทวน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ระบบตรวจสอบ (Observe) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ชั้นวางแผน (Plan)

3.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อกำหนดแนวทางและระยะเวลาในการประเมิน

3.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1.3 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบ

3.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)

ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)

ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)

นำผลในชั้นตรวจสอบการดำเนินงานสะท้อนผลให้คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทราบ ทบทวนและปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ

4. ระบบสะท้อนผล (Reflect) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ชั้นวางแผน (Plan)

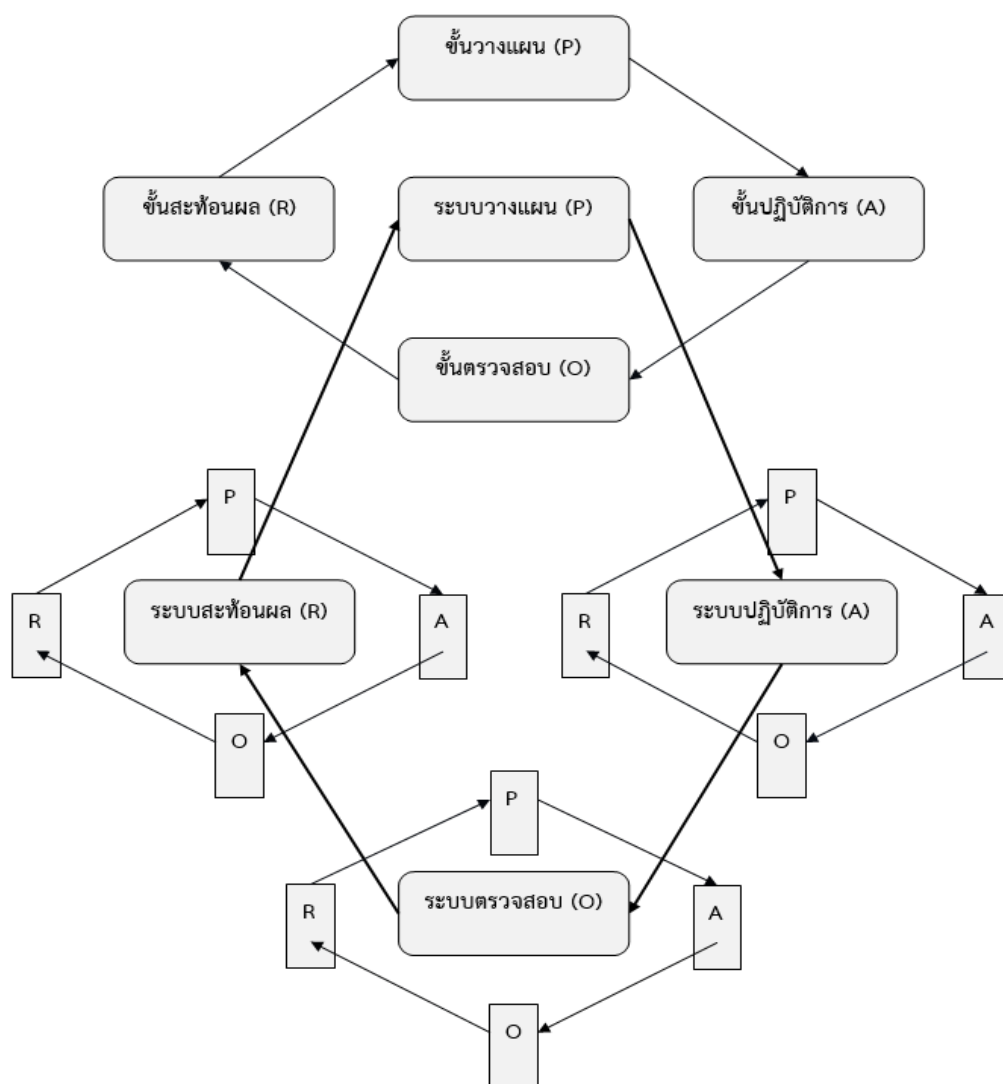
4.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น

4.1.2 นำข้อมูลที่ได้จากระบบตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุง แก้ไข

4.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบ

- 4.1.4 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของระบบ
- 4.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)
- 4.2.1 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้
- 4.2.2 ประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.2.3 จัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
- 4.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)
- ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง
- 4.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)
- ทบทวนปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ

จากรายละเอียดโครงสร้างการพัฒนาระบบข้างต้น สรุปเป็นรูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ ดังภาพที่ 18

ภาพที่ 18 โครงสร้างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. ผลการจัดทำร่างคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้จัดทำร่างคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participative Student Support System : PSSS) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ชื่อระบบ
2. แนวคิดและหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. มาตรฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
7. คณะกรรมการดำเนินงานและคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
8. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
9. รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
10. แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
11. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
12. ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ

3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (O) โครงร่างการพัฒนาระบบคู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยร่วมกันตรวจสอบโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ แบบประเมินประสิทธิผลของระบบ ซึ่งเป็นการประเมินก่อนนำไปทดลองใช้ เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความสอดคล้องในแต่ละองค์ประกอบของระบบ และศึกษาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

3.1 ผลการตรวจสอบโครงร่างระบบ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ระบบวางแผน (Plan)		
1.1 ชั้นการวางแผน (Plan)		
1.1.1 ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง	100	-
1.1.2 ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.1.3 เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.1.4 ร่วมกันเสนอข้อคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.1.6 ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)		
1.2.1 อภิปราย วิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.2.2 กำหนดแนวทางปฏิบัติการตรวจสอบและสะท้อนผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยยึดกรอบการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	100	-
1.2.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติตรวจสอบและสะท้อนผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1.2.4 กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติตรวจสอบและสะท้อนผล	100	-
1.2.5 สรุปเป็นแผนปฏิบัติการ	100	-
1.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)		
- ตรวจสอบแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันสร้าง โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ	100	-

ตารางที่ 15 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล (Reflect) - นำผลที่ได้จากขั้นตรวจสอบมาสะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และร่วมกันปรับปรุง แก้ไข ให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้	100	-
2. ^{ขั้น}ปฏิบัติการ (Act)		
2.1 ^{ขั้น} วางแผน (Plan) 2.1.1 วิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การวางแผนการดำเนินงาน ตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน จัดหา/ปรับปรุง/พัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวทางที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ในขั้นวางแผน	100	-
2.1.2 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
2.1.3 กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
2.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติการ (Act) - ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
2.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ (Observe) 2.3.1 ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนว่าเป็นไปในแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนด ขึ้นหรือไม่ โดยตรวจสอบการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	100	-
2.3.2 หัวหน้าระดับนิเทศ เดือนละ 2 ครั้ง	100	-
2.3.3 ผู้บริหารนิเทศ ภาคเรียนละ 2 ครั้ง	100	-
2.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล (Reflect) - สะท้อนผลที่ได้ในขั้นตรวจสอบให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแล้ว ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-

ตารางที่ 15 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
3. ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe)		
3.1 ขั้นการวางแผน (Plan)		
3.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อกำหนดแนวทางและระยะเวลาในการประเมิน	100	-
3.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	100	-
3.1.3 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
3.2 ขั้นปฏิบัติการ (Act)		
- ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของครูที่ปรึกษา	100	-
3.3 ขั้นตรวจสอบ (Observe)		
- ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตาม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
3.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect)		
- นำผลในขั้นตรวจสอบการดำเนินงานสะท้อนผลให้ คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
4. ระบบสะท้อนผล (Reflect)		
4.1 ขั้นการวางแผน (Plan)		
4.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น	100	-
4.1.2 นำข้อมูลที่ได้จากระบบตรวจสอบมาร่วมกันวางแผน ปรับปรุงแก้ไข	100	-
4.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
4.1.4 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผล ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-

ตารางที่ 15 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
4.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)		
4.2.1 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้	100	-
4.2.2 ประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	100	-
4.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)		
- ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ครบถ้วนในกระบวนการ ปรับปรุง	100	-
4.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)		
- นำบททวน ปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ	100	-

จากตารางที่ 15 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า โครงร่างการพัฒนาระบบมีความเหมาะสมทุกประเด็น โดยคิดเป็นร้อยละ 100 แสดงว่า โครงร่างการพัฒนาระบบที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้สร้างและพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้นำร่างโครงร่างการพัฒนาระบบไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 16 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในโครงร่างการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการ	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC
	1	2	3	4	5	
ระบบวางแผน (Plan)						
1. การกำหนดขั้นตอนของระบบวางแผน (P) ได้แก่ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติการ ชั้นตรวจสอบ ชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
2. กระบวนการดำเนินงานของชั้นวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
3. กระบวนการดำเนินงานของชั้นปฏิบัติการ	1	1	1	1	1	1.0

ตารางที่ 16 (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC
	1	2	3	4	5	
4. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นตรวจสอบ	1	1	1	1	1	1.0
5. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
6. การกำหนดเครื่องมือของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
7. การกำหนดระยะเวลาของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
ระบบปฏิบัติการ (Act)						
1. การกำหนดขั้นตอนของระบบปฏิบัติการ (A) ได้แก่ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติการ ชั้นตรวจสอบ ชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
2. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
3. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นปฏิบัติการ	1	1	1	1	1	1.0
4. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นตรวจสอบ	1	1	1	1	1	1.0
5. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นสะท้อนผล	1	0	1	1	1	0.8
6. การกำหนดเครื่องมือของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
7. การกำหนดระยะเวลาของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
ระบบตรวจสอบ (Observe)						
1. การกำหนดขั้นตอนของระบบตรวจสอบ (O) ได้แก่ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติการ ชั้นตรวจสอบ ชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
2. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
3. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นปฏิบัติการ	1	1	1	1	1	1.0
4. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นตรวจสอบ	1	1	1	1	0	0.8
5. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
6. การกำหนดเครื่องมือของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
7. การกำหนดระยะเวลาของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0

ตารางที่ 16 (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC
	1	2	3	4	5	
5. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
6. การกำหนดเครื่องมือของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
7. การกำหนดระยะเวลาของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
ระบบสะท้อนผล (Reflect)						
1. การกำหนดขั้นตอนของระบบสะท้อนผล (R) ได้แก่ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติการ ชั้นตรวจสอบ ชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
2. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
3. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นปฏิบัติการ	1	1	1	1	1	1.0
4. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นตรวจสอบ	1	1	1	0	1	0.8
5. ภาระงานการดำเนินงานของชั้นสะท้อนผล	1	1	1	1	1	1.0
6. การกำหนดเครื่องมือของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0
7. การกำหนดระยะเวลาของระบบวางแผน	1	1	1	1	1	1.0

จากตารางที่ 16 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมีความเห็นว่า โครงร่างการพัฒนาระบบมีความสอดคล้องในแต่ละองค์ประกอบ โดยมีค่าความสอดคล้องสูงกว่า 0.60 ขึ้นไปในทุกรายการ ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2 ผลการประเมินคู่มือการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบ ผลการประเมิน ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
แบบมีส่วนร่วม โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ชื่อระบบ	100	-
2. แนวคิดและหลักการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
3. วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
4. องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
5. กระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
6. มาตรฐานของระบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
7. คณะกรรมการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
8. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
9. รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
10. แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
11. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		
11.1 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		
1) แบบสอบถามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล	100	-
2) ระเบียบสะสม	100	-
3) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับนักเรียน	100	-
4) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับครู	100	-
5) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับผู้ปกครอง	100	-
6) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน	100	-
7) แบบสรุปผลการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน	100	-
8) แบบการคัดกรองนักเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การ KCN Scening Care	100	-
9) แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูประจำชั้น	100	-
10) แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียน	100	-

ตารางที่ 17 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
11) แบบสำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Honeroom)	100	-
12) แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Honeroom)	100	-
13) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Honeroom)	100	-
14) แบบบันทึกการพบผู้ปกครองรายบุคคล	100	-
15) แบบสรุปรายงานผลการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)	100	-
16) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	100	-
17) แบบบันทึกการให้คำปรึกษา	100	-
18) แบบบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
19) แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ	100	-
20) แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ	100	-
21) แบบบันทึกการส่งต่อภายใน (โดยครูที่ปรึกษา)	100	-
22) แบบบันทึกการส่งต่อภายนอก	100	-
23) แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน	100	-
24) แบบสรุปรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
11.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		
1) แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านนักเรียน	100	-
2) แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ	100	-
3) แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย	100	-

ตารางที่ 17 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
4) แบบบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
5) แบบบันทึกการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
6) แบบสรุปผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
11.3 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
1) แบบสำรวจความพร้อมในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ	100	-
2) แบบบันทึกการประชุมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ	100	-
3) แบบบันทึกการนิเทศ	100	-
4) แบบบันทึกข้อมูลในการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา	100	-
5) แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
6) แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
7) แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
8) แบบสอบถามคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	100	-
12. ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ	100	-

จากตารางที่ 17 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากเห็นว่า คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเหมาะสม โดยมีความคิดเห็นในทุกรายการร้อยละ 100 แสดงว่า คู่มือการใช้ระบบที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้สร้างและพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้นำคู่มือการใช้ระบบไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.3 ผลการตรวจสอบแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ซึ่งแสดงดังตารางที่ 18-19

ตารางที่ 18 ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม

รายการ	ความคิดเห็น(ร้อยละ)	
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ด้านความเป็นประโยชน์	100	-
2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง	94.44	5.56
3. ด้านความเหมาะสม	94.44	5.56
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	100	-
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง		
5.1 ความพึงพอใจ	100	-
5.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	94.44	5.56

จากตารางที่ 18 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากเห็นว่า แบบประเมินประสิทธิผลของระบบมีความเหมาะสมในทุกรายการ ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 94.44

ตารางที่ 19 ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม

รายการ	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC
	1	2	3	4	5	
1. ด้านความเป็นประโยชน์	1	1	1	1	1	1.0
2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง	1	1	1	1	1	1.0
3. ด้านความเหมาะสม	1	1	1	1	1	1.0
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	1	1	1	1	1	1.0
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง						
5.1 ความพึงพอใจ	1	1	1	1	1	1.0
5.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1	1	1	1	1	1.0

จากตารางที่ 19 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นว่า แบบประเมินประสิทธิผลของระบบมีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1

4. ขั้นตอนการสะท้อนผลและปรับปรุง (R) โครงร่างการพัฒนาระบบคู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ

คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบ และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบและแบบประเมินประสิทธิผลของระบบ เมื่อเทียบกับเกณฑ์ พบว่า ทุกประเด็นผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

4.2 ข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติมไว้ในโครงร่างการพัฒนาระบบ คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และแบบประเมินประสิทธิผลของระบบที่พัฒนาขึ้น

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R₂)

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาระยะผลของระบบด้วยการนำไปปฏิบัติจริง หลังจากที่ได้พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการเป็นกลไกควบคุมในระหว่างการทดลองใช้ระบบ รายละเอียดของผลการทดลองใช้ มีดังนี้

1. **ขั้นการวางแผน** การเตรียมใช้ระบบในขั้นเริ่มต้นโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ ขั้นเริ่มต้นในขั้นตอนนี้ผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ตั้งแต่เริ่มประชุมเชิงปฏิบัติการในการสร้างทีมงานและตัดสินใจวางแผนในการดำเนินงานร่วมกัน โดยมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การกำหนดการประชุมเพื่อดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล บันทึกข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการสร้างทีมงานและการวางแผนในการดำเนินงาน ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 กำหนดการประชุมเพื่อดำเนินการวิจัย

วัน เดือน ปี	รายการ	ผู้เข้าร่วม
12 พฤศจิกายน 2561- 22 กุมภาพันธ์ 2562	ขั้นเริ่มต้น	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน
25 กุมภาพันธ์ - 22 มีนาคม 2561	ขั้นติดตามความก้าวหน้า	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน
29 มีนาคม 2561	ขั้นสรุปรวม	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

การสร่างทีมงานแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 3 คณะ
ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)
 - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานกรรมการ
 - 1.2 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 1.3 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
 - 1.4 ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการ
 - 1.5 ประธานกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน กรรมการ
 - 1.6 ประธานกรรมการนักเรียน กรรมการ
 - 1.7 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป กรรมการและเลขานุการ
2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)
 - 2.1 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ประธานกรรมการ
 - 2.2 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 2.3 ผู้แทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการ
 - 2.4 ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
 - 2.5 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
 - 2.6 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการและเลขานุการ
3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)
 - 3.1 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 3.2 รองหัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 3.3 ครูที่ปรึกษา กรรมการ

- 3.4 ครูประจำวิชาและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กรรมการ
- 3.5 ครูแนะแนว กรรมการและเลขานุการ
- ที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
1. ผู้อำนวยการพรทิพย์ นุกุลกิจ
- แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 2 คณะ ดังนี้
1. คณะกรรมการประเมินบทบาทนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.1 หัวหน้าระดับชั้น ประธานกรรมการ
- 1.2 ครูที่ปรึกษา กรรมการ
- 1.3 ครูแนะแนว กรรมการและเลขานุการ
2. คณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.1 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ประธานกรรมการ
- 2.2 ครูที่ปรึกษาระดับชั้นละ 1 คน กรรมการ
- 2.3 ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
- 2.4 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
- 2.5 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการและเลขานุการ

การร่วมกันกำหนดบทบาทของคณะกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีหน้าที่ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)
- 1.1 กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุมคณะกรรมการอย่างน้อย ภาคเรียนละ 2 ครั้ง
- 1.3 นิเทศ ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและระดับชั้น
- 1.4 อื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม
2. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)
- 2.1 ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.2 ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 จัดเอกสารเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและรับผิดชอบ จัดประชุมชี้แจง และการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร

2.4 จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อย
เดือนละ 2 ครั้ง

2.5 รายงานสรุปผลการดำเนินงาน

2.6 อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

3.1 ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงาน
ในระดับชั้นของตน

3.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

3.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษา เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน และนำเสนอทีมประสาน

3.4 ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3.5 ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในงานประจำของตน

3.6 อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4. บทบาทและหน้าที่ของบุคลากร (ทีมทำ)

4.1 หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

1) ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

2) ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3) จัดประชุมในระดับเพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4) จัดประชุมกลุ่มเพื่อการปรึกษารายกรณี

5) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินผลระดับชั้นส่งผู้บริหาร

6) อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2 ครูที่ปรึกษา

1) ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหา และการช่วยเหลือ
แก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัวหรืออื่นๆ

2) ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ

- การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

- การคัดกรองนักเรียน

- การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน

- การป้องกันและแก้ไขปัญหา

- การส่งต่อนักเรียน

3) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

4) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ

5) อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.3 ครูประจำวิชาและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา

2) ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน

3) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณีในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ

4) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับ

5) อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

4.4 ครูแนะแนว

1) จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2) สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3) ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อ

การช่วยเหลือ

4) ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหากรณี

5) ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ

ภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

6) บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหาร หรือหัวหน้าระดับ

การร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการวิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 3 มาตรฐาน และ 14 ตัวชี้วัด

ตารางที่ 21 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
ด้านนักเรียน 1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	1.1 ตัวชี้วัดที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้	ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถวิเคราะห์ตัดสินใจ เลือกเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 21 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		<p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และสร้างสรรค์</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับที่ 3 และ แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม</p>
	<p>1.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขลักษณะ นิสัยที่ดี</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 มีน้ำหนักและ ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย)</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และ สามารถป้องกันดูแลสุขภาพ ตนเองได้</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และ ร่างเร็ง แจ่มใส มีมนุษย สัมพันธ์และปรับตัวได้</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และ เป็นแบบอย่างที่ดีให้คำแนะนำ แก่ผู้อื่นได้</p>
	<p>1.3 ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะชีวิตและ สามารถหลีกเลี่ยง ป้องกันภัย อันตรายและพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 95 มีความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 95 มีระดับ 1 สามารถวิเคราะห์และจำแนก สิ่งที่เป็นพิษภัยอันตรายและ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 95 มีระดับ 2 รอบรู้เท่าทันและกล้าที่จะ ปฏิเสธสิ่งที่เป็นพิษภัย</p>

ตารางที่ 21 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		<p>อันตรายและพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 95 มีระดับ 3 สามารถชักชวน หรือส่งเสริม ให้เพื่อนประพฤติตนตามแนวทาง ที่ถูกต้องเหมาะสม</p>
	<p>1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น และสามารถจัดการ กับปัญหาและอารมณ์ของ ตนเองดี</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รักและเห็นคุณค่า ในตนเอง</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถ ควบคุมอารมณ์ของตนเอง</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และสามารถ ใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหา ความขัดแย้ง</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และสามารถ จัดการกับปัญหาและอารมณ์ได้</p>
	<p>1.5 ตัวชี้วัดที่ 4 เป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน และ สังคม</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รับผิดชอบตาม บทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิก ของครอบครัว</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสถานศึกษา</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 ปฏิบัติ ตามประเพณี วัฒนธรรมของ ชุมชนและสังคม</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และ เป็นแบบอย่างที่ดีของสถานศึกษา ชุมชนและสังคม</p>

ตารางที่ 21 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	1.6 ตัวชี้วัดที่ 5 มีเจตคติที่ดีและทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ	ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้จักการทำงานและอาชีพ ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และรู้ความสนใจด้านอาชีพของตนเอง ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และมีแนวทางในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และมีทักษะและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพที่ถนัดและสนใจ
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ	2.1 ตัวชี้วัดที่ 1 มีการวางระบบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ระดับที่ 1 มีโครงสร้างการบริหารงาน ระดับที่ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดสรรและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีแผนงานโครงการ ปฏิทินงานตามแผนที่ชัดเจน และจัดทำคู่มือปฏิบัติงานของสถานศึกษา ระดับ 4 มีระดับ 3 และพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
	2.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน - การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล - การคัดกรองนักเรียน - การส่งเสริมนักเรียน - การป้องกัน และแก้ไขปัญหา - การส่งต่อ	ระดับ 1 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดกรองนักเรียน ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการส่งเสริมพัฒนาและการป้องกันช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและมีเครือข่ายวิชาชีพ

ตารางที่ 21 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ดำเนินงานตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ระดับ 1 มีแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการดำเนินงาน ตามแผน ระดับ 3 มีระดับ 2 มีการรายงานผล ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการนำผล มาปรับปรุงและประชาสัมพันธ์
3. มาตรฐานด้านปัจจัย	3.1 ตัวชี้วัดที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำ ในการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ระดับ 1 ผู้บริหารมีนโยบายการบริหาร งานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีความรู้ความเข้าใจ ให้ความสำคัญงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการสนับสนุนและ ส่งเสริมการดำเนินงานระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน
	3.2 ตัวชี้วัดที่ 2 ครูมีเจตคติ และความสามารถในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	ระดับ 1 มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 2 มีระดับ 1 มีการพัฒนาตนเอง ระดับ 3 มีระดับ 2 และสามารถปฏิบัติงาน อย่างเป็นระบบ ระดับ 4 มีระดับ 3 และให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้ร่วมงานและสร้าง เครือข่ายในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 21 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	3.3 ตัวชี้วัดที่ 3 ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	<p>ระดับ 1 มีการติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับที่ 1 และให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนในกิจกรรมการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีเครือข่ายผู้ปกครอง ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมในการดูแลส่งเสริม ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียน</p>
	3.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับ 1 มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น</p> <p>ระดับ 2 ร่วมมือกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อ ตนเองและผู้อื่น</p> <p>ระดับ 3 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา นักเรียน เช่น ยุวทูตความดี พี่สอนน้อง ทิวเตอร์ ฯลฯ</p> <p>ระดับ 4 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรม ช่วยเหลือและป้องกันแก้ไขปัญหา</p>
	3.5 ตัวชี้วัดที่ 4 มีสื่อ เครื่องมือ ที่ใช้ในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับ 1 มีสื่อเครื่องมือสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองในการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีสื่อ เครื่องมือในการ คัดกรองนักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีสื่อเครื่องมือในการ ส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีสื่อเครื่องมือในการ ส่งต่อนักเรียน</p>

ผลการกำหนดแผนปฏิบัติการรอบที่ 1 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 22
 ตารางที่ 22 แผนปฏิบัติการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
1. ระบบการวางแผน 1.1 ขั้นวางแผน	1) ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง 2) ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบฯ 3) เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบฯ 4) เสนอข้อคณะกรรมการระบบฯ 5) แต่งตั้งคณะกรรมการระบบฯ 6) กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบฯ	1 วัน	- หนังสือเชิญประชุม - แบบบันทึกการประชุม - โครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - ร่างแผนปฏิบัติการ - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการระบบฯ - เอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	- ผู้อำนวยการ - คณะกรรมการระบบฯ (ทีมนำ)	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุมที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - โครงการได้รับการบรรจุในแผนงานกลุ่มบริหารงานทั่วไป
1.2 ขั้นปฏิบัติการ	1) อภิปราย วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) กำหนดแนวทางปฏิบัติการตรวจสอบและการสะท้อนผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยยึดกรอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สพฐ.	1 วัน	- แบบบันทึกการประชุม - แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน - แผนปฏิบัติการ	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุมที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - แผนปฏิบัติการมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
1.2 ชั้นปฏิบัติการ (ต่อ)	3) กำหนดเครื่องมือที่ใช้ ในการปฏิบัติตรวจสอบ และสะท้อนผลการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 4) กำหนดระยะเวลาใน การปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล 5) สรุปเป็นแผนปฏิบัติการ				
1.3 ชั้นตรวจสอบ	- ตรวจสอบแผนปฏิบัติ การที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความ เหมาะสม และความ เป็นไปได้ในการปฏิบัติ	1 วัน	- แผนปฏิบัติการ - แบบบันทึกผล และสรุปผลการ ดำเนินงาน	- คณะกรรม การระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ให้ความเห็นชอบ แผนปฏิบัติการ
1.4 ชั้นสะท้อนผล	- นำผลที่ได้จากชั้น ตรวจสอบมาสะท้อนผล ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และ ร่วมกันปรับปรุง แก้ไขให้ มีความสมบูรณ์ ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้	1 วัน	- แผนปฏิบัติการ - แบบบันทึกผล และสรุปผลการ ดำเนินงาน	- คณะกรรม การระบบฯ (ทุกทีม)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ร่วมกันปรับ แผนปฏิบัติการ
2. ระบบ ปฏิบัติการ 2.1 ชั้นวางแผน	1) วิเคราะห์มาตรฐาน ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน วางแผนการ ดำเนินงานตามระบบฯ จัดทา/ปรับปรุง/พัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการ ปฏิบัติงานตามแนวทาง ที่ร่วมกันกำหนดขึ้นใน ชั้นวางแผน	15 วัน	- เอกสารที่เกี่ยวข้อง กับระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน - เอกสารที่เกี่ยวข้อง กับมาตรฐาน คุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน - เครื่องมือที่ใช้ใน การดำเนินงาน ตามระบบฯ	- คณะกรรม การระบบฯ (ทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของ ครูที่ปรึกษาวางแผน การดำเนินงาน ระบบฯ และสร้าง เครื่องมือ - ร้อยละ 80 ของ ผู้ปกครองที่เข้าร่วม ประชุม ดำเนินงาน ตามระบบฯ และ พัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการปฏิบัติ

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
	2) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียนในการดำเนินงานตามระบบ ฯ 3) กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		- แบบบันทึกผลและสรุปผลการดำเนินงาน - แบบบันทึกผลและสรุปผลการดำเนินงาน		
2.2 ขั้นปฏิบัติการ	- ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4 เดือน	- คู่มือการใช้ระบบฯ - เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบฯ	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมทำ)	- ร้อยละ 100 ของครูที่ปรึกษาครูดำเนินงานตามระบบฯ
2.3 ขั้นตรวจสอบ	1) ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นไปในแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่โดยตรวจสอบการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาครูแนะแนวและครูอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) หัวหน้าระดับนิเทศ เดือนละ 1 ครั้ง 3) ผู้บริหารนิเทศ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง	ทุกสัปดาห์ ในวันจันทร์	- แบบบันทึกข้อมูลในการปฏิบัติงาน - บันทึกการนิเทศ	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 100 ของนักเรียนที่ได้รับ การดูแลช่วยเหลือ
2.4 ขั้นสะท้อนผล	- สะท้อนผลที่ได้ในชั้นตรวจสอบให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วทบทวน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบฯ	ทุกวันพุธ	- แบบบันทึกผลและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษาร่วมสะท้อนผล

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
3. ระบบ ตรวจสอบ 3.1 ชั้นวางแผน	1) ประชุมคณะกรรมการ ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อกำหนดแนวทาง และระยะเวลาในการ ประเมิน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการ ประเมินระบบฯ 3) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ ในการประเมิน	1 วัน	- หนังสือเชิญ ประชุม - แบบบันทึกการ ประชุม - คำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการ ประเมินระบบฯ	- คณะกรรมการ การระบบฯ (ทีมนำและ ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ระบบฯ เข้าร่วม ประชุม
3.2 ชั้นปฏิบัติการ	1) จัดหา/ปรับปรุง พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ ในการประเมินระบบฯ ตามแนวทางที่ร่วมกัน กำหนดขึ้นในชั้น วางแผน 2) ตรวจสอบการดำเนิน งานตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของครูที่ปรึกษา	1 เดือน	- แบบประเมิน ทบทวนระบบฯ คณะกรรมการ ประเมิน - แบบประเมิน ตนเองในการ ดำเนินงานตาม ระบบฯ ของครู ที่ปรึกษา - แบบบันทึกการ เก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนามระบบฯ - แบบบันทึกการ ประเมินทบทวน ระบบฯ - แบบสรุปผลการ ประเมินทบทวน ระบบฯ	- คณะกรรมการ การระบบฯ (ทุกทีม)	- คุณภาพด้าน นักเรียนอยู่ใน ระดับมาก - คุณภาพด้าน กระบวนการ อยู่ในระดับมาก - คุณภาพด้าน ปัจจัยอยู่ใน ระดับมาก

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
3.3 ขั้นตรวจสอบ	- ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน		- แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม
3.4 ขั้นสะท้อนผล	- นำผลในขั้นตรวจสอบการดำเนินงานสะท้อนผลให้คณะกรรมการระบบฯ ทราบ ทบทวนและปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ		- แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการร่วมสะท้อนผล
4. ระบบสะท้อนผล 4.1 ขั้นวางแผน	1) ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น	1 วัน	- หนังสือเชิญประชุม - แบบบันทึกการประชุม - แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินระบบฯ	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน
4.2 ขั้นปฏิบัติการ	1) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้ 2) ประเมินประสิทธิผลของระบบ 3) จัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ	1 วัน	- แบบประเมินประสิทธิผลของระบบฯ - แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่มีความพึงพอใจผลการปรับปรุงอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
4.3 ขั้นตรวจสอบ	- ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง	1 วัน	- แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ
4.4 ขั้นสะท้อนผล	- ทบทวนปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ	1 วัน	- แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการเข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล

เลขานุการคณะกรรมการระบบฯ ให้ข้อมูลป้อนกลับจากการวางแผนร่วมกัน โดยให้ ทุกฝ่าย ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติได้ตรงกัน

2. ขั้นปฏิบัติการ ผลการดำเนินงานใช้ระบบในขั้นการติดตามความก้าวหน้า โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ และร่วมกันสังเกตการปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ตลอดจนการประเมินประสิทธิผลของระบบขั้นติดตามความก้าวหน้า

2.1 ผู้วิจัย คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะกรรมการประเมินร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และสรุปผลการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง และแบบบันทึกข้อมูลในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษา โดยใช้วิธีทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัด สรุปผลการดำเนินงาน ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

ระบบ	ขั้นตอน	ตัวชี้วัด/เกณฑ์	ผลการดำเนินงาน
1. การวางแผน	1.1 ขั้นการวางแผน	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุม ที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - โครงการได้รับการบรรจุใน แผนงานกลุ่มบริหารงานทั่วไป	- มีผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 100 - โครงการได้รับการบรรจุ ในแผนงานกลุ่มบริหาร งานทั่วไป
	1.2 ขั้นปฏิบัติ	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุม ที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - แผนปฏิบัติการมีคุณภาพอยู่ใน ระดับดี	- มีผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 94.53 - แผนปฏิบัติการมีคุณภาพ อยู่ในระดับดี
	1.3 ขั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการ ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ	- คณะกรรมการให้ความ เห็นชอบแผนปฏิบัติการ ร้อยละ 91.53
	1.4 ขั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการ ร่วมกันปรับแผนปฏิบัติการ	- คณะกรรมการร่วมกัน ปรับแผนปฏิบัติการ ร้อยละ 94.78
2. ปฏิบัติการ	2.1 ขั้นวางแผน	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษา วางแผนการดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือ - ร้อยละ 80 ของผู้ปกครองที่เข้า ร่วมประชุมดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ	- ครูที่ปรึกษาวางแผนการ ดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือร้อยละ 100 - ผู้ปกครองเข้าร่วมประชุม ดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการ ปฏิบัติ ร้อยละ 92.46
	2.2 ขั้นปฏิบัติ	- ร้อยละ 100 ของครูที่ปรึกษา ดำเนินงานตามระบบฯ	- ครูที่ปรึกษาดำเนินงาน ตามระบบฯ ร้อยละ 100
	2.3 ขั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 100 ของนักเรียนที่ได้รับ การดูแลช่วยเหลือ	- นักเรียนได้รับการดูแล ช่วยเหลือร้อยละ 100
	2.4 ขั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษาร่วม สะท้อนผล	- ครูที่ปรึกษาร่วม สะท้อนผล ร้อยละ 95.61

ตารางที่ 23 (ต่อ)

ระบบ	ขั้นตอน	ตัวชี้วัด/เกณฑ์	ผลการดำเนินงาน
3. ตรวจสอบ	3.1 ^{ขั้น} วางแผน	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการระบบฯ เข้าร่วมประชุม	- คณะกรรมการระบบฯ เข้าร่วมประชุมร้อยละ 91.32
	3.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	- คุณภาพด้านนักเรียนอยู่ในระดับดี - คุณภาพด้านกระบวนการอยู่ในระดับดี - คุณภาพด้านปัจจัยอยู่ในระดับดี	- คุณภาพด้านนักเรียนอยู่ในระดับพอใช้ - คุณภาพด้านกระบวนการอยู่ในระดับพอใช้ - คุณภาพด้านปัจจัยอยู่ในระดับพอใช้
	3.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม ร้อยละ 95.46
	3.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการร่วมสะท้อนผล	- คณะกรรมการร่วมสะท้อนผล ร้อยละ 94.46
4. สะท้อนผล	4.1 ^{ขั้น} วางแผน	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน	- คณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน ร้อยละ 92.71
	4.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	- คณะกรรมการที่มีความพึงพอใจต่อผลการปรับปรุงอยู่ในระดับดี	- คณะกรรมการมีความพึงพอใจ ต่อผลการปรับปรุงอยู่ในระดับดี
	4.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ ร้อยละ 93.62
	4.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล ร้อยละ 94.16

หมายเหตุ รายละเอียดของผลการปฏิบัติในระบบตรวจสอบแสดงรายละเอียดในตารางที่ 24-25

จากตารางที่ 23 พบว่า ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการส่วนมากผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทุกตัวบ่งชี้ แต่มีตัวชี้วัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ 2 ตัว คือ คุณภาพด้านนักเรียนและด้านปัจจัย อยู่ในระดับพอใช้ ผลดังกล่าวจะนำไปวิเคราะห์ร่วมกับผลจากประเด็นอื่น เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในรอบต่อไป

3. ขั้นการตรวจสอบ ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ครูที่ปรึกษาห้องเรียนละ 1 คน ประเมินตนเองในผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

3.2 คณะกรรมการประเมิน มี 3 คน คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น และครูแนะแนว ประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย สำหรับการประเมินด้านกระบวนการ จะเน้นผลการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา โดยประเมินสลับชั้น ดังนี้

- 1) หัวหน้าระดับชั้น ม.1 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.4
- 2) หัวหน้าระดับชั้น ม.2 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.5
- 3) หัวหน้าระดับชั้น ม.3 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.6
- 4) หัวหน้าระดับชั้น ม.4 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.1
- 5) หัวหน้าระดับชั้น ม.5 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.2
- 6) หัวหน้าระดับชั้น ม.6 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.3

ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนของกลุ่มครูที่ปรึกษาและคณะกรรมการประเมิน โดยการหาค่าเฉลี่ยของผู้ประเมิน 2 กลุ่ม ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

รายการประเมิน	ผลการประเมิน (N = 18)		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
ด้านนักเรียน			
1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข			
1.1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้	2.00	0.59	พอใช้
1.2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี	2.83	0.38	ดี
1.3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์	2.33	0.84	พอใช้

ตารางที่ 24 (ต่อ)

รายการประเมิน	ผลการประเมิน (N = 18)		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นและสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ของตนเองได้	2.43	0.51	พอใช้
1.5 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนชุมชน และสังคม	2.17	0.62	พอใช้
1.6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต	2.00	0.59	พอใช้
เฉลี่ย	2.29	0.28	พอใช้
ด้านกระบวนการ			
2. สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน			
2.1 มีการวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.06	0.73	พอใช้
2.2 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.83	0.38	ดี
2.3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.11	0.58	พอใช้
เฉลี่ย	2.33	0.36	พอใช้
ด้านปัจจัย			
3. สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน			
3.1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	2.72	0.46	ดี
3.2 ครูมีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.33	0.49	พอใช้
3.3 ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	2.17	0.61	พอใช้
3.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	2.37	0.61	พอใช้
3.5 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	2.26	พอใช้	พอใช้
เฉลี่ย	2.37	0.24	พอใช้

จากตารางที่ 24 ผลการประเมินบทบาทของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย สรุปได้ดังนี้

ด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.29 ด้านกระบวนการ พบว่า สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.33 ด้านปัจจัย พบว่า สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.37

3.3 ผลการประเมินประสิทธิผลของระบบ

ในการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบ ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ม.1-6 ครูที่ปรึกษา ระดับชั้นละ 1 คน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6

ตารางที่ 25 ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

รายการ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N = 25)
1. ด้านความเป็นประโยชน์	
1.1 ตอบสนองต่อความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน	1
1.2 ทำให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน	0.96
1.3 ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1
1.4 พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์	1
1.5 รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์	0.92
ค่าเฉลี่ย	0.98
2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง	
2.1 สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา	1
2.2 สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน	1

ตารางที่ 25 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N = 25)
2.3 ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	1
2.4 เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน	1
2.5 ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความคุ้มค่า	0.88
ค่าเฉลี่ย	0.98
3. ด้านความเหมาะสม	
3.1 สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา	1
3.2 พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน	0.88
3.3 พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	0.96
3.4 คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก	1
3.5 ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ	1
ค่าเฉลี่ย	0.97
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	
4.1 สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1
4.2 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย	1
4.3 กำหนดตัวชี้วัด และเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	0.92
4.4 เครื่องมือที่ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ถูกต้องหลากหลาย และครบถ้วน	1
4.5 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้อย่างชัดเจน	1
ค่าเฉลี่ย	0.98

ตารางที่ 25 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็น (N = 25)
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง	
5.1 ความพึงพอใจ	
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน	1
5.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	
- นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข	1
- ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้	0.92
- ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการ การกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียนหลักสูตรและ คุณภาพการจัดการศึกษา	1
- โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจาก ผู้ปกครองชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	1
ค่าเฉลี่ย	0.98

จากตารางที่ 25 พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของโรงเรียน มีความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.88 ขึ้นไป ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

4. ขั้นการสะท้อนผล การปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นสรุปรวม จากผลการสะท้อนผลสามารถสรุปได้ ดังนี้

4.1 ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประโยชน์

4.2 ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง พบว่า มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

4.3 ด้านความเหมาะสม พบว่า ระบบมีความเหมาะสมแต่ยังต้องปรับปรุงในบางส่วน

4.4 ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ พบว่า มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ

เพราะร่วมกันตรวจสอบหลายด้าน

4.5 ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง

4.5.1 ผู้บริหาร ครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.5.2 นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R₂)

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาประสิทธิผลของระบบด้วย การนำไปปฏิบัติจริง หลังจากที่ได้พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้การประเมินเชิงปฏิบัติการเป็นกลไกควบคุมในระหว่างการทดลองใช้ระบบ รายละเอียดของผลการทดลองใช้ มีดังนี้

1. ขั้นการวางแผน เตรียมใช้ระบบในขั้นเริ่มต้นโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ

ขั้นตอนนี้ผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการวิจัยตั้งแต่เริ่มประชุมเชิงปฏิบัติการในการสร้างทีมงาน และตัดสินใจวางแผนในการดำเนินงานร่วมกัน มีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การกำหนดการประชุมเพื่อดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล บันทึกข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการสร้างทีมงานและการวางแผนในการดำเนินงาน ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 กำหนดการประชุมเพื่อดำเนินการวิจัยในการทดลองใช้ระบบรอบที่ 2

วัน เดือน ปี	รายการ	ผู้เข้าร่วม
20 พฤษภาคม – 6 กันยายน 2562	ขั้นเริ่มต้น	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
9 กันยายน – 4 ตุลาคม 2562	ขั้นติดตามความก้าวหน้า	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
8 ตุลาคม 2562	ขั้นสรุปรวม	คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากผลการประเมินการใช้ระบบในรอบที่ 1 คณะกรรมการร่วมกันหาฉันทามติ ดังนี้

- ปรับเวลาในแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง โดยขยายเวลาในระบบการตรวจสอบให้มากกว่าเดิม
- ให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินทบทวนโดยเข้าร่วมสังเกตการณ์แล้วร่วมสะท้อนผล
- เพิ่มคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ครูที่ปรึกษาทุกคนประเมินตนเอง
- เพิ่มความถี่ในการนิเทศของผู้บริหารและหัวหน้าระดับจากหัวหน้าระดับนิเทศ เดือนละ 2 ครั้ง เป็นนิเทศทุกสัปดาห์และผู้บริหารนิเทศ ภาคเรียนละ 2 ครั้ง เป็นนิเทศเดือนละครั้ง
- การประเมินและปรับปรุงระบบใช้การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
- การสร้างทีมงาน การร่วมกันกำหนดบทบาทของคณะกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การวิเคราะห์มาตรฐานระบบและการกำหนดเกณฑ์สรุปผลว่ามีความเหมาะสมแล้ว จึงใช้ของเดิม และได้ร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการในการทดลองใช้ระบบรอบที่ 2 ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 แผนปฏิบัติการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
1. ระบบการวางแผน ขั้นวางแผน	1) ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง 2) ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบฯ 3) เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบฯ 4) เสนอชื่อคณะกรรมการระบบฯ 5) แต่งตั้งคณะกรรมการระบบฯ 6) กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบฯ	20 พฤษภาคม 2562	- หนังสือเชิญประชุม - แบบบันทึกการประชุม - โครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - ร่างแผนปฏิบัติการ - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - เอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	- ผู้อำนวยการ - คณะกรรมการระบบฯ (ทีมนำ)	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุมที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - โครงการได้รับการบรรจุในแผนงานกลุ่มบริหารงานทั่วไป

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
ขั้นปฏิบัติ	<p>1) อภิปราย วิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมพื้นฐาน ของโรงเรียน และความ คิดเห็นของครูเกี่ยวกับ การดำเนินงานตาม ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>2) กำหนดแนวทางปฏิบัติ การตรวจสอบและการ สะท้อนผลการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน โดยยึดกรอบการ ดำเนินงานระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน</p> <p>3) กำหนดเครื่องมือที่ใช้ ในการปฏิบัติตรวจสอบ และสะท้อนผลการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>4) กำหนดระยะเวลาใน การปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล</p> <p>5) สรุปเป็นแผนปฏิบัติ การ</p>	<p>24 พฤษภาคม 2562</p>	<p>- แบบบันทึก การประชุม</p> <p>- แบบบันทึกและ สรุปผลการ ดำเนินงาน</p> <p>- แผนปฏิบัติการ</p>	<p>- คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน และทีมทำ)</p>	<p>- ร้อยละ 80 ของ ผู้เข้าร่วมประชุม ที่ระบุในหนังสือ เชิญประชุม</p> <p>- แผนปฏิบัติการ มีคุณภาพอยู่ใน ระดับดี</p>

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
ขั้นตรวจสอบ	- ตรวจสอบแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความเหมาะสม และความ เป็นไปได้ในการปฏิบัติ	27 พฤษภาคม 2562	- แผนปฏิบัติการ - แบบบันทึกผล และสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการ ระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ให้ความเห็นชอบ แผนปฏิบัติการ
ขั้นสะท้อนผล	- นำผลที่ได้จากขั้น ตรวจสอบมาสะท้อนผล ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและ ร่วมกันปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้	31 พฤษภาคม 2562	- แผนปฏิบัติการ - แบบบันทึกผล และสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการ ระบบฯ (ทุกทีม)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ร่วมกันปรับแผน ปฏิบัติการ
2.ระบบปฏิบัติการ ขั้นวางแผน	1) วิเคราะห์มาตรฐาน ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน วางแผนการ ดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนจัดหา/ปรับปรุง /พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ใน การปฏิบัติงานตามแนว ทางที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ในขั้นวางแผน 2) ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง และนักเรียนในการ ดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	3 มิถุนายน 2562 ถึง 10 มิถุนายน 2562	-เอกสารที่เกี่ยวข้อง กับระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน -เอกสารที่เกี่ยวข้อง กับมาตรฐาน คุณภาพการศึกษา ของโรงเรียน - เครื่องมือที่ใช้ใน การดำเนินงาน ตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือ นักเรียน - แบบบันทึกผล และสรุปผลการ ดำเนินงาน	คณะกรรมการ ระบบฯ (ทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของ ครูที่ปรึกษา วางแผนการ ดำเนินงานและ พัฒนาเครื่องมือ - ร้อยละ 80 ของ ผู้ปกครองที่ เข้าร่วมประชุม ดำเนินงานและ พัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการปฏิบัติ

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
	3) กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน				
ขั้นปฏิบัติ	- ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	12 มิ.ย.62 ถึง 12 ส.ค.62	- คู่มือการใช้ระบบฯ - เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบฯ	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมทำ)	- ร้อยละ 100 ของครูที่ปรึกษาครูดำเนินงานตามระบบฯ
ขั้นตรวจสอบ	1) ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นไปในแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่ โดยตรวจสอบการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครูอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 2) หัวหน้าระดับนิเทศ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง 3) ผู้บริหารนิเทศ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง	21 มิ.ย.62 28 มิ.ย.62 5 ก.ค. 62 12 ก.ค.62 19 ก.ค.62 26 ก.ค.62 2 ส.ค. 62 9 ส.ค. 62	- แบบบันทึกข้อมูลในการปฏิบัติงาน - บันทึกการนิเทศ	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	- ร้อยละ 100 ของนักเรียนที่ได้รับการดูแลช่วยเหลือ
ขั้นสะท้อนผล	สะท้อนผลที่ได้ในขั้นตรวจสอบให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วทบทวน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	28 มิ.ย.62 31 ก.ค.52 23 ส.ค.62	แบบบันทึกผลและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษาร่วมสะท้อนผล

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
3. ระบบตรวจสอบ ชั้นวางแผน	1) ประชุมคณะกรรมการ ระบบการดูแลช่วย เหลือนักเรียนเพื่อ กำหนดแนวทางและ ระยะเวลาในการ ประเมิน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการ ประเมินระบบฯ 3) สร้าง/พัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการประเมิน ทบทวนระบบฯ	26 สิงหาคม 2562	- หนังสือเชิญประชุม - แบบบันทึกการ ประชุม - คำสั่งแต่งตั้งคณะ กรรมการประเมิน ระบบฯ	คณะกรรมการ ระบบฯ (ทีมนำและ ทีมประสาน)	- ร้อยละ 80 ของ คณะกรรมการ ระบบฯ เข้าร่วม ประชุม
ขั้นปฏิบัติการ	ตรวจสอบการดำเนิน งานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของ ครูที่ปรึกษา	28 สิงหาคม 2562 ถึง 6 กันยายน 2562	- แบบประเมิน ทบทวนระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านนักเรียน - แบบประเมิน ทบทวนระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ - แบบประเมิน ทบทวนระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านปัจจัย	คณะกรรมการ ระบบฯ (ทุกทีม)	- คุณภาพด้าน นักเรียนอยู่ใน ระดับดี - คุณภาพด้าน กระบวนการ อยู่ในระดับดี - คุณภาพด้าน ปัจจัยอยู่ใน ระดับดี

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
			- แบบบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามระบบฯ - แบบบันทึกการประเมินทบทวนระบบฯ - แบบสรุปผลการประเมินทบทวนระบบฯ		
ขั้นตรวจสอบ	ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	13 กันยายน 2562	แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม
ขั้นสะท้อนผล	นำผลในขั้นตรวจสอบการดำเนินงานสะท้อนผลให้คณะกรรมการระบบฯ ทราบ ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ	29 กันยายน 2562	แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการร่วมสะท้อนผล
4. ระบบสะท้อนผล ขั้นวางแผน	1) ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น 2) นำข้อมูลที่ได้จากระบบตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุงแก้ไข	27 กันยายน 2562	-หนังสือเชิญประชุม -แบบบันทึกการประชุม -แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสาน)	ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ระบบขั้นตอน	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	เครื่องมือ	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัด/เกณฑ์
ขั้นปฏิบัติการ	1) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้ 2) ประเมินประสิทธิผลของระบบฯ 3) จัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ	1 ตุลาคม 2562 ถึง 4 ตุลาคม 2562	- แบบประเมินประสิทธิภาพของระบบฯ - แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	คณะกรรมการที่มีความพึงพอใจต่อผลการปรับปรุงอยู่ในระดับดี
ขั้นตรวจสอบ	ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง	7 ตุลาคม 2562	แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ
ขั้นสะท้อนผล	ทบทวนปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ	9 ตุลาคม 2562	แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน	คณะกรรมการระบบฯ (ทีมประสานและทีมทำ)	ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล

เลขานุการคณะกรรมการระบบฯ ให้ข้อมูลป้อนกลับจากการวางแผนร่วมกัน โดยให้ทุกฝ่ายร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติได้ตรงกัน

2. ขั้นปฏิบัติการ ผลการดำเนินงานใช้ระบบในขั้นการติดตามความก้าวหน้าโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล และให้ข้อมูลป้อนกลับ และร่วมกันสังเกตการปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตลอดจนการประเมินประสิทธิผลของระบบ

ขั้นติดตามความก้าวหน้า

2.1 ผู้วิจัย คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะกรรมการประเมินร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกและสรุปผล การดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง และแบบบันทึกข้อมูลในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษา โดยใช้วิธีทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัด ดังนี้

ตารางที่ 28 ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

ระบบ	ขั้นตอน	ตัวชี้วัด/เกณฑ์	ผลการดำเนินงาน
1. การวางแผน	1.1 ขั้นการวางแผน	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุม ที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - โครงการได้รับการบรรจุใน แผนงานกลุ่มบริหารงานทั่วไป	- มีผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 100 - โครงการได้รับการบรรจุ ในแผนงานกลุ่มบริหาร งานทั่วไป
	1.2 ขั้นปฏิบัติ	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมประชุม ที่ระบุในหนังสือเชิญประชุม - แผนปฏิบัติการมีคุณภาพอยู่ใน ระดับดี	- มีผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 94.53 - แผนปฏิบัติการมีคุณภาพ อยู่ในระดับดี
	1.3 ขั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการ ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ	- คณะกรรมการให้ความ เห็นชอบแผนปฏิบัติการ ร้อยละ 91.53
	1.4 ขั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการ ร่วมกันปรับแผนปฏิบัติการ	- คณะกรรมการร่วมกัน ปรับแผนปฏิบัติการ ร้อยละ 94.78
2. ปฏิบัติการ	2.1 ขั้นวางแผน	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษา วางแผนการดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือ - ร้อยละ 80 ของผู้ปกครองที่เข้า ร่วมประชุมดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ	- ครูที่ปรึกษาวางแผนการ ดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือร้อยละ 100 - ผู้ปกครองเข้าร่วมประชุม ดำเนินงานและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการ ปฏิบัติ ร้อยละ 92.46
	2.2 ขั้นปฏิบัติ	- ร้อยละ 100 ของครูที่ปรึกษา ดำเนินงานตามระบบฯ	- ครูที่ปรึกษาดำเนินงาน ตามระบบฯ ร้อยละ 100
	2.3 ขั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 100 ของนักเรียนที่ได้รับ การดูแลช่วยเหลือ	- นักเรียนได้รับการดูแล ช่วยเหลือร้อยละ 100
	2.4 ขั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของครูที่ปรึกษาร่วม สะท้อนผล	- ครูที่ปรึกษาร่วม สะท้อนผล ร้อยละ 95.61

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ระบบ	ขั้นตอน	ตัวชี้วัด/เกณฑ์	ผลการดำเนินงาน
3. ตรวจสอบ	3.1 ชั้นวางแผน	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการระบบฯ เข้าร่วมประชุม	- คณะกรรมการระบบฯ เข้าร่วมประชุมร้อยละ 91.32
	3.2 ชั้นปฏิบัติ	- คุณภาพด้านนักเรียนอยู่ในระดับดี - คุณภาพด้านกระบวนการอยู่ในระดับดี - คุณภาพด้านปัจจัยอยู่ในระดับดี	- คุณภาพด้านนักเรียนอยู่ในระดับดี - คุณภาพด้านกระบวนการอยู่ในระดับดีมาก - คุณภาพด้านปัจจัยอยู่ในระดับดี
	3.3 ชั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมการตรวจสอบมีความเห็นว่าเหมาะสม ร้อยละ 95.46
	3.4 ชั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการร่วมสะท้อนผล	- คณะกรรมการร่วมสะท้อนผล ร้อยละ 94.46
4. สะท้อนผล	4.1 ชั้นวางแผน	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน	- คณะกรรมการเข้าร่วมประชุมวางแผน ร้อยละ 92.71
	4.2 ชั้นปฏิบัติ	- คณะกรรมการที่มีความพึงพอใจต่อผลการปรับปรุงอยู่ในระดับดี	- คณะกรรมการมีความพึงพอใจต่อผลการปรับปรุงอยู่ในระดับดี
	4.3 ชั้นตรวจสอบ	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบ ร้อยละ 93.62
	4.4 ชั้นสะท้อนผล	- ร้อยละ 80 ของคณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล	- คณะกรรมการที่เข้าร่วมกระบวนการสะท้อนผล ร้อยละ 94.16

หมายเหตุ รายละเอียดของผลการปฏิบัติในระบบตรวจสอบแสดงรายละเอียดในตารางที่ 29-30

จากตารางที่ 28 พบว่า ผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่าการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 2 พัฒนาขึ้นจากรอบที่ 1

3. **ขั้นตรวจสอบ** ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ครูที่ปรึกษาทุกคนประเมินตนเองในผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

3.2 คณะกรรมการประเมิน มี 3 คน คือ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้นและ ครูแนะแนวประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย สำหรับการประเมินด้านกระบวนการจะเน้นผลการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา โดยประเมินสลับชั้น ดังนี้

- 1) หัวหน้าระดับชั้น ม.1 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.4
- 2) หัวหน้าระดับชั้น ม.2 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.5
- 3) หัวหน้าระดับชั้น ม.3 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.6
- 4) หัวหน้าระดับชั้น ม.4 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.1
- 5) หัวหน้าระดับชั้น ม.5 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.2
- 6) หัวหน้าระดับชั้น ม.6 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.3

ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยากลุ่มครูที่ปรึกษา และคณะกรรมการประเมินโดยการหาค่าเฉลี่ยของผู้ประเมิน 2 กลุ่ม ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทย

รายการ	ผลการประเมิน (N=18)		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
ด้านนักเรียน			
1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข			
1.1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้	3.22	0.65	ดี
1.2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี	3.55	0.51	ดีมาก
1.3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์	3.66	0.49	ดีมาก
1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นและสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ของตนเองได้	2.94	0.73	ดี
1.5 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนชุมชน และสังคม	3.05	0.64	ดี

ตารางที่ 29 (ต่อ)

รายการ	ผลการประเมิน (N=18)		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต	3.33	0.59	ดี
เฉลี่ย	3.29	0.22	ดี
ดานกระบวนการ			
2. สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน			
2.1 มีการวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.56	0.51	ดีมาก
2.2 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.66	0.49	ดีมาก
2.3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.61	0.50	ดีมาก
เฉลี่ย	3.61	0.28	ดีมาก
ด้านปัจจัย			
3. สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน			
3.1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.78	0.43	ดีมาก
3.2 ครูมีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.50	0.51	ดีมาก
3.3 ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.39	0.50	ดี
3.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.50	0.51	ดีมาก
3.5 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.12	0.32	ดี
เฉลี่ย	3.46	0.23	ดี

จากตารางที่ 29 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านนักเรียน
ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สรุปได้ดังนี้

ด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.29

ด้านกระบวนการ พบว่า สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.61

ด้านปัจจัย พบว่า สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.46

3.3 ผลการประเมินประสิทธิผลของระบบ

ในการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบ ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป หัวหน้าระดับชั้น ม.1-6 ครูที่ปรึกษา ระดับชั้นละ 1 คน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 รวมทั้ง 25 คน

ตารางที่ 30 ผลการประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

รายการ	ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น (N = 25)
1. ด้านความเป็นประโยชน์	
1.1 ตอบสนองต่อความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน	1
1.2 ทำให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน	1
1.3 ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1
1.4 พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์	1
1.5 รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์	1
2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง	
2.1 สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา	1
2.2 สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน	1

ตารางที่ 30 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น (N = 25)
2.3 ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	1
2.4 เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน	1
2.5 ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความคุ้มค่า	1
3. ด้านความเหมาะสม	
3.1 สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา	1
3.2 พัฒนาระบบฯ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน	1
3.3 พัฒนาระบบฯ โดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	1
3.4 คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก	1
3.5 ดำเนินการตามระบบฯ ด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ	1
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	
4.1 สอดคล้องกับความสำเร็จและจำเป็นของระบบฯ	1
4.2 กระบวนการดำเนินงานตามระบบฯ แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย	1
4.3 กำหนดตัวชี้วัด และเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบ	1
4.4 เครื่องมือที่ใช้ในระบบฯ ถูกต้องหลากหลายและครบถ้วน	1
4.5 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบฯ ไว้อย่างชัดเจน	1
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง	
5.1 ความพึงพอใจ - ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบฯ มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน	1
5.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน - นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข	1
- ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบฯ ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้	1

ตารางที่ 30 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น (N = 25)
- ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา	1
- โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครองชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	1

จากตารางที่ 30 พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวในแบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 ทุกรายการ ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

4. ขั้นตอนการสะท้อนผล การปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นสรุปรวม การสะท้อนผลสามารถสรุปได้ ดังนี้

4.1 ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประโยชน์

4.2 ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง พบว่า มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

4.3 ด้านความเหมาะสม พบว่า ระบบมีความเหมาะสมแต่ยังต้องปรับปรุงในบางส่วน

4.4 ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ พบว่า มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ

เพราะร่วมกันตรวจสอบหลายด้าน

4.5 ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง

4.5.1 ผู้บริหาร ครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.5.2 นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ในการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 1 และรอบที่ 2 ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเปรียบเทียบในภาพรวมดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแผนปฏิบัติการ

ระบบ	ขั้นตอน	ผลการทดลอง รอบที่ 1 ตามตัวชี้วัด	ผลการทดลอง รอบที่ 2 ตามตัวชี้วัด
1. ระบบการวางแผน	1.1 ^{ขั้น} วางแผน	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
2. ระบบปฏิบัติการ	1.1 ^{ขั้น} วางแผน	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
3. ระบบตรวจสอบ	1.1 ^{ขั้น} วางแผน	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	เท่ากับเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
4. ระบบสะท้อนผล	1.1 ^{ขั้น} วางแผน	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.2 ^{ขั้น} ปฏิบัติ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.3 ^{ขั้น} ตรวจสอบ	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์
	1.4 ^{ขั้น} สะท้อนผล	สูงกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 31 พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ในการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 1 มีค่าสูงกว่าเกณฑ์เกือบทุกตัวชี้วัด มีเพียงตัวชี้วัดเดียวในขั้นปฏิบัติของระบบการตรวจสอบที่ผลการดำเนินงานไม่ผ่านเกณฑ์ ส่วนการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 2 ผลการดำเนินงานของโรงเรียนมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด แสดงว่าในการทดลองรอบที่ 2 ผลการดำเนินงานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยภาพรวมพัฒนาขึ้นกว่าเดิม

เมื่อพิจารณาผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งมี 3 มาตรฐาน และ 14 ตัวชี้วัด สามารถเปรียบเทียบผลการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 2 รอบดังตารางที่ 32

ตารางที่ 32 เปรียบเทียบผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการ	ผลการประเมินรอบที่ 1 ตามตัวชี้วัด	ผลการประเมินรอบที่ 2 ตามตัวชี้วัด
1. ด้านนักเรียน	พอใช้	ดี
2. ด้านกระบวนการ	พอใช้	ดีมาก
3. ด้านปัจจัย	พอใช้	ดี

จากตารางที่ 32 พบว่า ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวม มีผลการดำเนินงานในรอบที่ 2 พัฒนามากขึ้นจากการดำเนินงานในรอบที่ 1 เกือบทุกตัวชี้วัด

เมื่อพิจารณาผลการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน สำหรับการประเมินซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 : 178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ และด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง สามารถเปรียบเทียบผลการประเมินโดยภาพรวมทั้ง 2 รอบ ดังตารางที่ 33

ตารางที่ 33 เปรียบเทียบผลการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขั้นตอน	ผลการทดลองรอบที่ 1 ตามตัวชี้วัด	ผลการทดลองรอบที่ 2 ตามตัวชี้วัด
1. ด้านความเป็นประโยชน์	0.98	1.00
2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง	0.98	1.00
3. ด้านความเหมาะสม	0.97	1.00
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	0.98	1.00
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง	0.98	1.00

จากตารางที่ 33 พบว่า ประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ในการทดลองในรอบที่ 2 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการทดลองใช้ในรอบที่ 1 เกือบทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น มีประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นจากการดำเนินงานในรอบที่ 2

ตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D₂)

การดำเนินการในขั้นนี้ เป็นผลการประเมินหลังจากนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบของระบบในส่วนที่ยังบกพร่อง โดยใช้แบบสอบถามคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการประเมินสรุปได้ดังตารางที่ 34

ตารางที่ 34 ผลการประเมินการทดลองใช้ระบบรอบที่ 1

สิ่งที่ดีควรคงอยู่หรือพัฒนายิ่งขึ้น	สิ่งที่ควรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงแก้ไข
1. กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. พัฒนาผลการดำเนินงานทุกตัวชี้วัดให้มีค่าสูงกว่าเดิม
2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	2. ปรับเวลาในแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง
3. รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3. ควรให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่านี้
4. การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง	4. เพิ่มคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ครูที่ปรึกษาทุกคนประเมินตนเอง
5. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง	5. เพิ่มความถี่ในการนิเทศของผู้บริหารและหัวหน้าระดับ
6. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและตัวชี้วัด	6. การประเมินและปรับปรุงระบบควรใช้การพูดคุยโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
7. เครื่องมือที่ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีความสะดวก ทันสมัย ลดเอกสาร ในขั้นการคัดกรองนักเรียน	

ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D₃)

การดำเนินการในขั้นนี้ เป็นผลการประเมินหลังจากนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้ในรอบที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบของระบบในส่วนที่ยังบกพร่อง ผลจากการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ส่งผลในด้านต่อไปนี้

1. ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ ตอบสนองต่อความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภายใต้ การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แล้วรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์

2. ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องกับกรอบ มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเป็นที่ยอมรับ ของผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความคุ้มค่า

3. ด้านความเหมาะสม สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งพัฒนาระบบฯ โดยให้ ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน พัฒนาระบบฯ โดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คำนึงถึงประโยชน์ ของนักเรียนเป็นหลัก ดำเนินการตามระบบฯ ด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ

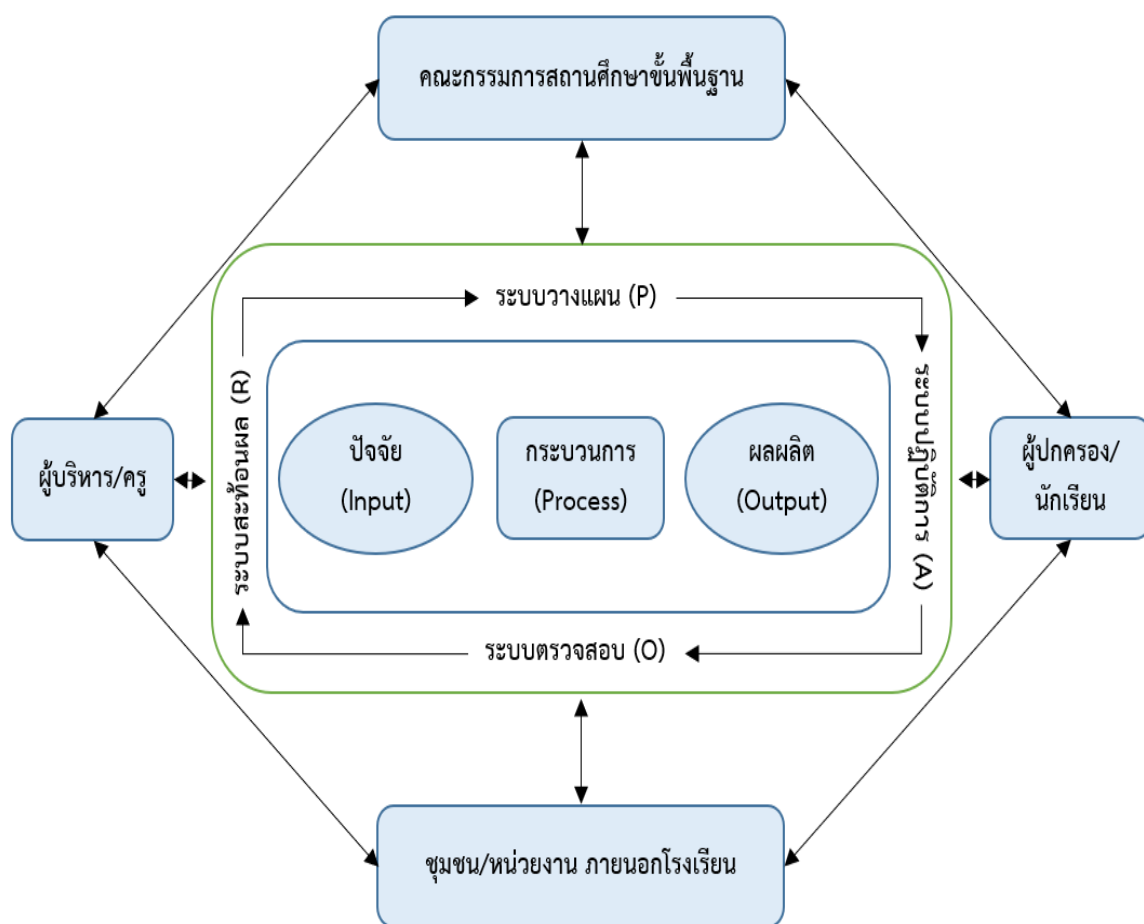
4. ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการดำเนินงานตามระบบฯ แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย กำหนดตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบฯ เครื่องมือที่ใช้ใน ระบบฯ ถูกต้องหลากหลาย และครบถ้วน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน และบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับระบบฯ ไว้อย่างชัดเจน

5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง

5.1 ด้านความพึงพอใจ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ประเมินผู้เรียนในทิศทาง เดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน

5.2 ด้านการดูแลนักเรียน นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคมและ อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบฯ ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุนและการร่วมมือจาก ผู้ปกครองชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ขั้นตอน สามารถสรุปเป็นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบ มีส่วนร่วม (Participative Student Support System : PSSS) ดังภาพที่ 18

ภาพที่ 19 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการพัฒนาตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการดำเนินการและอภิปรายผลการวิจัย โดยสรุปดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยาวិทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการดำเนินการ ดังนี้

1. โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ต้องมีการขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่สมบูรณ์ ผู้บริหารและคณะครูต้องการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ยังปฏิบัติได้ไม่ครบขั้นตอนในการดำเนินการ
2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้
 - 2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน
 - 2.2 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป
 - 2.3 หัวหน้าระดับชั้น
 - 2.4 ครูแนะแนว

- 2.5 ครูที่ปรึกษา
- 2.6 นักเรียน
- 2.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.8 ผู้ปกครอง

3. ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และ ระบบสะท้อนผล (Reflect) ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รอบ คือ R_1D_1 , R_2D_2 และ R_3D_3 โดยมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R_1)

3.2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D_1)

3.3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R_2)

3.4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D_2)

3.5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R_3)

3.6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D_3)

4. ระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โดยแบ่งช่วงของการพัฒนาออกเป็น 3 รอบ ดังนี้

4.1 รอบที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2561 ถึงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561

4.2 รอบที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2561 ถึงวันที่ 29 มีนาคม 2562

4.3 รอบที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2562 ถึงวันที่ 8 ตุลาคม 2562

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัย 3 รอบ คือ R_1D_1 , R_2D_2 และ R_3D_3 โดยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R_1) การศึกษาในขั้นนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำมาสร้างระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D_1) เป็นการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 โดยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มากำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งกำหนดองค์ประกอบของระบบภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้า/รองระดับชั้น ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครอง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R_2) โดยนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินงานในขั้นนี้ เป็นการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปปฏิบัติในสภาพการณ์จริงกับกลุ่มเป้าหมายคือโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D_2) การดำเนินการขั้นนี้เป็นการประเมินผลหลังจากนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้ในโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของระบบในส่วนที่ยังพบข้อบกพร่อง

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R_3) การดำเนินงานในขั้นนี้ มีลักษณะเช่นเดียวกับการทดลองในขั้นตอนที่ 3 โดยนำข้อบกพร่องในรอบที่ผ่านมาดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D_3) การดำเนินการขั้นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการทดลองในขั้นตอนที่ 4 โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ไปปรับปรุงองค์ประกอบของระบบเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนมีปัญหาและความต้องการ คือ ครูที่ปรึกษาบางคนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือบางคนมีความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล โรงเรียนไม่ได้จัดอบรมให้ความรู้ ทำให้ครูที่บรรจุใหม่ไม่มีความรู้เพราะไม่เคยเข้ารับการอบรม ครูเก่าก็ไม่มีความตั้งใจในการดำเนินงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้จัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้จัดทำเพียงเอกสาร หรือใบความรู้ให้ครูได้ศึกษา ไม่มีการพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยใช้ในการดำเนินงานที่ลดเอกสารในการดำเนินการ ไม่มีการนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากต้องการให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม” (Participative Student Support System : PSSS) พัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูทุกคน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนประกอบด้วยระบบย่อยซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) โดยในแต่ละระบบจะมีระบบย่อยใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผล

3. ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

ในการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียน ผลของการวิจัยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์เกือบทุกตัวชี้วัด และในการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ในการทดลองรอบที่ 2 ผลการดำเนินงานของโรงเรียนโดยภาพรวมพัฒนามากกว่าการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 1 เมื่อพิจารณาผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และประเมินประสิทธิผลของระบบสรุปได้ ดังนี้

3.1 ผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามมาตรฐานระบบ ซึ่งมี 3 มาตรฐาน และ 14 ตัวชี้วัด พบว่า ผลการประเมินในด้านนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยในรอบที่ 1 มีบางตัวชี้วัดไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องจึงได้พัฒนาในส่วนบกพร่อง ทำให้ผลจากการประเมินในรอบที่ 2 ผ่านเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด

3.2 ผลการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานซึ่งกำหนดโดย Stufflebeam และคณะ (1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี. 2552 : 178-180) โดยพิจารณาจากด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ และด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ผลการวิจัยจากการทดลองใช้รอบที่ 2 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการทดลองใช้ในรอบที่ 1 เกือบทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น มีประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นจากการดำเนินงานในรอบที่ 2

4. ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลจากการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 และ 2 แล้วดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

4.1 ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ ตอบสนองต่อความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภายใต้

การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แล้วรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์

4.2 ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ครูที่ปรึกษา และผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความคุ้มค่า

4.3 ด้านความเหมาะสม สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ

4.4 ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย กำหนดตัวชี้วัดและเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในระบบฯ ถูกต้อง หลากหลาย และครบถ้วน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้อย่างชัดเจน

4.5 ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง

4.5.1 ด้านความพึงพอใจ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ประเมินผู้เรียนในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน

4.5.2 ด้านการดูแลนักเรียน นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยการศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง พบว่าโรงเรียนมีปัญหาและความต้องการ คือ ครูที่ปรึกษาบางคนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือบางคนมีความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล โรงเรียนไม่ได้จัดอบรมให้ความรู้ ทำให้ครูที่บรรจุใหม่ไม่มีความรู้เพราะไม่เคยเข้ารับการอบรม ครูเก่าก็ไม่มีความตั้งใจในการดำเนินงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้จัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้จัดทำเพียงเอกสาร หรือใบความรู้ให้ครูได้ศึกษา ไม่มีการพัฒนาเครื่องมือที่ทันสมัยใช้ในการดำเนินงานที่ลดเอกสารในการดำเนินการ ไม่มีการนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากต้องการให้โรงเรียนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาระบบการประเมินเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยมุ่งหวังว่าผู้เรียนจะเติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม และด้านการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม พร้อมด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี โดยการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียน อีกทั้งจะต้องประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานอื่นภายนอกอย่างใกล้ชิด เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกรอบแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาศัยการจัดองค์ประกอบตามแนวคิดเชิงระบบในการมองภาพงานวิจัยให้ชัดเจนขึ้น โดยจัดในกรอบความคิดด้านปัจจัย (Input) ซึ่งได้แก่ แนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ตลอดจนบริบทของสถานศึกษา ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การพัฒนากระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนตามระบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แนวคิดการประเมินตามสภาพจริง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการประเมินเชิงปฏิบัติการเป็นกลไกควบคุม (Control) ผลผลิต (Output) คือ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น ส่วนข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นการตรวจสอบในแต่ละส่วน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาผลลัพธ์ (Outcomes) ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบด้วย ซึ่งได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู และผู้บริหาร รวมทั้งผู้ปกครอง โดยการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาระบบ การประเมินเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน

ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และบริบทของโรงเรียน

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นมีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม (Participative Student Support System : PSSS) พัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูทุกคน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนประกอบด้วย ระบบย่อยซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) โดยในแต่ละระบบจะมีระบบย่อยใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผล ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธงชาติ วงษ์สุวรรณ (2553 : 211-213) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยระบบย่อย 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) ทุกระบบมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบและขั้นสะท้อนผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภูวดล ถวิลคำ (2556 : 133) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอาศำอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 ผลการวิจัยพบว่า ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) การสะท้อนกลับ (Reflection) ดำเนินการ 2 วงรอบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุคน ระเปียบโอษฐ์ (2560 : 98-100) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นติดตามตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผลปรับปรุง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปุณฺษรศร์มึ พันธ์วัฒน์ (2560 : 50-52) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน 2) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยการสร้างนวัตกรรม 3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และ 4) ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ระบบวางแผน มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน โดยการจัดประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง แต่งตั้ง คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ขั้นปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาปัญหาของโรงเรียน กำหนดแนวทางปฏิบัติ การตรวจสอบ และการสะท้อนผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยยึดกรอบการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรอง (3) การ ส่งเสริมและพัฒนา (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการ ปฏิบัติ ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดระยะเวลาใน การปฏิบัติ ตรวจสอบ สะท้อนผล และสรุปเป็นแผนปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ ผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน ตรวจสอบแผนปฏิบัติที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันนำผลที่ได้จากขั้นตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ชัดเจน ขึ้นสามารถนำไปปฏิบัติได้ 2) ระบบปฏิบัติการ มีขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน ดำเนินการโดยผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียนใน การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูทีมประสานและทีมทำร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน ขั้นปฏิบัติการ ครูที่ปรึกษาปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เรียนดูแลแก้ไขพัฒนาตนเองและเพื่อน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนดูแลนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านและในชุมชน พร้อมกับประสานความร่วมมือกับ โรงเรียน เมื่อนักเรียนมีปัญหา ขั้นตรวจสอบ ครูที่ปรึกษาตรวจสอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ปฏิบัติ ว่าเป็นไปตามแนวทางที่ร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่ โดยครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา 3) ระบบติดตามตรวจสอบ มีขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผนดำเนินการโดยจัด ประชุมคณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ขั้นปฏิบัติการ ดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติของครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในขั้นปฏิบัติการใช้แบบประเมินที่สร้างขึ้น ในขั้นตรวจสอบ กรรมการประเมินทบทวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้องนำผลในขั้นตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุง กระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ 4) ระบบสะท้อนผล มีขั้นตอนในการดำเนินการประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน โดยการจัดประชุม คณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากระบบติดตาม ตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุงแก้ไข ขั้นปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อมูลที่ได้ แล้วจัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ขั้นตรวจสอบ คณะกรรมการร่วมกัน ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง และขั้นสะท้อนผล ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันทบทวน ปรับปรุงตามผลจากการตรวจสอบ

3. ผลการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปผลได้ดังนี้

ในการทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียน ผลของการวิจัยมีค่าสูงกว่าเกณฑ์เกือบทุกตัวชี้วัด และในการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ทุกตัวชี้วัด แสดงว่า ในการทดลองรอบที่ 2 ผลการดำเนินงานของโรงเรียนโดยภาพรวมพัฒนามากกว่าการทดลองใช้ระบบในรอบที่ 1 แสดงว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น มีประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นจากการดำเนินงานในรอบที่ 2 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สดชื่น ดวงคำน้อย (2554 : 145) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนโพนงามพิทยานุกูล จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ในวงรอบที่ 1 ครูโรงเรียนโพนงามพิทยานุกูล มีความรู้ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติ จึงได้ร่วมกันแก้ปัญหาโดยพัฒนาในวงรอบที่ 2 ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดี และปฏิบัติได้ตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนภายในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธงชาติ วงษ์สุวรรณ (2553 : 211-213) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการวิจัยมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รอบที่ 1 ขั้นที่ 4 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 ขั้นที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 และขั้นที่ 6 การประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 ในการดำเนินการวิจัยผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้จากกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบความสำเร็จ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งจะเป็นก้าวแรกในการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการตอบสนองการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการให้นักเรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข และตอบสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันสังคม ฯลฯ ในกระบวนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวงจรในรอบที่ 1 มีปัญหามากเนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

หลายฝ่าย เมื่อมีการสะท้อนผลและปรับปรุงจึงทำให้การดำเนินการในรอบที่ 2 ราบรื่นขึ้น และดีมากขึ้น ในรอบที่ 3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) การสะท้อนผลเป็น ขั้นตอนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ามา อยู่ในกระบวนการวิจัยจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น ทำให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อค้นพบ มีความตรง (Validity) มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ ทำให้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในบริบทต่างๆ ได้ เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ สอดคล้องกับบริบทต่างๆ โดยการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีองค์ประกอบ ของการพัฒนา (1) ชื่อระบบ (2) แนวคิดและหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (3) วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (4) องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (5) กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้าน คัดกรองนักเรียนด้วยระบบออนไลน์ KCN SCREENING SYSTEM (6) มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน (7) คณะกรรมการดำเนินงานและคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (8) บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (9) รูปแบบ ของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นที่ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบ หรือประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) (10) แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (11) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตาม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (12) ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ ทำให้เกิดความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ประชาธิปไตย ผู้มีส่วนร่วมหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำ ดำเนินการหรือมีบทบาท ในชุมชน สมาชิกร่วมกับผู้วิจัยแทนที่จะเป็นสิ่งที่ถูกศึกษา (Object) (Whyte et al., 1991 : 19-55) ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่ดำเนินการ แก้ไขปรับปรุงและ/หรือสร้างขึ้นมาใหม่ การวางแผนปฏิบัติ (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Act) การตรวจสอบ หรือประเมินผลการปฏิบัติ (Observe) และการนำผลการตรวจสอบหรือประเมินไปปรับปรุง (Reflect) จะทำให้สามารถแก้ปัญหาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และในสถานศึกษานั้นๆ ได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการของทุกฝ่าย

4. ผลการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลจากการประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรอบที่ 1 และ 2 แล้ว ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลในด้านต่างๆ คือ 1) ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ 2) ด้าน

ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง 3) ด้านความเหมาะสม 4) ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ 5) ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องมีความด้านความพึงพอใจ นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา

ทั้งนี้ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญ ให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโรงเรียน และเนื่องจากระยะแรกของการดำเนินการจะพบว่า ผู้เกี่ยวข้องที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครอง ไม่กล้าแสดงออก จึงต้องมีการเสริมแรงในการแสดงความคิดเห็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีบทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษาหารือที่เน้นกระบวนการประเมินเชิงปฏิบัติการ โดยไม่เป็นผู้ตัดสินบทบาทในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการสนทนา การเจรจาต่อรอง การหาฉันทามติ และอำนวยความสะดวกในการพัฒนาส่วนบุคคล บทบาทในฐานะผู้พัฒนาการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายจากกลุ่มต่างๆ และสรุปข้อมูลเป็นเป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายเฉพาะบุคคลและเป้าหมายขัดแย้ง บทบาทในฐานะผู้ที่ทบทวนสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมด บทบาทในฐานะผู้มีส่วนร่วมในงานประเมินโดยมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และเข้าร่วม อย่างกระตือรือร้นในการประเมิน บทบาทในฐานะผู้นำแนวทางตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผน การเตรียมและพัฒนาโครงการและเทคโนโลยีและให้ทิศทางและพัฒนาความไว้วางใจ กระตุ้นการสะท้อนกลับของตนเองและการคิดเกี่ยวกับบริบท เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และเน้นการเน้นให้ผู้มีส่วนร่วมเห็นสิ่งจูงใจในทางบวก ซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจและความพึงพอใจที่จะทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ การรับรู้ผลงานและการมีส่วนร่วม ซึ่งทฤษฎีสององค์ประกอบของ Herzberg (1993) ที่กล่าวถึง ปัจจัยที่จูงใจให้คนรักงานเป็นการสร้างความพึงพอใจให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล (Achievement) ผู้วิจัยได้โน้มน้าวให้ผู้มีส่วนร่วมเห็นความสำคัญของการทำงาน มองภาพความสำเร็จในอนาคตและสะท้อนผลความสำเร็จในการปฏิบัติงานทุกครั้ง ซึ่งการที่บุคคลสามารถทำงานประสบความสำเร็จ แก้ปัญหาและป้องกันปัญหาได้ จะรู้สึกพอใจ ปลาบปลื้มในความสำเร็จนั้นๆ เป็นอย่างยิ่ง 2) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) ผู้วิจัยได้สร้างบรรยากาศให้เกิด การยอมรับนับถือกันในฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหาร นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน ซึ่งการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันของทีมงานมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดพลังและความร่วมมือในการทำงาน 3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The work itself) ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในระบบซึ่งเป็นงานที่ชัดเจน ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติได้ และเป็นงานที่น่าสนใจ

ต้องอาศัยการระดมความคิดจากทุกฝ่าย เพราะมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือพัฒนาผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกมีแรงจูงใจที่ต้องทำงานให้สำเร็จ 4) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ โดยมีอำนาจรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในระบบก็ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทุกฝ่ายได้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกที่ตนเองมีบทบาทมีความสำคัญในการปฏิบัติงาน 5) ความก้าวหน้า (Advancement) ได้มีการรายงานความก้าวหน้าของแต่ละฝ่ายร่วมกันเสมอ ตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ทำให้ทุกฝ่ายเห็นความก้าวหน้าในการทำงาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เน้นให้ผู้เกี่ยวข้องได้วิเคราะห์และเห็นความสำคัญของความก้าวหน้าทั้งในด้านดูแลความประพฤตินักเรียน การจัดการเรียนรู้ของครู การพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ ผลงานที่เกิดขึ้นยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูและผู้บริหารอีกด้วย ส่วนในด้านผู้ปกครองและนักเรียน นั้นได้เน้นให้เห็นถึงความก้าวหน้าในอนาคตทางการศึกษาของบุตรหลานของผู้ปกครอง ซึ่งการได้เห็นความก้าวหน้าจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญประการหนึ่งในการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว สามารถให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการดำเนินการพัฒนาระบบควรดำเนินการเป็นวงจรการปฏิบัติการเพื่อที่จะได้ ทราบจุดบกพร่องและจุดที่ควรพัฒนาในการดำเนินการรอบต่อไป
2. ในการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้นั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเห็นความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อน โดยอาจมีการประชุมชี้แจงผู้ปกครองและนักเรียน ส่วนครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้นั้นต้องทำความเข้าใจและอาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงจะประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการคัดเลือกคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงต้องคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนร่วม สนใจ ยินดีให้ความร่วมมือและเป็นตัวแทนกลุ่มได้เป็นอย่างดี
4. ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้นผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและเป็นผู้นำในการนำระบบไปใช้ เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ในการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้จากการใช้วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6. ในการนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ ควรมีคู่มือการดำเนินการระบบให้ผู้เกี่ยวข้อง และกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการใช้ระบบให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ได้ทดลองใช้กับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงควรมีการศึกษาวิจัยกับโรงเรียนที่มีขนาดอื่นๆ และสังกัดอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้

2. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขยายไปสู่ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับชาติ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เข้ามามีส่วนในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บรรณานุกรม

- กิตานันท์ มะลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กมล สุตประเสริฐ. (2550). **รายงานผลการวิจัยรูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข. (2544). **คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนนักศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- _____. (2546). **คู่มือครูระบบดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียน** ช่วงชั้นที่ 3-4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 6). กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต.
- _____. (2547). **คู่มือการสร้างเครือข่ายการดูแลนักเรียน สำหรับบุคลากรสถานศึกษาและบุคลากรสาธารณสุข** . กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). **การพัฒนาและทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย (Version 2007)**. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กิตติศักดิ์ ศิวินา. (2559). **รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กุหลาบ ปุริสาร. (มกราคม-มิถุนายน 2556) “วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology)” **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**. 3 (1) : 8-12.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2547). **การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนในสถานศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- _____. (2550). **การประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียน 4 ภูมิภาค**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2551). **แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- _____. (2552). **นักเรียน : เพื่อนที่ปรึกษา YC. outh Counselor**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2559). **ระบบดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- _____ . (2562). **คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11** (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คลองฉนวนวิทยา, โรงเรียน. (2561). **รายงานการประเมินตนเองปีการศึกษา 2560**. สุราษฎร์ธานี : โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา = Theory and practice in educational institution** ก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์.
- จุฑาทิพย์ ภัทรวาท. (2553). **การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ. (2553). **ปัญหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). **เอกสารการสอนชุดวิชา พื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 8-15**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2557). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในชุดวิชาการวิจัยทางการบริหารการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ญาณภัทร สีหะมงคล. (2552). **การวิจัยและพัฒนา**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/rujroadk/225358>.
- ดิชพงศ์ พงษ์ภัทรชัย. (เมษายน 2556). “วิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา อีกทางเลือกของวิธีวิจัย” **วารสารวิชาชีพ บัญชี**. 9 (24) : 85-102.
- ทิศนา แคมมณี. (2553). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ . (2557). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชาติ วงษ์สุวรรณ. (2553). **การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศ ขำเกิด. (2550). “การวิจัยและพัฒนา (R&D) กระบวนการศึกษาค้นคว้าสู่คุณภาพ”. **วารสารส่งเสริมเทคโนโลยี**. (24 (134) : 156-158.

- ฉัญสมร คเชนทร์เดชา. (28 - 29 มกราคม 2552). “การจัดกิจกรรมโฮมรูมด้วยเทคนิคการคิด
หมวกหกใบ” ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2551. กรุงเทพฯ : สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย.
- ธีรวิมล เอกะกุล. (2550) **การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : องค์ความรู้และการประยุกต์ใช้**. อุบลราชธานี :
 สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นิตยา คเนนิล. (2559). การพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน
 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. **วารสารศิลปการ
 ศึกษาศาสตร์วิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. 8 (2) : 354.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2555). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วารสารสังคมศาสตร์และ
 มนุษยศาสตร์. 27 : 63.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพฯ :
 สุวีริยาสาส์น.
- บุญส่ง สมุทรเสน. (2552). **การพัฒนารูปแบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนิคมวิทยา
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1**. ระยอง : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง
 เขต 1.
- ประดับ บุญธรรม. (2551). **ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่มี
 การปฏิบัติที่ดี : พหุกรณีศึกษา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชูศรี พันธ์วัฒน์. (2560). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล. (2555). **การออกแบบการวิจัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พันธุ์ทิพย์ रामสูต. (2547). **การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการ
 สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภัทรภาพร เกษสังข์. (2559). **การวิจัยปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2556). **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภูวดล ถวิลคำ. (2556). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา การดำเนินงานระบบการดูแล
 ช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา” .**วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏสกลนคร**. 10(48) 133-140.

- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2553). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 33 (4) : 42-50.
- รังสฤษดิ์ สรรพอาษา. (2551). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. **วารสารช่อพะยอม**. ฉบับช่อพะยอมน้อมเกล้าฯ. 5(4). 60-68.
- วรมน วิตะเสวีระ. (2558). “กลยุทธ์การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 16 (3) : 56.
- วรรณดี สุทธินรากร. (2557). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางสำนัก**. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- วราภรณ์ บุญเชียง. (2554). **มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วาโร เฟิงสวัสดิ์. (2553). “การวิจัยพัฒนารูปแบบ” **มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. 2 (4) : 1-15.
- วิราภรณ์ ส่งแสง. (2559). **รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียน ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์. (2558). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ” **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 2(1) : 29-48.
- วุฒิไกร วุฒิกัมพล. (2557). **สภาพและแนวทางการพัฒนาดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). **ทฤษฎีการประเมิน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559). **วิธีวิทยาการวิจัย**. กรุงเทพฯ : ทริบีการพิมพ์และตรายาง.
- ศิริพงษ์ เศาภายน. (2548). **หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์.
- ศึกษาศิการ, กระทรวง. (2547). **คู่มือผู้บริหารการสร้างคู่มือเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาศิการ.
- _____. (2553). **คู่มือครูที่ปรึกษาาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สดชื่น ดวงคำน้อย. (2554). **การพัฒนาครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน โพนงามพิทยานุกูล จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สมคิด พรหมจ้อย. (2550). **เทคนิคการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ : จตุพรดีไซน์.
- สันติสุข สันติศาสนสุข. (2552, เมษายน-มิถุนายน). จากสัปดาห์การเยี่ยมบ้านถึงการประชุม
ผู้ปกครองชั้นเรียน. **วารสารวิชาการ**. 12(2) : 87- 88.
- สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร. (2547). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและแนวปฏิบัติ**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุคนธ์ ระเบียบโอษฐ์. (2560). **การพัฒนาคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยคุณภาพ : การวิจัยปัญหา
ปัจจุบัน และการวิจัยอนาคตกาล**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สามลดา.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2551). **กลยุทธ์การวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยเพื่อพัฒนาองค์กร**. นนทบุรี : จตุรพร
ดีไซด์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). **การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ และผสมผสาน
วิธีการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ. (2559). **รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วารสารวิจัยทางการศึกษา.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 17(1) : 117-129.
- อมาวลี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา. (2560). “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม :
ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 36(6), 192-202.
- อวยชัย ศรีตระกูล. (2556). **การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อังคณา ตุงคะสมิต. (2550). **การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาศรีดงเค็ง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉราวดี สุขชัยบรร. (2553). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อุทัย บุญประเสริฐ. (2552). **การวิจัยด้านการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สาขาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Bertalanffy, L. V. (1973). **Educational Administration and the Behavioral Sciences : A systems Perspective**. Boston: Allyn and Bacon.
- Biddle, Virginia Sue. (2009, February). “Student Assistance Program Outcomes of Students atRisk forSuicide”. **Dissertation Abstracts International**.
- Borg, W. R., & Gall, M. D. (1989). **Educational research**. An introduction (5th ed.). White Plains, NY: Longman.
- Crane, P. & O’Regan,M. (2010). **On PAR Using Participatory Action Research to Improve Early Intervention**. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.
- Glazier, Shana Yvette. (2004). **General educators’ perceptions of at-risk students and selfperceived efficacy in relationship to participation in a student assistance team model**. Retrieved February 5, 2006, from <http://www.od.arc.nrru.ac.th/dao/detail.nsp>
- Goodman, et al. (2003, October). “Using the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) toScreen for Child Psychiatric Discipline in a Community Samples”. **Dissertation Abstracts International**.
- Holloway, I. W,. (2010). **Qualitative research in nursing and health care**. 3 rd ed. India : Laserwords Privates.
- Hoy, Wayne K. and Cecil G, Miskel. (2001). **Educational Administration : Theory, Research and Practice**. 6 th ed. Mc Graw – Hill International Edition 2001.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1985). **Organization and management** .(4th ed.). New York : McGraw-Hill.
- Koch, T., & Kralik, D. (2006). **Participatory action research in health care**. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Kemmis, S & McTaggart, R. (1990). **The Action Research Planer**. (3rd ed.). Victoria : Deakin University.
- Lunenburg. Fred and C. Ornstein Allan. (1996). **Educational Administration : Concepts and Practiccs**. 2nd ed. New York : Wadsworth Publishing Company.
- Stringer, ET. (2007). **Action Research (Third Edition)**. Los Angeles: Sage.

- Teed, C., M. (2002). **Meeting Students Social and Emotion Need : Elementary Teachers'** Perceptions of Counseling in the Classroom. Dissertation Abstracts International. Retrieved from : <http://search.proquest.com/docview/>
- Williams, Francis, M, Jr. (2008). "Student Assistance Programs (SAP) : An Organizational And Theoretical Perspective on Building Bridges for Healthy Youth" **Dissertation Abstracts International.**
- Walton, Richard E. (2007). "Improving the Quality of Work Life." **Harvard Review.** 27, 3 (May-June 1974) : 12.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
และหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ว่าที่ร้อยตรี ธนู วงษ์จินดา ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
2. รองศาสตราจารย์.ดร. อัครพงศ์ สุขมาตย์ อาจารย์ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
3. รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ เอกเพชร ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
4. นายเอกวุฒิ ไกรมาก ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนท่าแซะรัชดาภิเษก
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
5. นางธนัชพร โอวารินทร์ รองผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 5
เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี
สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ที่ ศธ 04241.07/182

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา หมู่ที่ 3
ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190

17 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ เอกเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย มีความประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำไปดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและเห็นว่าท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ เอกเพชร เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องงานวิจัยอย่างยิ่ง มีความเหมาะสม สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและมีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

กลุ่มบริหารงานบุคคล

โทร 081-5355-937

ที่ ศธ 04241.07/182

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา หมู่ที่ 3
ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190

17 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ว่าที่ ร.ต. ธนู วงษ์จินดา (ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย มีความประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำไปดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและเห็นว่าท่านว่าที่ ร.ต. ธนู วงษ์จินดา เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องงานวิจัยอย่างยิ่ง มีความเหมาะสม สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและมีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

กลุ่มบริหารงานบุคคล

โทร 081-5355-937

ที่ ศธ 04241.07/182

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา หมู่ที่ 3
ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190

17 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. อัครพงศ์ สุขมาตย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา อยู่ระหว่าง
การดำเนินงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย
มีความประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำไปดำเนินการ
ตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและเห็นว่าท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อัครพงศ์ สุขมาตย์ เป็นผู้ที่มี
ความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องงานวิจัยอย่างยิ่ง มีความเหมาะสม สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีความ
เที่ยงตรงและมีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน
ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

กลุ่มบริหารงานบุคคล

โทร 081-5355-937

ที่ ศธ 04241.07/182

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา หมู่ที่ 3
ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190

17 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าแซะรัชดาภิเษก

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย มีความประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำไปดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและเห็นว่าท่านผู้อำนวยการเอกวุฒิ ไกรมาก เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องงานวิจัยอย่างยิ่ง มีความเหมาะสม สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและมีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

กลุ่มบริหารงานบุคคล

โทร 081-5355-937

ที่ ศธ 04241.07/182

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา หมู่ที่ 3
ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190

17 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 5 นางธนซพร โอวารินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

ด้วยข้าพเจ้า นางพรทิพย์ นุกุลกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บข้อมูลประกอบการวิจัย มีความประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ก่อนนำไปดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

ในการนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาและเห็นว่าท่านรองผู้อำนวยการธนซพร โอวารินทร์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องงานวิจัยอย่างยิ่ง มีความเหมาะสม สามารถตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงและมีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

กลุ่มบริหารงานบุคคล

โทร 081-5355-937

ภาคผนวก ข

คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

โรงเรียนคลองจนวนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้สถานศึกษา ในสังกัดทุกแห่ง ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยกำหนดให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นกลไกหลักในการปฏิรูปการศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญงานหนึ่งของสถานศึกษาที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา รวมทั้งบุคลากรภายนอกสถานศึกษา คือ ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจของบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากความสำคัญดังกล่าว คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จึงร่วมกันจัดทำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งดำเนินงานตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เข้ามาประยุกต์ใช้จะแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect)

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะนำคู่มือดังกล่าวเป็นแนวทางในการประกอบ การดำเนินงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเป็นอย่างดี หากมีข้อบกพร่อง ผู้จัดทำ ขอน้อมรับเพื่อนำไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

 สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ข
สารบัญตาราง.....	ค
คำแนะนำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	ง
ชื่อระบบ.....	1
แนวคิดและหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	1
วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	3
องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	4
กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	25
มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	26
คณะกรรมการดำเนินงานและคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน.....	32
บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน.....	34
รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	45
แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	53
ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ.....	196
รายการอ้างอิง.....	198

 สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล.....	11
2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน.....	27
3 การดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหา.....	30
4 การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งต่อ.....	31
5 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา.....	33
6 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน..	42
7 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.....	43
8 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสถานศึกษา.....	45
9 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา.....	46
10 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูประจำวิชาหรือครูทั่วไป.....	47
11 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูแนะแนว.....	47
12 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูหัวหน้าระดับชั้น.....	48
13 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของนักเรียน.....	49
14 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	50
15 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง.....	50
16 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของชุมชน.....	51
17 แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	56

 สารบัญภาพ

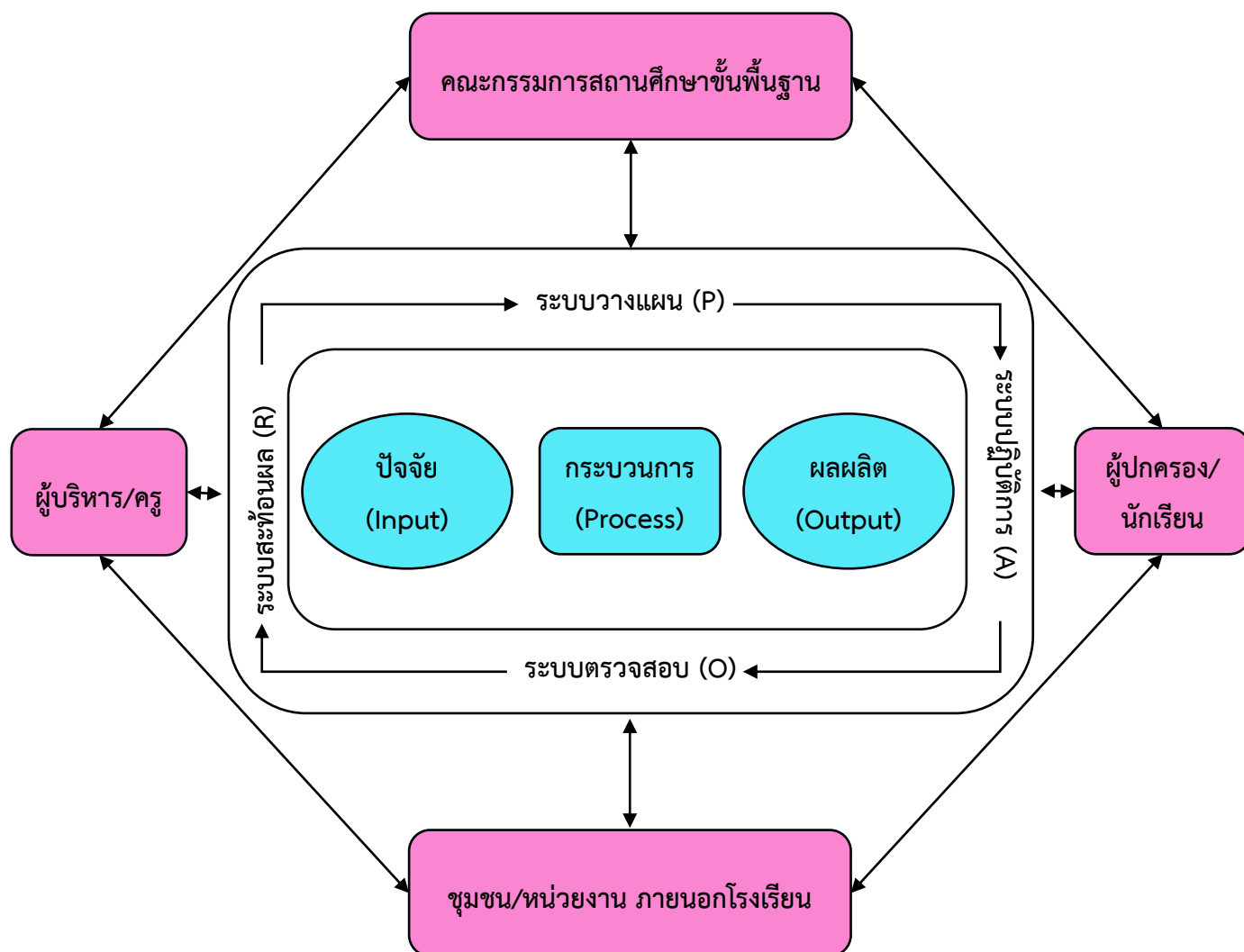
ภาพที่		หน้า
1	ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม.....	1
2	กระบวนการคัดกรองนักเรียน.....	11
3	กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	25
4	โครงสร้างของคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	33
5	กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	48

**คำแนะนำคู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**

คู่มือการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ชื่อระบบ แนวคิดและหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ โดยใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R_2) และขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R_3) ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย 3 รอบ คือ R_1D_1 , R_2D_2 และ R_3D_3 โดยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน

1. ชื่อระบบ

“ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม” (Participative Student Support System : PSSS) แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม

2. แนวคิดและหลักการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้วการป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่นๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เติบโตตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน คณะบุคลากร ครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษา เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วย ความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตงอกงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นคงมิใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ และได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีต จนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนหรือสังคม

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้อง เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือเรื่อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จัก คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกัน พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ในการปฏิรูปวิชาชีพครูซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่ได้คุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านปัจจัย คือ ครู ที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมี ตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียนคือ การมีความรักเอื้ออาทร เอาใจใส่ดูแลผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

การมีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ครูต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครุมืออาชีพ คือ นอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนแล้วยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้ง ดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือนักเรียน ในการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานที่ 4 ที่มุ่งให้นักเรียนมี คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้และมีบุคลิกภาพที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่านกระบวนการ ทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการของการประกันคุณภาพ การศึกษา มาตรฐานที่ 1 ที่ให้โรงเรียนมีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบมาตรฐานที่ 4 มี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน ในการจัดและพัฒนา การศึกษา ดังนั้นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยด้านผลผลิตและด้านกระบวนการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลา และวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น
2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

3. วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น (ครูที่ปรึกษา) บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอก มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4. องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรอง
3. การส่งเสริมและพัฒนา
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อ

รายละเอียดของทั้ง 5 องค์ประกอบมีดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการ ป้องกัน แก้ไข และช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาด ต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนดังนี้

1. ด้านความสามารถ
 - 1.1 การเรียน
 - 1.2 ความสามารถพิเศษ/อัจฉริยะ
2. ด้านสุขภาพ
 - 2.1 ร่างกาย/ความพิการ
 - 2.2 จิตใจ-พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว
 - 3.1 เศรษฐกิจ
 - 3.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพ

4. ด้านสารเสพติด
5. ด้านความปลอดภัย
6. พฤติกรรมทางเพศ
7. ด้านอื่นๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1. สังเกต
 - 1.1 พฤติกรรมการแสดงออก
 - 1.2 พฤติกรรมการทำงาน
2. สัมภาษณ์
 - 2.1 ผู้เกี่ยวข้อง
 - 2.1.1 ภายนอกสถานศึกษา
 - ผู้ปกครองเด็ก
 - ญาติใกล้ชิดเด็ก
 - เพื่อนนักเรียน
3. การเยี่ยมบ้าน
 - 3.1 พ่อแม่ผู้ปกครอง
 - 3.2 บุคคลในครอบครัว
 - สภาพเศรษฐกิจ/สังคม
 - ความสัมพันธ์ในครอบครัว
 - ทศนคติค่านิยมของคนในครอบครัว
4. ศึกษาข้อมูล
 - 4.1 ผลงานของนักเรียน
 - 4.1.1 ผลงานของนักเรียน
 - อัตชีวประวัติ
 - บันทึกประจำวัน
 - ภาระงานที่กำหนด
 - 4.1.2 ชิ้นงาน
 - สมุดทำงาน/แบบฝึกหัด
 - งานฝีมือ/สิ่งประดิษฐ์
 - โครงงาน

4.2 เอกสาร หลักฐานอื่นๆ

- ระเบียบสะสม
- การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี
- บันทึกสุขภาพของแพทย์
- บันทึกสรุปการประเมินจุดแข็งจุดอ่อน (SDQ)
- บันทึกสรุปการสำรวจเบื้องต้นเพื่อคัดแยกความพิการ/บกพร่อง
- บันทึกสรุปการสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แว
- บันทึกสรุปการสำรวจนักเรียนด้อยโอกาส
- อื่นๆ

5. ทดสอบ

5.1 แบบทดสอบที่สถานศึกษาสร้างขึ้น

5.2 แบบทดสอบระดับชาติ

5.3 แบบทดสอบมาตรฐาน

แบบทดสอบทั้งสามแบบนี้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัดความสามารถทางการเรียน, วัดความถนัด/ความสนใจ, วัดทักษะความสามารถและประเมินเพื่อคัดแยกนักเรียน

ทั้งนี้ การประเมินเพื่อคัดแยกนักเรียน สามารถทำได้โดยใช้แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน, แบบทดสอบเชาว์ปัญญา, แบบทดสอบความถนัดทางการเรียนและอาชีพ, แบบสำรวจความสนใจด้านอาชีพ, แบบประเมินพฤติกรรมเฉพาะด้าน, แบบสำรวจคัดแยกเบื้องต้น สำหรับเด็กพิการหรือบกพร่อง, แบบสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แว และแบบสำรวจนักเรียนด้อยโอกาส

หมายเหตุ

1. เครื่องมือสำหรับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลให้พิจารณาตามความเหมาะสม
2. การใช้แบบทดสอบ ผู้ใช้ควรมีความรู้ หรือศึกษาคำชี้แจงให้ชัดเจนเพื่อให้ผลการใช้

แบบทดสอบมีประสิทธิภาพ

กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
<p>การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>1. ด้านความสามารถ</p> <p>1.1 การเรียน</p>	<p>1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละรายวิชา</p> <p>2. ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน/ปีการศึกษาที่ผ่านมา</p> <p>3. ผลการสอบความรู้มาตรฐานระดับชาติ (O-net)</p> <p>4. พฤติกรรมการเรียน</p>	<p>◇ ศึกษาข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผลการวัดความรู้มาตรฐานระดับชาติ (O-net) ฯลฯ</p> <p>◇ สังเกต สํารวจพฤติกรรม การเรียน เช่น การมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ เวลาเข้าชั้นเรียน</p> <p>◇ สัมภาษณ์/สอบถาม ครูประจำวิชา ผู้ปกครอง นักเรียน</p> <p>◇ อื่นๆ</p> <p>◇ สังเกต</p>	<p>◇ ระเบียบสะสม</p> <p>◇ แบบประเมินจุดแข็งจุดอ่อน</p> <p>◇ แบบทดสอบทางการเรียนประเภทต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นหรือแบบทดสอบมาตรฐานอื่นๆ</p> <p>◇ แบบสำรวจพฤติกรรมทางการเรียน</p> <p>◇ แบบบันทึกการสัมภาษณ์</p> <p>◇ อื่นๆ</p>
<p>1.2 ความสามารถพิเศษ</p>	<p>1. พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความสามารถพิเศษ</p> <p>2. ผลงาน ชิ้นงาน โครงการงาน</p> <p>3. เอกสารหลักฐานร่องรอยแสดงถึงพฤติกรรมที่โดดเด่น</p>	<p>◇ การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ การมีบทบาทหน้าที่พิเศษในสถานศึกษา</p> <p>◇ ใช้แบบสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แว</p> <p>◇ แบบประเมินพหุปัญญา</p> <p>◇ อื่นๆ</p>	<p>◇ ระเบียบสะสม</p> <p>◇ แบบสำรวจความสามารถพิเศษ 10 แว</p> <p>◇ แบบประเมินพฤติกรรมเด็กอัจฉริยะ</p> <p>◇ แบบประเมินพหุปัญญา</p> <p>◇ แฟ้มสะสมงาน</p> <p>◇ แฟ้มข้อมูลนักเรียนเก่ง/สร้างชื่อในสถานศึกษา</p> <p>◇ อื่นๆ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ร่างกาย	1. ความปกติความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น มองเห็น การได้ยิน บกพร่องด้านการพูดและภาษาออทิสติกหรือพิการซ้ำซ้อน 2. โรคประจำตัว 3. ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงกับน้ำหนัก 4. ความสะอาดของร่างกาย	◊ สํารวจนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ◊ ศึกษาระเบียบสะสม ◊ ศึกษาข้อมูลจากบันทึกแบบบันทึกสุขภาพ ◊ การสัมภาษณ์ ◊ การสอบถาม ◊ การสังเกต ◊ วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน ◊ การประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)	◊ แบบสํารวจนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ◊ ระเบียบสะสม ◊ แบบบันทึกสุขภาพ ◊ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ◊ แบบบันทึกการสังเกต ◊ อื่นๆ
2.2 จิตใจพฤติกรรม	1. สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวลหรือซึมเศร้า 2. ความประพฤติ เช่น การลักขโมย, การทำร้ายตนเอง ฯลฯ 3. พฤติกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการเรียน ความสามารถพิเศษ และการปรับตัว เช่น พฤติกรรมการอยู่ไม่นิ่งสมาธิสั้น 4. ความสัมพันธ์กับเพื่อน/ครู/ผู้ปกครอง	◊ การสังเกต ◊ การสอบถาม ◊ เยี่ยมบ้าน	◊ บันทึกการเยี่ยมบ้าน ◊ แบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน (SDQ) ◊ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ◊ แบบบันทึกการสังเกต ◊ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ◊ อื่นๆ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
3. ด้านครอบครัว 3.1 เศรษฐกิจ	1. รายได้ผู้ปกครอง 2. ภาระหนี้สิน 3. ความเพียงพอของรายรับกับรายจ่าย 4. จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและใช้จ่ายในแต่ละวัน	◇ ศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสม ◇ สัมภาษณ์นักเรียน/ผู้ปกครอง ◇ เยี่ยมบ้าน ◇ ศึกษาข้อมูล EIS	◇ ระเบียนสะสม ◇ แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน ◇ แบบระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ◇ แบบบันทึกการสัมภาษณ์
3.2 การคุ้มครองสวัสดิภาพ	1. ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัย เหมาะสมของผู้ปกครอง 2. ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย 3. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว 4. การถูกคุกคามล่วงละเมิดทางเพศ	◇ ศึกษาจากระเบียนสะสม ◇ สังเกต ◇ สอบถาม ◇ เยี่ยมบ้าน ◇ สำนวญเด็กด้อยโอกาส	◇ ระเบียนสะสม ◇ แบบบันทึกการสังเกต ◇ แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน ◇ แบบสำรวจข้อมูลนักเรียนด้อยโอกาสทางการศึกษา ◇ แบบสรุปจำนวนนักเรียนด้อยโอกาส ◇ อื่นๆ
4. ด้านสารเสพติด	1. พฤติกรรมที่แสดงออก 2. พฤติกรรมทางการเรียนในชั้นเรียน 3. การใช้จ่ายเงิน 4. การคบเพื่อน 5. สุขภาพและบุคลิกภาพ 6. สถานภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม 7. ผลการตรวจปัสสาวะ	◇ สังเกต ◇ สัมภาษณ์ ◇ สอบถาม ◇ เยี่ยมบ้าน ◇ ตรวจสอบสุขภาพ ◇ ตรวจปัสสาวะ	◇ แบบบันทึกการสังเกต ◇ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ◇ แบบสอบถามบันทึกการเยี่ยมบ้าน ◇ แบบสรุปผลการตรวจสุขภาพ ◇ แบบสรุปผลการตรวจปัสสาวะ ◇ อื่นๆ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
5. ด้านความปลอดภัย	1. สถานภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม 2. ข้อมูลการเดินทาง/การใช้งานพาหนะ 3. การจัดสภาพแวดล้อมใน 4. การแต่งกายที่ปลอดภัย ฯลฯ	◊ ศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสม ◊ จากการประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของนักเรียน ◊ การสัมภาษณ์นักเรียน/ผู้ปกครอง ◊ สังเกตพฤติกรรมนักเรียน ◊ การเยี่ยมบ้านนักเรียน ◊ อื่นๆ	◊ ระเบียนสะสม ◊ แบบประเมินจุดแข็งจุดอ่อนของนักเรียน (SDQ) ◊ แบบบันทึกการสัมภาษณ์นักเรียน/ผู้ปกครอง ◊ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ◊ .แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน ◊ อื่นๆ
6. พฤติกรรมทางเพศ ◊ พฤติกรรมชู้สาว ◊ พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ	1.บุคลิกภาพ - อยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเหมือนเพศตรงข้าม - มีพฤติกรรมเหมือนเพศตรงข้าม 2. สังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก	◊ การสังเกตพฤติกรรม ◊ การสัมภาษณ์นักเรียน/ผู้เกี่ยวข้อง ◊ การตอบแบบสอบถามประเภทอื่นๆ เช่น ใครเอ่ย ◊ การทำแบบสอบถามบุคลิกภาพ	◊ แบบบันทึกการสังเกต ◊ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ◊ แบบสอบถาม ◊ แบบทดสอบ บุคลิกภาพ ◊ ข้อมูลแหล่งต่างๆ เช่น จากเพื่อนฝ่ายปกครอง
7. การคัดกรอง ◊ กลุ่มปกติ ◊ กลุ่มเสี่ยง ◊ กลุ่มมีปัญหา	1. ข้อมูลการศึกษานักเรียนรายบุคคล	1. แยกนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองและลงบันทึกในแบบสรุปผลการคัดกรอง 2. จัดทำเอกสารสารสนเทศ	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบบันทึกการคัดกรอง 3. แบบสรุปผลการคัดกรอง

จากการคัดกรองจะพบเด็กที่มีความต้องการพิเศษแทรกอยู่ในเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ ได้แก่

- (1) เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น
- (2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- (3) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- (4) เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
- (5) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
- (6) เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม
- (7) เด็กออทิสติก
- (8) เด็กอัจฉริยะ

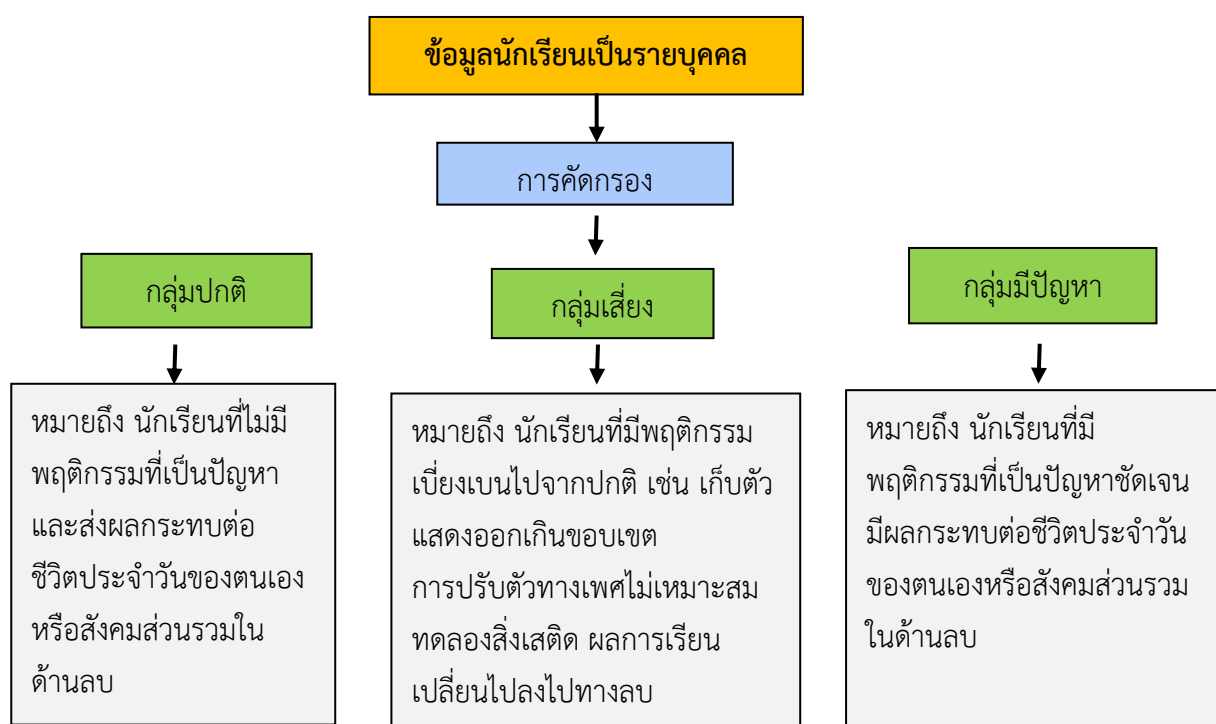
โรงเรียนต้องจัดทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กเหล่านี้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจัดกลุ่มนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น

สถานศึกษาควรมีการประชุมครูกำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษา และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งมีการกำหนดเกณฑ์ว่า ความรุนแรงหรือความถี่เท่าไร จึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา

การคัดกรองนักเรียน จะแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการคัดกรองนักเรียน

เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
1. ด้านความสามารถ 1.1 ด้านการเรียน	1) ผลการเรียนเฉลี่ยมากกว่า 1.50 2) ได้ 0 ร มส ในรายวิชาต่าง ๆ รวมกันไม่เกิน 3 รายวิชา 3) รายวิชาที่ยังไม่ผ่านมีการติดต่อขอซ่อมทุกรายวิชา 4) มาโรงเรียนไม่ทันเคารพธงชาติไม่เกิน 5 ครั้งใน 1 ภาคเรียน 5) ไม่เข้าเรียนในแต่ละรายวิชาไม่เกินร้อยละ 10 ของเวลาเรียน	1) ผลการเรียนเฉลี่ย 1.00-1.50 2) ได้ 0 ร มส ในรายวิชาต่าง ๆ 1-5 รายวิชาใน 1 ภาคเรียน 3) รายวิชาที่ยังไม่ผ่านมีการติดต่อขอซ่อมทุกรายวิชา 4) มาโรงเรียนไม่ทันเคารพธงชาติระหว่าง 6-10 ครั้งใน 1 ภาคเรียน 5) ไม่เข้าเรียนในแต่ละรายวิชาเกินร้อยละ 10 ของเวลาเรียน 6) ขาดเรียนต่อเนื่องนานกว่า 3 วันทำการ โดยไม่ทราบสาเหตุ 7) พฤติกรรมการเรียนหรือผลการเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในด้านลบ แต่ยังไม่แสดงผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวัน	1) ผลการเรียนเฉลี่ยต่ำกว่า 1.00 2) ได้ 0 ร มส ในรายวิชาต่าง ๆ รวมกันตั้งแต่ 7 รายวิชาขึ้นไป 3) รายวิชาที่ยังไม่ผ่านมีการติดต่อขอซ่อมบางรายวิชาหรือไม่ติดต่อขอสอบซ่อม 4) มาโรงเรียนไม่ทันเคารพธงชาติมากกว่า 10 ครั้งใน 1 ภาคเรียน 5) ไม่เข้าเรียนในแต่ละรายวิชามากกว่าร้อยละ 20 ของเวลาเรียน 6) หนีเรียนมากกว่า 3 ครั้ง ตั้งแต่เปิดภาคเรียน 7) ขาดเรียนต่อเนื่องนานกว่า 7 วันทำการ โดยไม่ทราบสาเหตุ 8) พฤติกรรมการเรียนหรือผลการเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในด้านลบ และมีผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวัน
1.2 ด้านความสามารถพิเศษ	1) ด้านการเรียนมีผลการเรียนตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป 2) ด้านอื่นๆ เช่น กีฬา ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ขับร้อง การหารายได้ ฯลฯ		

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย	1) มีน้ำหนัก ส่วนสูง และอายุสัมพันธ์กัน 2) ร่างกายแข็งแรง 3) ไม่มีโรคประจำตัว 4) เจ็บป่วยเป็นบางครั้ง ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อ การเรียนหรือพฤติกรรม ของนักเรียน	1) มีน้ำหนัก ส่วนสูง และอายุไม่สัมพันธ์กัน 2) เจ็บป่วยบ่อยครั้ง 3) มีโรคประจำตัว 4) มีความพิการทางร่างกาย หรือมีความบกพร่องทางด้านการได้ยิน การมองเห็นหรืออื่นๆ	1) มีน้ำหนัก ส่วนสูง และอายุ ไม่สัมพันธ์กัน 2) เจ็บป่วยบ่อยครั้ง 3) มีโรคประจำตัว 4) มีความพิการทางร่างกาย หรือมีความบกพร่องทางด้านการได้ยิน การมองเห็น หรืออื่นๆ
2.2 ด้านจิตใจ / พฤติกรรม	1) มีคะแนนจากแบบประเมิน พฤติกรรม(SDQ) ในระดับปกติ 2) ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ พฤติกรรมลักขโมย ดัดการพนัน ใช้ยาเสพติด พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ด้านชู้สาว การตั้งครรภ์ในวัยเรียน การปรับตัว เป็นต้น 3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ แต่อาจทำผิดบ้างในบางครั้ง โดยไม่มีผลเสียต่อตนเอง และผู้อื่น	1) มีคะแนนจากแบบประเมิน พฤติกรรม(SDQ)ในระดับเสี่ยง 2) มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป จากปกติ เช่น ทดลองดื่ม/เสพ/ สูบสิ่งเสพติด มีการปรับตัวทางเพศ ไม่เหมาะสม มีพฤติกรรม ด้านชู้สาว เกือบตัว หรือ แสดงออกเกินขอบเขต เริ่มมีปัญหาการเรียน สภาพอารมณ์เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม เป็นต้น 3) ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของโรงเรียนบ่อยๆ แต่ไม่มีผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น	1) มีคะแนนจากแบบประเมิน พฤติกรรม(SDQ) ในระดับมีปัญหา 2) มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ชัดเจนทำให้ตนเองและ/หรือผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมลักขโมย ดัดการพนัน ใช้สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม การตั้งครรภ์ มีปัญหาการเรียนชัดเจน มีสภาพอารมณ์จิตใจ ผิดปกติ เกือบตัว เป็นต้น 3) ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน บ่อยจนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เสียหาย

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
3. ด้านครอบครัว 3.1 ด้านเศรษฐกิจ	1) ครอบครัวมีอาชีพที่มั่นคงและสุจริต มีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งอาจมีภาระหนี้สินบ้าง แต่สามารถชำระหนี้ได้ โดยไม่เดือดร้อน	1) รายได้ครอบครัวอยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาทต่อเดือน 2) บิดาหรือมารดาตกงาน 3) มีภาระหนี้สินที่มีปัญหาในการชำระหนี้ 4) มีเหตุการณ์ให้เกิดการสูญเสียกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วมบ้าน 5) นักเรียนไม่มีอาหารกลางวันรับประทานหรือไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน	1) รายได้ครอบครัวต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน 2) บิดาหรือมารดาตกงาน 3) มีภาระหนี้สินจำนวนมาก มีปัญหาในการชำระหนี้ 4) อาชีพของครอบครัวไม่มั่นคง เสี่ยงต่ออันตราย รายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่าย 5) นักเรียนไม่มีเงินมาโรงเรียน ไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน อาหารกลางวัน ฯลฯ
3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน	1) นักเรียนอาศัยอยู่กับพ่อแม่ หรือญาติ และนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว 2) ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนที่ดี ไม่อยู่ใกล้แหล่งมั่วสุมหรือแหล่งเสี่ยงอันตราย	1) นักเรียนอยู่กับคนรู้จักหรือญาติ แต่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน 2) ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัวไม่ราบรื่น มีความรู้สึกที่ไม่มีต่อบิดา หรือมารดา 3) บิดาหรือมารดา หย่าร้าง หรือ สมรสใหม่ 4) มีความขัดแย้งกันในครอบครัวหรือทะเลาะกันเป็นประจำ 5) ที่พักของนักเรียนอยู่ในชุมชน แออัด หรือใกล้แหล่งมั่วสุม หรือแหล่งท่องเที่ยวกลางคืน	1) นักเรียนอยู่กับคนรู้จักหรือญาติ แต่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน 2) ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัวไม่ราบรื่น มีความรู้สึกที่ไม่มีต่อบิดา หรือมารดา 3) บิดาหรือมารดา หย่าร้าง หรือ สมรสใหม่ 4) มีความขัดแย้งกันในครอบครัวหรือทะเลาะกันเป็นประจำ 5) ที่พักของนักเรียนอยู่ในชุมชน แออัด หรือใกล้แหล่งมั่วสุม หรือแหล่งท่องเที่ยวกลางคืน

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
		<p>6) มีบุคคลในครอบครัว ใช้สารเสพติด ติดการพนัน มั่วสุมอบายมุขต่างๆ หรือ เจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวช</p> <p>7) สภาพบ้านไม่มีการแบ่ง ห้องเป็นสัดส่วน เช่น ห้องนอน</p> <p>หมายถึง ลักษณะดังกล่าว ยังไม่มีผลกระทบต่อการ เรียนหรือพฤติกรรมของ นักเรียน</p>	<p>6) มีบุคคลในครอบครัว ใช้สารเสพติด ติดการพนัน มั่วสุมอบายมุขต่าง ๆ หรือ เจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวช</p> <p>7) สภาพบ้านไม่มีการแบ่ง ห้องเป็นสัดส่วน เช่น ห้องนอน</p> <p>8) มีลักษณะเหมือนในกลุ่ม เสี่ยง แต่ลักษณะดังกล่าว มีผลกระทบต่อการเรียน หรือพฤติกรรมของนักเรียน</p>
4. ด้านยาเสพติด	<p>1) ไม่ใช้สารเสพติด</p> <p>2) ไม่ดื่มเบียร์ สุรา หรือ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ฯลฯ</p>	<p>1) ทะเลาะวิวาท พฤติกรรม เกเร</p> <p>2) ซึม กระสับกระส่าย หยุดหงิด</p> <p>3) แยกตัวไม่เข้าร่วมกิจกรรม ขาดเรียนบ่อยครั้ง</p> <p>4) ไม่สนใจสุขภาพ สกปรก</p> <p>5) ใช้เงินสิ้นเปลืองมาก</p> <p>6) คบเพื่อนในกลุ่มเสพ ยาเสพติด</p> <p>7) สมาชิกในครอบครัวใช้ยา เสพติด/ค้ายา</p> <p>8) เป็นผู้สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา</p>	<p>1) ทะเลาะวิวาท พฤติกรรม เกเร</p> <p>2) ซึม กระสับกระส่าย หยุดหงิด</p> <p>3) แยกตัวไม่เข้าร่วมกิจกรรม ขาดเรียนบ่อยครั้ง</p> <p>4) ไม่สนใจสุขภาพ สกปรก</p> <p>5) ใช้เงินสิ้นเปลืองมาก</p> <p>6) คบเพื่อนในกลุ่มเสพ ยาเสพติด</p> <p>7) สมาชิกในครอบครัวใช้ยา เสพติด/ค้ายา</p> <p>8) เป็นผู้สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา</p> <p>9) มีอาการทางกาย ง่วงซึม</p> <p>10) มีอาการติดยา ใช้ยา มากขึ้น</p> <p>11) ต้องการใช้ยา ควบคุม ตนเองไม่ได้</p>

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
			12) หมกมุ่นการใช้ยาเสพติด 13) ไม่สนใจการเรียน สังคม ไม่ดูแลตนเอง
5. ด้านความปลอดภัย	1) เดินทางไป-กลับ มีผู้ปกครองรับส่ง หรือ เดินทางไปกลับด้วยรถ รับส่งโดยไม่พบปัญหาใดๆ หรือนำรถจักรยานยนต์ มาแล้ว ปฏิบัติตาม กฎจราจรของโรงเรียน	1) เดินทางไป-กลับ มีผู้ปกครองรับส่ง หรือ เดินทางไปกลับด้วยรถ รับส่งโดยพบปัญหา เช่น มาไม่ถึงโรงเรียน หรือนำ รถจักรยานยนต์มาแล้ว ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรของ โรงเรียน 2) มีพฤติกรรมอยู่ในสถานที่ ที่จัดว่าเป็นพื้นที่อับของ โรงเรียน	1) เดินทางไป-กลับ มีผู้ปกครองรับส่ง หรือ เดินทางไปกลับด้วยรถ รับส่งแต่พบปัญหา เช่น มาไม่ถึงโรงเรียน หรือนำ รถจักรยานยนต์มาแล้ว ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรของ โรงเรียน 2) มีประวัติทะเลาะวิวาท 3) พกพาอาวุธมาโรงเรียน 4) มีพฤติกรรมรวมกลุ่ม ก่อความสร้างปัญหา 5) มีพฤติกรรมอยู่ในสถานที่ ที่จัดว่าเป็นพื้นที่อับของ โรงเรียน 6) ชักนำบุคคลภายนอกที่ ไม่น่าไว้วางใจเข้ามาใน โรงเรียน
6. ด้านการปรับตัว พฤติกรรมทางเพศ	1) ประพฤติปฏิบัติตน เหมาะสมกับเพศและวัย	1) อยู่ในกลุ่มประพฤติดน เหมือนเพศตรงข้าม 2) ทำงานพิเศษที่ล่อแหลม ต่อการถูกล่วงละเมิด ทางเพศ	1) อยู่ในกลุ่มประพฤติดน เหมือนเพศตรงข้าม 2) ขาดเรียนไปกับคู่ของตน เสมอ 3) อยู่ด้วยกัน 4) ตั้งครรภ์

ข้อมูลนักเรียน	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มมีปัญหา
		4) อยู่ในกลุ่มชายบริการ 5) มีพฤติกรรมอยู่ด้วยกัน 2 คน นอกเวลาเรียนบ่อยครั้ง 6) มีพฤติกรรมแต่งกายที่ ล่อแหลมต่อการถูกล่วงละเมิดทางเพศ 7) การใช้สื่อเทคโนโลยีไม่เหมาะสม เช่น มีสื่อลามกอนาจารในครอบครอง ใช้สื่อเวลานานและบ่อยครั้ง	7) หมกมุ่นในการใช้เครื่องมือสื่อสารที่เกี่ยวข้องทางเพศ
7. ด้านการติดเกม	1) ประพฤติปฏิบัติตนไม่เสี่ยง/ไม่มีปัญหา	1) เล่นเกมนานวันละ 1 ชั่วโมง 2) ขาดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 3) เกือบตัว แยกตัวจากกลุ่มเพื่อน 4) ใช้จ่ายเงินผิดปกติ 5) อยู่ในกลุ่มเพื่อนเล่นเกม 6) ร้านเกมอยู่ใกล้บ้านหรือโรงเรียน	1) เล่นเกมนานวันละ 2 ชั่วโมง 2) หุดหงิด ฉุนเฉียว อารมณ์รุนแรง 3) บุคลิกภาพผิดไปจากเดิม 4) ขาดความรับผิดชอบ 5) หมกมุ่น จริ่งจิ้งในการเล่น 6) ใช้เงินสิ้นเปลือง โทก กลักขโมยเงิน
8. ด้านการใช้เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์	1) ประพฤติปฏิบัติตนไม่เสี่ยง/ไม่มีปัญหา	1) เคยใช้โทรศัพท์มือถือถือระหว่างการเรียนการสอนโดยไม่จำเป็น 2) เข้าใช้ Facebook, MSN Chat, Line เกินวันละ 1 ชั่วโมง	1) เคยใช้โทรศัพท์มือถือถือระหว่างการเรียนการสอนโดยไม่จำเป็น 2 ครั้งต่อวันขึ้นไป 2) เข้าใช้ Facebook, MSN Chat, Line เกินวันละ 2 ชั่วโมง

หมายเหตุ หากนักเรียนมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหา ให้จัดนักเรียนอยู่ในกลุ่มมีปัญหา แม้ว่านักเรียนจะมีพฤติกรรมอื่นๆ อยู่ในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง และนักเรียนอาจมีปัญหามากกว่า 1 ด้าน

เกณฑ์การประเมินผลด้านพฤติกรรม

(ประกอบการกรอกข้อมูลข้อ 2.2)

1. การแสดงออกทางพฤติกรรมดังนี้

1.1 การแต่งกาย

1.1.1 แต่งกายผิดระเบียบ

1.1.2 สกปรก มอมแมม ไม่เอาใจใส่ดูแลตนเอง

1.2 ลักษณะท่าทาง

1.2.1 กระด้าง ก้าวร้าว ไม่สุภาพ ไม่มีสัมมาคารวะ

1.2.2 เหม่อลอย เก็บตัว เชื่องซึม

1.3 การพูด

1.3.1 พูดก้าวร้าว ไม่เหมาะสม โต้เถียง เสียงดัง เอะอะ โวยวาย

1.3.2 พูดน้อย ไม่อยากพูด เงียบขรึม

1.4 การเรียน

การเรียนตกต่ำ ไม่สนใจการเรียน หนีเรียน มาโรงเรียนสายเป็นประจำ

1.5 พฤติกรรมทาเพศ

การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน มั่วสุมทางเพศกับเพื่อนชายหญิง

1.6 ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือเพื่อนไม่ดี มีเพื่อนน้อย

1.7 อื่นๆ เช่น พกพาอาวุธ ใช้สารเสพติด

การประเมิน

นักเรียนมีพฤติกรรม 1-3 ข้อขึ้นไป นักเรียนมีพฤติกรรมในระดับเสี่ยง

นักเรียนมีพฤติกรรม 4 ข้อขึ้นไป นักเรียนมีพฤติกรรมในระดับมีปัญหา

2. การแสดงออกทางอารมณ์

2.1 อารมณ์รุนแรง ควบคุมอารมณ์ไม่ได้

2.2 วิตกกังวล เครียด ย้ำคิดย้ำทำ

2.3 ซึมเศร้า น้อยใจไม่มีเหตุผล

การประเมิน

นักเรียนมีพฤติกรรม 1 ข้อขึ้นไป นักเรียนมีพฤติกรรมในระดับเสี่ยง

นักเรียนมีพฤติกรรม 2 ข้อขึ้นไป นักเรียนมีพฤติกรรมในระดับมีปัญหา

หมายเหตุ

1. นักเรียนมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในกลุ่มมีปัญหา ให้จัดอยู่ในกลุ่มมีปัญหา (ระบุปัญหา) แม้ว่าจะมีพฤติกรรมอื่นในระดับปกติ หรือมีความสามารถพิเศษก็ตาม
2. นักเรียน 1 คน อาจมีปัญหาหลายด้าน
3. ความสามารถพิเศษ หมายถึง สิ่งที่นักเรียนทำได้ดีเด่น มีผลงานและความสามารถเชิงประจักษ์
4. นักเรียนอาจมีความสามารถพิเศษ (ชัดเจน) มากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้
5. ข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนถือเป็นความลับระหว่างครูที่ปรึกษาและนักเรียนคนนั้นๆ ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อการแก้ปัญหากับผู้ที่ทำหน้าที่แก้ปัญหาเท่านั้น

3. การส่งเสริมและพัฒนา

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพมีความภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีปัญหากลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามสถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา

- การจัดกิจกรรมโฮมรูม
- การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting)
- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- โครงการพิเศษต่างๆ

กระบวนการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีแนวทางในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
การส่งเสริมและพัฒนา พัฒนานักเรียน ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนทุกกลุ่ม (กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา)	1. ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. ข้อมูลการคัดกรองนักเรียน	1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม จัดตามความต้องการ ของนักเรียนและให้ นักเรียนมีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรม 2. การจัดประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) 2.1 การจัดประชุม ผู้ปกครอง ชั้นเรียน ควรจัดประชุมอย่าง น้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการ ดำเนินงานประเด็น ที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐาน ที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
		<p>2.2 ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ควรเตรียม พร้อมก่อนประชุมในด้าน ต่างๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> ◊ ข้อมูลนักเรียนแต่ละคน ◊ วัตถุประสงค์ในการจัด กิจกรรม ◊ กิจกรรมที่จะดำเนินการ ฯลฯ <p>2.3 จัดกิจกรรมประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียน</p> <p>2.4 สรุปและบันทึกหลักฐาน การประชุมผู้ปกครอง แต่ละครั้ง เพื่อประโยชน์ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ◊ เป็นหลักฐานในการประชุม แต่ละครั้ง ◊ เป็นข้อมูล สำหรับดูแล ช่วยเหลือ นักเรียนต่อไป ◊ เป็นข้อมูล สำหรับการจัด ประชุมให้สอดคล้องกับ ความต้องการของ ผู้ปกครองในครั้งต่อไป <p>3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <p>4. โครงการพิเศษอื่นๆ</p>	

ข้อควรตระหนักในการดำเนินกิจกรรม

1. การจัดกิจกรรม Classroom meeting (จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน) ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ หรือการต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียน การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม เป็นต้น
2. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใย เอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน
3. ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ควรนำกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียนร่วมกับสถานศึกษา
4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพนักเรียน ควรเป็นกิจกรรมหลากหลายตาม ความสนใจของนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ เป็นต้น

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ ปล่อยปละละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนมีหลายวิธี เช่น การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การติดตามดูแลช่วยเหลือ

กระบวนการการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข มีแนวทางในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา ครูควรจัดกิจกรรมป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา	1. ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ◊ ประวัติส่วนตัว ◊ ข้อมูลสุขภาพ ◊ ข้อมูลด้านการเรียน ◊ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ◊ ข้อมูลครอบครัว ฯลฯ 2. ข้อมูลการคัดกรองนักเรียน 3. ข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง	1. ให้คำปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานกับครูและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อการจัดกิจกรรม เช่น ◊ กิจกรรมในห้องเรียน ◊ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ◊ กิจกรรมซ่อมเสริม ◊ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ฯลฯ 3. ติดตาม/รายงานผลผู้เกี่ยวข้อง	◊ แบบบันทึกการให้คำปรึกษา ◊ แบบบันทึกผลการประสานและช่วยเหลือนักเรียน ◊ แบบบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ตามกระบวนการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่มีปัญหาต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ก็ควรส่งต่อ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริม พัฒนา และช่วยเหลืออย่างถูกต้อง และรวดเร็วขึ้น

การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

5.1 การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูแนะแนว หรือผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน

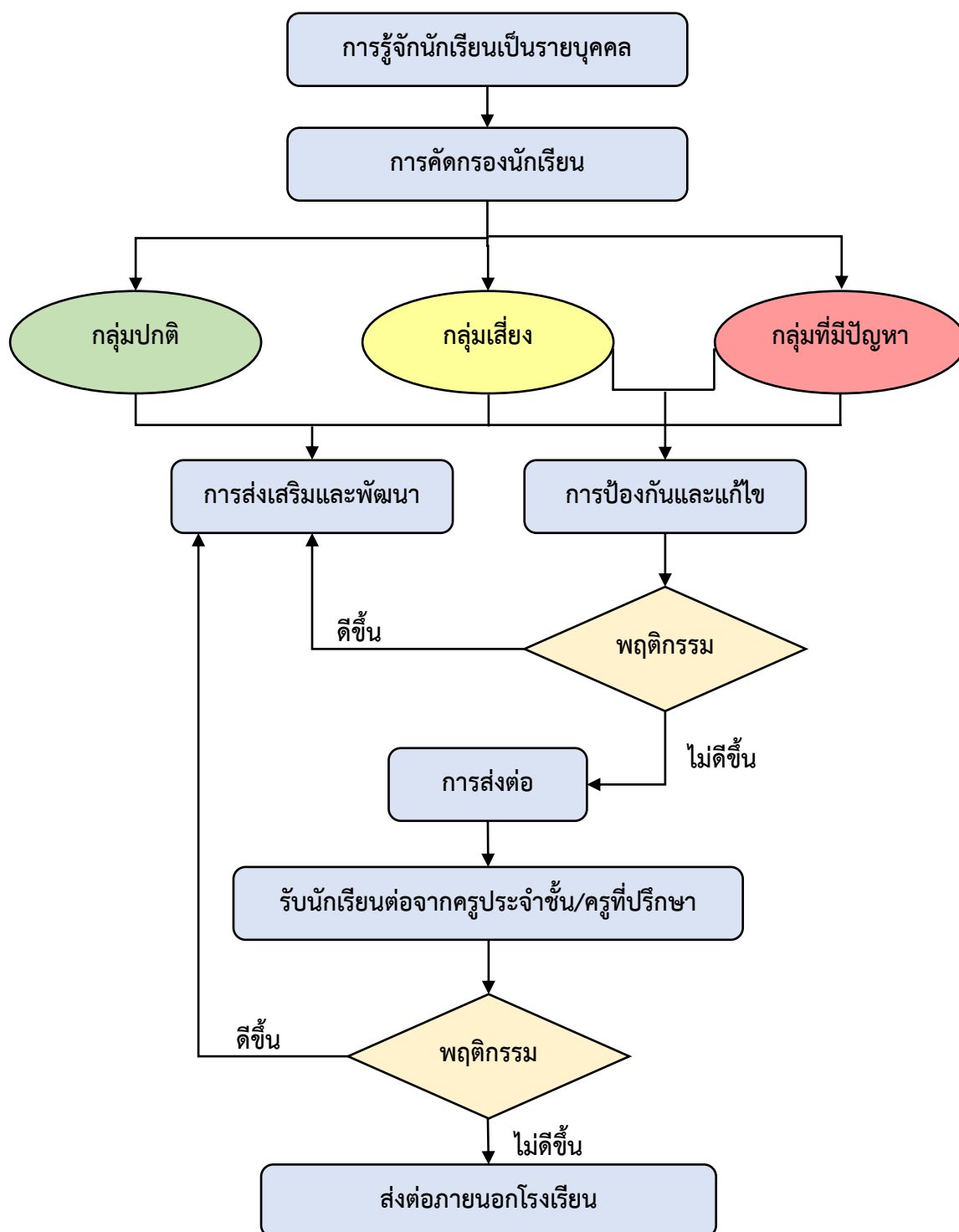
5.2 การส่งต่อภายนอก เป็นการส่งนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน กรณีที่เกินความสามารถของสถานศึกษา โดยครูแนะแนวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อ และมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการส่งต่ออย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพจึงมีกระบวนการ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งต่อ

กระบวนการดำเนินงานประเด็นที่พิจารณา	ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ	วิธีการ	เครื่องมือ/ แหล่งข้อมูล
<p>การส่งต่อ</p> <p>1. ส่งต่อภายใน</p>	<p>1. ประวัติส่วนตัว</p> <p>2. ข้อมูลสุขภาพ</p> <p>3. ข้อมูลด้านการเรียน</p>	<p>1. ทำความเข้าใจและชี้แจงนักเรียนถึงความจำเป็นที่ต้องส่งต่อ</p> <p>2. ประสานกับครูที่จะช่วยเหลือ</p> <p>3. สรุปรูปข้อมูลนักเรียนและวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมาในบันทึกการส่งต่อ</p> <p>4. นัดหมายวัน เวลา สถานที่ที่จะไปพบครูที่ให้การช่วยเหลือต่อ</p> <p>5. ติดตามผลการช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ</p>	<p>◇ แบบบันทึกการส่งต่อภายในของโรงเรียนเป็นรายบุคคล/กลุ่ม</p> <p>◇ แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน</p>
<p>2. ส่งต่อภายนอก</p>	<p>1. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ</p> <p>2. ข้อมูลครอบครัว</p> <p>3. ข้อมูลที่ได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้น</p>	<p>1. ในรายการของนักเรียนที่ยากต่อการช่วยเหลือครูแนะแนว/ผู้เกี่ยวข้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก</p> <p>2. ติดตามผลการช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญและรายงานผลการช่วยเหลือ</p>	

5. กระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน มี 3 มาตรฐาน และ 14 ตัวชี้วัด
พร้อมกับเกณฑ์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
ด้านนักเรียน 1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ ตามศักยภาพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	1.1 ตัวชี้วัดที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้	ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถวิเคราะห์ตัดสินใจเลือกเข้าร่วม กิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
	1.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขลักษณะนิสัยที่ดี	ระดับ 1 ร้อยละ 70 มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย) ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถป้องกันดูแลสุขภาพตนเองได้ ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์และปรับตัวได้ ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	<p>1.3 ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะชีวิต และสามารถหลีกเลี่ยง ป้องกันภัยอันตรายและ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 95 มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและพฤติกรรมที่ ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 95 มีระดับ 1 สามารถวิเคราะห์และจำแนก สิ่งที่เป็นพิษภัยอันตรายและ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 95 มีระดับ 2 รอบรู้เท่าทันและกล้าที่จะ ปฏิเสธสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 95 มีระดับ 3 สามารถชักชวนหรือส่งเสริม ให้เพื่อนประพฤติตนตาม แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม</p>
	<p>1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น และสามารถจัดการ กับปัญหาและอารมณ์ของ ตนเองได้</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รักและเห็นคุณค่า ในตนเอง</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และ สามารถควบคุมอารมณ์ของ ตนเอง</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และ สามารถใช้หลักเหตุผลใน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และ สามารถจัดการกับปัญหาและ อารมณ์ได้</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	1.5 ตัวชี้วัดที่ 4 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสถานศึกษา</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 ปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนและสังคม</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็นแบบอย่างที่ดีของสถานศึกษา ชุมชนและสังคม</p>
	1.6 ตัวชี้วัดที่ 5 มีเจตคติที่ดีและทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้จักการทำงานและอาชีพ</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และรู้ความสนใจด้านอาชีพของตนเอง</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และมีแนวทางในการตัดสินใจเลือกอาชีพ</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และมีทักษะและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพที่ถนัดและสนใจ</p>
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ	2.1 ตัวชี้วัดที่ 1 มีการวางระบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับที่ 1 มีโครงสร้างการบริหารงาน</p> <p>ระดับที่ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดสรรและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		<p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีแผนงาน โครงการ ปฏิทินงานตาม แผนที่ชัดเจน และจัดทำ คู่มือปฏิบัติงานของ สถานศึกษา</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และพัฒนาการ ดำเนินงานให้สอดคล้องกับ บริบทของสถานศึกษา</p>
	<p>2.2 ตัวชี้วัดที่ 2 มีการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล - การคัดกรองนักเรียน - การส่งเสริมนักเรียน - การป้องกัน และแก้ไข ปัญหา - การส่งต่อ 	<p>ระดับ 1 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดกรอง นักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการส่งเสริม พัฒนาและการป้องกัน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหา นักเรียน</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการส่งต่อ นักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและมีเครือข่ายวิชาชีพ</p>
	<p>2.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีแผนการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผลระบบดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการ ดำเนินงานตามแผน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 มีการรายงานผล</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการนำผล มาปรับปรุงและประชาสัมพันธ์</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
3. มาตรฐานด้านปัจจัย	3.1 ตัวชี้วัดที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับ 1 ผู้บริหารมีนโยบายการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีความรู้ความเข้าใจให้ความสำคัญงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>
	3.2 ตัวชี้วัดที่ 2 ครูมีเจตคติและความสามารถในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับ 1 มีความรู้ความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 มีการพัฒนาตนเอง</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และสามารถปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ร่วมงามและสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงาน</p>
	3.3 ตัวชี้วัดที่ 3 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<p>ระดับ 1 มีการติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีเครือข่ายผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		<p>ระดับ 4 มีระดับที่ 3 และมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมในการดูแล ส่งเสริม ช่วยเหลือ และพัฒนา ผู้เรียน</p>
	<p>3.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น ระดับ 2 ร่วมมือกับครูประจำชั้น/ครู ที่ปรึกษาในการให้ข้อมูลที่ ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ระดับ 3 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรม ส่งเสริม พัฒนา นักเรียน เช่น ยุวทูตความดี พี่สอนน้อง ติวเตอร์ ฯลฯ ระดับ 4 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรม ช่วยเหลือและป้องกัน แก้ไขปัญหา</p>
	<p>3.5 ตัวชี้วัดที่ 4 มีสื่อ เครื่องมือ ที่ใช้ในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีสื่อ เครื่องมือสำหรับผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองในการรู้จัก นักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีสื่อ เครื่องมือ ในการคัดกรองนักเรียน ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีสื่อ เครื่องมือ ในการส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีสื่อ เครื่องมือ ในการส่งต่อนักเรียน</p>

7. คณะกรรมการดำเนินงานและคณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 3 คณะ ดังนี้

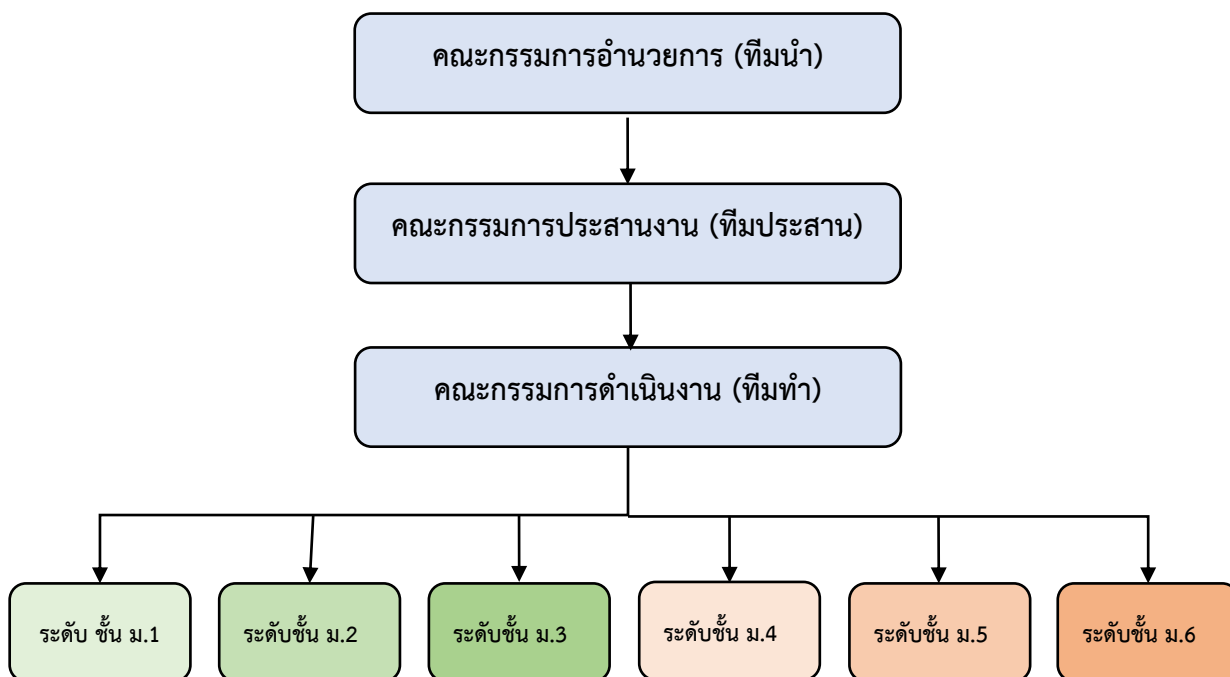
1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมผู้นำ)
 - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานกรรมการ
 - 1.2 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 1.3 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
 - 1.4 ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการ
 - 1.5 ประธานกรรมการผู้ปกครองเครือข่ายระดับโรงเรียน กรรมการ
 - 1.6 ประธานกรรมการนักเรียน กรรมการ
 - 1.7 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป กรรมการและเลขานุการ
2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)
 - 2.1 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป ประธานกรรมการ
 - 2.2 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 2.3 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ
 - 2.4 ผู้แทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการ
 - 2.5 ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
 - 2.6 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6 กรรมการ
 - 2.7 หัวหน้างานแนะแนว กรรมการและเลขานุการ
3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)
 - 3.1 หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 3.2 รองหัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 3.3 ครูที่ปรึกษา กรรมการ
 - 3.4 ครูประจำวิชาและครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กรรมการ
 - 3.5 ครูแนะแนว กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 2 คณะ ดังนี้

1. คณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 หัวหน้าระดับชั้น ประธานกรรมการ
 - 1.2 รองหัวหน้าระดับชั้น กรรมการ
 - 1.3 ครูแนะแนว กรรมการและเลขานุการ

2. คณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	
2.1 หัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป	ประธานกรรมการ
2.2 ครูที่ปรึกษา ระดับชั้นละ 1 คน	กรรมการ
2.3 ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ม.1-6	กรรมการ
2.4 ตัวแทนนักเรียนระดับชั้น ม.1-6	กรรมการ
2.5 หัวหน้าระดับชั้น	กรรมการและเลขานุการ

ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 3 คณะ
ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โครงสร้างของคณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

8. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น ระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง นักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.)
3. สถานศึกษา
 - 3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
 - 3.2 ครูทุกคน
 - 3.3 นักเรียน
 - 3.4 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.5 บุคลากรอื่นๆ
4. ผู้ปกครองและชุมชน
 - 4.1 ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง
 - 4.2 ชุมชน
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 ภาครัฐ
 - 5.2 ภาคเอกชน
 - 5.3 องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่นปกครองพิเศษ
 - 5.4 องค์กรอิสระ

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือ สถานศึกษาสามารถดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพท. ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมายและจุดเน้นด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ มอบหมายหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพท. อย่างชัดเจน
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข สถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ฯลฯ เพื่อวางแผนทางปฏิบัติร่วมกัน
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ สพท. เกิดการพัฒนาองค์ความรู้การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ พัฒนาบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้และปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ◇ ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. สนับสนุนช่วยเหลือให้ สพท. สถานศึกษาสามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา อุปสรรคของ สพท. และสถานศึกษาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จ
5. ส่งเสริมให้ สพท. มีระบบติดตามประเมินผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง	<ul style="list-style-type: none"> ◇ กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สพท.

2. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด รวมทั้งการประสาน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. นำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การปฏิบัติในสถานศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือ และปัญหาพฤติกรรมนักเรียนของสถานศึกษา ◇ จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นเครือข่าย ให้คำปรึกษา ตามสภาพปัญหาและความต้องการ ของนักเรียน และบริการแก่ผู้สนใจ ◇ จัดให้มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในระดับเขตพื้นที่ ◇ นิเทศ ติดตามผล รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สถานศึกษา
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิด การพัฒนาองค์ความรู้ และความสามารถในทางปฏิบัติด้านการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เทคนิค และทักษะในการดำเนินงานดูแล ช่วยเหลือนักเรียนได้ ◇ จัดทำมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษา ◇ สนับสนุนให้สถานศึกษา ศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับ ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อนำผลมาพัฒนา งานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ◇ จัดให้มีเครือข่ายประสานงาน และแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. สนับสนุนช่วยเหลือให้สถานศึกษา สามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา อุปสรรคของสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ ◇ จัดกลุ่มสถานศึกษาให้เป็นเครือข่ายการพัฒนา คุณภาพ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน จนสามารถ ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ เป็นหน่วยงานกลางในการประสานดำเนินงานกับ หน่วยงานอื่นๆ

ตารางที่ 7 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดประชุมสัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกับสถานศึกษา ให้รับรู้บทบาทการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ ร่วมเป็นคณะทำงาน คณะกรรมการดำเนินงาน ◇ ขอรับความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุน
<p>5. ติดตามประเมินผลและรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ชี้แจงทำความเข้าใจกับสถานศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำไปปฏิบัติ ได้จริง ◇ สร้างขวัญกำลังใจและประชาสัมพันธ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง ◇ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

3. บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคคลอื่นๆ

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการและมีความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
<p>1. บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◇ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ สร้างความตระหนักให้ครูทุกคน บุคคลที่เกี่ยวข้อง เห็นคุณค่า และความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา ◇ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามความเหมาะสม ◇ ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน ◇ ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
<p>2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงาน และบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◇ เชิญร่วมเป็นกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน ◇ ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ
<p>3. ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามประเมินผล และให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◇ กำหนดปฏิทินในการดำเนินงาน ◇ นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ◇ ยกย่องให้รางวัล เผยแพร่ผลงานการดำเนินงานในโอกาสต่างๆ

3.2 ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา

ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือ เก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ◇ หาข้อมูลเพิ่มเติม โดยนำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บข้อมูล และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ◇ เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ◇ วิเคราะห์ข้อมูล
2. คัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ◇ สรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม
3. จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม โดย <ul style="list-style-type: none"> ◇ เยี่ยมบ้าน ◇ จัดกิจกรรมโฮมรูม ◇ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ◇ ประชุมผู้ปกครอง ◇ จดหมายข่าว ◇ อื่นๆ ◇ จัดกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน
4. จัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้คำปรึกษา ◇ ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ◇ ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือแก้ไข
5. ส่งต่อ	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ดำเนินการส่งต่อภายในไปยังบุคคลหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. รายงานผล	<ul style="list-style-type: none"> ◇ รายงานผลระหว่างดำเนินการ ◇ รายงานผลเมื่อสิ้นสุด

หมายเหตุ การดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกขั้นตอน ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ควรรายงานผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบปรับปรุงพัฒนา

3.3 ครูประจำวิชาหรือครูทั่วไป

ครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 10 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูประจำวิชาหรือครูทั่วไป

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ศึกษา สังเกต ดูแล รวบรวมข้อมูล ◇ ประสานงานกับครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา เพื่อส่งเสริมป้องกัน แก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน ◇ จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข เพื่อพัฒนานักเรียน

หมายเหตุ โรงเรียนใดไม่มีครูประจำวิชา ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครูประจำวิชา

3.4 ครูแนะแนว

ครูแนะแนวเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการแนะแนว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 11 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูแนะแนว

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. สนับสนุนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ◇ ให้ความมั่นใจ กำลังใจกับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน ◇ ให้คำปรึกษาครอบคลุมทั้งด้านการเรียนอาชีพ ชีวิต และสังคม ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล ◇ ทำการศึกษากรณี (Case Study) ◇ เตรียมเครื่องมือสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครอบคลุมต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน ◇ ให้คำปรึกษาในการจัดทำข้อมูลนักเรียนประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกรณี นักเรียนย้ายที่เรียน

ตารางที่ 11 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ◇ ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้คำปรึกษา ◇ ให้ความช่วยเหลือ ◇ ประสานความร่วมมือกับครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ◇ อื่นๆ
4. ส่งต่อ	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก

หมายเหตุ โรงเรียนใดไม่มีครูแนะแนว ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้นครูที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

3.5 ครูหัวหน้าระดับชั้น

ครูหัวหน้าระดับชั้นเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และประสานงาน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 12 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของครูหัวหน้าระดับชั้น

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา	<ul style="list-style-type: none"> ◇ วางแผนการกำกับ ติดตาม การทำงานของครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาให้ชัดเจนและรับรู้ โดยทั่วกัน ◇ อำนวยความสะดวกแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และจัดทำรายงาน ประเมินผลระบบส่งผู้บริหาร
2. ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดประชุมครูในระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อปรึกษาปัญหากรณี

ตารางที่ 12 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายกรณี ◇ ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูประจำชั้นครูที่ปรึกษา ◇ ติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3.6 นักเรียน

นักเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 13 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของนักเรียน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียน และสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน ◇ ให้ความร่วมมือในการสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ◇ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ◇ สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง ◇ เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา ◇ ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับบ้าน

3.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบด้วยตัวแทนองค์กรต่างๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 14 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ◇ เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม พัฒนา แก้ไขนักเรียน ◇ ติดต่อขอความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ในการส่งเสริม พัฒนา แก้ไข ◇ อำนวยความสะดวกในการประสานงาน เมื่อสถานศึกษาต้องการความช่วยเหลือ

4. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชน เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้ดี ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน

4.1 ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 15 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรัก ความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ให้นักเรียนได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดี ◇ สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง ◇ ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน
2. สนับสนุนให้ความร่วมมือวางแผนร่วมกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ เข้าร่วมประชุม วางแผน หาแนวทางการดำเนินงาน ◇ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน

ตารางที่ 15 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน ◇ เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน

4.2 ชุมชน

ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม และพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 16 บทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานของชุมชน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◇ จัดสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียน ◇ ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน ◇ เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน ◇ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ◇ ให้ข้อมูลข่าวสารพฤติกรรมของนักเรียนกับสถานศึกษา ◇ เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

5. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและบรรลุผล จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในสังคม และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงานและการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สถานศึกษา กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขตฯ สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สื่อมวลชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์การเอกชน องค์การอิสระ เอกชน และสมาคม เป็นต้น ซึ่งมีความสามารถในการสนับสนุนและให้ความร่วมมือได้ ดังนี้

- 5.1 ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ
- 5.2 สอดส่องดูแล และให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทั้งด้านความปลอดภัยและการแก้ปัญหาพฤติกรรม
- 5.3 ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน ให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
- 5.4 เป็นแหล่งการเรียนรู้และฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด
- 5.5 ติดตามผลสะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 5.6 ให้การร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ และน่าสนใจ
- 5.7 ให้การสนับสนุนและเป็นเครือข่ายในการพัฒนา และขยายผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

9. รูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกรอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มาประยุกต์ใช้ จะแบ่งออกเป็นระบบย่อยๆ 4 ระบบ คือ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) และระบบสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบวางแผน (Plan) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 ชั้นวางแผน (Plan)

- 1.1.1 ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง
- 1.1.2 ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.1.3 เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.1.4 ร่วมกันเสนอชื่อคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.1.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)

1.2.1 อภิปราย วิเคราะห์สภาพสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2.2 กำหนดแนวทางปฏิบัติ การตรวจสอบ และการสะท้อนผล การดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โดยยึดกรอบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

1.2.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล การดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

1.2.4 กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล

1.2.5 สรุปเป็นแผนปฏิบัติการ

1.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)

ตรวจสอบแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันสร้างขึ้นโดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ในการปฏิบัติ

1.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)

นำผลที่ได้จากชั้นตรวจสอบมาสะท้อนผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และร่วมกันปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้

2. ระบบการปฏิบัติตามแผน (Act) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ชั้นวางแผน (Plan)

2.1.1 วิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน วางแผนการดำเนินงานตาม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างจัดหาเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามแนวทางที่ร่วมกัน กำหนดขึ้นในชั้นวางแผน

2.1.2 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน ในการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1.3 กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)

ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 ชั้นตรวจสอบ (Observe)

2.3.1 ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ว่าเป็นไปในแนวทาง ที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดขึ้นหรือไม่ โดยตรวจสอบการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และครู อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 หัวหน้าระดับนิเทศเดือนละ 2 ครั้ง

2.3.3 ผู้บริหารนิเทศภาคเรียนละ 2 ครั้ง

2.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect)

สะท้อนผลที่ได้ในขั้นตรวจสอบให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วทบทวนและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ขั้นวางแผน (Plan)

3.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อกำหนดแนวทาง และระยะเวลาในการประเมิน

3.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1.3 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 ขั้นปฏิบัติการ (Act)

ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3 ขั้นตรวจสอบ (Observe)

ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect)

นำผลในขั้นตรวจสอบดำเนินงานสะท้อนผลให้คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทราบ ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติ

4. ระบบสะท้อนผล (Reflect) มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ขั้นวางแผน (Plan)

4.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น

4.1.2 นำข้อมูลที่ได้จากระบบตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุงแก้ไข

4.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1.4 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

4.2 ขั้นปฏิบัติการ (Act)

4.2.1 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้

4.2.2 ประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.2.3 จัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

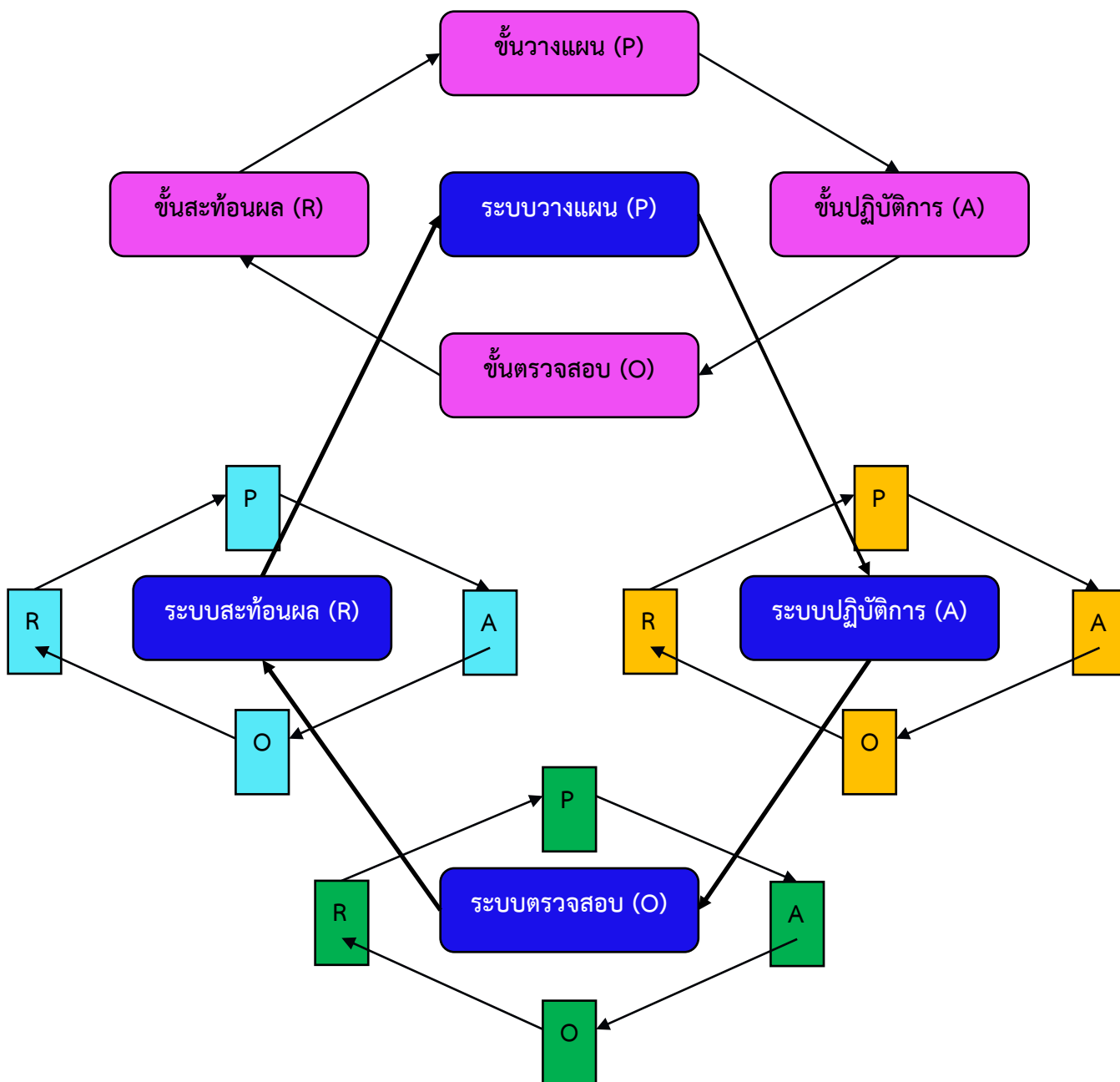
4.3 ขั้นตรวจสอบ (Observe)

ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง

4.4 ชั้นสะท้อนผล (Reflect)

ทบทวนปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ

จากรายละเอียดโครงสร้างระบบข้างต้น สรุปเป็นรูปแบบของการพัฒนาระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

10. แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วย กิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 17 แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีการดำเนินงาน	เครื่องมือ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
<p>1. ระบบวางแผน (Plan)</p> <p>มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้</p> <p>1.1 ชั้นวางแผน (Plan)</p> <p>1.1.1 ประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง</p> <p>1.1.2 ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.1.3 เสนอโครงการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.1.4 ร่วมกันเสนอชื่อคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.1.6 ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบฯ</p> <p>1.2 ชั้นปฏิบัติการ (Act)</p> <p>1.2.1 อภิปรายวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.2.2 กำหนดแนวทางปฏิบัติการตรวจสอบและการสะท้อนผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยยึดกรอบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หนังสือเชิญประชุม - โครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - ร่างแผนปฏิบัติการ - คำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - เอกสารเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 		<ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการ - คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ทีมนำ)

วิธีการดำเนินงาน	เครื่องมือ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
<p>1.2.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผลการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>1.2.4 กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และสะท้อนผล</p> <p>1.2.5 สรุปเป็นแผนปฏิบัติการ</p> <p>1.3 ขั้นตรวจสอบ (Observe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบแผนปฏิบัติการที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ <p>1.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำผลที่ได้จากขั้นตรวจสอบมาสะท้อนผล ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และร่วมกันปรับปรุง แก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจนขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้ 			
<p>2. ระบบปฏิบัติการ (Act)</p> <p>มีขั้นตอนในการ ดำเนินงาน ดังนี้</p> <p>2.1 ขั้นวางแผน (Plan)</p> <p>2.1.1 วิเคราะห์มาตรฐานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน วางแผนการ ดำเนินงานตามระบบฯ จัดทำ/ ปรับปรุง /พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ใน การปฏิบัติงานตามแนวทางที่ร่วมกัน กำหนดขึ้นในขั้นวางแผน</p> <p>2.1.2 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับ ผู้ปกครองและนักเรียนในการ ดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>2.1.3 กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร เกี่ยวกับระบบ - เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ มาตรฐานคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน - เครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 		<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการ ระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน (ทีมทำ)

วิธีการดำเนินงาน	เครื่องมือ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
<p>2.2 ขั้นปฏิบัติการ (Act)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน <p>2.3 ขั้นตรวจสอบ (Observe)</p> <p>2.3.1 ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบฯ ว่าเป็นไปในแนวทางที่ ผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน กำหนดขึ้นหรือไม่ โดยตรวจสอบการดำเนินงาน ของครูที่ปรึกษาครูแนะแนว และครูอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.3.2 หัวหน้าระดับนิเทศเดือนละ 2 ครั้ง</p> <p>2.3.3 ผู้บริหารนิเทศภาคเรียนละ 2 ครั้ง</p> <p>2.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect)</p> <ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนผลที่ได้ในขั้นตรวจสอบให้ ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วทบทวน และปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 			
<p>3. ระบบติดตามตรวจสอบ (Observe)</p> <p>มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้</p> <p>3.1 ขั้นวางแผน (Plan)</p> <p>3.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบการใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อกำหนดประเมิน</p> <p>3.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินทบทวนระบบฯ</p> <p>3.1.3 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบฯ</p> <p>3.2 ขั้นปฏิบัติการ (Act)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 		<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการระบบ (ทีมประสาน)

วิธีการดำเนินงาน	เครื่องมือ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
<p>3.3 ^{ขั้น}ตรวจสอบ (Observe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน <p>3.4 ^{ขั้น}สะท้อนผล (Reflect)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นำผลในขั้นตรวจสอบการดำเนินงานสะท้อนผลให้คณะกรรมการระบบฯ 			
<p>4. ระบบสะท้อนผล (Reflect) มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้</p> <p>4.1 ^{ขั้น}วางแผน (Plan)</p> <p>4.1.1 ประชุมคณะกรรมการระบบฯ เพื่อสะท้อนผลที่เกิดขึ้น</p> <p>4.1.2 นำข้อมูลที่ได้จากระบบตรวจสอบมาร่วมกันวางแผนปรับปรุงแก้ไข</p> <p>4.1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินประสิทธิผลของระบบฯ</p> <p>4.1.4 สร้าง/พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของระบบฯ</p> <p>4.2 ^{ขั้น}ปฏิบัติการ (Act)</p> <p>4.2.1 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลที่ได้</p> <p>4.2.2 ประเมินประสิทธิผลของระบบฯ</p> <p>4.2.3 จัดทำเอกสารรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ</p> <p>4.3 ^{ขั้น}ตรวจสอบ (Observe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมครบถ้วนในกระบวนการปรับปรุง <p>4.4 ^{ขั้น}สะท้อนผล (Reflect)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทบทวนปรับปรุงตามผลที่ได้จากการตรวจสอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 		<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ทีมประสาน)

11. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 แบบสอบถามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล
 - 1.2 ระเบียบสะสม
 - 1.3 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับนักเรียน
 - 1.4 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับครู
 - 1.5 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) ฉบับผู้ปกครอง
 - 1.6 แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน
 - 1.7 แบบสรุปผลการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน
 - 1.8 คู่มือการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรอง KCN Screening System
 - 1.9 แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูประจำชั้น
 - 1.10 แบบสรุปการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียน
 - 1.11 แบบสำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
 - 1.12 แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
 - 1.13 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
 - 1.14 แบบบันทึกการพบผู้ปกครองรายบุคคล
 - 1.15 แบบสรุปรายงานผลการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)
 - 1.16 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
 - 1.17 แบบบันทึกการให้คำปรึกษา
 - 1.18 แบบบันทึกการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.19 แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
 - 1.20 แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
 - 1.21 แบบบันทึกการส่งต่อภายใน (โดยครูที่ปรึกษา)
 - 1.22 แบบบันทึกการส่งต่อภายนอก
 - 1.23 แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.24 แบบสรุปรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่
 - 2.1 แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านนักเรียน
 - 2.2 แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ
 - 2.3 แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านปัจจัย
 - 2.4 แบบบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.5 แบบบันทึกการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.6 แบบสรุปผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.1 แบบสอบถามสำรวจความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.2 แบบบันทึกการประชุมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.3 แบบบันทึกการนิเทศ
 - 3.4 แบบบันทึกข้อมูลในการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา
 - 3.5 แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.6 แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.7 แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.8 แบบสอบถามคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แบบสอบถามข้อมูลนักเรียนรายบุคคล

ชั้น.....วันที่เก็บข้อมูล..... เดือน..... พ.ศ.....

1. นักเรียนชื่อ..... นามสกุล ชื่อเล่น.....
เกิดเมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....
2. บิดาชื่อ - สกล..... อายุ.....ปี อาชีพ.....
รายได้เดือนละ..... บาท ความรู้สึกที่มีต่อบิดา.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... หมายเลขโทรศัพท์.....
3. มารดาชื่อ - สกล..... อายุ.....ปี อาชีพ.....
รายได้เดือนละ..... บาท ความรู้สึกที่มีต่อมารดา.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... หมายเลขโทรศัพท์.....
4. ผู้ปกครองชื่อ - สกล..... อายุ.....ปี อาชีพ.....
รายได้เดือนละ..... บาท ความรู้สึกที่มีต่อผู้ปกครอง.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... หมายเลขโทรศัพท์.....
5. นักเรียนมีพี่..... คน มีน้อง..... คน นักเรียนเป็นบุตรคนที่.....
ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับพี่น้อง.....
6. ชีวิตที่เป็นอยู่ปัจจุบัน
.....
.....
7. ความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อตนเอง
.....
.....
8. เพื่อนสนิทที่สุดของนักเรียน (ชื่อ / สกล / ชั้น).....
9. สิ่งที่นักเรียนอยากได้จากคนรอบข้าง (พ่อ/ แม่ / อาจารย์ / พี่/ น้อง/ เพื่อน).....
10. สิ่งที่นักเรียนกลัวในการอยู่ร่วมกับคนอื่น.....

11. สิ่งที่นักเรียนชอบ / พอใจเกี่ยวกับตนเอง.....
12. สิ่งที่นักเรียนไม่ชอบเกี่ยวกับตนเอง.....
13. สิ่งที่นักเรียนอยากปรับปรุง / แก้ไขตนเอง.....
14. ความภาคภูมิใจ / ความสำเร็จของนักเรียน.....
15. เหตุการณ์ที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด.....
16. ขณะนี้นักเรียนไม่สบายใจเรื่องอะไร.....
17. บุคคลที่นักเรียนไว้วางใจอยากปรึกษาปัญหาต่างๆ.....
18. กิจกรรมเวลาว่างนักเรียนชอบทำอะไร.....
19. นักเรียนได้เงินมาโรงเรียนวันละ.....บาท ส่วนใหญ่ใช้เกี่ยวกับ.....
20. นักเรียนเสียใจเกี่ยวกับการกระทำในเรื่องใดมากที่สุด.....
21. ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนและครู.....
22. ผลการเรียนของนักเรียนได้..... วิชาที่ชอบ คือ.....
 เพราะเหตุใด.....
 วิชาที่ไม่ชอบ คือ.....
 เพราะเหตุใด.....
23. ปัญหาด้านสุขภาพ.....

(ลงชื่อ).....ผู้บันทึก

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (ฉบับนักเรียนประเมินตนเอง)

ชื่อ.....สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....
วัน เดือน ปีเกิด.....เพศ ชาย หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ในช่องท้ายแต่ละข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริง
ที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
2. ฉันไม่อยู่นิ่ง ฉันนั่งนานๆ ไม่ได้			
3. ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อยๆ			
4. ฉันเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกม ปากกา เป็นต้น)			
5. ฉันโกรธแค้นและมักอารมณ์เสีย			
6. ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ฉันชอบเล่นคนเดียวหรืออยู่ตามลำพัง			
7. ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
8. ฉันขี้กังวล			
9. ใครๆ ก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
11. ฉันมีเพื่อนสนิท			
12. ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่ผมต้องการ			
13. ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เพื่อนๆ ส่วนมากชอบฉัน			
15. ฉันวอกแวกง่าย ๆ ฉันรู้สึกว่ามีสมาธิ			
16. ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและเสียความเชื่อมั่น ในตนเองง่าย			
17. ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. มีคนว่าฉันโกหกหรือขี้โกงบ่อยๆ			
19. เด็กๆ คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
20. ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ, แม่, ครู, เด็กคนอื่น)			

21. ฉันคิดก่อนทำ			
22. ฉันเอาของคนอื่นในบ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ฉันขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ฉันทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงานของฉันดี			

เธอมีอย่างอื่นจะบอกอีกหรือไม่

.....

คะแนนด้านที่ 1 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 2 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 3 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 4 แปลผล.....

รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน แปลผล.....

คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม แปลผล.....

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (ฉบับครูเป็นผู้ประเมินนักเรียน)

ชื่อ.....สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

วัน เดือน ปีเกิด.....เพศ ชาย หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ในช่องท้ายแต่ละข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริง
ที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
2. ฉันไม่อยู่นิ่ง ฉันนั่งนานๆ ไม่ได้			
3. ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อยๆ			
4. ฉันเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกม ปากกา เป็นต้น)			
5. ฉันโกรธแค้นและมักอารมณ์เสีย			
6. ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ฉันชอบเล่นคนเดียวหรืออยู่ตามลำพัง			
7. ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
8. ฉันขี้กังวล			
9. ใครๆ ก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
11. ฉันมีเพื่อนสนิท			
12. ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่ผมต้องการ			
13. ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เพื่อนๆ ส่วนมากชอบฉัน			
15. ฉันวอกแวกง่าย ๆ ฉันรู้สึกว่ามีสมาธิ			
16. ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและเสียความเชื่อมั่น ในตนเองง่าย			
17. ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. มีคนว่าฉันโกหกหรือขี้อายบ่อยๆ			
19. เด็กๆ คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
20. ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ, แม่, ครู, เด็กคนอื่น)			

21. ฉันคิดก่อนทำ			
22. ฉันเอาของคนอื่นในบ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ฉันขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ฉันทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงานของฉันดี			

เธอมีอย่างอื่นจะบอกอีกหรือไม่

.....

คะแนนด้านที่ 1 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 2 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 3 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 4 แปลผล.....

รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน แปลผล.....

คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม แปลผล.....

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (ฉบับผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินนักเรียน)

ชื่อ.....สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....
วัน เดือน ปีเกิด.....เพศ ชาย หญิง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย / ในช่องท้ายแต่ละข้อให้ครบทุกข้อ กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริง
ที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือน

พฤติกรรมประเมิน	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
2. ฉันไม่อยู่นิ่ง ฉันนั่งนานๆ ไม่ได้			
3. ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อยๆ			
4. ฉันเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกม ปากกา เป็นต้น)			
5. ฉันโกรธแค้นและมักอารมณ์เสีย			
6. ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ฉันชอบเล่นคนเดียวหรืออยู่ตามลำพัง			
7. ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
8. ฉันขี้กังวล			
9. ใครๆ ก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
10. ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
11. ฉันมีเพื่อนสนิท			
12. ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่คุณต้องการ			
13. ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14. เพื่อนๆ ส่วนมากชอบฉัน			
15. ฉันวอกแวกง่าย ๆ ฉันรู้สึกว่ามีสมาธิ			
16. ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและเสียความเชื่อมั่น ในตนเองง่าย			
17. ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18. มีคนว่าฉันโกหกหรือขี้อายบ่อยๆ			
19. เด็กๆ คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
20. ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ, แม่, ครู, เด็กคนอื่น)			

21. ฉันคิดก่อนทำ			
22. ฉันเอาของคนอื่นในบ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			
23. ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
24. ฉันขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			
25. ฉันทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงานของฉันดี			

เธอมีอย่างอื่นจะบอกอีกหรือไม่

.....

คะแนนด้านที่ 1 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 2 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 3 แปลผล.....

คะแนนด้านที่ 4 แปลผล.....

รวมคะแนนทั้ง 4 ด้าน แปลผล.....

คะแนนสัมพันธภาพทางสังคม แปลผล.....

การให้คะแนนและการแปลผล
ฉบับนักเรียนประเมินตนเอง

1. ด้านหน้าการให้คะแนน แยกตามรายด้าน

ด้านอารมณ์

ข้อความ	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
3. ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อยๆ			
8. ฉันขี้กังวล			
13. ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
16. ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นและเสียความเชื่อมั่นในตนเองง่าย			
24. ฉันขี้กลัว รู้สึกหวาดกลัวง่าย			

0 - 5

6

7 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

ด้านความประพฤติ/เกร

ข้อความ	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
5. ฉันโกรธแค้นและมักอารมณ์เสีย			
7. ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
12. ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่คุณต้องการ			
18. มีคนว่าคุณโกหกหรือขี้โกงบ่อยๆ			
22. ฉันเอาของคนอื่นในบ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่น			

0 - 4

5

6 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

ด้านความประพฤติไม่อยู่นิ่ง/สมาธิสั้น

ข้อคำถาม	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
2. ฉันไม่อยู่นิ่ง ฉันนั่งนานๆ ไม่ได้			
10. ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
15. ฉันวอกแวกง่าย ๆ ฉันรู้สึกว่ามีสมาธิ			
21. ฉันคิดก่อนทำ			
25. ฉันทำงานได้จนเสร็จ ความตั้งใจในการทำงานของฉันดี			

0 - 5

6

7 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน

ข้อคำถาม	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
6. ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ฉันชอบเล่นคนเดียวหรืออยู่ตามลำพัง			
11. ฉันมีเพื่อนสนิท			
14. เพื่อนๆ ส่วนมากชอบฉัน			
19. เด็กๆ คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
23. ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าเด็กวัยเดียวกัน			

0 - 5

6

7 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม

ข้อคำถาม	ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1. ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
4. ฉันเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกม ปากกา เป็นต้น)			
9. ใครๆ ก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดีหรือไม่สบายใจ			
17. ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
20. ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อ, แม่, ครู, เด็กคนอื่น)			

0 - 4

5

6 - 10

รวมคะแนน.....จัดอยู่ในกลุ่ม ปกติ เสี่ยง ช่วยเหลือ/มีปัญหา

สรุปการให้คะแนนและการแปลผลในภาพรวม (นักเรียนประเมินตนเอง)

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	ช่วยเหลือ/มีปัญหา
คะแนนรวมพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (จากคะแนนรวมพฤติกรรม 4 ด้าน)	0 - 16	17 - 18	19 - 40
คะแนนรวมพฤติกรรมแต่ละด้าน			
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 - 5	6	7 - 10
2. คะแนนพฤติกรรมเกร/ความประพฤติ	0 - 4	5	6 - 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 - 5	6	7 - 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 - 3	4	5 - 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม (คะแนนจุดแข็ง)	4 - 10 (จุดแข็ง)	ต่ำกว่า 3 ไม่มีจุดแข็ง	

2. ด้านหลัง

ประเมินว่ามีความเรื้อรัง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบตัวเด็ก มีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคมและชีวิตประจำวันของเด็กในการประเมินว่าตนเองมีปัญหาด้านอารมณ์ ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรมหรือความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้

ถ้าตอบว่า “ไม่ ” มาต้องคิดคะแนนข้อต่อไป

ถ้าตอบว่า “ ใช่ ” ให้พิจารณาแบบประเมินในหัวข้อต่อไปนี้

- ปัญหานี้ทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือไม่
- ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ หรือไม่

ใน 2 หัวข้อนี้ ถ้าตอบว่า “ไม่เลย” หรือ “เล็กน้อย” ให้ 0 คะแนน

“ค่อนข้างมาก ” ให้ 1 คะแนน “ มาก ” ให้ 2 คะแนน ดังนี้

ข้อความ	ไม่เลย	เล็กน้อย	ค่อนข้างมาก	มาก
	0	0	1	2
ปัญหานี้ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ	0	0	1	2
ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ				
- ความเป็นอยู่	0	0	1	2
- การคบเพื่อน	0	0	1	2
- การเรียนในห้องเรียน	0	0	1	2
- กิจกรรมยามว่าง	0	0	1	2

สรุปการแปลผลด้านหลัง

คะแนนรวม 0 คะแนน – ปกติ

คะแนนรวม 1-2 คะแนน – เสี่ยง

คะแนนรวม 3 คะแนน – ช่วยเหลือ/มีปัญหา

การแปลผลแบบประเมินพฤติกรรมเด็กฉบับครู/ผู้ปกครองประเมินนักเรียน
คะแนนจากแบบประเมินด้านหน้า (25 ข้อ)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ฉบับครูประเมินนักเรียน

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	ช่วยเหลือ/มีปัญหา
คะแนนรวม	0 - 15	16 - 17	18 - 40
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 - 3	4	5 - 10
2. คะแนนพฤติกรรมเกร/ความประพฤติ	0 - 3	4	5 - 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 - 5	6	7 - 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 - 5	6	7 - 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4 - 10 มีจุดแข็ง	3 ไม่มีจุดแข็ง	0 - 2 ไม่มีจุดแข็ง

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ฉบับผู้ปกครองประเมินนักเรียน

รายการประเมิน	ปกติ	เสี่ยง	ช่วยเหลือ/มีปัญหา
คะแนนรวม	0 - 15	16 - 17	18 - 40
1. คะแนนพฤติกรรมด้านอารมณ์	0 - 3	4	5 - 10
2. คะแนนพฤติกรรมเกร/ความประพฤติ	0 - 3	4	5 - 10
3. คะแนนพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง	0 - 5	6	7 - 10
4. คะแนนพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน	0 - 5	6	7 - 10
5. คะแนนพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม	4 - 10 มีจุดแข็ง	3 ไม่มีจุดแข็ง	0 - 2 ไม่มีจุดแข็ง

แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน

ครั้งที่.....วันที่..... เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ – สกุล (นาย/ต.ช./น.ส./ต.ญ.).....ชั้นห้องเลขที่.....

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อความที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

1. นักเรียนชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....
บ้านเลขที่.....หมู่.....ถนน.....ซอย.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
2. บิดาชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้.....บาท / เดือน
เบอร์โทรศัพท์บ้าน.....เบอร์โทรศัพท์มือถือ.....
3. มารดาชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้.....บาท / เดือน
เบอร์โทรศัพท์บ้าน.....เบอร์โทรศัพท์มือถือ.....
4. สถานภาพครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวคน
 บิดามารดาอยู่ด้วยกัน บิดามารดาแยกกันอยู่ บิดาถึงแก่กรรม
 มารดาถึงแก่กรรม บิดาแต่งงานใหม่ มารดาแต่งงานใหม่
5. นักเรียนอาศัยอยู่กับ
 บิดา มารดา บิดา มารดา
 ญาติชื่อ..... นามสกุล.....อายุ.....ปี
มีความเกี่ยวข้องเป็น.....อาชีพ.....รายได้.....บาท / เดือน
เบอร์โทรศัพท์บ้าน.....เบอร์โทรศัพท์มือถือ.....
6. บ้านที่อาศัยอยู่ บ้านของตนเอง บ้านเช่า อาศัยบ้านญาติ
ลักษณะบ้าน บ้านไม้ชั้นเดียว บ้านไม้ 2 ชั้น 2 ชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้
 ตึกชั้นเดียว ตึก 2 ชั้น อื่นๆ
7. ทรัพย์สิน ที่ดินเป็นของตนเอง ที่ดินเช่าไร่

8. อุปกรณ์เครื่องใช้

- () ตู้เย็น () พัดลม () แอร์คอนดิชัน () หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
 () ทีวี () วิดีโอ () วีซีดีหรือดีวีดี () เครื่องซักผ้า
 () เตารีด () ไมโครเวฟ () วิทยุ () เตารีด
 () รถจักรยาน () รถจักรยานยนต์ () รถยนต์ () คอมพิวเตอร์
 () อื่นๆระบุ.....

9. สภาพการเดินทางมาโรงเรียน

- () รถประจำทาง () เรือ () รถยนต์ส่วนตัว
 () เดินเท้า () อื่นๆระบุ.....

10. สภาพแวดล้อม/บรรยากาศภายนอกบ้านและบริเวณใกล้เคียง

.....

11. สภาพแวดล้อมบรรยากาศภายในบ้าน

.....

12. อื่นๆ ที่พบเห็น

.....

13. ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง
 (.....)

ลงชื่อ.....ครูที่ปรึกษา
 (.....)

แบบสรุปผลการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน

จำนวนนักเรียน ชาย.....คน นักเรียนหญิง.....คน

1. ฐานะครอบครัว รายได้ต่อปี

รายได้ไม่น้อยกว่า 50,000 บาท จำนวน.....คน

รายได้มากกว่า 50, - 100,000 บาท จำนวนคน

รายได้มากกว่า 100, - 150,000 บาท จำนวนคน

รายได้มากกว่า 150, - 000,000 บาท จำนวนคน

รายได้มากกว่า 300,000 บาท จำนวนคน

2. สภาพความเป็นอยู่

ดี ครอบครัวอบอุ่นมีการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด จำนวน.....คน

ปานกลาง มีความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยเฉลี่ยค่อนข้างดี จำนวน.....คน

ต้องช่วยเหลือ ครอบครัวแตกแยก / ห่างเหิน / ไม่อบอุ่น จำนวน.....คน

3. สรุปผลการคัดกรองนักเรียนจากการเยี่ยมบ้าน

ผลการคัดกรอง	ปกติ	เสี่ยง	ต้องช่วยเหลือ
3.1 ด้านการเรียน			
3.2 ด้านความประพฤติ			
3.3 ด้านครอบครัว			
3.4 ด้านเศรษฐกิจ			

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง

(.....)

ลงชื่อ.....ครูที่ปรึกษา

(.....)

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบบันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม

วัตถุประสงค์.....		
สาระสำคัญ	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์
.....
บันทึกผลที่ได้รับ		

(ลงชื่อ).....ครูที่ปรึกษา

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมโฮมรูมในภาคเรียนที่ผ่านมาตามหัวข้อต่อไปนี้

สิ่งที่นักเรียนได้รับ	ระดับความคิดเห็น		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม			
2. นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมโฮมรูมและแสดงความคิดเห็น			
3. นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรู้จักเพื่อน			
4. นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง			
5. นักเรียนได้รู้จักตนเอง			
6. นักเรียนได้พัฒนาด้านการปรับตัวในครอบครัว โรงเรียนและสังคม			
7. นักเรียนได้แก้ไขปรับปรุงตนเอง			
8. นักเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูที่ปรึกษา			
9. นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรมโฮมรูม			
10. นักเรียนได้รับประโยชน์และเห็นความสำคัญของ กิจกรรมโฮมรูม			

2. นักเรียนมีความประทับใจ และได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคที่นักเรียนคิดว่า ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ช่วงเวลาการจัดกิจกรรมโฮมรูมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ

.....

.....

.....

แบบบันทึกการพบผู้ปกครองรายบุคคล

ชื่อนักเรียน (ต.ช./ต.ญ./นาย/น.ส.).....ชั้น.....เลขที่.....

ชื่อผู้ปกครอง (นาย/น.ส.).....เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็น.....

1. พฤติกรรมของนักเรียนที่ผ่านมาดีขึ้นเรื่อง

- 1.1 มาสาย / หนีเรียน
- 1.2 ระเบียบวินัย
- 1.3 ความรับผิดชอบ
- 1.4 ศักยภาพ
- 1.5 ความดี / คุณธรรม
- 1.6 อื่น ๆ

2. พฤติกรรมของนักเรียนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เรื่อง

- 2.1 มาสาย / หนีเรียน
- 2.2 ระเบียบวินัย
- 2.3 ความรับผิดชอบ
- 2.4 ศักยภาพ
- 2.5 ความดี / คุณธรรม
- 2.6 อื่น ๆ

3. ผลการเรียนรู้กลางภาคเรียนที่ 2 เมื่อเทียบกับภาคเรียนที่ 1

- ดีขึ้น ปรับปรุง/แก้ไข

รายวิชาที่ต้องปรับปรุง

.....

แนวทางการปรับปรุงเรื่อง

พฤติกรรม.....

การเรียนรู้.....

4. ความรู้สึกของผู้ปกครองที่มีต่อการประชุมครั้งนี้

- ดีมาก ดี ปานกลาง ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ปกครอง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบบันทึกสรุปผลการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
(Classroom Meeting)

ครั้งที่ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. จำนวนผู้ปกครองที่มาประชุมคน จากจำนวนเต็ม.....คน (มีรายชื่อดังแนบ)

2. บรรยากาศความร่วมมือ.....
.....
.....
.....
.....

3. ผลที่ได้รับ
.....
.....
.....
.....

4. งานที่ทำต่อเนื่อง
.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะ
.....
.....
.....

(ลงชื่อ).....ผู้บันทึก
(.....)

ตำแหน่ง.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

**แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครอง
ในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่...../.....

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจที่ท่านเห็นเป็นจริง

ที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การพบผู้บริหารและครู					
2	การรับฟังเรื่องการเรียนรู้จาก กลุ่มบริหารวิชาการ					
3	การต้อนรับของครูที่ปรึกษา					
4	ความเหมาะสมของวันเวลาในการพบ ผู้ปกครอง					
5	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรม พบผู้ปกครอง					
6	การรับทราบผลการเรียนความ ประพฤติกความสามารถของนักเรียน					
7	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และหา แนวทางร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน					
8	ความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครอง ในการแก้ไขและพัฒนาการเรียน					

ความคิดเห็นอื่น ๆ หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกการให้คำปรึกษา

นักเรียนชื่อ-สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....
วัน เดือน ปี.....เวลา.....น.

ประเภทของปัญหา

- การเรียน
 การปรับตัว
 บุคลิกภาพ
 พฤติกรรม
 อื่นๆระบุ.....

ประวัติส่วนตัว/ครอบครัว

.....

ข้อมูลการเรียน

.....

สภาพปัญหา

.....

วิธีการให้คำปรึกษา/ช่วยเหลือ

.....

ผลการติดตาม/การนัดหมาย

.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้คำปรึกษา
 (.....)

แบบบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

(จำแนกตามแนวอัจฉริยะ)

ภาคเรียนที่ ปีการศึกษา.....

นักเรียนที่สำรวจพบ มีจำนวนทั้งสิ้น.....คน

ที่.	ชื่อ-สกุล ของนักเรียน	ชั้น	อายุ/ปี/ เดือน	แนวความสามารถ พิเศษของนักเรียน ที่ชัดเจนที่สุด	ชื่อ - สกุล ของครู ที่รับผิดชอบ	แนวทางที่โรงเรียน ให้การช่วยเหลือ

.....
(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน

แบบบันทึกการส่งต่อภายใน

(โดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา)

โรงเรียน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง ขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสรุปการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียน

ด้วยนักเรียน (ชื่อ-สกุล).....ชั้น.....

เลขประจำตัว.....มีพฤติกรรมสรุปได้ ดังนี้.....

.....

.....

และได้ดำเนินการช่วยเหลือแล้ว สรุปได้ดังนี้.....

.....

.....

.....

แต่ยังคงมีพฤติกรรม ดังนี้.....

.....

.....

จึงเรียนมาเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียนดังกล่าวและ
ขอขอบคุณ ณ โอกาสนี้

(ลงชื่อ).....

(.....)

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

แบบบันทึกการส่งต่อภายนอก

โรงเรียน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน

โรงเรียนขอความอนุเคราะห์ในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ชื่อ.....
เพศ.....ชั้น.....อายุ.....ปี
 บิดาชื่อ.....อาชีพ.....รายได้.....บาท
 มารดาชื่อ.....อาชีพ.....รายได้.....บาท
 ครูที่ปรึกษาชื่อ.....โทรศัพท์.....
 สภาพปัญหา.....

การดูแลช่วยเหลือเบื้องต้นของโรงเรียน.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง แจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

เรียน

ตามที่ท่านได้ส่งนักเรียน (ชื่อ - สกุล)

ชั้น.....มาให้ดำเนินการช่วยเหลือ นั้น บัดนี้ (ผู้ดำเนินการช่วยเหลือ)

.....ได้ดำเนินการให้การช่วยเหลือนักเรียนแล้ว สรุปผลได้ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(ลงชื่อ).....ผู้ดำเนินการช่วยเหลือ

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสรุปรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ของครูประจำชั้น.....

ภาคเรียนที่..... ปีการศึกษา.....

จำนวนเด็กในความดูแล คน แยกเป็น

- ◆ กลุ่มปกติ.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)
- ◆ กลุ่มเสี่ยง.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)
- ◆ กลุ่มมีปัญหา.....คน (ร้อยละ.....ของจำนวนนักเรียนในความดูแล)
 แก้ไขช่วยเหลือได้แล้วคน อยู่ในระหว่างแก้ไขช่วยเหลือ.....คน ส่งต่อ.....คน

ผลการดำเนินงานกับกลุ่มแก้ไขช่วยเหลือ จำแนกปัญหาของนักเรียน

ลักษณะปัญหา	แก้ไขช่วยเหลือ ได้แล้ว (คน)	อยู่ในระหว่าง การแก้ไขช่วยเหลือ (คน)	ส่งต่อ (คน)	หมายเหตุ
ด้านการเรียน				
ด้านสุขภาพร่างกาย				
ด้านสุขภาพจิต				
ด้านพฤติกรรม				
ด้านเศรษฐกิจ				
ด้านการคุ้มครองนักเรียน				
ด้านเลี้ยงดู				
ด้านสิ่งแวดล้อม				
อื่น ๆ (ระบุ)				

(ลงชื่อ).....ผู้รายงาน

(.....)

ตำแหน่ง.....

**แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ด้านผู้เรียน**

โรงเรียน.....สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....สถานที่.....

ผู้ประเมิน

- หัวหน้าระดับชั้น..... ชื่อ-สกุล.....
- ครูแนะแนว..... ชื่อ-สกุล.....
- ครูที่ปรึกษาชั้น..... ชื่อ-สกุล.....

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ โดยครูที่ปรึกษาประเมินตนเอง และคณะกรรมการประเมินครูที่ปรึกษาซึ่งมี 3 คน คือ หัวหน้าระดับชั้น และครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา โดยประเมินสลับชั้น ดังนี้

- 1.1 หัวหน้าระดับชั้น ม.1 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.4
- 1.2 หัวหน้าระดับชั้น ม.2 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.5
- 1.3 หัวหน้าระดับชั้น ม.3 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.6
- 1.4 หัวหน้าระดับชั้น ม.4 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.1
- 1.5 หัวหน้าระดับชั้น ม.5 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.2
- 1.6 หัวหน้าระดับชั้น ม.6 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.3

2. แบบประเมินฉบับนี้มี 2 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ
- ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ให้ผู้ตอบแบบประเมินเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคุณภาพของผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดให้พร้อมกับบันทึกร่องรอยการพัฒนาที่ผู้ประเมินได้ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยตนเอง หรือได้พบจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการวิเคราะห์คุณภาพจากเอกสารบันทึกของครูสอบถาม สัมภาษณ์และสังเกตจากการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง

4. เกณฑ์การประเมินพิจารณาดังนี้

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
<p>ด้านนักเรียน</p> <p>1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข</p>	<p>1.1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถวิเคราะห์ตัดสินใจเลือก เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และสร้างสรรค์</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p>
	<p>1.2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี</p>	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 มีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย)</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และสามารถป้องกัน ดูแลสุขภาพตนเองได้</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และ ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ปรับตัวได้</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็นแบบอย่างที่ดี ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	1.3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยง ป้องกันภัยอันตรายและ พฤติกรรมไม่พึงประสงค์	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 95 มีความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่เป็นพิษภัยอันตราย และพฤติกรรมที่ไม่ถึงประสงค</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 95 มีระดับ 1 และ สามารถวิเคราะห์ และจำแนก สิ่งที่เป็นพิษภัยอันตราย และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 95 มีระดับ 2 รู้เท่าทัน และกล้าที่จะปฏิเสธสิ่งที่เป็น พิษภัยอันตราย และพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 95 มีระดับ 3 และ สามารถชักชวน หรือส่งเสริม ให้เพื่อน</p>
	1.4 รักและเห็นคุณค่าใน ตนเองและผู้อื่น และสามารถจัดการกับปัญหา และอารมณ์ของตนเองได้	<p>ระดับ 1 ร้อยละ 70 รักและเห็นคุณค่า ในตนเอง</p> <p>ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง</p> <p>ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และ สามารถใช้หลักเหตุผลใน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง</p> <p>ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และ สามารถจัดการกับปัญหา และอารมณ์ได้</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
	1.5 เป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัวโรงเรียน ชุมชน และสังคม	ระดับ 1 ร้อยละ 70 รับผิดชอบตามบทบาท หน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว ระดับ 2 ร้อยละ 70 มีระดับ 1 และปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ระดับ 3 ร้อยละ 70 มีระดับ 2 และปฏิบัติ ตามกฎ กติกา ประเพณีวัฒนธรรม ของชุมชนและสังคม ระดับ 4 ร้อยละ 70 มีระดับ 3 และเป็น แบบอย่างที่ดีและมีจิตสาธารณะ
	1.6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะ พื้นฐานในการประกอบ อาชีพสุจริต	ระดับ 1 ร้อยละ 75 รู้จักงานและอาชีพ ระดับ 2 ร้อยละ 75 มีระดับ 1 และรู้ ความสนใจด้านอาชีพของตนเอง ระดับ 3 ร้อยละ 75 มีระดับ 2 มีแนวทาง เหตุผล และมีการตัดสินใจเลือก อาชีพได้ ระดับ 4 ร้อยละ 75 มีระดับ 3 มีทักษะ พื้นฐานอาชีพที่ถนัดและสนใจ เห็นคุณค่าในอาชีพสุจริต

5. เกณฑ์ใช้แปลความหมายของคะแนนพิจารณา ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับคุณภาพปรับปรุง
 คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับคุณภาพพอใช้
 คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับคุณภาพดี
 คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.00 หมายถึง ระดับคุณภาพดีมาก

ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพ				ร่องรอยการพัฒนา
		1	2	3	4	
ด้านนักเรียน 1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	1.1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้				
	1.2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี				
	1.3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยง ป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์				
	1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ของตนเองได้				
	1.5 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียน ชุมชน และสังคม				
	1.6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต				

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

**แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ด้านกระบวนการ**

โรงเรียน.....สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....สถานที่.....

ผู้ถูกประเมิน

- ฝ่ายบริหาร
 ครูที่ปรึกษาชั้น..... ชื่อ-สกุล.....

ผู้ประเมิน

- หัวหน้าระดับชั้น..... ชื่อ-สกุล.....
 ครูแนะแนว..... ชื่อ-สกุล.....
 ครูที่ปรึกษาชั้น..... ชื่อ-สกุล.....

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ โดยครูที่ปรึกษาประเมินตนเอง และคณะกรรมการประเมินครูที่ปรึกษาซึ่งมี 3 คน คือ หัวหน้าระดับชั้น และครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา โดยประเมินสลับชั้น ดังนี้

- 1.1 หัวหน้าระดับชั้น ม.1 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.4
- 1.2 หัวหน้าระดับชั้น ม.2 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.5
- 1.3 หัวหน้าระดับชั้น ม.3 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.6
- 1.4 หัวหน้าระดับชั้น ม.4 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.1
- 1.5 หัวหน้าระดับชั้น ม.5 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.2
- 1.6 หัวหน้าระดับชั้น ม.6 ประเมินครูที่ปรึกษาชั้น ม.3

2. แบบประเมินฉบับนี้มี 2 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ
ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ให้ผู้ตอบแบบประเมินเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคุณภาพของผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดให้พร้อมกับบันทึกร่องรอยการพัฒนาที่ผู้ประเมินได้ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยตนเอง หรือได้พบจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการวิเคราะห์คุณภาพจากเอกสารบันทึกของครูสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตจากการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง

4. เกณฑ์การประเมินพิจารณา ดังนี้

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
ด้านกระบวนการ 2. สถานศึกษามีการจัดระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.1 มีการวางระบบการบริหาร งานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	ระดับ 1 มีโครงสร้างการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดสรร และแต่งตั้งคณะกรรมการ รับผิดชอบ ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน ตามแผนที่ชัดเจนและจัดทำ คู่มือปฏิบัติการของสถานศึกษา ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการพัฒนา การบริหารงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนสอดคล้องกับ บริบทของสถานศึกษา
	2.2 มีการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน - การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล - การคัดกรองนักเรียน - การส่งเสริมนักเรียน - การป้องกัน และแก้ไขปัญหา - การส่งต่อ	ระดับ 1 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการคัดกรอง นักเรียน ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการส่งเสริม พัฒนาและการป้องกันช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการส่งต่อ นักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และมีเครือข่ายวิชาชีพ
	2.3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	ระดับ 1 มีแผนงานการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับ 2 มีระดับ 1 และดำเนินงาน ตามแผน

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการนำผล การปรับปรุง พัฒนา ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการรายงานผล และประชาสัมพันธ์เผยแพร่

5. เกณฑ์ใช้แปลความหมายของคะแนนพิจารณา ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49	หมายถึง	ระดับคุณภาพปรับปรุง
คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	ระดับคุณภาพพอใช้
คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	ระดับคุณภาพดี
คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.00	หมายถึง	ระดับคุณภาพดีมาก

ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านกระบวนการ

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพ				ร่องรอยการพัฒนา
		1	2	3	4	
ด้านกระบวนการ 2. สถานศึกษามีการจัด ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	2.1 มีการวางระบบการบริหาร งานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน				
	2.2 มีการดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน - การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล - การคัดกรองนักเรียน - การส่งเสริมนักเรียน - การป้องกันและแก้ไข ปัญหา - การส่งต่อ				
	2.3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผลและ พัฒนาระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน				

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ด้านปัจจัย**

โรงเรียน.....สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....สถานที่.....

ผู้ประเมิน

- หัวหน้าระดับชั้น..... ชื่อ-สกุล.....
- ครูแนะแนว..... ชื่อ-สกุล.....
- ครูที่ปรึกษาชั้น..... ชื่อ-สกุล.....

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ใช้ในการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผู้เรียน โดยครูที่ปรึกษาและคณะกรรมการประเมินซึ่งมี 3 คน คือ หัวหน้าระดับชั้น ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนว
2. แบบประเมินฉบับนี้มี 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ
 - ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. ให้ผู้ตอบแบบประเมินเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคุณภาพของผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดให้พร้อมกับบันทึกร่องรอยการพัฒนาที่ผู้ประเมินได้ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยตนเอง หรือได้พบจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการวิเคราะห์คุณภาพจากเอกสารบันทึกของครูสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตจากการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง
4. เกณฑ์การประเมินพิจารณา ดังนี้

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
<p>ด้านปัจจัย</p> <p>3. สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อ การดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>3.1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบายการบริหารงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีความรู้ความ เข้าใจและให้ความสำคัญงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีการพัฒนา ตนเองและพัฒนางานระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีการสนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>
	<p>3.2 ครูมีเจตคติที่ดีและ มีความสามารถในการ ดำเนินงานตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีความรู้ความเข้าใจระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีการพัฒนา ตนเอง</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และสามารถ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ</p> <p>ระดับ 4 มีระดับ 3 และให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้ร่วมงานและสร้าง เครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน</p>
	<p>3.3 ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>	<p>ระดับ 1 มีการติดต่อสื่อสารกับโรงเรียน</p> <p>ระดับ 2 มีระดับ 1 และให้ความร่วมมือ กับโรงเรียนในกิจกรรมการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีเครือข่าย ผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน</p>

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์
		ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีแผนงานโครงการ กิจกรรมในการดูแลส่งเสริม ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียน
	3.5 ตัวชี้วัดที่ 4 นักเรียนมี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	ระดับ 1 มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น ระดับ 2 ร่วมมือกับครูประจำชั้น/ครู ที่ปรึกษาในการให้ข้อมูลที่ ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ระดับ 3 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรม ส่งเสริม พัฒนา นักเรียน เช่น ยุวทูตความดี พี่สอนน้อง ติวเตอร์ ฯลฯ ระดับ 4 กลุ่มนักเรียนแกนนำมีกิจกรรม ช่วยเหลือ และป้องกัน แก้ไขปัญหา
	3.5 ตัวชี้วัดที่ 5 มีสื่อ เครื่องมือ ที่ใช้ในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	ระดับ 1 มีสื่อเครื่องมือสำหรับผู้บริหาร ครูแลพผู้ปกครองในการรู้จัก นักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับ 2 มีระดับ 1 และมีสื่อ เครื่องมือ ในการคัดกรองนักเรียน ระดับ 3 มีระดับ 2 และมีสื่อ เครื่องมือ ในการส่งเสริม พัฒนานักเรียน การป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข ระดับ 4 มีระดับ 3 และมีสื่อเครื่องมือ ในการส่งต่อนักเรียน

5. เกณฑ์ใช้แปลความหมายของคะแนนพิจารณา ดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับคุณภาพปรับปรุง
คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับคุณภาพพอใช้
คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับคุณภาพดี
คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.00 หมายถึง ระดับคุณภาพดีมาก

ตอนที่ 1 การประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านปัจจัย

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ระดับคุณภาพ				ร่องรอยการพัฒนา
		1	2	3	4	
ด้านปัจจัย 3. สถานศึกษา มีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่เอื้อต่อ การดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	3.1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน				
	3.2 ครูมีเจตคติที่ดีและมี ความสามารถในการ ดำเนินงานตามระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน				
	3.3 ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน				
	3.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน				
	3.5 มีสื่อเครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน				

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แบบสรุปผลการประเมินทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียน.....ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....

รายการ	ผลการประเมินตนเอง ของครูที่ปรึกษา				ผลการประเมินตนเอง ของคณะกรรมการ			
	1	2	3	4	1	2	3	4
ด้านนักเรียน								
1. นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข								
1.1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้								
1.2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี								
1.3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตราย และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์								
1.4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ของตนเองได้								
1.5 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียน ชุมชน และสังคม								
1.6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต								
ด้านกระบวนการ								
2. สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน								
2.1 มีการวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน								
2.2 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน								
2.3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน								

**แบบสอบถามสำรวจความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน
ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ ใช้สำหรับสำรวจความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ท่านประเมินตนเองพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจะนำไปใช้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านตอบให้ตรงกับสภาพเป็นจริงมากที่สุด

2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ในการตอบแบบสอบถามของท่าน ให้เขียนเครื่องหมาย \surd ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน และเขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
3. ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
 - หัวหน้าระดับชั้น
 - รองหัวหน้าระดับชั้น
 - ครูที่ปรึกษา

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการ	ระดับความรู้ความเข้าใจ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. การรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล					
1.1 ระเบียบวาระ					
1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)					
1.3 แบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน					
2. การคัดกรองนักเรียน					
2.1 วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน					
2.2 พิจารณาคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ของโรงเรียน					
3. การส่งเสริมและพัฒนา					
3.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม					
3.2 การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน					
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา					
4.1 การให้คำแนะนำปรึกษาเบื้องต้น					
4.2 การจัดกิจกรรมในห้องเรียน					
4.3 การจัดกิจกรรมซ่อมเสริม					
4.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร					
4.5 การจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน					
4.6 การสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน					
5. การส่งต่อ					
5.1 การวิเคราะห์พิจารณาข้อมูลนักเรียนเพื่อส่งต่อ					
5.2 การประสานงานกับครูที่รับนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือต่อ					

แบบบันทึกการประชุมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การประชุมครั้งที่ ... วัน.....เดือน.....พ.ศ.....สถานที่.....

การประชุมเรื่อง

ผู้มาประชุม

1.....

2.....

ผู้ไม่มาประชุม

1.....

2.....

เริ่มประชุมเวลา.....น.

ระเบียบวาระที่ 1 เรื่องประธานแจ้งให้ทราบ

.....

ระเบียบวาระที่ 2 เรื่องรับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว

.....

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องเสนอเพื่อการพิจารณา

.....

.....

ระเบียบวาระที่ 4 เรื่องอื่นๆ

.....

.....

เลิกประชุมเวลา.....น.

(ลงชื่อ).....ผู้บันทึกการประชุม

(.....)

(ลงชื่อ).....ผู้ตรวจรายงานการประชุม

(.....)

แบบบันทึกการนิเทศ
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เรื่อง.....

ผู้นิเทศ ชื่อ-สกุล.....วัน เดือน ปี.....

ผลการนิเทศ

1.
2.
3.
4.
5.

ปัญหาอุปสรรคที่พบ	แนวทางแก้ไข

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้นิเทศ.....

แบบบันทึกข้อมูลในการดำเนินงานของครูที่ปรึกษา

คำชี้แจง

กรณำบันทึกข้อมูลในการดำเนินงานตามที่ท่านได้ปฏิบัติ

วัน เดือน ปีที่บันทึก.....ครั้งที่.....สถานที่.....

ชื่อ-สกุล ผู้บันทึก.....

1. การดำเนินงานและเครื่องมือที่ใช้

.....

.....

.....

.....

2. ผลการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

3. การสะท้อนผลการใช้ระบบ (ข้อดี ประโยชน์ ปัญหา อุปสรรค)

.....

.....

.....

.....

4. แนวทางในการแก้ปัญหา (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

**แบบบันทึกและสรุปผลการดำเนินงาน
ของคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**

คำชี้แจง กรณำบันทึกข้อมูลและสรุปผลการดำเนินงานที่ท่านได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของท่าน
ลงในตารางและช่องว่างที่กำหนดให้

วัน เดือน ปีที่บันทึก.....ครั้งที่..... สถานที่.....

ชื่อ-สกุลผู้บันทึก.....

การดำเนินงาน	ผลการดำเนินงาน	การสะท้อนผล

สรุปผลการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำชี้แจง

1. แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฉบับนี้มี 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - ตอนที่ 2 กระประเมินประสิทธิผลของระบบ
 - ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
2. โปรดกรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และเขียนเครื่องหมาย \checkmark ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม และกรุณาเขียนข้อเสนอแนะในแต่ละข้อรวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. เกณฑ์ในการประเมินประสิทธิผลของระบบ ให้คะแนนระดับความคิดเห็น ดังนี้

เหมาะสม	ให้ 1 คะแนน
ไม่เหมาะสม	ให้ 0 คะแนน
4. การแปลความหมายคะแนนระดับความคิดเห็นใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 0.51 – 1.00	หมายถึง เหมาะสม
ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 0.00 – 0.50	หมายถึง ไม่เหมาะสม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
3. ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
 - ผู้บริหาร
 - ครูหัวหน้าระดับชั้น
 - ครูที่ปรึกษา
 - ผู้ปกครอง
 - นักเรียน

ตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ท่านเห็นว่าตัวบ่งชี้ด้านต่างๆ ในการประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไปนี้มีเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านความเป็นประโยชน์			
1.1 ตอบสนองต่อความต้องการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน			
1.2 ทำให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน			
1.3 ได้รูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง			
1.4 พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์			
1.5 รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปยังผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์			
2. ด้านความเป็นได้ในการปฏิบัติงานจริง			
2.1 สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา			
2.2 สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน			
2.3 ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง			
2.4 เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน			
2.5 ผลการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความคุ้มค่า			
3. ด้านความเหมาะสม			
3.1 สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา			

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ข้อเสนอแนะ
3.2 พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน			
3.3 พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ			
3.4 คำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก			
3.5 ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ			
4. ด้านความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ			
4.1 สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบฯ			
4.2 กระบวนการดำเนินงานตามระบบฯ แสดงด้วยแผนภาพที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย			
4.3 กำหนดตัวชี้วัด และเครื่องมือที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของระบบฯ			
4.4 เครื่องมือที่ใช้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนถูกต้อง หลากหลาย และครบถ้วน			
4.5 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้อย่างชัดเจน			
5. ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง			
5.1 ความพึงพอใจ - ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบฯ มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน			
5.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน - นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข			

แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
3. ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
 - ผู้บริหาร
 - ครูหัวหน้าระดับชั้น
 - ครูที่ปรึกษา
 - ผู้ปกครอง
 - นักเรียน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ท่านเห็นว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน
และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ระบุวางแผน

- ท่านได้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้อย่างไร ผลเป็นอย่างไร ท่านคิดว่ามีปัญหาหรือไม่อย่างไร
ควรแก้ปัญหานี้อย่างไร และควรเพิ่มเติมการดำเนินงานอะไรในระบบนี้

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ระบบปฏิบัติการ

ท่านได้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้อย่างไร ผลเป็นอย่างไร ท่านคิดว่ามีปัญหาหรือไม่อย่างไร ควรแก้ปัญหานี้อย่างไรและควรเพิ่มเติมการดำเนินงานอะไรในระบบนี้

.....

.....

.....

.....

2.3 ระบบตรวจสอบ

ท่านได้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้อย่างไร ผลเป็นอย่างไร ท่านคิดว่ามีปัญหาหรือไม่อย่างไร ควรแก้ปัญหานี้อย่างไรและควรเพิ่มเติมการดำเนินงานอะไรในระบบนี้

.....

.....

.....

.....

2.4 ระบบสะท้อนผล

ท่านได้ดำเนินงานในขั้นตอนนี้อย่างไร ผลเป็นอย่างไร ท่านคิดว่ามีปัญหาหรือไม่ อย่างไร ควรแก้ปัญหานี้อย่างไรและควรเพิ่มเติมการดำเนินงานอะไรในระบบนี้

.....

.....

.....

.....

.....

3. แบบประเมินประสิทธิผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ท่านได้มีส่วนร่วมในการสร้างแบบประเมินประสิทธิผลหรือไม่อย่างไร มีบทบาทอะไร ร่วมทำอะไบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 แบบประเมินประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้นมีปัญหาในการใช้หรือไม่อย่างไร ควรแก้ปัญหอย่างไร
ควรเพิ่มเติมอะไร

4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1 บทบาทของท่านในการมีส่วนร่วมพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเหมาะสมหรือไม่
อย่างไร

4.2 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่

4.3 ท่านคิดอย่างไรกับการให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. ความพึงพอใจที่มีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.1 ท่านรู้สึกอย่างไรต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.2 ท่านรู้สึกอย่างไร ต่อการมีส่วนร่วมของท่านในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
เรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ-สกุล.....
2. วุฒิการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
3. ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
 - ผู้บริหาร
 - ครูหัวหน้าระดับชั้น
 - ครูที่ปรึกษา
 - ผู้ปกครอง
 - นักเรียน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อผลการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ท่านคิดว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประโยชน์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความพึงพอใจต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีข้อบกพร่องในด้านใด และควรแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าควรนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปใช้ในภาคเรียนต่อไปหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีแนวคิดที่จะพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

12.

ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คาดว่าจะได้รับ มีดังนี้

1. นักเรียน

1.1 ได้รับการดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง

1.2 ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ

1.3 ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

1.4 มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครูและผู้ปกครอง

2. ครู

2.1 มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน

2.3 มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา

2.4 มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ผู้บริหาร

3.1 รู้และเข้าใจศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้

3.2 ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียนหลักสูตร และคุณภาพการจัดการศึกษา

3.3 มีรูปแบบกระบวนการพัฒนาและการพัฒนาเชิงระบบภายใต้การมีส่วนร่วม

4. โรงเรียน

4.1 มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา

4.2 ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง

4.3 มีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

5. ผู้ปกครอง ชุมชน

5.1 มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน

5.2 มีความเข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน

5.3 เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน

5.4 มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง

6. เขตพื้นที่การศึกษา

- 6.1 มีการพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน
- 6.2 มีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล ประเมินผล และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 6.3 มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคลและระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป

7. ประเทศชาติ

- 7.1 นักเรียนมีคุณภาพดีมีสติปัญญาและมีความสุข
- 7.2 มีการเชื่อมโยงข้อมูลของชุมชนทุกระดับ
- 7.3 ลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานต่างๆ
- 7.4 ประชาชนมีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

รายการอ้างอิง

- กมลวรรณ คารมปราชญ์. (2557). **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2559). **ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). **คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). **ทฤษฎีการประเมิน**. (พิมพ์ครั้งที่ 7) . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพจิต, กรม. (2544). **คู่มือครูที่ปรึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2548). **การศึกษาสภาพการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คู่มือการสนทนากลุ่ม เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำหรับครูแนะแนว

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือครูแนะแนวได้แสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลรายละเอียด

การดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง โดยมีครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำหน้าที่ในการจัดบันทึก และมีเจ้าหน้าที่งานธุรการ อำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม

1. นัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่ม
2. จัดกลุ่มสนทนาโดยมีการบันทึกเสียงไว้
3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่รวบรวมไว้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

1. เครื่องบันทึกเสียง โดยใช้บันทึกจากโทรศัพท์มือถือ
2. คู่มือการสนทนากลุ่ม
3. ของที่ระลึก
4. สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา
5. เครื่องดื่ม ของว่าง

แนวทางในการสนทนากลุ่ม

1. การเริ่มต้นการสนทนาด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและความคุ้นเคยให้เกิดกับผู้เข้าร่วมสนทนา
 - กล่าวต้อนรับ แสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
 - แนะนำตนเองและทีมงาน
 - ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม ความสำคัญของข้อมูลที่จะได้รับการสนทนากลุ่ม
 - อธิบายให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจกระบวนการในการสนทนากลุ่ม เช่นขออนุญาตบันทึกเสียง และข้อมูลที่ได้จะเป็นความลับ โดยไม่เปิดเผยชื่อ สกุลของผู้เข้าร่วมสนทนา
 - เป็นคำถามอุ่นเครื่องด้วยการสนทนาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้เข้าร่วมสนทนา เช่น เป็นครูแนะแนวระดับชั้นใด สอนจำนวนกี่คาบ เป็นต้น

2. การสนทนาเพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการ โดยใช้คำถามหลักและคำถามขยาย ซึ่งสามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ในสภาพการณ์จริง

3. การสนทนากลุ่มไม่ควรใช้เวลาเกิน 2 ชั่วโมง และเมื่อสนทนากลุ่มแล้วกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึกตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา แม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ในทางจิตวิทยาแล้วเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของผู้ที่ทำการสนทนา

ประเด็นในการสนทนากลุ่มครูที่แนะแนว

1. ข้อมูลทั่วไป เช่น อายุ หน้าที่ความรับผิดชอบ

คำถามหลัก

- ครูแนะแนวโรงเรียนนี้มีจำนวนกี่คน ส่วนใหญ่อายุเท่าไร ระยะเวลาที่แต่ละท่านทำงานที่โรงเรียนนี้ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทั้งการสอนและนอกเหนือจากการสอนมีอะไรบ้าง

คำถามขยาย

- ทำไมจึงเลือกสอนที่โรงเรียนนี้
- หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างไร
- หน้าที่อื่นๆ นอกเหนือจากการสอน เช่น ครูที่ปรึกษาเป็นอย่างไร นักเรียนมีปัญหามากหรือไม่ ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับอะไร

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัญหาและอุปสรรค

คำถามหลัก

- สภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ท่านทำอย่างไร

คำถามขยาย

- โรงเรียนได้แบ่งภาระหน้าที่ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร
- มีการดำเนินการเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกชั้นตอนหรือไม่ อย่างไร
- มีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

3. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามหลัก

- ท่านเข้าใจกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่

อย่างไร

คำถามขยาย

- ครูแนะแนวส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือไม่

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล” ท่านทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
 - การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การคัดกรองนักเรียน” ท่านทำอย่างไร มีปัญหา และอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
 - การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งเสริมและพัฒนา” ท่านทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
 - การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา” ท่านทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
 - การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งต่อ” ท่านทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
 - โรงเรียนได้นำผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
 - โรงเรียนมีการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- คำถามหลัก
- ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร
- คำถามขยาย
- ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้มีบทบาทอย่างไรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - องค์ประกอบและขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร

คู่มือการสนทนากลุ่ม เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำหรับนักเรียน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลรายละเอียด

การดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง โดยมีครูที่รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำหน้าที่ในการจัดบันทึก และมีเจ้าหน้าที่งานธุรการ อำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่ม
2. จัดกลุ่มสนทนาโดยมีการบันทึกเสียงไว้
3. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่รวบรวมได้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

1. เครื่องบันทึกเสียง โดยใช้บันทึกจากโทรศัพท์มือถือ
2. คู่มือการสนทนากลุ่ม
3. ของที่ระลึก
4. สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา
5. เครื่องดื่ม ของว่าง

แนวทางในการสนทนากลุ่ม

1. การเริ่มต้นการสนทนาด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี และความคุ้นเคยให้เกิดกับผู้เข้าร่วมการสนทนา
 - กล่าวต้อนรับ แสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
 - แนะนำตนเองและทีมงาน
 - ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม ความสำคัญของข้อมูลที่จะได้รับจากการสนทนากลุ่ม

- อธิบายให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจกระบวนการในการสนทนากลุ่ม เช่น ขออนุญาตบันทึกเสียง และข้อมูลที่ได้จะเป็นความลับ โดยไม่เปิดเผยชื่อสกุลของผู้เข้าร่วมสนทนา
 - เริ่มคำถามอุ่นเครื่องด้วยการสนทนาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมการสนทนา เช่น นักเรียนเรียนอยู่ชั้นไหน เรียนหนักไหม เป็นต้น
2. การสนทนาเพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการ โดยใช้คำถามหลักและคำถามขยายซึ่งสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ในสภาพการณ์จริง
3. การสนทนากลุ่มไม่ควรใช้เวลาเกิน 2 ชั่วโมง และเมื่อสนทนากลุ่มแล้วกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึกตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา แม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ในทางจิตวิทยาแล้วเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของผู้ที่ทำการสนทนา

ประเด็นในการสนทนากลุ่มนักเรียน

1. ข้อมูลทั่วไป เช่น อายุ ชั้นเรียน ผลการเรียน

คำถามหลัก

- นักเรียนโรงเรียนนี้มีจำนวนกี่คน แต่ละห้องเรียนมีจำนวนนักเรียนมากไหม นักเรียนที่มีปัญหาบ้างไหม เช่น การเรียน ความประพฤติ สภาพแวดล้อม

คำถามขยาย

- ครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนอย่างไร
- นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเป็นอย่างไร
- นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมอะไรบ้าง ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัญหาและอุปสรรค

คำถามหลัก

- สภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนี้ ทำอย่างไร

คำถามขยาย

- โรงเรียนได้ดูแลนักเรียนอย่างไร
- การดูแลเรื่องการเรียน มีหรือไม่
- การดูแลเรื่องความประพฤติมีหรือไม่ อย่างไร
- การดูแลเรื่องยาเสพติดมีหรือไม่ อย่างไร

ฯลฯ

- มีอุปสรรคหรือปัญหาเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

3. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามหลัก

- นักเรียนเข้าใจกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่
อย่างไร

คำถามขยาย

- นักเรียนส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือไม่

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล” นักเรียนทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การคัดกรองนักเรียน” นักเรียนทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอย่างไร มีปัญหา และอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งเสริมและพัฒนา” นักเรียนทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา” นักเรียนทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งต่อ” นักเรียนทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

- โรงเรียนได้นำผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

- โรงเรียนมีแนวทางการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน) ให้ครูปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนหรือไม่ อย่างไร

- โรงเรียนมีการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**คำถามหลัก**

- ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรเป็นอย่างไร

คำถามขยาย

- ผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีบทบาทอย่างไรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- ผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้ หรือไม่ อย่างไร

- องค์ประกอบและขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร

คู่มือการสนทนากลุ่ม เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำหรับผู้ปกครอง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลรายละเอียด

การดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง โดยมีครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำหน้าที่ในการจัดบันทึก และมีเจ้าหน้าที่งานธุรการ อำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่ม
2. จัดกลุ่มสนทนาโดยมีการบันทึกเสียงไว้
3. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่รวบรวมได้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

1. เครื่องบันทึกเสียง
2. คู่มือการสนทนากลุ่ม
3. ของที่ระลึก
4. สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา
5. เครื่องดื่ม ของว่าง

แนวทางในการสนทนากลุ่ม

1. การเริ่มต้นการสนทนาด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี และความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการสนทนา
 - กล่าวต้อนรับ แสดงความขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
 - แนะนำตนเองและทีมงาน
 - ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่มความสำคัญของข้อมูลที่จะได้รับจากการสนทนากลุ่ม
 - อธิบายให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจกระบวนการในการสนทนากลุ่ม เช่น ขออนุญาตบันทึกเสียง และข้อมูลที่ได้จะเป็นความลับโดยไม่เปิดเผยชื่อสกุลของผู้เข้าร่วมสนทนา

- เริ่มคำถามก่อนเครื่องด้วยการสนทนาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมการสนทนา เช่น มีบุตรหลานเรียนอยู่ที่นี้หรือไม่ คู่กันเคยกับโรงเรียนนี้หรือไม่ เป็นต้น

2. การสนทนาเพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการ โดยใช้คำถามหลักและคำถามขยายซึ่งสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ในสภาพการณ์จริง

3. การสนทนากลุ่มไม่ควรใช้เวลาเกิน 2 ชั่วโมง และเมื่อสนทนากลุ่มแล้วกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึกตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา แม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ในทางจิตวิทยาแล้วเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของผู้ที่ทำการสนทนา

1. ข้อมูลทั่วไป เช่น อายุอาชีพ ชุมชน

คำถามหลัก

- ผู้ปกครองอายุเท่าไร ประกอบอาชีพอะไร

คำถามขยาย

- สนับสนุน คู่กันเคยกับโรงเรียนนี้ หรือไม่ อย่างไร

- พักอาศัยอยู่ที่ไหน ชุมชนมีแหล่งมั่วสุมหรือไม่ อย่างไร

- มองพฤติกรรมนักเรียนส่วนใหญ่เป็นอย่างไร

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัญหาและอุปสรรค

คำถามหลัก

- สภาพปัจจุบันของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นอย่างไร

คำถามขยาย

- โรงเรียนได้ดูแลนักเรียนอย่างไรบ้าง

- การดูแลเรื่องการเรียนมีหรือไม่ อย่างไร

- การดูแลเรื่องความประพฤติมีหรือไม่ อย่างไร

- การดูแลเรื่องยาเสพติดมีหรือไม่ อย่างไร

- ฯลฯ

- มีอุปสรรคและปัญหาเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่อย่างไร

3. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามหลัก

- ผู้ปกครอง เข้าใจกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

คำถามขยาย

- ผู้ปกครองส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือไม่

- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล” ผู้ปกครองทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอะไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การคัดกรอง” ผู้ปกครองทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอะไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งเสริมและพัฒนา” ผู้ปกครองทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอะไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การป้องกันและแก้ไขปัญหา” ผู้ปกครองทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอะไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
- การดำเนินงานเกี่ยวกับ “การส่งต่อ” ผู้ปกครองทราบหรือไม่ โรงเรียนทำอะไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
- โรงเรียนได้นำผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่อย่างไร
- โรงเรียนมีแนวทางการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน) ให้ครูปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนหรือไม่อย่างไร
- โรงเรียนมีการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามหลัก

- ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรเป็นอย่างไร

คำถามขยาย

- ผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีบทบาทอย่างไรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ผู้บริหาร ครูนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้หรือไม่ อย่างไร
- องค์กรประกอบและขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรเป็นอย่างไร

**แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
สำหรับหัวหน้ากลุ่มบริหารงานทั่วไป**

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล.....วุฒิการศึกษา.....
ตำแหน่ง.....อายุราชการ.....ปีทำงานที่โรงเรียนนี้..... ปี
ภาระงานในปัจจุบัน.....
ภาระอื่น.....
ภูมิลำเนาเดิม.....
ปัจจุบันพักที่.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร

1.2 โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

1.3 ปัญหาสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คืออะไร และควรแก้ปัญหาอย่างไร

2. กระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ท่านเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร

2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 มีความเป็นไปได้หรือไม่ ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ขั้นตอนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน ผู้เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

3.2 ท่านมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างไร

3.3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องควรมีใครบ้างและควรมีบทบาทอย่างไร

3.4 มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ ในการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

3.5 โรงเรียนควรจัดทำคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครูได้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันหรือไม่อย่างไร

3.6 หลังจากดำเนินการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้มีการประเมินหรือไม่อย่างไร

3.7 องค์ประกอบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีอะไรบ้าง

3.8 ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับหัวหน้าระดับชั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล.....วุฒิการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....อายุราชการ.....ปีที่ทำงานที่โรงเรียนนี้..... ปี
 ภาระงานในปัจจุบัน.....
 ภาระอื่น.....
 ภูมิลำเนาเดิม.....
 ปัจจุบันพักที่.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร
 - 1.2 โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
 - 1.3 ปัญหาสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คืออะไร และควรแก้ปัญหาอย่างไร
2. กระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.1 ท่านเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร
 - 2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.3 มีความเป็นไปได้หรือไม่ ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ขั้นตอนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน ผู้เกี่ยวข้องมีใครบ้าง
 - 3.2 ท่านมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างไร
 - 3.3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องควรมีใครบ้างและควรมีบทบาทอย่างไร
 - 3.4 มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ ในการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง
 - 3.5 โรงเรียนควรจัดทำคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครูได้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันหรือไม่อย่างไร
 - 3.6 หลังจากดำเนินการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้มีการประเมินหรือไม่อย่างไร
 - 3.7 องค์ประกอบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีอะไรบ้าง
 - 3.8 ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร
4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

**แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
สำหรับกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล.....วุฒิการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... ปี
 ภาระงานในปัจจุบัน.....
 ภูมิลำเนาเดิม.....
 ปัจจุบันพักที่.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร
 - 1.2 โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
 - 1.3 ปัญหาสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คืออะไร และควรแก้ปัญหาอย่างไร
2. กระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.1 ท่านเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร
 - 2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.3 มีความเป็นไปได้หรือไม่ ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ขั้นตอนการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน ผู้เกี่ยวข้องมีใครบ้าง
 - 3.2 ท่านมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างไร
 - 3.3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องควรมีใครบ้างและควรมีบทบาทอย่างไร
 - 3.4 มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ ในการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง
 - 3.5 โรงเรียนควรจัดทำคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครูได้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันหรือไม่อย่างไร
 - 3.6 หลังจากดำเนินการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้มีการประเมินหรือไม่อย่างไร
 - 3.7 องค์ประกอบของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีอะไรบ้าง
 - 3.8 ขั้นตอนของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรเป็นอย่างไร
4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาคผนวก ง
เอกสารการเผยแพร่ผลงาน

บันทึกการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

ที่	วิธีการเผยแพร่	หน่วยงานที่เผยแพร่/แหล่งอ้างอิง
1	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของเขตพื้นที่การศึกษา	หน่วยงาน : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 แหล่งอ้างอิง : http://www.secondary11.go.th/2016/th/main.php
2	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เพื่อการศึกษา ที่มีคนเข้าชมมากที่สุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ	หน่วยงาน : เว็บไซต์ ครูบ้านนอกดอทคอม แหล่งอ้างอิง : https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=172841&bcat_id=16
3	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ข่าวการศึกษา วิทยฐานะ ความรู้สำหรับครู	หน่วยงาน : เว็บไซต์ ครูพันธุ์ใหม่ แหล่งอ้างอิง : www.krupunmai.com/5603/
4	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ข่าวการศึกษา วิทยฐานะ ความรู้สำหรับครู	หน่วยงาน : เว็บไซต์ ครูวันดีดอทคอม แหล่งอ้างอิง : https://www.kruwande.com/forum.html
5	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์โรงเรียน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี	หน่วยงาน : โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี แหล่งอ้างอิง : http://www.kjst.ac.th/
6	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์สำนักพัฒนาระบบ บริหารงานบุคคลและนิติการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หน่วยงาน : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แหล่งอ้างอิง : http://www.personnel.obec.go.th/home
7	เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ฐานข้อมูลงานวิจัย ทางการศึกษา	หน่วยงาน : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา แหล่งอ้างอิง : http://www.thaiedresearch.org/
8	เผยแพร่ผ่านระบบ My office ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11	หน่วยงาน : สถานศึกษาทุกโรงในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 11 แหล่งอ้างอิง : http://www.secondary11.go.th/2019myoffice/2562/

เว็บไซต์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 11

แหล่งอ้างอิง : <http://www.secondary11.go.th/2016/th/main.php>

secondary11.go.th/2016/th/main.php

- สพป. ชุมพร เขต 1
- สพป. ชุมพร เขต 2
- สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำกัด

Yesterday	0
This Month	4,080
Last Month	8,504
This Year	14,890
Last Year	0
Data : 2563-02-20	

ข่าวประชาสัมพันธ์จากโรงเรียนในพื้นที่ จ.สุราษฎร์ธานี

แบบทดสอบออนไลน์
โดย โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย [24 เม.ย. 2563]
แบบทดสอบออนไลน์ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน <https://forms.gle/dPAqpkZH6ez4nio7> ตอบแบบทดสอบออนไลน์ เมื่อผ่าน 80% สามารถรับเกียรติ...

เผยแพร่ผลงานวิจัย
โดย โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย [24 เม.ย. 2563]
ชื่อเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองจมนววิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ชื่อผู้วิจัย นางพรทิพย์ นกุลกิจ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนา...

ประกาศโรงเรียนเรียงสระ เรื่อง ประกวดราคาจ้างก่อสร้าง...
โดย โรงเรียนเรียงสระ [22 เม.ย. 2563]
ประกาศโรงเรียนเรียงสระ เรื่อง ประกวดราคาจ้างก่อสร้างอาคารเรียน ๓๑๘๘/๔๔-ข (ในเขตแผ่นดินไหว) โรงเรียนเรียงสระ ด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding)

การประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากร...
โดย โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย [17 มี.ค. 2563]
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี ได้แต่งตั้งอนุกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครั้งที่ 1/2563 ในวันที่ 17 มีนาคม 2563 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย...

ข่าวประชาสัมพันธ์จากโรงเรียนในพื้นที่ จ.ชุมพร

โรงเรียนศรียาภัย ส่งมอบ Face Shield ให้กับบุคลากร...
โดย โรงเรียนศรียาภัย [31 มี.ค. 2563]
โรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร ร่วมส่งมอบ Face Shield ให้กับบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลชุมพร เขตโรคดมศักดิ์ เพื่อมาใช้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์โรค COVID-19 (จำนวน 350 ชิ้น) โดย...

คนเก่งศรียาภัย O-NET ม.6 คณิตศาสตร์ 100 คะแนน
โดย โรงเรียนศรียาภัย [27 มี.ค. 2563]
ในปีการศึกษา 2562 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน ได้สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับโรงเรียนศรียาภัย จากผลสอบระดับชาติ o-net นักเรียนได้ 100 คะแนนเต็ม วิชาคณิตศาสตร์ ซึ่ง...

คนเก่งศรียาภัย O-NET ม.3 คณิตศาสตร์ 100 คะแนน
โดย โรงเรียนศรียาภัย [27 มี.ค. 2563]
ในปีการศึกษา 2562 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 คน ได้สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้กับโรงเรียนศรียาภัย จากผลสอบระดับชาติ o-net นักเรียนได้ 100 คะแนนเต็ม วิชาคณิตศาสตร์ ซึ่ง...

ขอแสดงความยินดีกับนักเรียนที่มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยม...
โดย โรงเรียนละแมวิทยา [27 มี.ค. 2563]
นายภูมิสิทธิ์ ดวงฤทธิ์ผู้อำนวยการโรงเรียนละแมวิทยาและบุคลากรครูขอชื่นชมและแสดงความยินดีกับนายภาณุวัฒน์ แต่งเรียนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่3/1ที่มีผลการ...

mpdf.pdf A_Tanu.pdf

เว็บไซต์ ครูบ้านนอกดอทคอม

แหล่งอ้างอิง : https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=172841&bcat_id=16
[view.php?b_id=170261&bcat_id=16](https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=170261&bcat_id=16)

สำนักงานเว็บไซต์ครูบ้านนอกดอทคอม
 ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมืองมุกดาหาร
 จังหวัดมุกดาหาร 49000

ใบตอบรับการเผยแพร่ผลงาน
 26 เม.ย. 2563

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่บทความ

เรียน ผู้เผยแพร่ผลงาน (คุณพรทิพย์ นุกุลกิจ)

ตามที่ท่านได้ส่งข้อมูลบทความ เพื่อดำเนินการเผยแพร่บนเว็บไซต์ ครูบ้านนอกดอทคอม (www.kroobannok.com) เมื่อ 26 เม.ย. 2563 เพื่อพิจารณาเผยแพร่

ทางเว็บไซต์ครูบ้านนอกดอทคอม ขอรับรองว่า ข้อมูลของท่านได้เผยแพร่บนเว็บไซต์ ครูบ้านนอกดอทคอมแล้ว รายละเอียดดังนี้

ที่อยู่อ้างอิงในการเผยแพร่ : http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=172841

วันที่ดำเนินการเผยแพร่ : 26 เม.ย. 2563

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่เผยแพร่แล้วของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ เพื่อเป็นแนวทาง และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา และขออวยพรให้ท่านมีแต่ความสุขความเจริญสืบไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอดิสรุ ก้อนคำ)
 ผู้จัดทำเว็บไซต์ ครูบ้านนอกดอทคอม

เว็บไซต์ ครูวันดีต่อทคอม

แหล่งอ้างอิง : <https://www.kruwande.com/forum.html?wbid=62405>

The screenshot shows a web browser window displaying the KRUWANDEE forum. The page has a green header with the site name and navigation links. A prominent green banner at the top right says "ตำแหน่งโฆษณา สนใจ คลิก". Below the header is a navigation menu with categories like "หน้าเสิร์ชครูนดี", "คิดขำมาเล่าต่อ", "การศึกษา", "สอบครูผู้ช่วย", "เรียนบรรจุ", "พนักงานราชการ", "อัตราจ้าง", "งานราชการ", "แนวข้อสอบครู", and "เว็บบอร์ด".

The main content area features a post titled "การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองจนวนวิทยา" (Development of the process of caring for and helping students at Klong Nuan Vocational School). The post is dated 26 May 2563 and includes a "LASTEST NEWS" section with a search bar. The post content discusses a research project using Participatory Action Research (PAR) to address student development issues. It lists the author as Ms. Paraph (นางพรทิพย์ นพออลกิจ) and provides contact information for the school.

On the right side, there is a "เปิดสอน-เรียนบรรจุล่าสุด" (Latest Courses/Teacher Recruitment) section with several job listings, including positions at various schools and universities. At the bottom of the page, there are social media icons and a "แสดงทั้งหมด" (Show All) button.

เว็บไซต์โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี

แหล่งอ้างอิง : <http://www.kjst.ac.th/>

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี
Kanjanapisek Wittayalai Surattani School

หน้าแรก >>> ติดต่อเรา >>> ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียน >>> งานวิชาการ >>> แหล่งเรียนรู้ รายชื่อนักเรียน2 2562 ผลงาน ครูและผู้บริหาร

> ผอ.พรทิพย์ นกุลกิจ

>> การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองจั่นวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

>> ผลงานการสร้างแบบทดสอบออนไลน์

นางพรทิพย์ นกุลกิจ
ผู้อำนวยการโรงเรียน

>>> เมนูหลัก

หน้าแรก
> ข่าวประชาสัมพันธ์
> กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
>>> ติดต่อเรา
> ดาวน์โหลดแบบฟอร์มต่าง ๆ
> กรอกข้อมูล ชมรมศิษย์เก่า กก.สฎ.
> ดูรายชื่อนักเรียนเก่า กก.สฎ.
> ตรวจสอบนักเรียนตอนเช้า

ความคิดเห็น

คุณไม่มีสิทธิ์เพิ่มความคิดเห็น

mpdf.pdf A_Tanu.pdf

🔍 ประชาสัมพันธ์ โรงเรียนกา...

หน้าหลัก โพสต์ วิดีโอ รูปภาพ เกี่ยวกับ ชุม

ประชาสัมพันธ์ โรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย สุราษฎร์ธานี ได้เพิ่มรูปภาพใหม่ 4 ภาพ

23 เม.ย. เวลา 12:00 • 🌐

ชื่อเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ชื่อผู้วิจัย นางพรทิพย์ นกุลกิจ ตำแหน่ง... ดูเพิ่ม เต็ม

ชื่อเรื่อง: การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ชื่อผู้วิจัย: นางพรทิพย์ นกุลกิจ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
ปีพ.ศ.: ปีการศึกษา 2561 - 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ศึกษาผลกระทบของใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 4) ประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหารโรงเรียน 6 ขั้นตอน 3 รอบ คือ R.D., R.D., และ R.D. ดังนี้คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (R.) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (D.) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (R.) ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 1 (D.) ขั้นตอนที่ 5 การทดลองใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (R.) และ ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบที่ 2 (D.)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการศึกษาสภาพปัจจุบันโดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาระบบการประเมินเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โดยมุ่งหวังว่านักเรียนจะเติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม และด้านการศึกษาชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม พร้อมด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี โดยการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียน อีกทั้งจะต้องประสานความร่วมมือกับภาคีองค์กรและหน่วยงานอื่นภายนอกอย่างใกล้ชิด เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ

1. ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนักเรียน ผู้เรียน ครู ผู้สอน การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
2. พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
3. ศึกษาผลกระทบของใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
4. ประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

1. ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนักเรียน ผู้เรียน ครู ผู้สอน การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
2. พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
3. ศึกษาผลกระทบของใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
4. ประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

1. ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนักเรียน ผู้เรียน ครู ผู้สอน การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
2. พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
3. ศึกษาผลกระทบของใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา
4. ประเมินและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา

📩 ส่งข้อความ

⋮

⏪

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางพรทิพย์ นุกุลกิจ
วัน /เดือน/ ปีเกิด	20 เมษายน 2515
สถานที่ปัจจุบัน	69/89 หมู่ 3 ตำบลวัดประตู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2537 จบปริญญาตรี คณะครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป จากสถาบันการศึกษาวิทยาลัยครู สงขลา พ.ศ. 2546 จบปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ วิชาเอกการบริหาร การศึกษา จากสถาบันการศึกษา จากมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

ผลงานดีเด่น/ความภาคภูมิใจ

- ๑ ได้รับโล่ผู้บริหารดีไม่มีอบายมุข ปีการศึกษา 2562 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๑ ได้รับรางวัลเหรียญทองรองชนะเลิศระดับประเทศ การประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC- AWARDS) ปีการศึกษา 2562 ประเภทสถานศึกษายอดเยี่ยม ระดับมัธยมศึกษาขนาดกลาง ด้านบริหารจัดการ
- ๑ ได้รับรางวัลเหรียญทอง ระดับชาติ การประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC- AWARDS) ปีการศึกษา 2560 ประเภทผู้อำนวยการสถานศึกษายอดเยี่ยมระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้านบริหารจัดการ
- ๑ ได้รับรางวัลเหรียญเงิน ระดับชาติ การประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC- AWARDS) ปีการศึกษา 2560 ประเภทสถานศึกษาขนาดเล็ก ด้านบริหารจัดการ
- ๑ ได้โล่รางวัล เสมมา ป.ป.ส. ประเภทผลงานดีเด่นระดับทอง โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2560 จากกระทรวงศึกษาธิการ
- ๑ ได้โล่รางวัล เสมมา ป.ป.ส. ประเภทผลงานดีเด่นระดับเงิน โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2559 จากกระทรวงศึกษาธิการ

- ๑๙ ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ MOE AWARDS ประเภทโครงการ สาขาป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ประจำปี 2558 – 2559 จากกระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๙ ได้รับคัดเลือกผู้บังคับบัญชาลูกเสือดีเด่น ประจำปี 2559 จากเลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
- ๑๙ ได้รับเกียรติบัตร ครูดีไม่มีอบายมุข เนื่องในวันครู ประจำปี พ.ศ. 2560 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๑๙ ได้รับโล่คัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น ประจำปี 2560 จากสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (สบมท).